ION SIUGARIU

VIATA POEZIEI

EDITURA MARINEASA

ISBN 973-9485-12-x

ION SIUGARIU

VIATA POEZIEI

Editie si tabel cronologic
de Lect. univ. dr. MARCEL CRIHANA

EDITURA MARINEASA
TIMISOARA, 1999

NOTA EDITORIALA

În volumul de fata sunt reproduse textele tuturor colaborarilor autorului la *Revista Fundatiilor Regale*, din anii 1942-1944: mai întâi *note*-le, care sunt niste semnalari de aparitii editoriale, apoi cronicile propriu-zise, întinse pe mai multe pagini (care îl impun pe Ion Siugariu în rândul criticilor literari importanti ai momentului).

În reproducerea respectivelor texte, am respectat cu strictete criteriul cronologic. Fireste, nu ne-am permis sa operam nici o corectie - de nici un tip -, dar, pentru usurinta lecturii si deprinderea cititorului cu regulile ortografice noi, am introdus în text modificarile care s-au impus:

– am înlocuit, unde ortografia o cere, apostroful cu cratima;

– am indicat scrierea corecta a cuvintelor: *aceeasi, asadar, capodopere, de la, dezordine, dezvolta, feminin, întregii, nicaieri, nici un, nici o, salbatic, zbor* etc. (Siugariu folosise, dupa ortografia momentului, formele: *aceiasi, asa dar, capodoperi, dela, desordine, desvolta, femenin, întregei, nicairi, nicio, niciun, salbatec, sbor*);

– am întrebuintat (corectând) formele verbale *sunt, suntem, sunteti* si, conform acelorasi reguli ortografice, literele *î* si *â*;

– am corectat putinele greseli de tipar (indiscutabile) strecurate în text.

La sfârsitul fiecarui text, am indicat data aparitiei lui în revista.

În sectiunea rezervata *note*-lor, nefiind vorba de niste titluri propriu-zise, în sumarul volumului am pus între crosete numele poetilor comentati.

Am formula doua sugestii pentru editura:

– folosirea literelor cursive, în locul celor drepte, în cazul

textelor în proza citate de autor;

– schimbarea corpului de litera (un corp mai mare), versurile citate în comentarii si textele din subsolul paginii fiind greu de parcurs din pricina literelor prea mici.

M.C.

TABEL CRONOLOGIC

6 iunie 1914 - Se naste primul baiat (dintr-un numar de sase) al familiei de mineri-aurari Ion si Floarea Sugar, în localitatea Baita (Maramures). Aici îsi petrece copilaria, într-un peisaj pitores si o lume precara, cel ce avea sa devina mai târziu poetul si eseistul **Ion Siugariu**. De aici vor rasari în curând poeziile **Minerii mei, Baita, Satul natal** s.a., autobiografice.

1921-1924 - Viata grea a familiei îl obliga pe copil sa munceasca înca de mic la extrasul si spalatul aurului, alaturi de parinti. Date fiind conditiile vitrege de munca, în steampuri stravechi si cu tehnici primitive, înca de pe acum se fac simtite simptomele unui reumatism articular, cu peceti pentru toata viata.

1924-1928 - Anii de scoala primara sunt petrecuti la Baita si la Valea Borcutului, fara continuitate si, mai ales, fara perspectiva. Copilul încheie totusi aceasta perioada de învatatura cu rezultate exceptionale. Prima persoana care îi sfatuieste pe parinti sa-l dea la scoala mai departe este preotul Victor Bacila, care era si dascal în Valea Borcutului. Un fost coleg de scoala primara si-l aminteste pe Ion Siugariu astfel: *Parca-l vad cum trecea muntii care despart satul sau natal, Baita, de Valea Borcutului, prezentându-se zilnic, cu lectiile învatate, la scoala. Cu traista plina cu carti, caiete si o bucata de malai strabatea, pe ploi, zapada, viscol si ger, padurile de carpen si fag de pe Tigher si Prapade, trecând pe la Târgul Ciorilor si pe la balta Pocoloaiei, pâna în Valea Borcutului si înapoi* (Ioan Cosma: **Amintiri despre**

Siugariu, în **Pentru socialism**, 2 februarie 1974, p. 3). Cu toata dotarea intelectuala de exceptie, viitorul fiului lui Ion Sugar pare închis.

1928-1932 - Numai încadrarea tatalui ca mester în *uzina aurifera* pe care o organizeaza aici un consortiu francez, ca si eforturile preotului din sat, determina baiatului alt destin. Ion Siugariu reuseste, prin concurs, sa intre în Scoala Normala din Oradea. Aici locuieste, ca bursier, la internatul scolii pâna la sfârsitul studiilor.

1932-1934 - Adolescentul ia acum o hotarâre importanta: dupa terminarea clasei a IV-a la Scoala Normala, în urma concursului de admitere din iunie 1932 trece în cursul superior al Liceului *Emanuil Gojdu*, ca bursier pe toata durata anilor de studii. Si aici, Ion Siugariu se dovedeste un elev dotat si silitor, cu o putere de munca iesita din comun si cu preocupari care depasesc limitele impuse de programa scolara. Surprinzator, elevul dezvaluie aplicatii pasionate pentru fizica si matematica. Ia chiar parte la concursul initiat de o revista engleza de specialitate, ocupa primul loc în concurs si capata o bursa de Oxford. Vis de necrezut, pe care parintii nu-l pot concepe! Aceasta sa fi fost si cauza pentru care virtutile exceptionale ale elevului gasesc refugiu în literatura? Pâna la urma, dintre cei doi profesori care si-l disputau (Teodor Nes, de fizico-matematici si Octav Sulutiu, de limba româna) avea sa câstige poezia!

1934-1936 - Debuteaza înca din clasa a VI-a de liceu la revista **Observatorul** din Beius, cu versurile intitulate **Imn tineretii** pe care le semneaza **Ion Siugariu**. Numele de familie este schimbat, oficial, în Soreanu (numai numele poetului, însa, si al fratelui sau George). Dar tânarul poet ramâne credincios numelui sau de la debut si continua sa colaboreze semnându-se astfel în revistele: **Lanuri** din

Medias, **Flori de crâng** din Oradea, **Afirmarea** din Satu Mare, **Freamatul scolii** din Cluj, **Veac nou** si **Cronica** din Baia Mare. În anul 1935 devine colaborator al revistei **Familia** din Oradea si se impune printre talentele viguroase ale generatiei sale.

În anul scolar 1935-1936, Ion Siugariu este presedinte al Societatii de lectura *Vasile Alecsandri*, îndrumata, la aceasta data, de Ovidiu Papadima. Se remarca de acum prin puterea de receptare, analiza si întelegere a noului fenomen liric, prefigurându-l pe avizatul comentator de poezie de peste câtiva ani.

În iunie 1936, Ion Siugariu îsi trece bacalaureatul, ca fruntas al promotiei (este al treilea din peste trei sute de candidati prezentati la examen).

1936-1937 - Visul parintilor era sa-l vada inginer, fireste chiar pe meleagurile natale. Poetul, dimpotriva, se visa asaltând si cucerind cu versurile sale reduta Capitalei. Cum în aceasta perioada trebuie sa-si satisfaca serviciul militar, ca absolvent al liceului urmeaza Scoala de ofiteri în rezerva de la Ploiesti. Se afla la numai un pas de Bucuresti, nimeni si nimic nu-l mai poate întoarce din drum.

Vara anului 1936 proaspatul bacalaureat si-o petrece pe meleagurile natale, mai ales la Baita, unde lucreaza intens la **Incantatii**, ciclu liric ce sta în centrul atentiei sale în vederea alcatuirii volumului de debut, **Trecere prin alba poarta** (**Incantatii**-le respective sunt aici în numar de 8 - numerotate cucifre romane). Parându-i-se ca fostul sau elev se grabeste prea mult sa debuteze în volum, Ocatv Sulutiu - cu exigenta-i cunoscuta - îi scrie lui Ion Siugariu într-o scrisoare din 17 august 1936: *Din tot ce ai publicat D-ta pâna acum nimic nu trebuie sa figureze într-un viitor volum. O vei întelege asta si D-ta mai târziu. Acum te va supara poate opinia mea, dar eu nu vreau ca mai târziu*

sa ma acuzi ca te-am amagit cu iluzii. D-ta ai talent, dar esti într-o perioada de formatie. Înca nu ti-ai gasit formula personala de expresie, ceea ce este important în arta. Deci lucreaza necontenit, scrie, scrie, arunca si iar scrie si abia peste câtiva ani vom putea sta de vorba despre un viitor volum. Arghezi si-a publicat volumul, dupa ce-a scris vreo 40 de ani. De ce aceasta graba care nu-ti va aduce cu nimic mai multa glorie decât ai sau n-ai? (Vezi Mihai Balaj: **Octav Sulutiu inedit. Doua scrisori catre poetul Ion Siugariu**, în **Maramures**, supliment al ziarului **Pentru socialism**, decembrie 1970, p. 24).

septembrie 1937 - Însufletit de elanuri pe care lipsa mijloacelor materiale si fuga într-o lume necunoscuta nu i le pot spulbera, poetul descinde în Bucuresti fara alta avere decât diploma de bacalaureat si un caiet de poeme. Desi Octav Sulutiu îl sfatuise sa urmeze politehnica, Ion Siugariu se înscrie la Facultatea de Litere si Filosofie, specialitatea Filologie moderna, bucurându-se, pe toata durata studentiei, de atentia si aprecierea profesorilor Mihail Ralea, Tudor Vianu, D. Caracostea, Ion Petrovici s.a.

martie 1938 - Apare volumul de debut **Trecere prin alba poarta**, la Editura librariei Pavel Suru, despre care Octav Sulutiu avea sa scrie în revista **Familia**: *E o tâsnire vulcanica, un clocot de pasiune, o tinerete neastâmparata care irumpe, dornica de viata si de avânt, e o izbucnire sincera si nestapânita, asa cum îi sade mai bine adolescentei sa fie. Sufletul poetului se revarsa direct, ca o apa umflata peste malurile constrângatoare ale oricaror reguli* (Octav Sulutiu: Ion Siugariu, **Trecere prin alba poarta**, în **Familia**, an. VII, 1939, nr. 4-5, aprilie-mai, p. 91-94).

1939 - Activitatea literara a poetului si eseistului se concentreaza acum mai ales în jurul revistei **Mesterul Manole**, initiata de un grup de tineri scriitori bucuresteni. Ion Siugariu întretine o rubrica permanenta de critica, **Poesia tânara**, în care depaseste faza notatiilor de lector bine informat, creându-si un limbaj critic propriu, distinct. Revista a avut o viata relativ scurta (1939-1942).

august 1940 - Prin criminalul dictat de la Viena, României i se smulge partea de nord a Transilvaniei. Parintii lui Ion Siugariu (si ceilalti frati - Vasile, Maria, Augustin si Zaharia) sunt nevoiti sa ramâna sub ocupatie. Poetului, aflat astfel în refugiu, i se alatura un singur frate, George, care izbuteste sa fuga si sa vina la Bucuresti.

noiembrie 1941 - Poetul Ion Siugariu este ales presedinte al Asociatiei Studentilor Refugiati. În aceasta calitate, desfasoara o rodnica activitate publicistica si organiza-torica, pentru a pastra mereu neatinsa imaginea pamântului natal al atâtor pribegi. Colaboreaza cu poezii si studii critice la revistele: **Vremea, Universul literar, Curentul literar, Mesterul Manole, Decalogul, Revista Fundatiilor Regale** s.a.

februarie 1942 - Poetul îsi sustine teza de licenta cu lucrarea **Aspectul jurnalistic al literaturii moderne**, avându-l ca îndrumator pe Mihail Ralea, care, anterior, comunicase decanatului urmatoarele: *Teza d-lui Ion Soreanu, despre **Aspectul jurnalistic în literatura moderna**, a fost acceptata în vederea examenului de licenta.*

martie 1942 - Apare volumul de poezii **Paradisul peregrinar**, în cadrul colectiei *Mesterul Manole* din Bucuresti. În revista **Convorbiri literare**, criticul si esteticianul Al. Husar, referind despre volum, avea sa scrie: *Meritul cartii sta în faptul ca pune o problema si, indiferent de procedeul ce-l adopta si care nu putea fi altul, îi afla o*

solutie. Pornind dintr-o experienta personala urmarita sincer si onest, d. Ion Siugariu adopta, spre simplificare, vechile tipare si nu se preocupa de versificatie decât în functie de fondul care si-o reclama. Iata de ce abilitatilor de forma si expresiei directe, d. Siugariu, le substituie o cale mai lesnicioasa, prin care cartea d-sale se impune (Al. Husar: Ion Siugariu, **Paradisul peregrinar - poeme** - în **Convorbiri literare** nr. 11-12, noiembrie-decembrie 1942, p. 811-813).

iulie 1942 - Obtine pasaport si trece în partea de nord a Transilvaniei, la Baita, unde îsi vede parintii pentru ultima oara. Considerat indezirabil de catre autoritatile hortyste, datorita atitudinii sale politice, e obligat sa faca zilnic câte 12 km pe jos, pâna la postul de jandarmi, pentru viza. Încearca a doua oara în acelasi an sa-si revada parintii, dar nu mai primeste aprobare.

De-a lungul întregului an, poetul a corespondat cu Lucia Stroescu, viitoarea sa sotie. Cele mai multe dintre scrisorile sale sunt de dragoste, dar în mai toate se gasesc referiri si la conceptia poetica si la scrisul literar. La 10 februarie, de exemplu, Ion Siugariu îi scria logodnicei sale: *În ultimele zile ma bate gândul unei piese de teatru pe care as intitula-o : **Olarul**. E vorba anume de un olar vestit din antichitate care reuseste dupa o munca de mai multe zeci de ani, sa creeze un vas atât de frumos încât Cetatea îl pune sa plateasca bir pentru el. De-acum toata viata lui nu face altceva decât munceste pentru a plati birul. Pâna la urma însa Cetatea ridica atât de mult birul cerut încât el nu mai poate plati. El vinde atunci vasul ca sa plateasca birul...*

Piesa ar simboliza raporturile dintre artist si lume. Fiecare creator autentic se aseamana cu olarul acesta. Opera lui este atât de frumoasa încât lumea îl pune sa

plateasca un bir de suferinta si de încercari, pe care pâna la urma nu le mai poate plati. Atunci vinde si el vasul, ca si olarul meu, sa plateasca birul. Este momentul când trebuie sa sacrifice pe artistul din el pentru omul din el, moment pe care-l traieste fiecare artist. Eu as vrea sa fiu totusi un olar care nu-si vinde vasul. As vrea sa ma iubesti atât de mult si în asa fel încât birul meu sa nu fie prea mare (**Soare pentru Lucia - Fragmente din scrisori**, în vol. **Sete de ceruri**...).

În decembrie, Ion Siugariu începe colaborarea la **Revista Fundatiilor Regale**, unde inaugureaza rubrica intitulata **Viata poeziei**, pe care o îngrijeste pâna în februarie 1944.

ianuarie 1943 - Poetul este concentrat, ca ofiter de rezerva, la o scoala de instructie din Ploiesti. Este repartizat, apoi, la un regiment de infanterie din Moldova (Bacau).

aprilie 1943 - În colectia *Mesterul Manole*, apare poemul **Tara de foc** (alcatuit din 60 de catrene), despre care Ovidiu Papadima va scrie imediat în **Revista Fundatiilor Regale**: *Poemul nu e conceput plastic, ci creat muzical - contrapunctic. De aceea trebuie luat în tot si savurat în felul clar si cristalin, în care gândul si gestul îsi raspund, în minunata arhitectura stravezie a întregului. Prin ea d. Siugariu face o mare si îndrazneata experienta creatoare si da confratilor sai o frumoasa lectie de constiinta artistica de cea mai stringenta actualitate* (Ovidiu Papadima: Ion Siugariu, **Tara de foc**, în **Revista Fundatiilor Regale**, nr. 8, august 1943, p. 453-454).

29 iulie 1943 - I se acorda o permisie de doua saptamâni, pentru a se casatori. Se casatoreste, la Râmnicu-Vâlcea, cu studenta la farmacie Lucia Stroescu. Bucuria casatoriei o comunica celor dragi prin scrisori si fotografii. Pe una din aceste fotografii, trimisa unuia din frati, poetul scrie: *Iubitului meu frate Vasile, îi daruiesc aceasta imagine a*

fericirii mele, 6 august 1943.

septembrie 1943 - Ion Siugariu este desconcentrat. Continua în acest timp sa lucreze la un **Studiu critic despre poezia lui Bacovia** si aduna material pentru ancheta despre **Lucian Blaga si generatia tânara**. Încearca sa definitiveze un volum de comentarii critice intitulat **Viata poeziei** cu studii despre Mihai Beniuc, Emil Botta, Ovid Caledoniu, Gherghinescu Vania, Emil Giurgiuca, Ion Moldoveanu, Theodor Al. Munteanu, George Petcu, Grigore Popa s.a. Întretine, de asemenea, un **Jurnal literar** si începe sa scrie romanul **Emanoil**. Din toate acestea, însa, n-au ramas decât pagini disparate, restul pierzându-se în conditiile deosebite care au urmat.

mai 1944 - Poetul este concentrat din nou la acelasi regiment, care se afla acum dislocat în zona Jitaru - Mogosesti (Slatina), de unde ulterior avea sa fie deplasat pentru a participa la planul insurectiei armate.

23-25 august 1944 - Ia parte la luptele de la Baneasa si Otopeni.

25 august 1944-1 februarie 1945 - Participa la luptele pe care regimentul sau le sustine, alaturi de celelalte unitati românesti, împotriva armatei germane - în Ardeal, pe teritoriul Ungariei, apoi, si al Cehoslovaciei.

1 februarie 1945 Ora 11 dimineata, sublocotenentul de rezerva Soreanu - Siugariu Ion cade ranit grav, în batalia pentru orasul Brezno din Cehoslovacia. Are pierdere mare de sânge si moare la numai zece minute dupa ce a fost prins în focarul exploziei. Este îngropat în cimitirul din satul Polhora pri Brezno, alaturi de alt ofiter si de sapte soldati cazuti o data cu el.

Consemnând evenimentul, revista sibiana **Luceafarul**, nr. 3-4, noteaza: *Cu moartea eroica a lui Ion Siugariu poezia româna pierde pe unul din poetii nascuti nu facuti*.

28 februarie 1945 - Prin decretul nr. 641, sublocotenentul de

rezerva Soreanu - Siugariu Ion este decorat post-mortem cu ordinul *Coroana României cu spade, în gradul de Cavaler, si cu panglica de Virtutea Militara*.

Ziarul **Adevarul** din aceeasi zi contine urmatoarea notita informativa: (intitulata **În memoria lui Ion Siugariu**): *Dumineca dupa masa, la ora vecerniei, în cadrul A.S.R.T.A.-ului s-a facut pomenirea lui Ion Siugariu, poetul cazut pentru patrie la 1 februarie 1945, în satul Polhora din Muntii Tatrei. În prezenta Monseniorului Vladimir Ghica, a sf. pr. Chinezu Liviu, Mircea Todericiu si a par. Lupea, d. Ion Grosanu a vorbit despre laborioasa tinerete a poetului, iar d. prof. Ierugan a evocat anii frumosi ai copilariei lui.*

La serviciul religios, pentru odihna sufletului sau oficiat în biserica unita din str. Polona, în cadrul careia cuvântul de pomenire l-a rostit parintele Todericiu, au asistat, alaturi de fratele poetului, prietenii lui: prof. Al. Popescu-Telega, Ovid Caledoniu, Coriolan Ghetie, Al. Husar, I. Manitiu si O. Filipoiu.

martie 1945 - Vestea despre pierderea primului fiu zdruncina viata batrânului miner-aurar Ion Sugar, care, la 56 de ani, se stinge în urma unei duble pneumonii.

1956 - Ramasitele pamântesti ale poetului sunt ridicate de la Polhora pri Brezno si, cu ale altor unsprezece mii de eroi cunoscuti si necunoscuti, cazuti pentru eliberarea Cehoslovaciei, sunt reînhumate în cimitirul militar de la Zvolen, lânga Banska Bistrita.

august 1958 - Participând, în cadrul delegatiei guvernamentale române, la ceremonia dezvelirii monumentului ridicat la Zvolen în memoria eroilor români, scriitorul si prietenul Laurentiu Fulga depune o floare pe mormântul celui care a fost poetul, eseistul si ostasul Ion Siugariu.

1968 - În colectia *Columna* a Editurii Militare, apare volumul

Carnetele unui poet cazut în razboi, cu o postfata semnata de Laurentiu Fulga (intitulata **Ultima lauda**).

1975 - La Editura Militara apare volumul **Poetul-ostas Ion Siugariu**, exegeza semnata de Eugen Marinescu.

Se tipareste volumul lui Stefan Bellu **Ion Siugariu - un poet cazut în razboi** (în îngrijirea Comitetului de cultura si educatie socialista din Baia Mare). Referindu-se la aceasta aparitie, Nae Antonescu, comentator constant al subiectului **Ion Siugariu**, remarca: *Cu aceasta carte, îngrijita de prozatorul Laurentiu Fulga si asistata de marturiile lui Mihai Beniuc si Emil Giurgiuca, se începe reconsiderarea activitatii literare a poetului erou Ion Siugariu. O editie antologica a creatiei sale poetice [...] este în stadiu ultim al finisarii* (Nae Antonescu: Ion Siugariu, **Carnetele unui poet cazut în razboi**, în **Tribuna**, nr. 31 - 601, 1968, p. 3).

1984 - La initiativa Luciei Soreanu, sotia poetului (stabilita în Germania, la Aachen), apare volumul Ion Siugariu: **Sete de ceruri**, la Editura Jon Dumitru, München (col. *Pasii lui Orfeu*), cu o prefata semnata de Vintila Horia (care poarta titlul **Ion Siugariu de la *Mesterul Manole***).

1997 - În îngrijirea Prof. Univ. M.C. Alexandru Husar (care semneaza si prefata), la editura **Agora** din Iasi, a aparut volumul de eseuri **Tara Crinilor**, de Ion Siugariu.

I. *NOTE*-le începutului

D-l Valeriu Olaniuc pare lipsit de vocatie poetica. Versurile sale sunt atât de sarace si atât de goale de continut autentic, încât fiecare rând pare a fi *facut* într-un moment de totala deficienta interioara. Aceleasi încercari de filosofie minora, de tristeti lipsite de suport sufletesc real, la care se mai adauga unele accente sociale perimate si de mult cazute în desuetudine. Iata un fragment dintr-o lunga poezie întitulata *Camasa fericitului*:

Un om mi s-a plâns
Ca din tot ce-a strâns,
Din tot ce-a cules
Viata n-a înteles:
Are bogatii
De nu le mai stii...
Are un palat
Necutremurat,
Unde-n slujba lui
Are robi destui!
Are flori în parc,
Pomi marunti pe arc...
Altii cresc înalti
Straja celorlalti
Si ce de femei,
Pline de scântei, –
Albe aratari,
Leac pentru uitari!

Si tot asa mai departe de vreo 108 ori, pâna ce se termina poezia cu versurile:

Lup hain si rau,
Iata drumul tau.

D. Valeriu Olaniuc este sclavul versurilor sale, al necesitatilor de rima pentru care sacrifica sensul, al metaforelor uzate, ieftine si inexpresive, etc. Peste toate acestea însa, d. Valeriu Olaniuc mai are o calitate numai pentru el însusi: d-sa nu prea se împaca bine cu ortografia. Si de aceea îl vedem întrebându-se:

Te-am vazut cândva în viata s-au în vis?

Cu asemenea mijloace poetice si gramaticale, nu stiu daca e posibil sa se scrie cândva poezii bune. Aceasta cu atât mai mult, cu cât si d. Valeriu Olaniuc nu se afla la prima sa culegere, având publicate mai înainte *Suflete în furtuna* si *Tarmul luminii*.

* * *

Mult mai tânar, d. Alexandru Balaci aduce în carticica sa de debut, *Dolores*, o poezie pretentioasa, cu reminiscente nu destul de stapânite din ermetismul barbian si dintr-o întreaga serie de poeti straini ca: Edgar Allan Poë, Ch. Baudelaire, St. Mallarmé si altii. O experienta mai noua si mai nefericita, ca aceea a revistelor avantgardiste *Unu si 75 H.P.*, cu exagerarile si gratuitatile ei definitiv trecute, nu este nici ea straina d-lui Alexandru Balaci. De aceea d-sa scrie:

Clepsidrele au fost aratatoare de treceri
si ore
La urechile tale sunt acum cochilii sonore,

Undeva - lânga mare -soare cazut si
albastre stânci
Acolo sunt - pescaric - apele cele mai calme
si mai adânci
E circulara - înot încremenit si ruga - cea
mai alba si mai stranie flora.
Pentru înghirlandarea neesirii din val -
implora -
Patrunzând apele - piezis - ochii atropinei
ce plânsera cald.
Si cu ochelarii - falsi si daruiti - ai orelor
noi de smarald,
Fura straluminati de tacuta ascensiune -
violeta si rara.

Aceasta *ascensiune violeta si rara* a d-lui Alexandru Balaci nu este în fond decât un amestec stângaci de influente avantgardiste, sarace si goale chiar în formele lor tutelare, necum în imitatii târzielnice de felul acesta. Poezia aceasta a imprecisului si a clar-obscurului, intentionat cautate, alaturarile bizare de expresiuni sintetice si de categorii hazardate, departe de a marturisi o profunzime tematica sau o conceptie înalta si singulara de arta, nu sunt altceva decât evadari constiente, din logica si unitatea pe care poetul nu le poate atinge. Versurile încarcate si prea fara misiuni precise de expresie sunt menite adesea sa acopere o lipsa de chemare poetica autentica. Pare-mi-se ca acesta este si cazul d-lui Alexandru Balaci.

* * *

Anna-Mad a d-lui Mihnea Gheorghiu, desi pare a marturisi oarecare posibilitati poetice, se mentine si ea în aceeasi atmosfera turbure a poeziei si a poemului în proza, fara conture

precise. Mai distinct asezata în sfera de influenta a lui Edgar Allan Poë, afectând obsesia largurilor si a plecarilor singuratice pe mari fara capat, pomenind adesea de «apropierea Marilor Lande», de «padurile umede ale plamânilor», de «îndragostitul algelor» si alte asemenea «nevazute raspântii», poezia aceasta ramâne de fapt si ea la fel de saraca. Pe ici pe colo doar, par a se ivi plapânde amagiri de frumuseti singulare, ca în acest fragment:

Atunci acoperisurile deschideau pupile oblice
peste oras, pe când
obloane galbene si verzi arborau o liniste
lineara, vesnica.
Anna-Mad, zidurile cetatii oficiau o ceremonie
ciudata pentru învestiri
si pentru inima ta de peste mari.
În seara aceea strazile au prevestit
ochi turburi si vagul nebuniei, zabranicul
fluturat si sfâsietoarea lumina a nebuniei.

Dar, pentru ca *sfâsietoarea lumina a nebuniei* (ne aducem aminte de o întreaga literatura nu prea de mult trecuta în care se facea elogiul nebuniei, al imperfectiunii si al multor asemenea stari patologice) sa fie mai interesanta si mai grozava, d. Mihnea Gheorghiu nu se poate stapâni sa nu adauge:

În orasul baronilor, catelele negre mai pândeau legende si totusi.

«Versurile» sunt puse în paranteza si ele au probabil o misiune de a largi si de a divaga starea de suflet si peisajul pe care-l evoca mai înainte. Procedeul este foarte des întrebuintat, atât de des si fara necesitate, încât nu stim daca nu denota o grava deficienta poetica, o neputinta de a închega si de a strânge un material dat într-o bucata realizata pe deplin. Cele spuse mai

sus pentru d. Alexandru Balaci par a se potrivi si d-lui Mihnea Gheorghiu.

Cred însa ca raul cel mare decurge dintr-o stare de fapt mai trista. Ca si d. Valeriu Olaniuc si ca si d. Alexandru Balaci, nici d. Mihnea Gheorghiu nu prea are *ce* spune în versurile sale. Fata de aceasta lipsa de baza, fiecare dintre cei trei reactioneaza si se înseala în felul sau propriu.

(**RFR**, an. IX, nr. 4, aprilie 1942)

D-l Teodor Ciceu, care ne trimite de la Cluj culegerea de poezii intitulata *Pârga*, ne este cunoscut din antologia *Versuri din Transilvania nordica*, publicata în colectia *Grai si suflet românesc* a ziarului *Tribuna Ardealului*. Poeziile d-sale sunt inspirate din lumea simpla si muncitoare a satului românesc, mijind ca o raza de lumina printre ceturile si apele grele ale celor mai multe dintre versurilor noastre de aici. Fara cântari mestesugite si fara zbateri interioare nesincere, ele se apleaca peste truda de fiecare zi a plugarului, peste dragostea de pamânt si de natura a taranului nostru de pretutindeni, capatând o forma naturala si curgatoare. Poezii ca: *Mamaliga, Plugarii, Neculai Secara, Ion, Florica, Lelea Marie*, etc. cu usoare reminiscente din George Cosbuc, din Stefan Oct. Iosif si uneori chiar din Aron Cotrus si Tudor Arghezi, sunt pline de un farmec primitiv si de o sinceritate placuta.

Atât ca fond si ca realizare tehnica, poezia d-lui Theodor Ciceu nu este pretentioasa. Ea marturiseste totusi posibilitati reale de realizare viitoare. Si daca tinem seama de împrejurarile în care lucreaza poetul, ea merita toata atentia noastra.

(**RFR**, an. IX, nr. 5, mai 1942)

D. Aurel Marin este autor a 10 carti de poezie, aparute

într-un rastimp de 9 ani. Am avut ocazia sa scriu despre aproape toate aceste culegeri, remarcând de fiecare data o tendinta de simplificare si de clarificare a atitudinii sale în fata problemelor poeziei si a problemelor generate de viata. Orientat spre sobrietatea si linistea poeziei clasice, nesocotind stridentele si încolturarile scrisului din jurul sau, slefuitor abil si rabdator al cuvântului celui mai de toate zilele, în marginile îngaduitoare ale ideii, d-sa ramânea oarecum un izolat si un inadaptabil. Ceea ce mi se parea a constitui totusi o amenintare a poeziei sale, pe drumul acesta al resemnarii si al restrângerii la expresia directa, prozaica si imediata, era caderea ei în banalitate si în platitudine. Citam cu aceasta ocazie exemple din *Însemnari din vacanta* si din *Viata în munti*.

Volumul de *Sonete* aparut de curând cuprinde în buna parte atât calitatile cât si defectele cartilor anterioare. El ne apare ca o încercare de sinteza a întregii sale activitati poetice de pâna acuma, atât prin forma fixa a sonetului (tendintele spre forme precise si simplicitate din celelalte culegeri aminteau uneori pâna la suprapunere de masura pe Eminescu!), cât si prin continutul ideologic, cuprinzator al celor mai variate teme.

Ceea ce aduce nou aceasta carte este folosirea unor motive de reprezentare picturala, care pot ajunge uneori pâna la realizari fericite de felul acesteia:

Aproape dezvelita si aproape
Cazuta din matasuri si dantele
Se rasuceste lenes, dupa ele,
Muindu-se-n adâncul lor ca-n ape.

Un umar gol si gâtul cu margele
Nu mai ajung si nu pot sa se-ngroape.
Întunecate, singure pleoape,
Acopere nelinistile grele.

Prin largile ferestre se revarsa
Lumina în usoara tremurare,
Când mai aprinsa, când plutind mai stearsa.

Si în nemiscatoarea-nhorbotare,
Cum s-a oprit cu fata-n jos întoarsa,
E ca un început de modelare.

Uneori intentia este marturisita si în titlu: *Pan, sculptura de Paciurea* (p. 27), *Studiu, pictura de N.N. Tonitza* (p. 41), *Zbenguiala, desen de Ioana Furgea* (p. 53), *Tors, sculptura de I. Vlasiu* (p. 111), etc.

Cred ca partea aceasta este cea mai realizata din volum si daca tinem seama de faptul ca poezia ce se scrie astazi a lasat cu totul în parasire (în afara poate de d. Ion Pillat) pastelul si descrierea de orice fel, interesând-o doar peisajul interior, ea poate fi socotita chiar inovatoare.

Nu-mi place totusi în aceasta carte folosirea prea deasa a participiului trecut si a formelor de infinitiv la rima, fapt care denota o saracie de mijloace poetice, precum si a unor expresii directe care nu pot iesi din vulgaritatea de unde poetul zadarnic a încercat sa le scoata: *E bosumflat de-a bine de-o naroada* (p. 27), *Aceasta mi-e scofala* (p. 77), *Ca nu le plac celor într-o ureche* (p. 77), etc.

Cu aceste corective, socotesc *Sonetele* d-lui Aurel Marin o carte de maturitate poetica si de definire a unei pozitii proprii.

(**RFR**, an. IX, nr. 7, iulie 1942)

Între cartile inspirate de razboiul actual, în majoritate superficiale si grabite, placheta de poezii a d-lui Demostene Botez intitulata: *Pamânt si om*, pare a se remarca printr-o adâncire a materialului si o depasire a cadrului ocazional. Având

ca exemple bucatile clasice ale lui Vasile Alecsandri din «Ostasii nostri» si cele ale lui George Cosbuc din «Cântece de vitejie» si pe de alta parte uzând de propriile d-sale experiente poetice din cunoscutele volume anterioare, d. Demostene Botez ne da, în cele 10 poezii câte cuprinde aceasta carticica, o productie adecvata genului si în acelasi timp continuatoare a operei d-sale trecute.

Soldatul d-lui Demostene Botez, indiferent daca e înfatisat în plin atac împotriva dusmanului, ranit între liniile de bataie, sau agonizând în singuratatea câmpiilor rasaritene, este înflacarat de aceeasi mare dragoste pentru pamântul tarii sale. Ea este atât de puternica încât la un moment dat pamânt si om par a se înclesta în aceeasi pornire, se amesteca si se îmbratiseaza în aceeasi unire nebiruita. Este ceea ce poetul vrea sa înfatiseze în poezia de început intitulata *Pamânt*, în *Dar e pamântul tarii mele* si în altele.

În cadrul acesta traditional si eroic, moartea este si ea înfatisata ca o contopire fireasca si senina cu glia pamântului, ca o stingere în singuratatea naturii si a propriilor mistere omenesti. Iar poezia care o cuprinde pare o poezie de adâncime si de expresivitate bogata, însiruindu-se alaturi de întreaga opera a d-lui Demostene Botez.

(**RFR**, an. IX, nr. 7, iulie 1942)

Dupa promitatorul volum de debut *Endymion*, aparut în 1937, poetul Ovid Caledoniu aduce în *Vrajitorul Apelor*, noua sa culegere de poeme, o experienta poetica mai adâncita si o atmosfera lirica mai caracteristica. Facând parte din acei poeti de sensibilitate larga, al caror suflet vibreaza cu nesfârsite coarde spre toate largurile lumii, împovarat de tristetea si singuratatea zarilor nedeslusite, niciodata împlinit în rostul trecator al vietii de toate zilele, ci totdeauna turburat de asteptari si chemari mai

înalte, poezia sa se integreaza în rasuflarea fosnitoare a firii, cuprinde în ea framântari si zbateri de întinsa umanitate. Straina de dramele si conflictele intelectului, care patrunde stihii si destine, cuprinzând doar taceri si tristeti imprecise, însingurari dureroase pe câmpiile lumii si o continua tânjire spre ceruri, ea este în acelasi timp o poezie a arborilor, a vântului, a oamenilor, deopotriva stând la rascrucile vremii si asteptând harul de mântuire al lui Dumnezeu:

Noi stam plecati în marea asteptare
În lungi sutane negre de asteptare.
Si toate cresc si noaptea se face tot mai mare
Si tremura frunza si bate vântul, bate.

Este o poezie de atmosfera, de intonatie si cântare monotona, jalnica si larga, raspândita peste lumea cenusie si întomnata. Cântari si nelinisti miruite de sus, revarsate peste suflet ca o trista si dulce binecuvântare cereasca. Înrudita cu poezia lui Lucian Blaga, dar mai ales cu melancolia divina a lui Rainer Maria Rilke, ea ramâne totusi un mod personal de expresie a unei sensibilitati surprinzator de bogate.

Cartea este împartita în trei cicluri ale caror denumiri ele singure marginesc orizonturile poeziilor ce cuprind: *Vreme, dragoste, vis; Cer, singuratate, cântec; Prietenie, moarte, pribegie*. Însetat calator prin vreme, vesnic turburat de dragoste, de vis si de moarte, pierzându-se într-o vasta si noptatica singuratate si asteptând mântuirea de sus, de la harul dumnezeiesc care patrunde si unifica totul, poetul se simte identificat cu firea întreaga, în numele careia vorbeste:

Spre toate vânturile, spre zarea trista si verde,
Mistuiti de doruri; ca orbii, trecem prin lume,
Ne soptim în palme, acum, când dragostea ne

pierde
Si-n linistea orelor ne mai strigam pe nume.

Câte-odata unul din noi tresare si priveste,
Drept convoi n-avem nici pasare, nici câini,
Cum seva, umila, spre ceruri limpede creste
Si-asteapta glasul biblic sa ne arunce pâini.

Spre toate pesterile, spre noaptea vesnica din
ele,
Sa cucerim, prieteni, noi orizonturi clare.
Tamaduiti de dorul copilariei, de stele,
Privim cum luna tot cerul vrea sa-l are.

Ca niste leit-motive, cuvintele: *cer* (întrebuintat în total în 47 de poezii de 49 ori), *luna* (43 ori), *stele* (50 ori), *singuratate* (41 ori), *toamna* (42 ori), precum si cuvintele adiacente, ca: *noapte, departare, tristete, ploaie, vânt*, etc. revin insistent în fiecare poezie. As putea spune chiar ca frecventa lor marcheaza toata poezia lui Ovid Caledoniu. Titlurile celor mai multe dintre bucati denota acelasi lucru. Astfel: *Si noaptea ei* (pag. 13), *Ce trista va fi noaptea* (pag. 16), *Cântec lânga o tristete* (pag. 20), *Lânga arbori tristetea* (pag. 22), *Ia-mi, Doamne acum, tristetea* (pag. 28), *Cred într-o noapte* (pag. 33), *Îngerul tristetii* (pag. 34), *Vezi, Doamne, moartea* (pag. 37), *Moartea poetului* (pag. 38), *O, lungi sunt Doamne, noptile* (pag. 43), *Poemul miezului de noapte* (pag. 46), *Iar cerul o noapte, o noapte i-a dat* (pag. 47), *Cântec de început de toamna* (pag. 51), *Cad umbrele vremii* (pag. 53), *Noaptea cea mare* (pag. 67), etc., etc.

Daca poetul dispune de o bogata recolta de imagini si de prospetimi de expresie, revenirea aceasta la termeni si teme caracteristice ar putea aduce poeziei sale învinuiri meritate. Nestapânind în deajuns ritmul si caderile de fraza, toate cele 47

de poezii ale cartii fiind scrise în acelasi metru larg si uneori nesigur, cu accente si virgule îngramadite, cu rasuflari nu destul de echilibrate, farmecul ei cel mai de pret trebuie cautat tocmai în aceste imagini surprinzator de adecvate fondului. Fiind o poezie a tristetii si a toamnei, a amurgurilor tainice si a noptilor suprafiresti, o poezie a eternelor noastre umbre si peregrinari sufletesti, plina de melancolie, de ploaie si de cântec plângaret dar si de comuniune nedesmintita cu înalturile si cu harul lui Dumnezeu, ele vor fi însa umbrite si îngreunate, dureroase si triste. Astfel: *Ma doare lumina calma* (pag. 20), *De-atâta lumina si pleoapele sunt grele* (pag. 21), *Ne-apasa lumina* (pag. 60), etc.

Cu aceste caracteristici, poezia lui Ovid Caledoniu ajunge în *Vrajitorul Apelor* la o maturitate de expresie si o adâncime de conceptie dintre cele mai sigure în toata lirica noastra tânara.

(**RFR**, an. IX, nr. 8, august 1942)

D. Stelaru: *Noaptea geniului*. Este o carte de atitudini romantice, rezultata din opunerea unei lumi stelare, de vis si de poezie, lumii acesteia de aici, plina de noroaie si de mizerie, unde poetul n-a cunoscut decât foamea si nefericirea. Desigur, temele acestea au mai fost dezbatute si de altii, de la idealismul romantic si pâna astazi, ele formând un suport de poezie adevarata. Ceea ce face totusi ca poemele d-lui Dimitrie Stelaru sa aiba un farmec cu totul deosebit si sa se detaseze de cea mai mare parte a poeziei tinere de astazi, este sinceritatea si comunicarea fireasca a unei zbateri sufletesti autentice, pe care o simti raspândita în fiecare vers si care se revarsa peste întreaga culegere ca o bogatie ce nu mai încape în cuvinte.

Ca o floare crescuta pe marginea dumurilor pline de prafurile si de baltile lumii, idealist si suveran, poet prin vocatie, acest *Rege Fara-Timp* (p. 33) creste spre lumina si spre înalturi,

detasat de tot ceea ce-l mai înconjoara, cuprins în el însusi, cu amarurile si framântarile lui continue:

Dincolo de lumina, dincolo de mare,
Cu o nebanuita ardoare,
Regele Fara-Timp domnea.
Din zare pe zare împaratia sa,
În imense pânze de nelinisti, vuia.
Toate umbrele, toate durerile,
Îi întunecasera vegherile.
Mortii staruiau în inima lui,
Ca o veche si sagetatoare zi a veacului.

Expresia este simpla si necautata, ea cuprinde imagini plastice dintre cele mai vii si corespunzatoare, stralucitoare haina a unor atitudini si stari sufletesti integral poetice. Uneori exclamarile si repetitiile amintesc insistent versuri cunoscute din Lucian Blaga, din Emil Botta si mai ales din Paul Verlaine, ceea ce ar putea constitui un motiv de imputare în aceasta cronica daca ecourile lor n-ar fi trecute printr-o fierbere personala puternica.

Este prin urmare culegerea aceasta o marturisire a unui poet de simtita autenticitate. Paginile ei par firesti si necesare, nici o exagerare nelalocul ei, nici o stridenta de expresie, nici o atitudine «teribila», lipsite de suport sufletesc.

Sunt convins ca acestei cauze se datoreste impresia atât de placuta de comuniune a cititorului cu poetul. Si tot din aceasta cauza cronicarul simte ca greselile si deficientele acestei carti n-au multa importanta si desi ele nu sunt putine, totusi el le lasa la o parte.

(**RFR**, an. IX, nr. 8, august 1942)

Desi arta nu se suprapune niciodata exact vietii, promovând ea însasi o viata aparte, crescuta si orânduita dupa legile ei proprii, totusi evenimentele puternice au avut totdeauna o influenta însemnata asupra dezvoltarii ei în anumite perioade de timp. Cei care încercau asadar, în frunte cu H. Taine, sa considere opera literara ca un produs al rasei, al mediului si al momentului, explicând-o cuprinsa între coordonatele spirituale ale societatii respective, nu mergeau pe un drum tocmai atât de total gresit pe cât au încercat sa arate cei care au venit dupa dânsii.

Ca numai ca un produs al unui moment istoric se explica literatura de razboi bunaoara, care n-a lipsit nici în razboiul trecut si care în razboiul acesta este reprezentata printr-o serie de carti de proza, cuprinzând reportagii de pe front, si prin altele, mai putine, de poezie, în care este cântata vitejia si dragostea de tara a soldatului nostru, duiosia si dorul dupa cei lasati acasa sau senina lui înfratire cu moartea.

Din rândul acestor carti de poezie fac parte plachetele de curând aparute: *Carte cu eroi*, de I.D. Pietrari si *Ceasul de rugaciune*, de Const. Virgil Gheorghiu.

Cel dintâi este autor a mai multe carti de poezie haiduceasca, de atitudine dârza si de vigoare traditionala, cu evidente radacini în poezia populara. Aceasta *Carte de eroi*, scrisa cu simplicitate si modestie, fara sa râvneasca sa fie exceptionala si fara sa caute o adâncire a motivelor cuprinse, se citeste cu aceeasi placere si usurinta, meritând daca nu un loc de frunte, totusi sa fie însemnata printre celelalte carti inspirate din razboiul acesta.

Celalalt, d. Const. Virgil Gheorghiu, desi este autor a doua volume de reportagii de pe front, se mentine în cele sase poeme câte cuprinde brosura sa *Ceasul de rugaciune*, într-o atmosfera elegiaca, de melancolie usoara, de suavitati si dulcegarii sufletesti, cunoscute în poezia d-sale înca din acea

Caligrafie pe zapada, distinsa cu premiul scriitorilor tineri al Fundatiilor Regale pe anul 1940. Este o poezie gingasa si trista, fara nici o problema si fara alta legatura cu razboiul decât aceea ca autorul atribuie toate aceste stari de suflet ale sale soldatilor de pe front. Ele puteau foarte bine însa sa fie atribuite oricui si oriunde, pretutindeni reprezentând doar un suflet de poet florar, de tonuri elegiace, feminin si placut, asa cum este de obicei poezia d-lui Const. Virgil Gheorghiu.

Printre celelalte carti, inspirate de razboiul acesta, în majoritatea lor minore si cu totul lipsite de alta importanta decât aceea ca sunt actuale, pâna la cartea cea mare a descifrarii sensului adânc al acestei colosale experiente umane, cartea pentru care evenimentele traite acum trebuie sa se adune si sa se cristalizeze într-o ordine si o semnificatie necesara în timp, pâna atunci, plachetele de versuri ale d-lor I.D. Pietrari si Const. Virgil Gheorghiu constituie un început nu cu totul lipsit de merite.

(**RFR**, an. IX, nr. 8, august 1942)

Printre cartile inspirate din razboiul actual, în majoritatea lor înca depasite de grandoarea evenimentelor, trebuie sa amintim si culegerea de poezii a lui Leonida Secreteanu, intitulata *Cneaz peste furtuni* (Colectia Universul Literar). Poate înca nu destul de format, suferind influente si riscând comparatiuni defavorabile, el ne-a dat în poemele de fata, daca nu dovada unui talent exceptional si a unei contributiuni lirice deosebite, totusi marturisirea unui suflet aprins pentru idealurile nationale, un simtamânt cinstit si entuziast, gata de jertfa si înfaptuire româneasca.

Daca poetului îi lipseste profunzimea si sensibilitatea, acordul dintre continut si expresie, atmosfera poetica personala nu se poate sa nu apreciem sufletul dârz si neprihanit al

ostasului. De altfel, însusi autorul marturiseste într-o mica prefata: «**Cartea aceasta am vrut sa fie sufletul dur al celor ce au luptat si lupta pentru acel *mereu mai bine* al neamului si nu o fotografie a luptei. În Neamul Românesc nu am vazut si nu vreu sa vad decât eroi**». Consecvent acestei intentii, Leonida Secreteanu ajunge sa realizeze versuri de acestea:

Înfratire idolatra,
Stramba lemne, sfarma piatra.
Si din cremeni mari de vrere
Tâsnesc flacari de înviere:
Iu-hu-hu! lumina noua,
Cnejii mei sunt jar si roua.
Când rasar cu ei pe muche
Zarea toata îngenunche.

Ca-n rabdari cât Caraimanul
Mi-am calit pumnul si-aleanul.
Mi-s durerile mai crunte
Ca genunile sub punte.

În versuri aspre si saltarete vorbeste apoi de «*piramidale festive de bazalt*», «*crâncen veac*», «*omul nou*», etc. Uneori, cântând *veacul mort* anterior razboiului, poezia devine satira directa, ca în aceste strofe:

Ne nastem astazi umbre cu sânge de mârtoaga,
Cu plictiseala-n carnea uscata ca o grinda,
Cu fruntea-n genunchere, cu inima pârloaga,
Si ochi în care nu mai privesti ca-ntr-o oglinda.

De resemnari ni-i bratul putregaita sipca...
Cu slova, care suna ca o pârnae sparta,

- Prea fericiti ca anii ne-ncânta ca o scripca -
Cioplim din mucegaiuri mari opere de arta.

Ceea ce strica poeziei lui Leonida Secreteanu este expresia imediata si banala. De aceea, acolo unde poetul abandoneaza versul patriotic (capitolul: *Destin*) si încearca o marturisire a propriilor nelinisti si asteptari, nemaiexistând motivele eteronomice de apreciere, poezia devine goala si inexpresiva, saraca si stearsa, uneori simpla proza rimata. Astfel:

La portile Minunii n-am sa bat
Dupa ajutoare, dupa povete.
Pretutindeni, singur am sa razbat,
Si unde n-oi sti, Nevoia o sa ma-nvete.

Pe marea seceratoare de vieti
- De ce s-or fi pierzând unii când o întâlnesc?
Zâmbind când va iesi dintre scaieti,
Am sa-i spunca ma plictisestesi-am s-o
plesnesc.

Preferând asadar sufletul si entuziasmul patriotic al ostasului, pastram rezervele cele mai îndreptatite pentru poet.

(**RFR**, an. IX, nr. 9, septembrie 1942)

Gh. Tules: *Cerbul prins*. Desi prima d-sale culegere de poezii a aparut abia în 1939 (*Ulcioare de roua*), d. Gh. Tules face parte dintr-o generatie mai veche de stihuitori, parând în lumea poetilor de astazi, în majoritatea lor împovarati de chinuitoare întrebari metafizice, putin demodat si ramas în urma. Totusi, poezia d-sale este sincera si calda, izvorâta dintr-o placuta stare de echilibru interior, de pace si de linistire a apelor.

Poetul nu este altceva decât un contemplator senin al lumii si al naturii înconjuratoare, vazând totul în luminile cele mai vii si mai frumoase. Poezia sa oscileaza între pastel si idila, între incantatia simpla cu accente de oda si între descrierea directa a peisajului înconjurator.

Se întâlnesc în aceasta poezie numeroase influente de mult parasite de ceilalti poeti, începând cu George Cosbuc si St. O. Iosif si ajungând pâna la Ion Pillat si Nichifor Crainic (fara sa aiba viziunea larga si cuprinzatoare a acestora). Arta sa poetica este lamurit definita în poezia *Crestere* (p. 9):

Scriu precum simt, înfiorat
De-aceste salcii plângatoare,
De-acest vazduh curat,
Gatit cu flori de soare.

Precum rasina prin molizi,
Se-ncheaga stilul de la sine.
Amiaza, te deschizi
Cu ramurile pline,

De mere stacojii, de foc.
Urca-voi bratul catre ele,
Pe când în fund se coc
Ciorchinii albi de stele.

Cununa tâmplelor, culeg
Un brat întreg de romanite.
Cuvintele se-aleg
Ca florile pe-altite.

Si cum nalucile prind trup,
Pare ca vad prin umbra deasa.
Cum mierea creste-n stup

Din mii de flori culeasa.

Daca nu putem aduce prea multe cuvinte de lauda d-lui Gh. Tules pentru aceasta culegere, în întregimea ei saraca în mijloace de expresie si lipsita de problematica interioara, consideram totusi simplicitatea si linistea poeziei d-sale, dragostea ei de natura si fiorul sincer de inspiratie, de nu pilduitoare, în tot cazul reconfortanta si odihnitoare.

(**RFR**, an. IX, nr. 10, octombrie 1942)

George Vaida: *Matraguna*. Volumul de fata, întocmit cu pietate si dragoste de D. Mihail Chirnoaga, dupa moartea poetului (18 august 1941, în luptele din fata Odesei), nu reprezinta decât într-o mica masura ceea ce talentul lui George Vaida ar fi putut darui literaturii noastre în realizarile lui viitoare. Hartuit de o cariera cu totul straina de preocuparile literare, nedispunând de suficient timp liber pentru a-si ordona munca într-o continuare fireasca, poemele acestea au fost scrise pe apucate, mereu refacute si transcrise, încât numai câteva pot fi socotite ajunse în forma lor definitiva (*D. Mihail Chirnoaga marturiseste în introducere: «Dupa repetate analize, scriitorul ajunsese sa-si clasifice singur poemele dupa calitate: 4 foarte bune, 2 bune; 3 traduceri foarte bune», p. 9*) . Faptul acesta se datoreste si scrupulozitatii de ultima ora la care ajunsese poetul. Dupa experienta de început din *Calm exterior*, volum aparut în 1938, unde era un adept si un urmas al ermetismului barbian, amestecat cu influente blagiene, asa cum era în buna parte toata poezia noastra tânara de atunci, George Vaida pare a se aduna si a reveni la expresia fireasca a talentului sau, orientându-se catre balada si catre poezia de idei, în forma lor clasica si traditionala. Din aceasta categorie fac parte frumoasele poeme: *Naerul* (p. 63), *Balada unui alt Villon* (p. 69), *Balada fetei de pe strada* (p. 71), *Întoarcerea lui din ceata* (p. 73), etc., pline de o tristete grea si resemnata, a nimicniciei vietii si a zadarniciei idealurilor umane. Apele ravasite si spumoase s-au adunat între maluri, imaginea scânteietoare si gratuita este lasata în parasire. În locul lor, poetul întrebuinteaza expresia directa si simpla, naratiunea si verbul, nu odata amintindu-l pâna la asemanare pe Eminescu. În aceasta privinta, numai un singur poet tânar poate fi asemanat cu George Vaida, ofiter si el, la fel pornit din claustrarile barbiene si ajuns sub tutela marelui nostru clasic, anume Aurel Marin. În amândoua cazurile însa, dupa cum aminteam si altadata, asemanarea acestora a ajuns primejdioasa.

În afara de baladele si poeziile de idei, o mentiune deosebita merita bucatile cuprinse în ciclul: *Camera poetului*, precum si cele în care este cântata trecerea timpului si îmbatrânirea. O tristete generala învaluie fiecare vers din aceste poezii, asemanându-se cu o plângere monotona si calma, ca o ploaie de toamna târzie. Revin mereu versuri ca acestea:

M-am încrezut prea mult în steaua mea,
Frumoasa lira, palida iubita.
Azi inima-i de blocuri mari strivita
Iar mâna tot mai rece si mai grea.
(*25 de ani*, p. 59)

Si parca sunt un ram
Ce-ngân stravechi litanii
Din carti ce nu le am.
(*Între lumini, ca luna*, p. 44)

Prieteni, prieteni, doar anii
Ne-apropie lin de trecut,
Cu-abia auzite litanii,
Sub cerul noptatic si mut.
Si dragostea, noaptea si luna,
Aceleasi coboara în noi.
Dar unde-i bataia, nebuna,
A inimii, ca un suvoi?
(*Cântec pentru prieteni*, p. 39)

Nemultumit de viata si de oameni, ajungând sa aiba o tot mai mica încredere în el însusi, poetul se trezeste dintr-odata în fata marilor probleme ale existentei, este patruns pâna în fundul sufletului de certitudinea unei morti apropiate si de zadarnicia vietii pe care a dus-o. Cu asemenea preocupari de adânc continut, este firesc ca atentia lui sa paraseasca imagismul usor

al poeziilor de început si sa se orienteze tot mai insistent catre poezia de respiratie generala.

Printre poetii tineri, experienta aceasta este dintre cele mai pilduitoare si mai esentiale. De aceea, moartea lui George Vaida este o mare pierdere.

(**RFR**, an. IX, nr. 10, octombrie 1942)

Radu Boureanu, *Cai de apocalips*. Aceasta ultima carte de poezii a d-lui Radu Boureanu este o cântare trista a tineretii apuse, a visurilor pierdute si a tarâmurilor neatinse. Învaluita într-o lumina palida de luna, ea se înfiripa domol si fara stridente de stil; o poezie de gingasii si de stari sufletesti melancolice, marturisind un poet elegiac prin vocatie. În conceptia sa, scriitorul nu este altceva decât un *logofat de taina* (pp. 11-12) care înseamna trecerea timpului si întâmplarile din lume, îmbracându-le în haina unei tristeti ancestrale:

Stau lânga suflet si-i urmez condurul
calcând cu aur drumurile tarii:
îl vad voevod lânga amarul marii,
cu roua calda umezind samurul.

E plânsul vechi si-n fiecare boaba
topit în leat lasând sa scrie ceata
prin ea, voevodul îsi ascunde fata;
cu ochi de peruzea si de podoaba.

Aud ce vad si-n pergament le scriu
pâna la vadul vesnic din sicriu,
când prafuit e: sânge, trup si haina.

Voevodul vede-n veac, dar în cerneala,

cu slova rosie, de aur, de sineala,
hrisovu-l scriu eu, Radu, logofat de taina.

Între limitele acestei conceptii, poetul vede (ca într-o viziune apocaliptica) cum se aduna umbrele stramosilor si a veacurilor apuse (*Palosul somnului* (p. 13), *La hotarele mortii* (p. 25), etc.), a tineretii si a elanurilor de la început (*Elan închis* (p. 19), *Nefericitul vânt* (p. 33), *Ratacire* (p. 37), *Cai de apocalips* (p. 99), etc.). Framântarile si vietile trecute sunt asemanate cu un bal imens *la care jucau mai multe neamuri* (p. 43), si al carui cel mai de seama invitat este moartea. În fata acestor cete de duhuri, pozitia celor ce mai traiesc înca este rezumata astfel:

Noi n-am pierit, dar mistuim
ce ne-a ramas din capita de vise;
colinele sterpe le mai suim,
fosnetul vremii sa-l auzim.

Cuprinde, asadar, aceasta carte motive de larga si generala circulatie. Întrebuintând mijloace de realizare îndelung cumpanite, atât în culegerile de poezie mai vechi (*Sbor alb*, 1933; *Golful sângelui*, 1936), cât si în experientele ultime, ea ni se pare indispensabila pentru definirea talentului autorului.

(**RFR**, an. IX, nr. 11, noiembrie 1942)

Teofil Lianu, *Cartea stihurilor*. Poezia lui Teofil Lianu aduce în atmosfera noastra îngusta si cetoasa de la oras un aer proaspat de padure si de ogor încarcat de roade. Influentata de cântecul popular si straina de mestesugul cautat al vremii, ea se orânduieste în versuri simple si clare, fara pretentii exagerate si nu destul de actuala în forma ei directa:

De la mânastire în jos
Mai la mijlocul poenii,
Stefan Voda si ostenii
Stau sub un gorun umbros.

Masa mare împrejur,
Vinul scântee în oale
Si rasuna pâna-n vale
Râu de ne-ncetat murmur, etc., etc.

(Hram la Putna, II, p. 17)

Subiectele ei obisnuite sunt luate din natura înconjuratoare, din traditia locurilor de bastina ale poetului si din istoria Moldovei. Într-o incantatie calma si retinuta sunt evocate peisajele lunare ale satului adormit, dealurile si luncile, poienile si padurile, mânastirile voevodale ale Bucovinei cu amintirile si legendele lor bogate, umbrele lui Stefan cel Mare, a lui Daniil Sihastru, etc. Prin toate aceste subiecte, Teofil Lianu se mentine în atmosfera poeziei Bucovinei, asa cum ne-am obisnuit s-o cunoastem din cartile si brosurile lui Mircea Streinul, a lui George Drumur si Iulian Vesper. În miscarea literara a generatiei tinere, grupul acesta de scriitori bucovineni a reusit sa determine si sa contureze o atmosfera proprie, cu liniile si caracteristicile ei deosebite. Poezie de inspiratie naturala, traditionalista, patriotica si crestina, strabatuta de un fior liric dintre cele mai puternice, contributia lor ar merita o discutie mai completa în cadrul literaturii noastre tinere.

Teofil Lianu, atât în cele doua volume aparute în anii trecuti (*Cer valah* si *Curcubeu peste tara*), cât si în aceasta minuscula *Carte a stihurilor* (32 de pagini, într-o editie si o prezentare tehnica cu totul saraca!) ramâne acelasi poet bucovinean, în aceleasi mândrii si preferinte traditionaliste, cum ne apare toata miscarea aceasta tânara:

Faclia de aur a lunii,
Deasupra padurii s-arata.
Lin fosnet de foi rourate
Se leagana în pacea curata.

(Faclia de aur, p. 4)

Mânastire din Suceava,
Cerurilor nalta slava.
Cerurile te-nconjoara,
Maica, pururea fecioara.

(Psalmi, IV, p.)

Fagi înalti sub moale vânt,
Moale frunza de matasa.
Si mesteceni albi îsi lasa
Râurile la pamânt.

(Hram la Putna, I, p. 16)

Ultima poezie din volum, intitulata *Balada marului din câmp*, aduce o preocupare mai adâncita si o problematica, de circulatie mai larga. Simbolizând viata trecatoare a omului, cu primaverile, verile, toamnele si iernile ei, iluziile de lumina si bucuriile ei zadarnice, marul din câmp este evocat în toate ipostazele existentei sale, de la tineretea falnica pâna la batrânetea uscata si gârbovita:

Atunci topoare grele l-au culcat
Si greu gemea în câmpul singuratec;
Târât încet, cu trupul sfârtecat,
Pe vetre el se prefacea-n jaratec.

În case scunde, case de pamânt,

Caldura închidea trudite gene
Si fusul îsi oprea vrajitul cânt
Si adormea în caer alb de lene.

Cenusa lui în taina se topea,
Cum toate se topesc în lume, toate...
Era cândva un mar, era cândva,
În câmpul cu ogoare-nmiresmate.

(Balada marului din câmp, p. 31)

În modestia si simplicitatea ei fireasca, aceasta ultima carte a lui Teofil Lianu contribuie la împlinirea unei cariere poetice în curs de afirmare.

(**RFR**, an. IX, nr. 11, noiembrie 1942)

II. *VIATA POEZIEI*

N. Davidescu: *Renasterea* (Editura Fundatiilor Regale, Bucuresti, 1942); Karnabatt: *Crinul mistic* (Editura «Vremea», Bucuresti, 1942); George Drumur: *Vatra cu stele* (Editura ziarului «Bucovina», Cernauti, 1942)

Conceput cu aproape treizeci de ani în urma, lungul poem al d-lui N. Davidescu intitulat *Cântecul omului* si-a închegat încet si masiv, o uriasa constructie arhitectonica, în cele cinci volume aparute pâna în prezent: *Judeea*, *Helada*, *Roma*, *Evul Mediu*, si *Renasterea*. Un al saselea volum, *Tara românească*, va încheia aceasta unica si larga opera vizionara. Poet de factura parnasiana, retinut în imagini si sintetic în conceptie, vazând totul în linii drepte si în constructii unitare, d. N. Davidescu a construit acest poem («a construit» e foarte nimerit spus!) cu o rabdare de maestru, luptând din greu cu materialul, selectionându-l si interpretându-l, cautând o forma adecvata în expresie si nu odata aplecându-se sub poverile acestei munci neîntrerupte. În bogatele *Marturisiri literare*, publicate în numarul de Oct. c. al acestei reviste, d-sa spune urmatoarele referitor la *Cântecul omului*: «**Am visat acest poem construit ca o catedrala gotica, în care armonia masiva a arhitecturii, alcatuita din bolti uriase, din coloane de sprijin, si din «flèche» înaripata sub forma de sageata spre cer, sa se împleteasca armonios cu fantezia de arabesc a detaliilor care împodobesc pe fiecare în parte din masele constructiei. Dupa ideea ansamblului care era *Cântecul omului*, urma imediat si ornamentul ei, aceea a celor sase volume pentru ca, apoi,**

detaliile ca si volumele, de sine statatoare si totusi complimentare unul altuia, sa fie cautate în fiecare poezie în parte. Stilul sobru pe care l-am voit pentru fiecare din aceste poeme pleaca din vointa de a nu fi prea încarcat ansamblul gigantic al celor aproape sase sute de bucati, iar pe de alta parte, din concluzia ca nici un poem de proportiile acestea, din câte cunosc, nu se exprima în pagini inseriate».

Potrivit acestei conceptii, poezia d-lui N. Davidescu traieste, în primul rând, prin tema ei simbolica si sintetica, neglijând înfloriturile si frumusetile de detaliu, imaginea nedetasându-se în valori de sine statatoare (ca aproape în opera tuturor poetilor de astazi), ci confundându-se cu fiinta unitara a poemului. Mai putin *Iudeea* si mai mult în volumele urmatoare, sinteza si sobrietatea accentuându-se pe masura ce poemul se apropie de sfârsit, ea se aduna în tipare de vorbire abstracta, de crestere a cadrului intelectual si de scadere proportionata a celui plastic. Expresia e directa si comunicativa, poemul devenid tot mai mult epic si tot mai putin liric. Strofe ca aceasta, de comunicare imediata, se pot întâlni în toate paginile:

Cugeta si scrie latineste
Si e ca Oreste cu Pilade
Gândul lui cu-al anticei Elade
De încorporat prieteneste.

(*Id probe divinum ducebat*, p. 51)

În schimb, în locul imaginatiei plastice, în mod intentionat neglijata, poetul se vadeste a fi un maestru al versificatiei, un adevarat arhitect al poemului, mânuind cu o abilitate neîntrecuta, atât de surprinzatoare în ansamblul dezordonat al poeziei actuale, cele mai variate masuri metrice si cele mai bogate strofe. Pe aceasta linie de tehnica poetica desavârsita, d. N. Davidescu nu poate fi comparat în literatura noastra decât cu

George Cosbuc si cu G. Topârceanu, iar în literaturile straine, printre altii, cu trubadurii francezi din secolul al XVI-lea (autorii acestor faimoase balade, scrise în cele mai maiestrite forme fixe), cu poetii parnasieni si, dintre romantici, cu Victor Hugo. Cu acesta din urma de altfel, înrudirea merge pâna la asemanare de conceptie si de plan, *Cântecul omului* reeditând intentiile si experienta literara din *La légende des siècles*.

Renasterea d-lui N. Davidescu, ca si *Helada, Roma* si *Evul mediu* (*Judeea* mai putin), cuprinde un numar de tablouri reprezentative, evocari de întâmplari si figuri istorice, cântece scrise în forma epocii respective, peisaje marine, gravuri în cuvinte, canzonete, etc. Deosebit de variate în prezentarea lor tehnica, de la forma fixa a sonetului pâna la tertinele lui Dante, fiecare având un subiect propriu si o unitate de compozitie caracteristica, ele formeaza toate, luate în valoarea lor de ansamblu, o fiinta unitara si întreaga, evocatoare a etapei istorice cântate de poet. Libera si fireasca, îmbinare fericita de idealism dezinteresat, de cultivare a formelor pure si arhitecturale si de pasiuni tiranice, dominatoare si grotesti, aceasta neegalata epoca din istoria neamului omenesc, în care cultul frumosului, al adevarului si al demnitatii, a putut sta alaturi de crimele si de teroarea familiei Borgia, de decaderea morala a prelatilor bisericesti si de nebunia inchizitoriala, este prezenta în cartea d-lui N. Davidescu prin toate figurile si întâmplarile ei caracteristice.

Nu este totusi, o prezentare impersonala, o evocare de istoric blazat, chiar daca pe alocuri stilul ar parea uscat si secatuit de seva launtrica. Foarte dese sunt poeziile în care se simte vibrând un suflet delicat si retinut de poet liric, o plângere personala pe marginea unei experiente de viata trista. Unele dintre aceste poezii sunt atât de patrunse de acest fior de intimitate melancolica si blajina, ca ar putea foarte bine forma un volum aparte, fara sa se simta ca ar avea o legatura cu tema

generala a cartii. Iata bunaoara aceste frumoase si clare strofe:

Ma simt azi transparent si muzical
În nustiu cetacere noua,
Ca unreflex demineral
În cristalinul unui bob de roua.

Privirile-mi strabat în departari
Cu peisagii albe înele
Si-n largulunei claremari
Plutesc într-o corabie cu stele.

Lumina totul e-mprejurul meu
Si luciu-ntins în suprafata
De recejoc decurcubeu
Într-o oglinda limpede de ghiata.

Viata nu participa decât
Cu sunetede sticlafina
La izolarea mea, si-atât,
Înabusita, vesnic, în surdina.

Privesc umanitatea tutelar
Si-o vadatât dedelicata
Ca sub al ei cristal îmi par
O stea într-un diamant pastrata.
(*Liniste*, p. 21)
Acum as vrea ceva venit anume
Pentru mine;
Un felde-nstiintare demai bine
Adusa pe pamânt din alta lume.

Ceva asa ca o lumina noua
Si adânca

Rostogolita dintr-un vârf de stânca
Pe-o câmpie dornica de roua.
(*Oboseala*, p. 54)

Chiar si în poeziile cu subiecte luate de-a dreptul din mijlocul temei generale a cartii, fiorul acesta de sensibilitate si de cântare a unei intimitati poetice retinute, gingasa în melancolia ei tacuta, se strecoara printre rânduri ca o caldura din adâncuri, dându-le un fluid de mai strânsa comuniune cu cititorul. Asa sunt poeziile în care este vorba de Dante, de Petrarca, de Ariosto, etc.

În aceasta dubla perspectiva, de evocare gigantica a epocilor celor mai caracteristice din istoria omenirii, de cântare a unor dureri si nelinisti proprii, *Cântecul omului* luat în întregimea lui, ca si acest ultim volum, *Renasterea*, constituie o opera unica în literatura noastra, care poate sta alaturi cu cinste de operele similare din literaturile straine.

* * *

Foarte putini sunt aceia care stiu ca d. D. Karnabatt, autorul proaspatului volum de poezii religioase *Crinul mistic* a publicat cu multi ani în urma urmatoarele culegeri: *Crini albi, Opale si rubine, Poemele visului, Harpegii, Crini albi si rosii*. Prieten bun cu cei dintâi simbolisti din literatura noastra, cu Alexandru Macedonski si cu Stefan Petica, luând parte activa la miscarile literare din apoca aceea, d. D. Karnabatt s-a retras în ultimii ani într-o tacere de maestru inadaptabil, adâncindu-se în studiul marilor sfinti ai catolicismului apusean, în special al Sfântului Francisc din Assisi si al Sfântului Anton de Padua.

Volumul acesta de batrânete este desigur rezultatul acestei experiente mistice, contactului cu spiritul franciscan si izolarii

într-o viata religioasa autentica. Cuprinzând un numar de «laude» adresate Mântuitorului, Sfintei Fecioare, Sfântului Francisc din Assisi, Sfintei Cara, saraciei si durerii, vietii si mortii, o cuprindere frateasca a întregii lumi si naturi înconjuratoare, o vibrare sufleteasca de o naivitate si o gingasie copilareasca, poeziile acestea aduc ceva din lirica crestina a Apusului, din Louis de Cardonnel, Armand Godoy si O.W. Milosz, iar din literatura noastra amintindu-l pe V. Voiculescu din «*Destin*». Scrie într-o forma simpla si directa, fara imagini bogate si nu odata neglijând tehnica versului, atentia autorului îndreptându-se totdeauna spre subiectul. poeziei, cu stângacii de adolescent idealist, marturisind un suflet si o intentie curata de copil batrân (cum singur se caracterizeaza în mai multe locuri), poeziile d-lui D. Karnabatt se citesc cu placere, adresându-se celor mai fine si mai delicate coarde ale sufletului si ale credintei noastre. O împacare crestina de ultima ora, o asteptare tacuta si linistita a loviturilor vietii, a suferintelor si a mortii, (Titluri de poezii: *Surioara Moarte, Binecuvântarea suferintii, Binecuvântarea saraciei*, etc.), dau acestor poezii o valoare consolatoare care trece de imperfectiunile tehnice. Iata bunaoara aceste frumoase si clare ecouri franciscane:

Îti multumesc, o, Doamne, ca m-ai facut atât
de mic
Cum e un spic
De fân,
Dar, m-ai crescut la binecuvântatu-ti sân.
Îti multumesc, o, Doamne, ca m-ai facut
printre copii
Cel mai supus,
Venind la poala lui Iisus,
La parinteasca lui chemare
Cum vine-un mielusel.
M-am dus si eu cu turma dupa El

Si de-am ramas în urma
De turma,
L-astept sa vina iarasi printre noi.
În ziua mare de apoi
Cu totii înainte-I sa iesim
Când va intra în noul Ierusalim.
Si dintre toti, o, Doamne, sa-mi dai marea
cinstire,
Sa duc eu de capastru asinul, la venire.
(*Mutumire lui Dumnezeu*, p. 75)

Este o umilinta crestina de mare bogatie interioara, o sinceritate poetica de rara calitate. În aceasta stare diafana de suflet, poetul se simte în viata un slujitor neînsemnat al lui Dumnezeu si al poeziei (frumoasa si reconfortanta îmbinare!), ca în aceste versuri:

În templul poeziei sunt cântaret în strana.
Puteam sa fiu un vames, un fariseu, calau,
Tâlharul de pe cruce, puteam sa fiu mai rau:
Un Iuda, ce înfige, furis, pumnalu-n rana.
Eu sunt un biet târcovnic în templul poeziei.
Tin isonul lui Dante si-al Domnului Iisus.
Dar, luat câte odata de ritmul liturghiei,
Ma-nalt si cânt în strana cu îngerii de sus.
(*Cântaretul catre Dumnezeu*, p. 25)

Volumul se sfârseste cu câteva *Ode medievale*, închinare recunoscatoare lui Dante, Sandro Botticelli, Sfântul Bonaventura, Beatto Angelico, Petrarca, Michelangelo, Savoranola si San Francisco. Sunt poezii îngrijite, evocari si tablouri juste, cu vibrari de suflet care le da o valoare de lirism placut. Identificându-se adesea cu modelul, versul cuprinde o

fosnire interioara de calda participare.

Cu aceste caracteristici, poezia d-lui D. Karnabatt din acest volum de batrânete, trebuie considerata, în ansamblul poeticei actuale (încarcata de prea multe tristeti si nelinisti), consolatoare si reconfortanta.

* * *

D. George Drumur face parte dintre tinerii poeti bucovineni care au început sa se afirme în cadrul gruparii *Iconar*, alaturi de d. Mircea Streinul (desigur cel mai reprezentativ), d. Iulian Vesper si d. Teofil Lianu (ceilalti se gasesc însa într-o foarte nedefinita pozitie de debutanti, în afara de d. Traian Chelariu al carui debut poetic este anterior *Iconarului*). Autor a trei volume de poezie (*Solstitii* 1936, *Suflete-n azur* 1940 si aceasta ultima *Vatra cu stele*), înca nu îndeajuns de clarificat cu el însusi, pastrând întunecimi si larguri de atmosfera nordica, o ceata tematica si o imprecizie în expresie care îsi asteapta înca limpezirea, dar framântat de nelinisti interioare bogate, d. George Drumur ne ofera un peisaj liric interesant, demn de a fi relevat în miscarea poetica a generatiilor actuale.

Volumul *Vatra cu stele* cuprinde un impresionabil numar de poezii, de variate unitati formale, de la versul în forma populara, pâna la versul sonetic, cu influente vadite din poezia romantica germana (influente ce se resfrâng asupra întregii poezii bucovinene), din d. Lucian Blaga si mai ales din lirica populara. Cele câteva balade de la începutul cartii inegale ca realizare poetica si în mod stângaci imitative, sunt scrise într-o forma populara marturisita, unele având chiar teme de acest fel. Astfel este bunaoara *Balada ciocârliei* (subtitlu: *Dupa o legenda bucovineana*) care ar fi putut fi o poezie în stil popular foarte

buna, daca autorul ar fi stiut sa-i dea amploarea si fluiditatea epica necesara. Dintre toate poeziile cuprinse în acest ciclu cea mai realizata si mai semnificativa pentru talentul d-lui George Drumur mi se pare *Balada tristetii* evidenta poezie lirica si deloc «balada»):

În inima noastra
cresc linisti de seara
ca spicul luminii
în bobi de secara.
Curg sloatele, vântul,
prin miristi si lozii
si urca spre-naltul
ca-n vârsta voevozii.
Carute de lemn
se-ngroasa de ploaie -
si, tulbure-s toate
si toate se-ndoaie.
Tristetile cresc
si cad peste rana, -
e stinsa si ruga
si stihul din strana.
Cuprindem adesea
tot veacul în noi,
dar umbra-l manânca
din palide foi.
De-am fi numai lut,
ne-am prinde de plante -
dar sufletul suie
spre ceruri, spre pante, etc.

(*Balada tristetii*, p. 10)

În cicluri (*Încercarea culorilor* si *Stiluri*) se mentine

aceeasi atmosfera de lirism cetos si imprecis, cu aceleasi influente populare si nordice, cu evidente bogatii tematice, cu multe frumuseti de detaliu, dar nu odata cu obscuritati si impuritati de expresie nepermise. Autorul este prea liber în comparatii si metafore, neglijând aproape la fiecare pas principiul justetii si al claritatii. Caci ce anume putem întelege din strofe de felul acesteia?

Aici, odata, sufletul meu
a înnoptat sub acest stejar,
ca un desert curat în oameni,
sub ultima privire de jar.

(*Întoarcere*, p. 26)

Peste tot aceste obscuritati sunt parca anume cautate, imaginile, de altfel numeroase si foarte bogate, se împiedica în imprecizii si în întunecimi stilistice absolut nefolositoare. Ai impresia citind poezia d-lui George Drumur ca treci printr-un lan de flori pe care însa nu le poti vedea si contempla în voie din cauza multelor balarii ce le îneaca. Asteptam o limpezire viitoare, fara de care acest autentic si plin de resurse poet al Bucovinei nu se va putea realiza niciodata pe masura talentului pe care-l are. Odata cu aceasta limpezire va trebui sa renunte si la inutila depreciere a versului, scris totdeauna cu minuscula la început, desigur urmând anumite exemple, foarte apreciabile din alte puncte de vedere.

(**RFR**, an, IX, nr. 12, decembrie 1942)

Aron Cotrus, *Rapsodie daca* (Editura Fundatiilor Regale, Bucuresti, 1942): Iulian Vesper, *Izvoare* (Editura Fundatiilor

Regale, Bucuresti, 1942).

Revarsarea bogata de suflet si de eroism stravechi, marsul apasat în istorie al neamului românesc, nu-si puteau gasi parca un poet mai potrivit pentru a le cânta în versuri, decât d. Aron Cotrus. Atât caracterul deosebit al talentului sau, realizat într-o expresie pietroasa si dura, cât si opera sa trecuta, sunt singurele care garantau, în toata literatura noastra de astazi, poemul cel mare, cântecul majestos si puternic al acestor evenimente. Poeme mai vechi ca *Rapsodie valaha* si *Peste prapastii de potrivnicie*, a caror idee dominanta este misiunea neamului românesc în aceasta parte a Europei, misiune de lupta împotriva întunericului si de reînviere a gloriei latine, ar fi ramas neîmplinite fara aceasta urmare (*Rpsodia valaha* si *Peste prapastii de potrivnicie* au fost traduse si în limba spaniola, tiparindu-se la Madrid în anul 1941, prima - *Rapsodia valaca* - în colectia *Santoy Sena*, iar cea de a doua - *Através de abismos de adversidad* - în colectia *Escorial*. Amândoua poemele au fost obiectul unor entuziaste recenzii, facute de cei mai de seama scriitori spanioli. Astfel: ziarul *El Alcazar* din Madrid publica în numarul sau din 22 iunie 1942 un articol intitulat *Inspiratia antibolsevica a unui mare poet român*. Sub semnatura d-lui Alonso Martin, apare în revista *Legione y Falanges* (Madrid, an. II, Nr. XX, p. 35, iulie 1942), articolul *Un gran poeta de la latinidad*. Articolul este completat cu trei gravuri reprezentând pe poetul Aron Cotrus si doua minunate peisagii din Carpati. D. Duarte de Canto semneaza în *Futura* din Lisabona, în numarul din 21 iunie 1942, o judicioasa apreciere (*Un grande poeta romena*) asupra valorii artistice a poeziei d-lui Cotrus. Sub initialele G.S. *Aqui Estamos* din Barcelona (an. VII, Nr. 79, iulie 1942), publica o recenzie despre *Rapsodia valaca*. Cu acest prilej d. Aron Cotrus este socotit un poet autentic national. Vorbind despre motivele sale de inspiratie, autorul enumara cea

mai mare parte din opera d-lui Aron Cotrus si arata ca la temeiul acesteia sta puternica traire a sentimentelor de iubire de patrie si grija pentru destinul ei. Recenzia se termina cu aprecieri favorabile la adresa lui Cayetano Aparicio, traducatorul poemei. Revista de la Madrid *Guadernos de literatura contemporanea* consacra, în doua numere consecutive, câte o cronica celor doua poeme. În numarul din luna Iunie, d. S. Pérez Valiante analizeaza poemul *A travès de abismos de adversidad* sub titlul *Aron Cotrus, poeta nuestro tiempo*, socotindu-l pe d. Cotrus profetul mandatar al latinitatii. Despre *Rapsodia valaca* semneaza în numarul de pe Iulie o bogata cronica d. Joachim Gonzalez Muela. În sfârsit, ziarul *Unidad* din San Sebastian face sa apara în numarul din 6 Iulie 1942, sub semnatura d-lui Ramon de Villota o recenzie asupra celor doua poeme *Dos poemas de Aron Cotrus*. Autorul remarca si dovedeste prin exemplificari ideea dominanta a celor doua poeme. Este mareata misiune a neamului românesc de a realiza imperativele civilizatiei europene în Orient (cf. Pompiliu Preca, *Basarabia literara*, Nr. 26 din 21 Septembrie 1942).

Odata cu începerea campaniei din rasarit, România intrând în vârtejul unor lupte uriase, a caror semnificatie întrece simpla intentie defensiva în fata unui temut colos dusman si realizând marete fapte de arme, marsuri gigantice spre o glorie noua, un clocot puternic de vointa si dârzenie strabuna, s-a ivit si ocazia acestui poem asteptat. Primele lui versuri sunt o evocare a bubuitului tunului românesc, bubuit care se aude pâna departe, acolo unde se pierde hotarul dintre moarte si viata:

Peste viata, peste moarte,
peste ape mari, peste fruntarii sparte,
peste uriase uragane jucause
de fum si de cenuse
tot mai departe,

tot mai departe
durduie, durduie tunul mereu (pag. 7).

Tonul acesta declamatoriu, versuri rupte în emistihuri, cu virgule, cu enumeratii si repetitii de cuvinte caracteristice, a fost de mult remarcat în opera d-lui Aron Cotrus. În poemul acesta însa, al carui subiect, de unica grandoare si viziune, necesita un limbaj adecvat, el capata o misiune poetica mai precisa, de respiratie puternica, cu opriri multe si lungi, cu precipitari si asimetrii continue. Este ca o lupta în plina desfasurare, cu opriri si bruscari necesare, cu pasi neregulati si tari, cu întoarceri si rarituri si cu nesfârsite suspendari odihnitoare.

Astfel dupa evocarea generala a razboiului, poemul se întoarce spre umbrele istoriei nationale, urmareste peste câmpii si departari urmele strabunilor viteji, pasii lor «mai tari ca piatra» care au strabatut

dintr-o apa într-alta
din Tatra
la Ialta
din Tisa pâna-n Caucaz,
din Hotin pâna-n Tesalia si Pind,
din Maramures pâna-n Craina
si-n Timoc,
din Marea de Azov
la Marea Adriatica (pag. 9)

pâna unde merg aducerile aminte ale neamului românesc. Spre aceste margini întinse ale gloriei daco-romane s-a dezlantuit o nestavilita vrere tânara si cele douazeci de milioane de români «facut-s-au unul». Într-o viziune de nobila grandoare imperiala, poetul vede neamul întreg adunat sub un singur steag, într-o singura hotarâre si credinta. Cei de acum si cei de altadata, tineri

si batrâni, vii si morti, «uitând strâmbatati si nevoi», se pare ca au pornit împreuna sa moara la hotare «a mia si a mia oara»:

curajul lor ca-n platose se-mbraca...
parca au acelasi nume toti...
se-nfratesc în ei strabuni si stranepoti...
în gândul lor, pe totdeauna, se împaca
mândria Romei si dârjenia daca... (pag. 11)

Întrebuintând acelasi stil aspru, aceleasi cuvinte tari si pietroase, în versuri rupte si navalnice, sunt evocate apoi cotropitoarele navaliri barbare, abatute asupra neamului românesc din rasaritul întunecat. Sunt expresii tumultoase si grele, repetitii de cuvinte sunatoare si onomatopeice, zguduitoare în sonoritatea lor imitativa:

din departari în iurese barbare
tâsnesc ca din iad, far-de numar,
cu coase de fulger pe umar,
pe balauri de bezna calare...
vin în furtunatic galop,
ce crâncen se frânge
si crestenapraznic laloc:
potop,
si potop,
si potop,
de ropote,
de tropote,
de foc
si de sânge... (pag. 15)

Sol al luminii si al Europei civilizate, vlastarul latin dintre Tisa, Nistru si Dunare tine piept acestei dezlantuiri uraganice.

Lupta lui capata sens de simbol al dreptatii divine, bratul sau reprezinta o valoare de înalta etica crestina:

e-aceeasi razboire între bine si rau,
între lumina si hau,
între jossi întresus,
între Satan si Isus... (pag. 14)

Profund nationala, opera aceasta se integreaza astfel deopotriva în rândul marilor productiuni de generala circulatie, putând fi interpretata în sensul acestor versuri. Pret de mare viziune si de profunde vibrari universal-umane, d. Aron Cotrus nu putea sa nu dea operei sale un caracter care sa depaseasca granitele unui etnicism fara rezonante în larguri. Este, de altfel, o nota de mare distinctie aceasta pe care o putem observa la toate marile opere ale popoarelor. Este, poate, semnul unei valori autentice, precum si o dovada ca operele nationale pot fi în acelasi timp si opere care sa intereseze spiritul omenesc de pretutindeni. Totul se reduce în ultima analiza la geniul autorului si la puterea lui de-a insufla un sens general paginilor pe care le scrie. Sensul acesta general al poemului d-lui Aron Cotrus este lupta dintre principiul bun si principiul rau, razboirea dintre lumina si întuneric, dintre afirmatie si negatie, asa cum, de altfel, poetul marturiseste în versurile de mai sus.

Totodata, el este o descriere profetica a României de mâine, a unei României mari si puternice, biruitoare a nedreptatilor si, deci, un simbol al triumfului principiului bun în lume. Imaginea acestei României viitoare este prezentata în versuri ample, cu rasuflari largi si regulate, pline de o siguranta în expresii si de o hotarâre în continut, admirabil îngemanate:

creste în noi de pe-acum, aspra si vie
privelistea tarii ce va sa vie...

în mâinile noastre de flacari si cremene
zvâcneste unealta,
sa facem o tara mai tare ca oricare alta,
în frumusete doar cu raiul sa semene...
pe unde piciorul de-acum ne l-om pune,
cu iute cutezanta haiduceasca,
pe masura fara de masura a visului, sa
creasca,
neam al meu, minune lânga minune...

razmeritele toate, într-o uriasa supunere,
se vor revarsa manos, cum se revarsa
în alvii batrâne si largi de Dunare:
râurile pâraiele din tara asta cu inima arsa.

ne-om lepada, ne-om vinde haina de pe noi,
pentru arme noi si pluguri noi...
pe unde fost-au doar pustietati si uitare,
spori-va un neam cu pas tot mai tare...
si unde zacura balti oarbe si bolnave,
fosni-vor porumbistile ca niste dumbrave...
pluguri brazda-vor pâna-n inima, moina,
si cântece napraznice naste-va doina
(pag. 24).

Opera de bogata constructie si energie, revarsare de putere creatoare afirmativa, gigantica si definitiva, aceasta Românie de mâine, evocata de poet în versurile ample de mai sus, va fi o încununare a jertfelor si a luptelor stravechi duse de neamul românesc în rasaritul Europei, dar în acelasi timp si o dovada a triumfului spiritului creator omenesc. Accentele de generalitate universala ridica si aici opera nationala la o treapta de interes mai larg.

Mijloacele de realizare întrebuintate de d. Aron Cotrus în construirea acestui poem sunt acelea pe care, în general, le cunoastem din opera d-sale mai veche: versuri precipitate, rupte în emistihuri, enumerari, despartiri prin virgule, cuvinte tari, pietroase, dure, în general tot ceea ce poate sa redea un continut energic, eroic si barbatesc. Ele sunt atât de proprii d-lui Aron Cotrus si atât de definitiv caracteristice, încât opera d-sale nu va putea fi imitata niciodata în literatura noastra, maestrul covârsind pâna la desfiintare orice astfel de initiativa. De aceea, d. Aron Cotrus a ramas un mare si semnificativ singuratic.

Sa enumaram, bunaoara, câteva din mijoacele de acest fel întrebuintate în poemul de fata. Cuvinte caracteristice: *uriase uragane* (amândoua cuvintele revin în fiecare pagina de mai multe ori), *durduie, durduie* (frecventa vocalei *u* si a consoanelor *d* si *r* realizeaza o sonoritate onomatopeica), *furtunatic, navalnic, zburda, durda* (aceeasi sonoritate onomatopeica), *crâncen, apocaliptic, napraznic, tamerlanic, iures, nazdravan, carpatic*, etc. Sinteze comparative:

parca Uralii - apocaliptica salbaticiune,
cu milioane de capete si labe de foc, (p. 11).

în fata mortii, ca un verde Ceahlau,
creste, Ioane, curajul tau (p. 15).

osti românesti - codrii în mers -
gata sa înfrunte întregul univers (p. 17).

rosiori - Dunari de foc - se revarsa parca
nemarginirea s-o soarba (p. 17).

bivoli uriasi, - tancurile - culca-se-n glod
cu trupul schilod (p. 18).

gândul - armasar nazdravan -
începe iar sa ma poarte (p. 19).

iar lacrima mea - carpatica apa -
ale stepelor vânturi pe-o clipa le-adapa (p. 21).

si vesnicul, oceanicul suvoi
al batrânelor Dunari de sânge din noi (p. 26).

timpul - Mare Neagra - se va despica în doua
spre-o patrie navalnica si noua (p. 28).

Ceea ce este magistral în aceste comparatii, în afara de puterea lor reprezentativa si plasticizatoare, este ramânerea lor într-o atmosfera de stricta aderenta cu poemul întreg. Astfel: lacrima poetului este o *carpatica apa*, sângele românesc se aseamana cu *Dunarea batrâna*, timpul este o *Mare Neagra*, etc. Toate aceste elemente de pura esenta românească îsi capata astfel o misiune poetica larga, poetul reusind si aici sa ridice materialul national la rang de universalitate si, deci, sa creeze o adevarata opera literara, deopotriva cu cea patriotica.

Mai putem cita apoi câteva exemple caracteristice de repetitii:

tot mai departe, tot mai departe
durduie, durduie tunul mereu (p. 7).

neam al meu, neam al meu (p. 7).

tot ce calci voinic si rupi pe-aici din hau,
e-al tau
al tau,

de mii de ori al tau (p. 8).

si sa vie, sa vie, sa vie (p. 11).

cu pasi fierbinti,
cu cutitele în dinti
navalesc,
navalesc,
navalesc (p. 12).

Sistemul acesta de trei, din ultimele trei citate, poate fi urmarit si într-o serie de enumerari, de asemenea caracteristice d-lui Aron Cotrus.

ducându-ti durerea, si cântecul, si taina (p. 8).
întinderea se cutremura, scapara, arde (p. 14).
de tunuri, de tancuri si, huiet de hoarde (p. 14).
pusca ta zbârnâie, tiuie, cânta (p. 16).
dupa grai, dupa mers, dupa moaste (p. 24).
le raspunde verde, scurt, rastit (p. 26).
îl simt, îl aud, îl aud (p. 26).

Într-o cronica aparuta acum câtiva ani în revista *Familia* despre ultima carte a d-lui Ion Minulescu, d. Octav Sulutiu observa acelasi sistem de repetitie si enumerare, caracterizat prin cifra trei, în toata opera maestrului simbolist. Oricine poate observa însa ca nu este vorba aici decât de o coincidenta de moment si de aparenta, caracterul poeziei d-lui Aron Cotrus fiind total diferit.

Un loc însemnat îl ocupa în poemul de fata cuvintele accentuate pe penultima silaba: *furtunatic, noptatic, carpatic, navalnic, tamerlanic, crâncen*, etc. Ele sunt anume alese de poet pentru a reda atmosfera energica si barbateasca generala.

Accentul acesta tare, cazând pe silaba penultima cu putere, da versului mai multa vioiciune si, mai ales, mai multa duritate expresiva. Alteori, el cade pe silaba *antepenultima*, efectul fiind si mai puternic, concentrând tot interesul versului asupra cuvântului astfel ales. Iata un exemplu:

încuie-te inima, cu mii de lacate!...
cât o creasta pe munte,
înalta-te, frunte!
pentru sufletele lor, genunche, pleaca-te!

(p. 19).

Sensul întregii strofe cuprinzându-se în ultimul cuvânt, al ultimului vers, el este puternic accentuat, atât prin punerea lui în rima, cât si prin întarirea maxima a vocalei *a*, datorita inversiunii (*te pleaca - pleaca-te*).

Prin toate aceste mijloace de expresie, de nedesmintit maestru, ca si prin grandoarea si maretia continutului, *Rapsodia daca* se impune atentiei noastre ca o opera de mare însemnatate, atât literara, cât si nationala.

* * *

Dintre poetii bucovineni afirmati de la 1930 încoace, d. Iulian Vesper este cel mai adunat în el însusi, mai îngrijit în expresie si mai rezervat în tonalitati. Poeziile cuprinse în acest volum aduc o surprinzatoare siguranta formala, un cult al echilibrelor si al claritatii clasice, care impun de la început un poet pe deplin format si stapân pe uneltele sale. Judecând dupa poezia *Regele Seutho*, cea mai lunga si mai frumoasa din volum, aceste calitati de expresie sintetica si lineara, fara înfloriturizadarnice si lipsite de impuritatile imagiste atât de generale în

poezia bucovineana tânara, par anume orânduite pentru a se împlini în balada, nu o balada de epic pur, dar nici una de tot lirica, ci un fel de amestec fericit, caracteristic pentru poezia d-lui Iulian Vesper. Mijloacele clasice de expresie merg în aceasta balada pâna la o asemanare directa cu poezia epica antica, atât de simpla si atât de esentiala în limpezimea ei. Iata, bunaoara, aceasta strofa, al carei suport este o comparatie specific clasica, luata parca din *Iliada* sau *Eneida*:

Precum pe-naltele coline
Se-nalta ulmul cel rotat
Si-n gând cu zarile senine
Înfrunta viforele grele,
Astfel si cel ce-n dreapta tine
Schiptrul de aur si otele,
Stapân pe moarte si destine
Cu glas ce tunetul întrece
Nevrând furtunii sa se plece,
Vorbi, uitându-se pe sine (p. 8).

Urmeaza o cuvântare scurta si clara, transcrisa direct, ca în poezia antica, în termeni retinuti si demni. Apoi din nou, o comparatie asemanatoare celei de mai sus:

Cum pe la nunti se strâng feciorii,
Veneau cu pas rasunator
În rânduri albe luptatorii
Din satele îndepartate.
Pe maguri rasareau cu zorii
Femei cu furcile pe spate.
În ochii limpezi, fara glorii
Duceau mânii nerazbunate
Si zâmbete prelungi, mirate,

Cum fulgerele aduna norii (p. 9).

Poezia întreaga este un exemplu de sobrietate si liniste clasica, oarecum categorica în definirea d-lui Iulian Vesper.

Restul volumului cuprinde bucati lirice retinute, cizelate cu grija într-o forma clara si aleasa, amintind mai mult mestesugul sculptorului decât al poetului, intentie, de altfel, marturisita în aceste tertine:

Trudind lumina, forma sa rasara,
Din adâncimi binevestite, clar,
Sculpta artistul lumea lui barbara.
Din anii stinsi sub gândul milenar
Crescu un trup senin de primavara
Cu simetrie de profil solar.

Dar lucida viata se stingea
În viscolul de zodii si de norme,
Pe chipul mort se prabusea o stea.

Artistul si cu palidul ortac,
De când zidirea lumii începea,
Ieseau din amintire si din veac.
(«Arta», p. 52)

Numai într-o singura poezie, d. Iulian Vesper se lasa ispitit de vârtejurile moderniste, realizând aceste versuri de notatie imediata, copiate parca din caietele suprarealistilor:

Pe-un tarm argintiu poposesc. E racoare.
1940. Avioane pe-o geana de cer înstelat.
Messerschmidt, Hurricane, Heinkel. Mai multa
viteza...

Lacrimi îmi tulbura ochii. O, pasiune a mortii.
Tineri pe spinari de vazduh aduc trofee de aur.
Mai târziu vor plânge pe un razor înflorit.
Tristete, lasa-mi sfâsierile celor ce-au plecat în mormânt.
Nu ma vor vedea închizându-le pleoapele.
O, camarazi, rabdare, e-atâta pustiu pe pamânt.
Carnea joaca-n umbrele felinarelor, în scumpe crivate
Ca si soarele pe busturile contig. 35, 36.
Aici în zenitul puterii. De la 3500 metri în «picaj»
E alta masura. Surâdem unor armonii si meridiane
Straine. Constelatii, ce frumos câmp vizual.
Fara gânduri, frunte triumfatoare, sageata.
(«Aetas», p. 36).

Poezia poate fi chiar frumoasa, dar ea este cu totul straina de atmosfera clara, clasica, a d-lui Iulian Vesper. E tocmai ceea ce *nu e* poezia d-sale. În acest sens comparativ am si citat-o.

În continutul ei, cartea aceasta aduce o zbatere interioara caracteristica generatiei tinere, tristeti si resemnari de umanitate întelegatoare, cu aripile prea grele pentru a mai încerca zboruri zadarnice. O anumita liniste si împacare senina aseamana însa poezia d-lui Iulian Vesper, si din acest punct de vedere, echilibrului clasic. Este, prin urmare, o carte care defineste o atitudine si un poet format.

(**RFR**, an. X, nr. 1. ianuarie 1943)

Lucian Valea: *Întoarcerea lânga pamânt*. (Editura ziarului «Tribuna», Brasov, 1942); Ion Th. Ilea: *Întoarcere*. (Editura «Contemporana», Bucuresti, 1942); Stefan Stanescu: *Poemul sistemului solar*. (Imprimeria «Tiparul Universitar», Bucuresti, 1942).

Poezia d-lui Lucian Valea, cu toata sinceritatea ei incontestabila, este înca dominata puternic de o serie de influente, dintre care, în primul rând, trebuie sa o amintim pe a lui G. Cosbuc, Octavian Goga si d. Mihai Beniuc.

De cel dintâi îl leaga nu numai orientarea sa catre viata si sufletul taranului ardelean, ci si originea nasaudeana comuna, pe care, în paginile acestui volum, o marturiseste de mai multe ori cu mândrie.

De Octavian Goga, d. Lucian Valea se apropie prin latura revolutionara a poeziei sale si prin acea cântare profetica a energiilor latente ce zac în sufletul taranului ardelean, energii care vor împini într-o zi destinul si dreptatea neamului îndoliat.

În fine, d. Mihai Beniuc este prezent în aceasta carte printr-o serie întreaga de atitudini orgolioase si de expresiuni adecvate, aspre, o mândrie trista, de ales si de slujitor al visului suveran.

Influenta lui George Cosbuc si a lui Octavian Goga, mai ales, este oarecum generala, trecând prin toate paginile cartii si neputând fi izolata în citate fragmentare. Cea a d-lui Mihai Beniuc însa, poate fi usor exemplificata. Astfel:

Ca daca jarul vremii-n suflet arde,
L-o stâmpara stiu bine vesnicia...
Mai, s-am sa svârlu-n ceruri poezia,
Când viata ma va alunga cu joarde.

(*Spovedanie*, p. 79)

Am fost asa cum sunt - nebun ori zeu -
Dar mi-am avut în cer înfipt-o stea.
Ce-i de-o sa ma bârfeasca cineva,
Ca m-am luat de piept cu Dumnezeu?
(*Întoarcerea lânga pamânt*, p. 83)

O serie întreaga de ardelenisme, pentru prima oara legitimate poetic de d. Mihai Beniuc, ca maniera si ca expresie, sunt reluate, uneori cu mult succes, si de d. Lucian Valea. Exemple:

Sa nu-ti pese zgomotul multimii
Care râde surd dupa ferestre.
De-o seca suvoaiele luminii,
Or ramâne ***batar*** *în poveste.*
(*Poem despre noi*, p. 70)

Adverbul *batar*, în loc de *baremi*, nu este întrebuintat de d. Mihai Beniuc nicaieri, dar, cu toate acestea, felul cum este introdus aici, aceasta îndrazneala si aceasta mândrie de regionalism creator, este specifica poeziei sale. De altfel, atitudinea orgolioasa a întregii strofe poarta aceasta pecete. Tot astfel:

De ce se uita toamna dupa noi?
Capaul *ei turbat de ce ne latra?*
(*Toamna, atunci*, p. 73)
Mi-am ***vânzolit*** *în vifor tineretea*
Si n-am crezut vreodata c-o sa cada.
(*Spovedanie*, p. 79)

Frate bun ***amu-i*** *un an*

De când tara-i fara nume.

(*Scrisoare,* p. 87)

Acolo unde d. Lucian Valea scrie direct graiul ardelenesc, nu putem sa nu ne amintim de multele poezii de acest fel publicate în ultimii ani prin reviste de d. V. Copilu-Cheatra:

Iar daca direptatea n-are sa vie, am sa ma duc eu la
Dumnezeu
Si la ocupa de vinars,am sa-i spuntat necazul
Ardealului meu.
S-apoi daca oi vedea ca desufletele noastre,ce
crâsca-n dureri nu-i pasa,
Am sa urlu mocaneste s-am sa izbesc cu pumnu-n masa,
De-o sa tremure cerul si-o sa i se scuture tate stelele,
Ca sa ne mai aline durerile si relele...
Am sa intru în rai cu cusma pe-o ureche, cum faceam
când mergeam cu oile,
S-am sa duc Preasfântului sufletul, ce mi l-au bântuit
grijile si nevoile.
Si pentru sufletul acesta, în care durerile au pascut
cum pasc mieii primavara plaiurile,
Dumnezeu are sa-mi deschida poienile si raiurile...
Hei, si cum m-or astepta si bolnavii sa-i strâng în
brate, mâne
Când o sa latre în inima bucuria ca un câne.
Am sa vin la voi, ma nasaudeni, sa ma scald în Somes
si sa bem în fagadau
Si-apoi la iarna, acolo, m-o ninge cu omatul iertarilor,
Dumnezeu.

(*Împlinire*, pp. 85-86)

Remarcam aceste vecinatati, de continut si de expresie,

pentru a stabili un climat poetic, o atmosfera mai larga si mai generala, în care sa plasam poezia d-lui Lucian Valea. Chiar prea evidente pe alocuri, ele nu acopera însa o anumita autenticitate primara, o rabufnire din adâncuri de suflet comunitar, specifica poeziei ardelene de totdeauna. Cele mai bune bucati ale volumului sunt, în acest sens, cele cuprinse în ciclul întitulat *Autoportret* si cele trei *Invitatii* din ciclul *Pentru fata din balada*. Întâlnim aici o poezie aspra, energica si dura, o autodefinire caracteristica. Poetul se vede pe sine si se înfatiseaza, prin toata acea larga bogatie strabuna, de experienta istorica si de viata comunitara dârza. Astfel:

Eu sunt plamada-a sute de tarani
Ce mi-au turnat viata lor în sânge.
Veninul ei ma arde si ma strânge
Si ma înalta falnic peste ani.
(*Autoportret*, p. 13)

Ard ca o para, sa topesc în vine
Ce mi-au lasat mai bun din ei strabunii,
Cresc, glie, ca un brat maret, în tine
Si brazda ta ma leaga-n grele funii.
(*Ion*, p. 19)

Nu te cunosc, nici nu te-am vazut la fata,
Te-ai adunat în mine ca într-o cusca,
Simt gândul tau cum gândurile-mi musca
Si cum s-aprinde-n setea-mi de viata.
(*Strabunul*, p. 25)

Acolo unde poetul paraseste coarda lui fireasca, încercând o poezie de tonalitati retinute, o poezie de interior si de dragoste, de suferinte si dureri personale, versurile sale devin plate si inexpresive, reeditând vechi banalitati sentimentale:

Vad gara, ca o parte în care nu se întoarce
De doua ori privirea pe rândurile dese.
Ascult singuratatea ca un pisoi cum toarce
Si tot mai greu uitarea începe sa m-apese.

(*Har*, p. 47)

Aceste exemple, de altfel destul de numeroase, ne pun în fata unui versificator obisnuit, a carui poezie de cliseu nu ne poate atrage atentia nici prin continutul si nici prin expresia ei. Rimând fara control: *împlinirea cu nemarginirea* (p. 9), *zarea cu aratarea* (p. 21), *holda cu bolta* (revine în mai multe locuri), *marire cu amintire* (p. 21), etc., d. Lucian Valea ramâne în atentia noastra prin acele rare bucati amintite mai sus si, prin atitudinea lor aspra de rabufnire a sufletului comunitar (minus poeziile ocazionale iredentiste, primejdioase prin succesul lor eterogen). Ele sunt suficiente pentru a defini un poet autentic.

* * *

Indiferent de sensul lor diferit, aceste *Întoarceri*, exprimate în chiar titlul cartilor, sunt semnificative pentru momentul actual al poeziei românesti. *Întoarcerea* d-lui Lucian Valea înseamna, dupa cum am vazut, o revenire la sufletul comunitar si la realitatile neamului, la sensul strabun al istoriei si al traditiei, o adunare a poeziei de pe drumul experientelor de tot felul si o ramânere a ei în ograda proprie (În literatura franceza de astazi a început sa se vorbeasca, la fel, de o *întoarcere lânga pamânt*. Într-un articol intitulat *Littérature terriene* (*Présent*, 24 Noemvrie 1942), d. Kléber Haedens remarca aceasta *întoarcere*, oprindu-se la urmatoarele romane de ultima ora: *L'herbe pousse dans la prairie*, de Raymond Dumay;

Sol de France, de Joseph Pesquidoux; si *La vie d'Olivier de Serres*, de Fernand Lequenne. Toate aceste romane descriu viata simpla a taranului francez, în mijlocul naturii. O revenire la literatura rustica.). Ion Th. Ilea vizeaza mai mult o convertire ideologica si politica, desi poeziile cuprinse în volum marturisesc, pâna la urma, aceeasi revenire *lânga pamânt*.

Evident, aceste *Întoarceri*, unele ajungând la o poezie iredentista de cliseu (refugiul de totdeauna al poetilor fara talent), sunt în strânsa legatura cu evenimentele framântate, politice si sociale, prin care a trecut tara noastra în ultimii ani. Se poate vorbi însa, privind manifestatiunile poetice de astazi, în ansamblul lor, si despre o altfel de *Întoarcere*. Este vorba de o revenire la simplicitatea si la echilibrul clasic, la limpezirea expresiei si la adâncirea tematica paralela. Nedepasind înca momentele Blaga, Barbu si Arghezi, a caror influenta este adânc simtita de generatiile tinere, preocuparile acestei poezii tind catre o sinteza deplina între continut si expresie, o trecere de la cultul imaginii ca scop în sine la cel al metaforei simbolice si o parasire concomitenta a preocuparilor de detaliu pentru grija de întreg si de unitate (Iarasi, fenomenul acesta poate fi urmarit si aiurea. Iata ce scrie bunaoara revista *Candide* într-un numar recent (23 Octomvrie 1942): «Lectorul care n-a înteles nimic din *Cap de Bonne Espérance*, descopere ca Cocteau a mai scris si *Plain-Chant*, ca Louis Aragon a publicat *Feux de foie*, din care publicul n-a înteles o boaba, dar si *Les Yeux d'Elsa*, unde gasim unele foarte frumoase poeme, transparente, usoare si grave. Versurile lui Lanza del Vasto, ale lui Robert Ganzo, ale lui Georges Neveux si ale multor altora, inegale, dar bogate în promisiuni si daruri, dau cititorilor bucuria de-a întâlni versuri care sunt versuri, alexandrini de abia liberati, rime, ritmuri si esenta însasi a poeziei. Poetii s-au împacat cu epoca si cu versificatia. În acelasi timp, cititorii s-au împacat cu poetii si cu poezia». Tot în acest sens, amintim aici ca Louis Aragon publica

în fruntea volumului sau recent *Les yeux d'Elsa* o importanta introducere consacrata *ritmului si rimei*.)

Întoarcerea aceasta apare clara pentru cine a citit volumele de poezii aparute în ultimii ani (chiar si acelea care nu au nici o alta semnificatie).

Revenind la d. Ion Th. Ilea, amintim aici ca d-sa este autorul culegerilor mai vechi *Inventar rural* (1931) si *Gloata* (1934), fiind etichetat de critica înca de pe atunci ca un reprezentant al *poeziei sociale*. Este vorba adica de un poet ale carui preocupari se îndreapta spre durerile si asteptarile colective, un cântaret al muncitorilor, al santierelor si al ciocanelor din uzine, al muncii de pretutindeni si al trudei pentru pâine. Un anumit tendentionism politic, de lupta de clasa sociala si de ideologie periferica, nu este strain acestor culegeri.

Volumul de fata, desi orientat spre alte orizonturi si patruns de noi convingeri ideologice, se orânduieste, pâna la urma, în acelasi plan larg al primatului colectiv.

Poetul ramâne acelasi cântaret al durerilor si al aspiratiilor comunitatii, înlocuind doar tendentionismul internationalist cu mesianismul national. În acest sens, cartea este împartita în cicluri si etape, caracteristice prin însesi denumirile lor (*Întoarcere, Sete valaha, Cer de foc*). Ca si în poezia d-lui Lucian Valea (d. Ion Th. Ilea este tot nasaudean), întâlnim aici o evocare aproape iredentista a energiilor ardelene, o rabufnire a sufletului strabun fauritor de istorie si o înfatisare a plaiurilor bogate ale tarii. Mai linear însa si mai absent ca drama si ca tensiune personala, d. Ion Th. Ilea realizeaza o poezie de notatie aproape realista, interesând mai mult prin elementele ei plastice decât prin emotia psihologica. Prea încarcata uneori, cu repetate fortari de expresie, si nu totdeauna destul de clara, cu o sensibilitate pe alocuri dubioasa, poezia aceasta poate fi citata totusi fara rezerve prea multe. Astfel:

Satul asta poarta pe strasini îndemnul tarii,
oameni batrâni traiesc în el,
cu amintiri din vremile împilarii,
când erau prisonieri în rezbel.

Unii cari prin foc de pusca au cutreerat mari
si tari,
cu vorba îti spun multe întâmplari:
cum în Italia, Vasile Lucaci i-a îndemnat
prin anul o mie nouasute optsprezece,
sa lase întâmplarii pe Împarat,
sa vina-n România sub un nou drapel,
fiind Români cu suflet, nu sluji cu inima rece.

Aici hrisovul muncii e scris pe coarne de plug
si doina pe buze tinere cu dragoste de glie,
si mândri sunt de ei, taind al sortii crug,
iar pentru Tara, stau gata vreo mie
de flacai, sa biruie puteri dracesti din lume.
În satul asta soarele niciodata nu apune.
(*Sat banatean*, pp. 50-51)

În alte bucati însa, d. Ion Th. Ilea este mai greoi si mai încarcat, foarte putin atent la sensurile unor expresii, cu ritm si o rima defectuoase, cu imagini de cliseu, etc. Astfel: *fiorduri de victorii* (p.15), *stelele întelesului* (p.16), *cununi de dor* (p.16), *dealurile amintirii* (p.17), *ieslea cugetului* (p.18), *ciorchinii gândului* (p.19), *sâni de lunca* (p.23), *fagii tristetelor* (p.36), *turnurile nadejdii* (p.94), *lunca parerilor* (p.96), etc. etc. Sunt imagini uneori bune, alteori cam fortate, care devin însa insuportabile repetate în fiecare pagina. D. Ion Th. Ilea, dispune, banuim, de suficiente resurse de imaginatie pentru a putea crea mai multa unitate în varietate si pentru a putea curati o carte, de

altfel buna, de asemenea impuritati care-i strica tot farmecul.

Cu aceste corective, *Întoarcerea* d-sale ar fi fost deplina, atât pe plan ideologic si politic, cât si pe plan propriu zis artistic.

* * *

În fine, *Poemul sistemului solar* al d-lui Stefan Stanescu reprezinta un exemplu pentru cea de-a doua *Întoarcere*. Atât forma fixa a sonetului (întrebuintata din ce în ce mai mult de poetii tineri), cât si variatiile atât de surprinzatoare de ritm si de metru, denota o grija si o constinciozitate artistica dusa pâna la capat. Cele unsprezece sonete din care este compus întregul poem formeaza treptat, prin înmultirea progresiva a silabelor, un fel de crestere organica, o înaltare echilibrata spre sonetul final de 11 silabe (forma sonetului ideal). Primul sonet, intitulat *Culegatorii*, este astfel o invocare monosilabica pentru zeul soarelui:

Ra,
Dom!
De-om
Da

Tom
(A!)
Ca
Pom,

Greu,
Vin;
Pier...

Zeu
Din
Cer! (pp. 11-12).

Evident o poezie redusa la o forma sintetica atât de comprimata este în acelasi timp artificiala si lipsita de orice muzicalitate. Ea nu poate capata o valoare decât considerata în ansamblul poemului, din care reprezinta o prima treapta. Sonetele urmatoare, de doua, de trei, de patru, etc. silabe, în masura în care se înmultesc cuvintele devin mai cuprinzatoare si mai bogate în continut. D. Stefan Stanescu realizeaza o poezie retinuta, unitara, fara podoabe zadarnice, o poezie de idei generale, exprimate cu o arta desavârsita. Pentru poetii tineri de astazi, poezia aceasta, chiar daca ar reaminti uneori pe d. Ion Barbu, prin ermetismul si forma ei statuara, este un frumos exemplu de cinste si de constinciozitate *profesionala* (rog pe d-nii poeti sa-mi ierte acest termen de circulatie atât de... prozaica!). Poezia, ca si arta în genere, în afara de a fi un rod al imaginatiei si al sensibilitatii creatoare, mai este, în expresia ei ultima, realizata, si un rezultat al mestesugului îndelung si cu truda continua perfectionat. Ceea ce cu atâta usurinta se atribuie uneori inspiratiei si spontaneitatii creatoare, este deopotriva si un rezultat al acestei munci continue, de zi si noapte, la care poetul de vocatie nu poate renunta nici o clipa. Asta nu însemneaza însa ca poti deveni poet învatând mestesugul. El este de folos numai acolo unde se acorda cu acel *dat nativ* care este forta si necesitatea de creatie, adica talentul sau geniul.

Si într-un caz si în celalalt, poemul d-lui Stefan Stanescu este semnificativ. Este un exemplu de mestesug deplin stapânit, dar mestesugul singur nu este suficient. Poetul de adâncime si de bogate rezonante interioare, cu aripi întinse spre largurile metafizice, asa cum îl cunoastem din *Arca lui Noe* si din multele poezii publicate prin reviste în ultimii ani, este prezent în fiecare

pagina din aceasta carticica. Citam astfel sonetul al noualea (9 silabe) intitulat *Uranus*:

Sub zari stufoase de poveste
Rasare-un astru întâi pe lume,
Copil obscur tenebrei - mume,
Când soarelui fiu mândru este...

Foc tainuit, prielnic nume,
Drumetului da gând si veste,
Vestigiul gloriei celeste,
Sarbatoriri si nunti postume...
Orb, cine întâi minunea vede,
Sta fara grai si în solitudini
Masoara magica livede.

Si eu fui robul de-altitudini!
Vârtejuri, axe, lunci albastre...
Plâng, frânte în murmur, vieti si astre

(pp. 43-44).

Evocarea planetei este pentru poet în acelasi timp un prilej de exteriorizare a unor tensiuni si drame sufletesti, a dorului sau de depasire, de înaltimi celeste si de singuratati de alta lume. Ultimele trei versuri ale sonetului aduc întreaga poezie din atmosfera obiectiva astrala, în vâltoarea de nelinisti si framântari proprii ale poetului; cele doua lumi conjugându-se si având ca rezultat o poezie calda în raceala ei statuara. Procedeul este la fel întrebuintat si în celelalte sonete. Iata planeta *Saturn*:

Statornicite, ample roti,
Duc vârste în spatii si în etern.
Zapezi pe capete se cern,

Pe inimi mari de sacerdoti.

Si sabii la pamânt astern,
La rând: martiri, bufoni sau hoti.
Li-i sufletu-ntr-o stea la toti,
Un ochi de rai sau de infern.

O stea, povara, sta la porti,
Blazon. Ca-ntr-un vis rau, mereu,
Mai simt sageata întâei morti,
Când, sus la piept sau antereu,
Când sub calcâie, la coturn.
E-ntreg inelul lui Saturn (pp. 39-40).

Cu asemenea poezii, *Poemul sistemului solar*, chiar având uneori o nota prea construita si prea strânsa în chingi tehnice, este un popas de frumoasa realizare, atât în cariera d-lui Stefan Stanescu, cât si în poezia tânara actuala.

(**RFR**, an. X, nr. 2, februarie 1943)

Lucian Blaga, *Poezii*. (Editie definitiva. Editura Fundatiei Regale pentru Literatura si Arta, Bucuresti, 1942).

Daca ar încerca cineva sa faca un studiu asupra izvoarelor poeziei tinere de astazi, ar trebui, fara îndoiala, sa se opreasca în primul rând la influenta pe care au exercitat-o asupra acestei poezii Tudor Arghezi, Ion Barbu si Lucian Blaga. Chiar încercând sa marcheze aceasta influenta, prin reveniri insistente la poezia lui Edgar Poë, Charles Baudelaire, Walt Whitman, Paul Valéry si altii, poetii generatiei care s-a afirmat de la 1930 încoace n-au reusit decât sa întregeasca atmosfera lirica în mijlocul careia au schitat primele gesturi poetice. Fiecare dintre noi, indiferent de atitudinea biruitoare de mai târziu, am avut epoca noastra de arghezianism zgomotos, de ermetism barbian, sau de tristete metafizica gen Blaga. Revolutionari si imprecisi, cum am fost totdeauna, rastigniti între doua razboaie mondiale si bântuiti de toate vânturile Apusului rafinat, sufletele noastre tinere s-au razimat pe stâlpii acestor trei atitudini puternice, râvnind pe rând zgomotul si gloria fiecareia. Prea liberi unii, imitând ceea ce era exagerat în opera maestrului de ultima ora, sau exagerând noi însine notele împrumutate si prea putin liberi ceilalti, luminitele proprii, oricât s-ar fi ridicat de drepte si de curate, au ramas umbrite de aceste faclii premergatoare. Erau ca niste copaci cu coroana stufoasa, care-si înfig radacinile pâna departe în pamânt, secatuind tarâna de seva si umbrind arbustii din jurul lor. Nimeni nu va putea tagadui, bunaoara ca N. Crevedia purcede din Tudor Arghezi; Eugen Jebeleanu, Simion Stolnicu si Dan Botta, din Ion Barbu; Vlaicu Bârna, Aurel Chirescu si Ovid Caledoniu, din Lucian Blaga. Urmele sunt la-nceput proaspete si prea în adânc sapate, ca sa nu ne apara de la prima aruncatura de ochi. În continut si în expresie, în peisajul sufletesc, în formele de vers, în figurile de stil, în limbaj, adesea

ele se pastreaza intacte si dominatoare, aruncând o lumina palida si nefavorabila peste gesturile originale. Poetii tineri care au reusit sa se elibereze sau sa se apere de aceste influente, au fost numai aceia care au mers pe cararea mai veche a poeziei traditionaliste, prea multi atenti la vânturile de «noutate» si de «originalitate» ale epocii. Nici ei toti nu au realizat cladiri proprii, ramânând adesea sub dominatia lui Nichifor Crainic, a lui Ion Pillat, sau V. Voiculescu. Niciodata, poate, o generatie n-a avut mai mult de luptat cu propriii sai maestri, parându-i-se ca trebuie, nu sa-si aminteasca, ci sa uite, ceea ce a învatat de la dânsii. De aici a izvorît, credem noi, acea stare de continua nesiguranta de pozitie, de provizorat si de anarhie spirituala, de nerespectare a regulilor si a normelor generale, care a superficializat o buna parte din productia poetica a generatiei tinere si care a atras asupra ei ciomagul celor mai în vârsta.

În ceea ce priveste influenta lui Lucian Blaga, ea este în clipa de fata mai puternica decât oricând. Momentul Arghezi si momentul Barbu pot fi considerate ca niste cicluri încheiate. Definitive si precise, în atitudinea lor unitara, având fiecare satelitii si întregitorii sai bine determinati în ansamblul poeticei tinere, ele si-au închis cercul, ramânând ca istoria literaturii sa le fixeze locul pe care-l merita în poezia româneasca. Lucian Blaga continua însa sa fie în centrul peisajului nostru liric. Citind editia definitiva a *Poeziilor* sale, aparuta de curând în Editura Fundatiilor Regale, avem posibilitatea sa cuprindem, într-o privire de ansamblu, întreaga sa opera poetica si sa raportam la ea poezia tânara din jurul nostru. Luate fiecare în parte, cele sase culegeri reeditate în acest volum reprezinta câte un capitol dintr-o mare si închegata opera unitara, care se întinde într-o perioada de timp de doua decenii (*Poemele luminii*, 1919; *Pasii profetului*, 1921; *În marea trecere*, 1924; *Lauda somnului*, 1929; *La cumpana apelor*, 1933; *La curtile dorului*, 1938). Fiecare

dintre ele, completându-se reciproc si împlinind un vast univers liric, cu corespondente de ordin filosofic, ordonate în cicluri de însusi Lucian Blaga, în cunoscutele sale «trilogii», a contribuit în masura egala la largirea orizontului poetic românesc de astazi, determinând imediate ecouri în generatiile tinere.

Analizând asadar editia definitiva de fata, în caracteristicele ei generale si în atitudinea ei de întreg, nu facem altceva decât sa aratam un climat poetic de vie actualitate, care a avut si are înca repercusiuni asupra productiei literare de ultima ora.

Înca de la primele poezii publicate, Lucian Blaga se situa în afara cliseelor cunoscute, constituindu-si un univers propriu, cu jaloane de la început stabilite si, mai ales, înconjurându-se cu o atmosfera lirica întinsa, în plina vecinatate metafizica, de natura sa ispiteasca si sa entuziasmeze generatiile tinere, neconventionale si idealiste. Era un orizont fara margini, cu zodii îndepartate, pierzându-se în misterele lumii, fara rupturi si dramatisme interioare si fara întrebari disperate adresate cerului. Un calm si o pace de început sau de sfârsit de viata, cu elemente de expresie adecvate, un har coborât de sus peste suflet si revarsat apoi în cuvinte firesti si curgatoare, fara întorsaturi si fara constrângeri tehnice. Expresii ca «Marele Nimic», «Marele Anonim», «Marea Trecere», etc. întâlnite atât în sfera poetica precum si în opera filosofica a lui Lucian Blaga, anumite imagini si metafore specifice, *blagiene*, constructii verbale, figuri de stil si libertati de sens, toate la un loc, determina o poezie de la început neobisnuita, în masura sa înece în apele ei adânci multe râulete marginase. Este ca o întindere alba si pura, învaluita într-o lumina bogata si melancolica, de împacare a contrariilor si de întelepciune ancestrala, cu sâmbure filosofic. În chiar prima poezie din ciclul *Poemele luminii*, impresia aceasta de calm si de resemnare în «nepatrunsul ascuns» al luminii este

comunicata cititorului sub forma de manifest introductiv:

Lumina altora
sugruma vraja nepatrunsului ascuns
în adâncimi de întuneric,
dar eu,
cu lumina mea sporesc a lumii taina -
si tocmai cum cu razele ei albe luna
nu micsoreaza, ci tremuratoare
mareste mai tare taina noptii,
asa îmbogatesc si eu întunecata zare
cu largi fiori de sfânt mister
si tot ce-i de ne-nteles
se schimba-n ne-ntelesuri si mai mari
sub ochii mei. (pag. 9).

Conform acestei atitudini de început, poetul nu cauta sa rezolve întrebarile vietii si ale universului, asa cum face, bunaoara, Tudor Arghezi în dramaticii sai *Psalmi* din *Cuvinte potrivite*, negând sau cautând Dumnezeirea cu disperare si strigând:

Vreau sa te pipai si sa urlu: ***Este!***

ci râvneste o pierdere în larguri, o identificare anonima cu rasuflarea uriasei fiinte cosmice.

Peste tot, aceste prelungiri de natura filosofica ridica poezia lui Lucian Blaga pe un suport de înalta tensiune interioara, invitând parca cititorul la acea «tristete metafizica» ce strabate întreaga sa opera. Între concret si abstract se întinde o punte nevazuta si nemarturisita în cuvinte, un fel de legatura tainica între materie si spirit, între principiul bun si principiul rau, care armonizeaza universul si unifica. Nu este decât un singur suflet, un singur fior de tainuita viata, care ridica

pamântescul si coboara transcendentul, împreunându-le. În mai multe locuri, si la mari intervale de timp, întâlnim versuri caracteristice, din acest punct de vedere. Acele frumoase evocari ale zeului *Pan* si ale vietii imediate, în plina natura virginala, sub soarele unei primaveri vesnice, din *Pasii profetului*, alaturi de psalmii nelinistilor religioase din *În marea trecere*, nu fac altceva decât sa unifice peisajul din afara si cel dinauntru, oferind cititorului un univers poetic împacat si rotund, fara rupturi si fara abisuri de netrecut. Nu se poate sa nu-ti vina în minte, de câte ori încerci o caracterizare de ansamblu a poeziei lui Lucian Blaga, imaginea *Pustnicului* care-si cauta trupul dispretuit, la judecata de apoi, simbolizând neputinta de-a exista a unui termen fara celalalt, a abstractului fara concret, a cerului fara pamânt, etc. Viata, cu toate pacatele si arderile ei, este deopotriva evocata în aceste poezii cu cerul râvnirilor ultime. Susul si josul, infinitul si finitul, se unifica si se amesteca, într-o împreunare rotunda si definitiva. În felul acesta, imaginea cosmosului blagian ne apare întreaga si neschimbatoare, determinând o opera poetica pe tot parcursul ei egala cu ea însasi. Este o lume împlinita si larga, care îsi raspunde ei însesi prin elemente de stricta adecvare formala.

În închegarea acestei lumi, este bine sa aratam, tot ca o nota de ansamblu, locul pe care îl detine folclorul poporului nostru. În lucrarea sa de sinteza *O viziune româneasca a lumii*, aparuta în anul trecut, d. Ovidiu Papadima ne-a înfatisat, pe baza de texte numeroase, atitudinea poporului român în fata marilor probleme ale lumii si ale vietii. Adâncind si unificând marturii folclorice adunate din toate unghiurile tarii, d-sa determina o tendinta continua de împacare între termenii opusi, ajungând la concluzia ca taranul nostru are o viziune armonica a lumii. Împacând binele cu raul, materia cu spiritul, finitul cu infinitul, sufletul comunitar românesc nu poate concepe decât o imagine perfect echilibrata a universului, un fel de «mare trecere» de la o

categorie la alta. Este o viziune linistita si împacata, oferind imaginea simbolica a unei sfere perfecte, cu toate punctele sale egal si proportional asezate unul fata de altul. Astfel, peisajul transcendent, populat cu toata acea numeroasa lume de sfinti si duhuri înalte, atât de mult prezent în toate creatiunile populare, este contrabalansat de ceea ce d. Ovidiu Papadima numeste «nevoia de concret». Cele doua lumi, lumea pamânteasca, materiala, si lumea cereasca, spirituala, transcendenta, se întrepatrund si se împlinesc reciproc, realizând o viziune unitara si armonica. În aceasta lume calma si pasnica, sufletul se pierde în larguri, participând la ordinea si armonia prestabilita.

Este ceea ce formeaza, în acelasi timp, caracteristica de baza a poeziei lui Lucian Blaga. Fiu al satului românesc, al acelui sat al tainelor si al împacarilor cosmice, al vecinatatii metafizice si al luminii interioare, pe care îl va purta toata viata ca pe un trofeu în suflet, opera sa va creste din aceasta realitate de perfect echilibru între contrarii si va purta în ea seninatatea trista a acesteia. Fara sa se uzeze în mod abuziv de tiparele poeziei populare, asa cum usor putem observa la alti poeti, Lucian Blaga patrunde în adâncul sufletului românesc, identificându-se cu modul sau de a vedea si a întelege lumea. Poezia sa, oglindind una din cele mai puternice atitudini personale în fata marilor probleme ale sufletului omenesc de pretutindeni, este în acelasi timp un exemplu deplin de împacare a particularului cu generalul si, prin urmare, de opera ajunsa la un interes universal. Daca e adevarat ceea ce de atâtea ori au repetat toti scriitorii mari, - si, fiind vorba de un domeniu unde numai ei au cuvântul din urma, nu se poate sa nu fie adevarat, - ca nu exista decât arta generala si ca orice problema de arta se reduce în ultima analiza la a exprima generalul prin particular, abstractul prin concret, atunci opera poetica a lui Lucian Blaga reprezinta un stralucit exemplu de împlinire. Ea se ridica peste o întreaga productie literara, mai veche si mai noua, inspirata si ea

din realitatile noastre etnice, dar care, din necesitatea de a accentua în mod exclusiv notele particulare, nu a putut sa atinga decât rareori generalul. Discutând ceea ce este al nostru, numai *pentru noi* si *între noi*, fara a tine seama de acel interes mai larg si mai universal, pe care trebuie sa-l stârneasca orice opera de arta în orice suflet, aceasta literatura etnicista, rau înteleasa, nu facea altceva decât sa reediteze primatul defensiv si, oarecum îmbatrânit, al întregii noastre vieti românesti de ieri. În viata culturala, ca si în cea politica, am trasat mereu granite si margini, temându-ne parca sa râvnim o intrare în universalitate si sa facem totul, sa discutam totul, pe un plan de interes general.

Fata de acest fel de a face literatura nationala, Lucian Blaga si împreuna cu el, înca vreo câtiva, au pornit pe un cu totul alt drum. Fara sa continue a aduce Europa aici, la noi acasa, cu lingurita sau cu galeata, cum se facea în acel timp si cum se mai face înca, el a proiectat realitatea româneasca în plina Europa, discutând si afirmând ceea ce avem noi mai particular *pentru* si *în* universalitate. Cred ca aceasta este calitatea cea mai de pret a operei sale. În acest sens, poezii ca acea frumoasa *Întoarcere*, cu care se sfârseste editia de fata, trebuiesc întelese ca niste leitmotive de realitati si de unificare sufleteasca, de echilibru si de autenticitate, în masura sa sustina o opera durabila. Poetul zice:

Lânga sat iata-ma iaras
prins cu umbrele tovaras.
Regasescu-ma pe drumul
începutului, strabunul.
Câte-s altfel - omul, leatul,!
Neschimbat e numai satul,
dup-atâti Prieri si toamne,
neschimbat ca Tine, Doamne,
Aur scutura alunul.

Fluer zice. Cade fumul.
Greerii parintilor
mulcom cânta, mulcom mor.
Cu aroma-i ca veninul
aminteste-mi-se-arinul.
Mult ma mustra frunza-ngusta
Vântul lacrima mi-o gusta. (pag. 336).

Este o poezie care se adreseaza unei largi experiente ancestrale a omului de pretutindeni, de întoarcere la peisajul primar si de împacare în elementele simple. Satul românesc are astfel mai mult decât o valoare etnica, el simbolizeaza începutul si sfârsitul, armonia si echilibrul sufletului. Întoarcerea în el este o revenire de pe cai laturalnice, o restabilire a legaturii tainice dintre omul de astazi si omul de ieri si o reintrare în acel larg suflet comunitar românesc, care cuprinde deopotriva pe cei vii si pe cei morti într-o realitate în care se învaluie lumina cu întunericul, pamântescul cu transcendentul, asa cum ne apare universul poetic al lui Lucian Blaga în toate colturile sale.

Oprindu-ne la mijloacele de tehnica poetica, pe care în mod obisnuit le putem desprinde din aceasta poezie, ceea ce observam din capul locului este stricta lor adecvare la continutul si la atitudinea de ansamblu. În general, în afara de acele caracteristice plesnituri de fraza si imagini de o cuceritoare noutate si prospetime, poezia lui Lucian Blaga se reazima pe o comparatie. Indiferent daca aceasta comparatie este cuprinsa numai într-una din strofe, sau se identifica cu însasi poezia, luata în valoarea ei totala, ea formeaza suportul si instrumentul poetic cel mai de pret al poetului. Astfel, uneori poezia începe printr-o notatie imediata, rapida, în linii de schita, pentru ca imediat dupa aceea sa se ridice la o constatare de ansamblu, de obicei filosofica. Primul termen al comparatiei serveste ca un suport

material celui de-al doilea, poezia aparându-ne astfel bine închegata în rosturile ei expresive. Iata, bunoara, cât de bine se poate observa aceasta trecere de la concret la abstract, de la elementele simple de descriere poetica la framântarile mai largi de ordin filosofic, în poezia *Pamântul*:

Pe spate ne-am întins în iarba: tu si eu.
Vazduh topit de ceara-n arsita de soare
curgea dealungul peste miristi ca un râu.
Tacere-apasatoare stapânea pamântul,
si-o întrebare mi-a cazut în suflet pâna-n fund.
N-avea sa-mi spuna
nimic pamântul? Tot pamântu-acesta
neîndurator de larg si-ucigator de mut,
nimic? (pag. 14-15).

Orice fragment de realitate, orice colt de natura, notat de obicei în linii grabite si în trasaturile sale cele mai potrivite pentru generalizarea imediat urmatoare, este pentru poet un prilej de ridicare a particularului la universal. Multe dintre aceste poezii, care par a urmari exclusiv o idee generala, prin felul cum aceasta idee iese în evidenta si prin aerul oarecum de parabola orientala ce le înconjoara, nu sunt decât niste admirabile poeme în proza. Poetul pleaca de la un incident oarecare, de la un fapt, de la o întâmplare, sau de la o simpla vorba de circulatie imediata, ridicându-se apoi în sferele ideilor de larga circulatie. În felul acesta, chiar având acele multe si personale înfloriturі de imagini si metafore întâlnite aproape în fiecare rând, poezia întreaga este o singura imagine, construita pe doi termeni de comparatie.

Citez poezia *Din parul tau*, atât de directa, de simpla si de fara subtilitati, la prima vedere, si atât de semnificativa, în sensul celor spuse mai sus, privita mai de aproape:

Întelepciunea unui mag mi-a povestit odata
de-un val, prin care nu putemstrabate cu
privirea,
paienjenis, ce-ascunde pretutindeni firea,
de nu vedem nimic din ce-i aievea.
Si-acum, când tu-mi îneci obrajii, ochii,
în parul tau,
eu, ametit de valurile-i negre si bogate,
visez
ca valul ce preface în mister
tot largul lumii e urzit
din parul tau -
si strig,
si strig,
si-ntâia oara simt
întrega vraja, ce-a cuprins-o magul în
povestea lui. (pag. 20).

Aici, termenul prim al comparatiei nu este luat din domeniul plastic imediat, ci, cuprinzând el însusi o comparatie anterioara, presupusa de poet, stârneste în sufletul cititorului un întreg proces de meditatie, pentru ca numai pe urma, când acest proces este încheiat, rezultatul lui sa fie întrebuintat în vederea efectului urmarit de poet. Este un procedeu mult întrebuintat de Lucian Blaga.

Raportând aceste consideratiuni la ceea ce observam mai sus cu privire la continutul operei sale, constatam o surprinzatoare unitate de ansamblu. Ceea ce spuneam acolo referitor la împacarea dintre contrarii, la echilibrul si la armonia universului poetic blagian, poate fi astfel atribuit si mijloacelor sale tehnice. Comparatia poetica, punând fata în fata cele doua lumi atât de opuse, lumea concretului si a realitatii imediate si lumea abstractului, a ideilor generale si a întregului peisaj spiritual, exprimându-le una prin cealalta si armonizându-le, nu este oare aceeasi lucrare de unificare si de echilibrare a cerului si a pamântului, a spiritului si a materiei? Este ca o cladire uriasa, bine asezata pe temeliile ei de piatra, dar care se înalta firesc pe albastrul cerului.

Continuatorii si imitatorii operei lui Lucian Blaga n-au fost în stare sa ajunga la acest perfect echilibru si la aceasta unitate de ansamblu. Exagerând partea ideativa, abstracta, filosofica, a poeziei sale, ei au rupt legatura cu realitatea, construind poezii suspendate, plutind într-o atmosfera de lirism filosofard, fara suportul plastic al maestrului. De aceea, toata acea poezie gen Blaga care s-a scris de catre tineri si se mai scrie înca, nu are decât o valoare de climat poetic general, favorizând o adâncire a temelor de ultima circulatie si o râvnire spre generalitate. În acest sens, tineretul a învatat enorm de la maestru, chiar plutind înca într-o atmosfera de confuzie si de dezorientare periculoasa. Poezia de ultima ora, cuprinsa de o neliniste metafizica generala si strabatuta de adânci tristeti filosofice, datoreaza aproape întreg continutul ei lui Lucian Blaga. Toata acea atmosfera imprecisa si larga, a setei de cer si a nostalgiilor ultime, a visului si a aspiratiei spre altceva, indiferent de formula ei de expresie, are o coloratura specific blagiana. Ceea ce atât de des întâlnim prin reviste si prin cartile de poezie tânara, dorul de zari si pierderea în întinderile cerului, desigur teme de poezie generale, nu a putut decât pe alocuri

depasi atmosfera originara. S-a întâmplat si în cazul lui Lucian Blaga ceea ce se întâmpla totdeauna cu epigonii si ceea ce, la noi, a fost adeseori remarcat în cazul Eminescu. Imitând pe maestru si fiind coplesiti de universul sau poetic, urmasii nu pot avea nici vigoarea si nici autenticitatea pe care le-a avut dânsul, flacarile lor palide pierzându-se în lumina lor puternica.

În cazul lui Lucian Blaga, problema aceasta ramâne înca deschisa.

(**RFR**, an. X, nr. 4, aprilie 1943)

Ion Pillat, *Împlinire* (Editura Fundatiilor Regale, Bucuresti, 1942); - N. Davidescu, *Din poezia noastra parnasiana* (Editura Fundatiilor Regale, Bucuresti, 1943); Ion Stoia-Udrea, *11 poeti banateni* (Editura «Vrerea», Timisoara, 1942); Sebastian Popovici, *Iarba fiarelor* (Editura ziarului «Universul», Bucuresti, 1942); F. Pacurariu, *Psalmii nelinistii* (Editura gazetei «Saptamâna», Bistrita, 1942).

Pentru poetii nostri tineri, Ion Pillat este un mare exemplu. Servitor credincios al poeziei, atât prin opera sa compacta si vasta, cât si prin prezenta neîntrerupta în miscarea literara a vremii, în ultimul sfert de veac, numele sau a patruns pâna adânc în masele largi ale cititorilor si ale interesului public. În timp ce multi dintre scriitorii generatiei sale s-au retras în dosul unei glorii mai mult sau mai putin definitive, multumindu-se sa-i exploateze roadele, si sa retipareasca din când în când câte un volum din tinerete, Ion Pillat continua înca sa munceasca zi de zi si sa publice poezii de o surprinzatoare prospetime prin toate revistele noastre de astazi. În fiecare an, aceasta activitate bogata se aduna în culegeri tot mai echilibrate si mai unitare. O accentuata nota clasica, de împacare si de eleganta retinuta, cu rezonante potolite, patriarhale, formeaza caracteristica esentiala a artei sale. Nimic exagerat si tipator, nimic din goana nebuna dupa «noutate» si «originalitate» a celor din jur. De aceea, aceasta opera întinsa si domoala, chiar repetând pe alocuri atitudinile si formele de la început, nu ne apare deloc monotona, în unitatea ei riguros mentinuta (cum sunt, bunaoara, cartile unor romancieri foarte la moda, care reediteaza, într-o ambianta minora, operele de succes ale primei

lor activitati).

Ultima carte pe care Ion Pillat ne-o trimite se intituleaza *Împlinire*. Titlul însusi angajeaza de la început, aruncând asupra întregii culegeri o lumina de ansamblu, pe care criticul este dator sa o urmareasca atent în decursul lecturii. Adaugând apoi nota explicativa din primele pagini («Aceste sonete alcatuiesc un singur poem») - sensul sau de maturitate ne apare într-o si mai clara lumina. Atât în continutul ei, cât si în forma fixa a sonetului, a fiecarei poezii în parte, cartea aceasta este o sinteza a activitatii poetice de pâna acum a lui Ion Pillat si, incontestabil, un triumf al artei sale. Cine îsi mai aduce aminte de volumele sale mai vechi, de acele clare si luminoase evocari ale peisajelor mediteraneene, în plina atmosfera parnasiana, si de cântarea mulcoma a energiilor strabune si a sesurilor natale, de mai târziu, nu se poate sa nu apropie poeziile de atunci, de primele doua cicluri ale volumului de fata (*Cartea privelistilor* si *Cartea tariilor* - denumirile însesi fiind semnificative). Poezii de notatie blânda a peisajului exterior, unele fiind adevarate tablouri în colori retinute sau reprezentari de natura moarta, efectul plastic coplesind efectul muzical, aceste sonete ne amintesc de neuitatele *Les Triomphes* a lui José Maria de Hérédia. Un suflu de melancolie si tristete pasnica, ceva ca o usoara cenusa a timpului si a uitarii, se presara peste aceste admirabile tablouri statice, întocmai ca în opera marelui parnasian. Sunt evidente, în acest sens, unele bucati ca: *Hellas* (p. 23), *Rasarit de soare* (p. 24), *Endymion* (p. 25), *Faunul* (p. 26), *Centaurul* (p. 27), *Lui Atlas* (p. 28), *Narcis* (p. 29), etc. Oricare dintre aceste poezii poate fi citata ca exemplu:

Vuira stânci cazând în rostogol,
Si pietre scaparara sub copita,
Când rasari cu umbra lui lungita
De-amurg, Centaurul pe vârful gol.

Cu bust de zeu si trup vânjos de vita,
Se înalta trufas si trist: simbol
Credintelor uitate, aspru sol
Gonind salbatic inima-i ranita.

I se-arcuise fruntea, grea, de gând,
Cu bolta cerului purtând taria
Si cu taceri solemne munti umplând.

Privirea lui de stea pastra vecia -
Doar nechezat de iepe-n vai vibrând
Cu surd ecou îi turbura stihia.

(*Centaurul*)

Nu este greu de asemanat aceste versuri cu sonetul intitulat *Nessus* din ciclul *Centaures* al lui José Maria de Hérédia. Este o apropiere care ne ajuta sa definim de la început poezia lui Ion Pillat. Cu evidente înrudiri clasice, mai ales cu poezia latina, a câmpului si a nuantelor picturale, notând colorile vii si luminoase (numai Ion Pillat putea sa evoce peisajul atât de drag pictorilor al Balcicului), trecând prin parnasianism si prin bucolismul modern al lui Francis Jammes, Albert Samain (în special volumul *Aux flancs du vase*), etc. Ion Pillat si-a creat un univers poetic al sau, deplin si caracteristic. Volumul de fata concentreaza în tipare stapânite, de autentica maturitate, ceea ce formeaza materialul celor anterioare, ca atitudine si ca semnificatie, fiind în acelasi timp un raspuns în adânc al întrebarilor de ordin general din sufletul poetului. În fata vietii si a lumii, a framântarilor si a nelinistilor ultime, tot mai insistente cu trecerea vremii, Ion Pillat ramâne pe aceeasi linie de împacare si de rezerva clasica, pe care ne-am obisnuit s-o întâlnim în toata opera sa trecuta. Al treilea ciclu al acestei carti, intitulat cu multa întelegere *Cartea marturiilor*, cuprinde câteva bucati categorice

din acest punct de vedere. Într-o forma calma si clara, cu versuri naturale si simple, îmbinând expresia directa cu jocul poetic si ramânând totul într-un cadru de sobrietate si de aristocratie naturala, sonetele cuprinse în acest ciclu sunt în acelasi timp o profesiune de credinta artistica si un raspuns la întrebarile vietii. Peste framântari si tristeti generale, poetul se retrage în chilia luminoasa a artei sale, împacând setea de vesnicie a sufletului cu melodia nepieritoare a poeziei pure. El cânta:

De-ai suferi cumplit, n-ai tipa tare;
Adâncul tau cu umbre nu-l sporesti;
Decât luceafarul pe bolti ceresti.
Un foc de iarba, noaptea, e mai mare.

Preferi - o stiu - deplina-ntunecare;
E greu în miez de zi sa ne orbesti;
Prin umbra doar esti mit, de te-nvelesti
În ea întreg: viers, patimi, cugetare.

Eu, unul, voi ramâne azi ca ieri
Daltuitor de vorbe vii în soare,
Limpezitor de rodnice taceri -

Sau în umbriri albastre de nopti clare;
Cu sufletul pe apele din cer,
Adunator de râuri de clestare. (*Parere*, p. 60)

Este marturisirea pe care o desprindem din întreg ciclul acesta si desigur, ideea conducatoare a volumului, explicând si titlul. Ea este în perfecta concordanta cu toata activitatea de pâna acum a poetului. Nepasator în fata întâmplarilor din afara, Ion Pillat este poate singurul nostru poet care a ramas toata viata lânga uneltele sale. Toate cartile pe care le-a scris au fost închinate exclusiv poeziei, preocuparea aceasta definind un

destin.

Ca expresie de arta poetica personala, volumul de fata marturiseste un cult deosebit al formelor retinute si clare, pe aceeasi linie de clasica si senina atitudine. În general, Ion Pillat a fost totdeauna un iubitor de echilibre si de masuri precise, versul sau ramânând pe linia unui sanatos traditionalism. Sonetele de acum însa, atât prin forma lor fixa, rece, de statuie cioplita cu grija, cu linii suple si continui, cât si prin ideile ce cuprind, marturisesc o vointa continua de împlinire si de perfectiune. Este ceea ce, atât de frumos, putem desprinde din aceste strofe:

Încarc si eu corabia cu minuni
Înfrigurat, încrezator sa-mi fie
Catarg înalt, severa armonie
Si punte arcuita de genuni.

Cu prora ei ce clasic se subtie:
Sageata slefuita de furtuni,
Cu suflet singuratic din strabuni,
Semet înfrunt talaz si vesnicie.

La cârma simt sub mâna trainic vasul
Cum se cutremura înaripat
Si cum deodata-si domoleste pasul -
Clar-vazator si buimacit de basme,
De stricta mea busola îmbatat
Pe-un ocean de vis si de fantasme.

(*Sonetul*, p. 54)

Este una dintre cele mai frumoase poezii din toata opera lui Ion Pillat. Simpla, retinuta si cioplita minutios cu dalta, ea defineste atitudinea de certa împlinire artistica a poetului.

În acelasi timp, referindu-ne la tendinta generala a

literaturii noastre de astazi, de întoarcere la armoniile esentiale si de echilibrare a expresiei (într-o recenzie trecuta, asupra *Pomului sistemului solar* de Stefan Stanescu, remarcam întrebuintarea tot mai frecventa a sonetului), nu putem constata decât cu o mare multumire *prezenta* lui Ion Pillat în aceasta deplina actualitate. Împacând etnicul cu universalul, printr-o reducere a lui la elementele generale de larga circulatie, aceasta tendinta a literaturii de astazi raspunde unei necesitati mai adânci, cu radacini în toate ramurile de activitate si de traire spirituala. (Dintre criticii generatiei tinere amintesc aici pe Ovidiu Papadima din cartile lui si pe Octav Sulutiu din recenziile publicate în ultimii ani). Situându-se, asadar, ca atitudine si ca prezenta poetica, în aceasta actualitate sanatoasa, Ion Pillat da dovada de o tinerete sufleteasca surprinzatoare si de multa bogatie interioara.

Volumul *Împlinire* ramâne pentru noi, din toate aceste considerente, o opera care nu-si tradeaza titlul.

* * *

Este foarte laudabila initiativa lui N. Davidescu de a readuce în mijlocul nostru, din praful unei uitari nemeritate, figurile hotarâte si clare ale celor dintâi poeti parnasieni din literatura noastra. Dupa publicarea operelor complete ale lui Al. Macedonski, prin grija competenta a lui Tudor Vianu, si ale lui Stefan Petica, de catre acelasi N. Davidescu, volumul de fata întregeste, în marginile sale naturale, o miscare poetica importanta, de la sfârsitul secolului trecut si începutul celui prezent, pe care anumite circumstante nefavorabile, - dintre care cea dintâi este opozitia fata de Eminescu si de post-eminescieni, - au aruncat-o în umbra. Generatiile tinere care au auzit ceva prin scolile pe unde au trecut de poezia pretentioasa si adeseori

prea construita a lui Al. Macedonski, au ramas cu totul necunoscatoare a celorlalti poeti din jurul sau, care totusi au determinat în vremea lor o întreaga atmosfera literara.

Volumul acesta, publicat în colectia «Scriitori uitati» a Editurii Fundatiilor Regale, cuprinde bucati antologice din sase poeti ai acelei epoci, anume: *Mircea Demetriad, Gabriel Donna, Alex. Obedenaru, Gh. Orleanu, Alex. Petroff* si *Iuliu Cezar Savescu*. Aratând împrejurarile în care a luat nastere miscarea parnasiana la noi, pe la 1880, în jurul lui Al. Macedonski, ca o reactiune împotriva poeziei post-eminesciene, precum si legaturile acestei miscari cu miscarea parnasiana franceza, N. Davidescu fixeaza într-o lunga introducere caracterele de ansamblu ale tuturor acestor poeti. În fata sentimentalismului exagerat al epigonilor oficiali si a cliseelor de poezie patriotica rasuflata, gruparea aceasta aducea în primul rând un accentuat simt al echilibrului si al expresiei îngrijite, precum si o largire a peisajului poetic, o tendinta de obiectivare a continuturilor, dupa modelul poeziei lui Leconte de Lisle, José Maria de Hérédia, Sully Prud'homme, etc. Astfel, atât Mircea Demetriad, care este, dupa Al. Macedonski, cel mai cunoscut luptator în aceasta noua directie, cât si ceilalti cinci (în special: Poetii Gabriel Donna, Alex. Obedenaru si Gh. Orleanu), încearca sa împamânteneasca în literatura noastra peisajul clasic al Greciei si al Italiei, riscând un pretiozism adeseori prea sec si fara rezonanta în sufletul cititorilor. Nu lipsiti de calitati poetice, mânuind un vers precis si clar, totdeauna atenti la forma, ei ramân oarecum însa prea în afara poeziei propriu zise si adesea inferiori modelelor din poezia franceza. Aceasta este, desigur, una din cauzele ramânerii lor în umbra si a dezinteresului pe care li l-au aratat nu numai cititorii obisnuiti ci chiar istoricii literari de mai târziu. D. Davidescu, precedând bucatile antologice ale fiecaruia de o scurta expunere critica, gaseste totdeuna cuvinte de scuza în fata acestor scaderi prea evidente. Judecati prin prisma epocii de

atunci, scuzele sunt desigur firesti. Dar daca apelam la gustul si la preferintele noastre, ale celor de acum, foarte multe dintre aceste poezii ni se par lipsite de acel fluid poetic interior care nu poate lipsi nici unei poezii adevarate si care nu depinde de formele exterioare ale unei miscari sau a unei epoci. Numai facând abstractie de lecturile bogate în sensibilitate si în prospetime de expresie, pe care ni le-a furnizat literatura epocii noastre, am putea gasi oarecare calitati unor asemenea strofe:

Evoe! Cupele ridicati si sa bem!
Sclavelor, fruntile cu cununi ne-mpletiti!
Ochi de cer, sâni tari si bronzati, buze vrem!
Voi zâmbiti,
Noi sa bem!

Libia, trup de foc african, cum palpiti!
Hadesul ochii tai faptui din pacat.
Hefaestos sânii tai i-a turnat rotunjiti;
Si focos
M-a-mbatat.
(*M. Demetriad: Ditirambi*, p. 40)

Cât de departe sunt aceste versuri exclamative de *Médaille antique* a lui Leconte de Lisle, sau de sonetele lui José Maria de Hérédia! Cu toate acestea, atât în opera lui Mircea Demetriad cât si în a celorlalti, întâlnim multe poezii care se pot citi cu emotie si astazi si care n-au meritat praful si uitarea ce le-a acoperit atât de total. Unele dintre ele, mai ales sonetele, rondelele si acele poezioare perfect cioplite, în forme si trasaturi statuare, ramân ca un model de cinste si de constiinciozitate artistica, în masura sa justifice grija ce le-o poarta binevoitor N. Davidescu. Imitând cunoscutul *Sonet de voyelles* al lui Rimbaud, acelasi Mircea Demetriad versifica:

*Alb **A**; **E** gri; **I** rosu, un cer de asfintire,*
*Albastrul **O**, imensul în lacuri oglindit,*
***U**, mugetul furtunii si-al crimei colt vadit,*
Alcovul criptei negre, lugubra prohodire.

***A**, raza sagetata de astru-n rasarire,*
Când zorile în boaba de roua s-au topit,
Cazând pe flori, pe iarba, pe lanu-ngalbenit;
***A**, verbul peste ape nascând eterna fire.*

***E**, gândul meu de sceptic, simbol saturnian,*
***I**, sânge si incendii, fâsii învapaiate,*
Din trâmbite vestind-o virila libertate.
***O**, freamatul de coarde, un mit din Ossian,*
Ciocniri de pietre scumpe, murmur eolian
Pe harpele albastre de îngeri înstrunate.
(*Sonuri si culori*, p. 30)

Se poate vedea în acest sonet o stapânire a versului si a sensurilor care ar face cinste oricarui poet de astazi, nu departe de sintezele ermetismului de ultima ora. Desigur, asemenea opere, cioplite cu minutiozitate în marmura, adresându-se în primul rând ochiului si simtului tactil, lipsite de muzicalitate, dar expresive prin notele lor plastice, au contribuit în larga masura la curatirea poeziei românesti moderne de exagerarile romanticilor post-eminescieni si la aducerea ei în fagasul artistic firesc. Ele contrabalanseaza scaderile de sensibilitate si pretiozismele exotice de imitatie, facând din poetii prezentati de N. Davidescu un grup bine conturat în caracterele lui de ansamblu si interesând în primul rând ca atare. Ceea ce displace în analiza fiecarui poet în parte, în impresia de totalitate dispare, ramânând numai aceasta tendinta de nobila tinuta, spre echilibru si spre

rigorism formal, spre claritate si spre arta dusa pâna la capat. În felul acesta, poezia noastra parnasiana, chiar ramânând inferioara ca valoare poetica generala, are totusi importanta unui rasarit de soare dupa furtuna, adica a ordinei dupa dezordine.

Trebuie asadar sa subliniem meritul lui N. Davidescu de a se fi aplecat cu atâta întelegere si cu atâta gija peste acesti poeti uitati. Îmbinând activitatea poetica, într-un perfect acord, cu activitatea critica foiletonista si pe de alta parte, având un contact direct cu aproape toti poetii acestei miscari, N. Davidescu a gasit în sufletul sau un dublu impuls pentru a realiza opera de fata. Atât *Introducerea* cât si expunerile critice referitoare la fiecare poet în parte evidentiaza cu prisosinta acest cuplu fericit de interese.

* * *

Cei 11 poeti banateni, prezentati antologic de d. Ion Stoia-Udrea, reprezinta «poezia românească a Banatului de azi». Desi mult diferiti unul de altul, atât ca tonalitate lirica si ca valoare literara, cât si ca vârsta, «ceea ce leaga toate aceste nume într-un manunchi si da perfecta unitate, dincolo de marea diversitate a formelor de expresie, întregului volum, este sufletul unic, aparte, dar deplin românesc, al acestei provincii care vibreaza deslusit si puternic, desi pe game si tonuri diferite, în gândirea si graiul fiecaruia». (*Prefata*, p. 6). Aceasta atmosfera generala unitara, reprezentata chiar si în poeziile de valoare artistica dubioasa, consta în primul rând dintr-o prezenta deplina a peisajului rustic, a satului românesc banatean, cu frumusetile si linistile sale caracteristice si, uneori, cu superstitiile si credintele sale stravechi. Poezia întregului volum, chiar si atunci când e vorba de poeti de framântare interioara bogata, cum este tânarul si inegalul Dorin Grozdan, sau de notatie suprarealista, cum sunt

unele dintre poeziile libere ale d-lui Ion Stoia-Udrea, îti lasa, pâna la urma, o impresie de calm si de pace sufleteasca, de lumina si echilibru si de traire în plin peisaj natural.

Astfel, aproape toti cei 11 poeti prezentati de d. Ion Stoia-Udrea (Pavel P. Belu, Grigore Bugarin, Romulus Fabian, Dorin Grozdan, Traian Ieremici, Const. Miu-Lerca, Mihai Novac, Grigore Popiti, Petru Sfetea, Ion Stoia-Udrea si Tiberiu Vuia) realizeaza unele frumoase poezii de notatie imediata a efectelor naturale de lumina si de umbra si a starilor de suflet adecvate: Este un fel de amestec de pastel si de elegie usoara, cu multe elemente de plastica descriptiva si mai putine de vibratie sufleteasca în adânc. Iata bunaoara acest sonet al d-lui Pavel P. Belu:

Cad fulgii albi, prin ranuris de cer...
La jocul lor te uiti atât de calma!
Surâzi când vezi cum se topesc în palma
Si-n trandafirii mâinii tale pier.

Pe sanii de soare fac copiii larma...
Azi prinde rapagusul luciu de fier.
În goana-aduna-n brate crengi de ger
Si-n chiote, de lunecus, le sfarma.

De ce surâd obrajii tai de mac,
Când cad copiii, mici, în neaua alba
Si-n moalele curat culcus îsi fac?

Se-aprinde-n soare-un fir de susfireanga...
Iar ceru-i ca un vinet liliac,
Ce-si scutura, peste ninsori, o creanga.

(*Iarna*, p. 10)

Este o poezie clara si împacata în expresie, fara iesiri si fara stridente de stil, având un continut de suprafata, cu elemente de pura descriere. Asemenea bucati pot fi citate aproape din fiecare poet prezentat în aceasta culegere.

Uneori, peisajul natural este descris în colorile si în notele sale caracteristice banatene. Astfel ni se prezinta cele câteva poezii ale d-lui Romulus Fabian, de altfel foarte slabe ca valoare literara si, mai ales ale d-lui Const. Miu-Lerca, dupa parerea noastra cel mai reprezentativ poet al Banatului de azi. D-sa transcrie elementele caracteristice banatene, întrebuintând o serie de termeni locali, cu un accentuat iz popular, ca: *lomoit* (p. 59), *rasvoratesc* (p. 59), *cufrâng* (p. 60), *paoresc* (p. 61), *cotrinta* (p. 61), *sacrin* (p. 61), *naoloaga* (p. 61), *cicilaci* (p. 64), etc. Notatia devine la d. Const. Miu-Lerca un instrument direct de lucru, relizând poezii scurte si fara rasuflare lirica deplina, dar pregnante totusi prin imaginile lor realiste si evocatoare. Astfel:

În sat
toate clopotele bat.
Spovedindu-si jalea-n cotrinta, muierile vin
sa stropeasca mortul, semn de adapare
si de iertare,
cu apa si vin.

Tremurându-si ostenite narile,
lumânarile,
pe sacrin,
însira în salbe,
lacrimi fierbinti si dureros de albe,
ca de crin.

Naloaga,

de toate bucuriile goi,
fiii omului se roaga,
sufletul mortului sa aiba ogoi.

(*Lacrimi*, p. 61).

În alte poezii, d. Const. Miu-Lerca, tot ca o nota reprezentativa a poeziei banatene de astazi, cânta plugul stramosesc si câmpul desfundat în primavara, copilaria si simplicitatea vietii de la tara. Aceste elemente primare de inspiratie se transforma în opera altor poeti, mai departati de peisajul rustic si mai înstrainati pe strazile oraselor, într-o poezie duioasa si domoala, a dorului de casa si a regretului copilariei din sat. În acest sens, o oarecare influenta a lui Octavian Goga poate fi usor urmarita printre rânduri, chiar daca ea nu se oglindeste în strofe si în imagini precise. Astfel, un poet de cunoscuta circulatie banateana, anume d. Grigore Bugarin, îsi începe seria de poezii publicate în culegerea de fata, cu acest sonet caracteristic:

Eu port în mine lanturi sfarâmate,
Purtate de stramosi, voi stiti cât an.
Clocota-n mine sânge de cioban
Si nostalgii de doine leganate.

Cu suflete adânci cât un ocean,
În case torc tarancile bronzate
Si satul plânge-n troite încrustate
Si satul râde-n grânele din lan.

De-acuma nu-s altora, sunt al meu;
Ascult plângând suspinul rugaciunii
Parintilor spre bunul Dumnezeu.

Am rupt pe veci conventia minciunii,
Mi-am abatut puternicul meu eu,
Sa povestesc la vatra cu strabunii...
(*Eu port în mine lanturi sfarâmate*, p. 19).

Acest *sunt al meu* nu reprezinta un strigat ultim spre lumea din afara, înainte de-a intra în turnul de fildes al unei poetici subiective si egoiste, ci dimpotriva, o marturisire a identificarii poetului cu sufletul comunitar românesc, cu vizibile filiere din Octavian Goga.

O nota aparte si mult straina de atmosfera generala a acestei culegeri o formeaza unele dintre poeziile d-lui Ion Stoia-Udrea. Astfel:

Transmisiunile fug serpi de argint prin vazduh.
În sala cu nalte ferestre-n ogive,
Sub gotica bolta de bazilica,
Angrenajele uruie cu zumzet de stup înciudat.
Sine de fier alearga sub valturi,
Cu intermitente,
Alearga sase tururi.
Stau.
Alearga sase tururi.
Stau.

56 de oameni câte sase miscari de 850 de ori
într-o zi.
Ilotul de la valtul Nr. 5 din seria treia,
În al optulea ceas
Simte deodata lâncezeala în trup, -
Îi fusese lunga noaptea trecuta,
Cu boala cea veche, cu frigul ce-l chinuie-
ntruna,

Si miscarea bratului drept a-ntârziat - nici o secunda.

Un tipet!
Apoi trosnet de oase sdrobite,
Valtul macina carnuri,
Sângele tescuit se prelinge ulei cald,
Pe axe si pe roti, etc., etc.

(*Din ciclul «Moartea»*, pp. 110-111).

Este o poezie ultramoderna,cu vadite îndrazneli si riscuri suprarealiste, care constituie o nota distonanta în ansamblul acestui volum de linistita si clara cântare a peisajelor naturale si a satului românesc banatean. Totusi, chiar si d. Ion Stoia-Udrea, cu toata aceasta orientare spre poezia de ultima experienta modernista, ramâne pâna la urma în atmosfera generala a volumului, în poezii ca *Reîntoarcere*, sau unele strofe din cele *Patru scrisori*, cu un atât de placut iz al pamântului si al peisajului banatean.

Considerati fiecare în parte, cei 11 poeti prezentati de d. Ion Stoia-Udrea, în afara de d. Const. Miu-Lerca si de d. Grigore Bugarin, a caror activitate literara este bine cunoscuta în miscarea poetica a generatiilor tinere de astazi, nu prezinta un intreres prea deosebit. Multi dintre ei sunt doar niste simpli debutanti, interesând numai ca atmosfera literara de grup si ca atitudine ce rasfrânge si defineste sufletul comunitar banatean. În acest sens, dincolo de exigentele estetice si de disecarile critice de amanunt, culegerea antologica de fata reprezinta un interes real. În felul acesta ne-a si preocupat.

* * *

Numele d-lui Sebastian Popovici a putut fi adeseori

întâlnit, în ultimii ani, prin revistele noastre de literatura, mai ales prin cele din Ardeal, semnând unele poezii scurte, încadrate în masuri tehnice precise, dar lipsite de rasuflare lirica si de sensibilitate. Erau versuri corect construite, ca ritm si ca rima, având imagini si comparatiuni frumoase, dar sarace în continut sufletesc si fara rezonante în adânc. Ele puteau fi usor comparate cu niste flori de nuante metalice, atragatoare la prima vedere si bine înfipte în pamântul gradinii, însa uscate si goale, atunci când erau cercetate mai de aproape. Din cauza aceasta, erau privite cu multa neîncredere, autorul lor nereusind sa se impuna în rândurile generatiei sale, ca un poet autentic.

Cartea de fata, intitulata nu stiu de ce *Iarba fiarelor*, nu prilejuieste nici un fel de revenire asupra impresiei de atunci. Din contra, adunate în volum, poeziile d-lui Sebastian Popovici ne apar si mai goale de seva poetica si mai mult construite printr-un proces de stricta mecanica exterioara. Astfel, unele bucati nu sunt decât niste simple exercitii de versificatie, de diletant naiv:

Venit-au credinciosii cu cântec dupa ei
Si cu faclii în noapte sa cate pe cel viu,
Iar catedrala-n mijloc, ca un mormânt pustiu
Parea înconjurata de un rond de stânjenei.

Stropind cu sfântul sânge din ramuri ce ajung
Pe bolta rastignite, cu tintele de stele,
Au izbucnit bobocii din patimile grele,
Ca mâinile lui Christ când sulite-L strapung

Tamâie cruda-a noptii cadelniteaza vântul
Din solniti de magnolii - ca-n sfintele Duminici,
Cu-anafora pascala - în flori sa te cuminici
Cobori si tu albina, ca sa saruti pamântul.

(*Pascala*, pp. 21-22).

În afara de ultimele trei versuri, care închid o evocare naturala, - hai sa zicem frumoasa, - strofele acestea puteau fi scrise de orice elev de liceu talentat, sunt prozaice, pâna la proces verbal, si goale de continut sufletesc în adânc.

Tot astfel, d. Sebastian Popovici crede ca realizeaza poezii de substanta, utilizând în mod mecanic si neadecvat, forma populara a rimelor în genitiv, în poezii ca: *Iarba fiarelor* (p. 3-4), *Visul pomului* (pp. 23-24), *Luna* (pp. 31-32), *Lanul de grâu* (pp. 37-38), *Geme glia* (pp. 71-72), etc. De fapt, toate aceste poezii nu sunt decât niste imitatii naive, lipsite atât de framântarea autentica, având rezonante sufletesti si metafizice bogate, cât si de muzicalitatea expresiva, a poeziei populare.

Cine îsi aduce aminte de *O fata tânara pe patul mortii*, de D. Bolintineanu, scrisa acum aproape una suta de ani, va gasi-o superioara palidei elegii a d-lui Sebastian Popovici, intitulata *Petale de viata* (p. 47):

Bolnava-n patul de spital,
E-o fata tânara si trista,
Ce-aduce spre obrazu-i pal
Cu tremur, alba ei batista.

Ea niciodata pâna azi
N-a vrut sa stie ce-a-ndurat
Si nici la palidu-i obraz
De mult ea nu s-a mai uitat.

I-a pus o mâna iubitoare
Un ros bujor într-un pahar
Si tot privindu-l parc-o doare
Al ei si-al lui destin amar, etc., etc.

Aceeasi impresie de versificatie naiva, pe teme si pe motive împrumutate si neadâncite în semnificatia lor generala, teme si motive care nu corespund unui peisaj interior unitar si care nu definesc o atitudine, îti lasa si aceste strofe de sonoritate goala.

Se pare ca d. Sebastian Popovici are totusi anumite posibilitati de a se realiza poetic, în pastel si în poezia de notatie realista. În acest sens, unele bucati din aceasta carte, ca: *Porniri* (p. 13), *Cuminecatura* (p. 17), *Amurg* (p. 27), *Cina* (p. 39), etc., pot fi retinute cu rezerve mai putine. O citez pe ultima, rugându-l pe cititor sa faca o comparatie între versurile largi si cinstite ale acestei poezii si între strofele citate mai sus:

Amiaza umfla a norilor cimpoaie
Si-mproasca bolta triluri de lumina.
S-a strâns întreaga gloata pentru cina
Pe un laicer de umbra sub o claie.

La marginea cealalta de ogor,
O cumpana, ce-alene gâtu-si pleaca,
În plisc c-o toarta mare de galeata,
O barza pare, stând într-un picior.

Pe-o curelusa-ngusta de carare,
Ca urma unui melc iesit din hau,
Aduce cofaielul un flacau,
În cobilita dusa pe spinare.

(*Cina*, pp. 39-40).

Genul acesta descriptiv si naturalist, de plastica directa, este mai convenabil structurii sufletesti a poetului. Lipsit de o sensibilitate bogata si de o melodie interioara care merge în

adânc, construind mecanic mai mult decât improvizând dintr-un imbold sufletesc, d. Sebastian Popovici nu va putea realiza niciodata poezii de alta nuanta lirica. Ne-am ocupat de el în aceasta cronica pentru ca îl socotim un caz reprezentativ pentru multe poezii ce se scriu astazi. Atât în paginile revistelor, cât si în culegerile de poezie de tot felul, am avut adesea ocazia sa întâlnim asemenea sfortari fara suport interior. Ele pot ajunge uneori la un echilibru de suprafata, de înselatoare perfectiune, dar nu patrund niciodata în adâncul formelor de expresie si nu au o misiune poetica de durata. Este o poezie lipsita de sensibilitate si melodie în adânc, seaca si goala, chiar daca la suprafata ar parea frumoasa. Cazul d-lui Sebastian Popovici este reprezentativ.

* * *

Cu totul invers este cazul poetului nasaudean F. Pacurariu. Cartea sa de poeme, intitulata *Psalmii nelinistii* si tiparita la Bistrita, în editura revistei «Saptamâna», este atât de mult simtita si atât de bogata în continut sufletesc, ca adeseori ni se pare confuza si greoaie, reprezentând extrema cealalta, aceea a lipsei de mestesug si a neglijentei în expresie. Este vorba de un poet melancolic si trist, cu sufletul atras spre largurile metafizice, având totdeuna, - dupa cum zice undeva Octavian Goga - «o fereastra deschisa spre infinit». Influente felurite de la Eminescu la d. Lucian Blaga si Edgar Poe, maresc si mai mult, prin diversitatea lor, aceasta atmosfera confuza. Iata-l pe Eminescu:

Mai stii pe liceanul cu vise-n ghiozdanul
Cu teme de algebra, si-n orice buzunar
Cu inima-ncrestata pe margini ca un zar?

(*Ceas de seara*, p. 66).

Pe d. Lucian Blaga îl întâlnim aproape în fiecare pagina, mai mult în atmosfera generala a poeziilor, decât în versuri bine limitate. Astfel:

De ce purtam o spaima nespusa în priviri,
De ce ne zdrentuieste un svon de nesfârsire,
De ce ne-oprim în taina la curti de amintire
Si gândul cade vested alaturi de cuvânt?
(*Doi, în toamna*, p. 19).

Sunt, îmi pare, pomul sterp pe care
Rodul tainic nu se pârguieste.
(*Cântec pentru anii tineri*, p. 50).

Atâta nesfârsit veghiaza-n mine
Ca visele mi se ciocnesc de îngeri
Si daca-n noapte inima, tu, sângeri,
Se naruie o stea din înaltime.
(*Toamna*, p. 60).

Ce pasare trece pe-aici
Amarnic croncanind «Nicicând»?
(*Neliniste*, p. 47).

Dintre poetii mai tineri, d. F. Pacurariu a suferit în primul rând influenta d-lui Mihai Beniuc si, mai putin, a lui Ion Moldoveanu, memoriei caruia îi dedica si o poezie. Este evidenta influenta d-lui Mihai Beniuc în asemenea strofe:

Cânt si trec cu veacu-n palarie,
Beat, printre copacii-nalti ai serii,
Inima, sub nod de elegie,

Plânge în urzelile tacerii.
(*Stih tânar*, p. 38).

Beau din vinul vietii cu
Sapca pe-o ureche...
(*Stau în pragul lumii*, p. 56).

Toate aceste numeroase influente nu anihileaza personalitatea poetului. Ele produc doar o impresie continua de provizorat artistic si de imprecizie în continut, alimentând prea mult o sensibilitate poetica bolnavicioasa, întoarsa ea însasi spre largurile tuturor întrebarilor si nesigurantelor interioare. D. F. Pacurariu, adaptându-se la terminologia poeticei tinere, denumeste toate aceste stari de suflet cu un singur cuvânt, anume *vis*, al carui continut notional este astazi atât de larg si atât de confuz încât ar necesita un studiu special. În cele 40 de poezii ale volumului *Psalmii nelinistii*, îl întâlnim de 75 de ori. Tot astfel, unele asociatii de cuvinte cu intentie metaforica, întrebuintate în mod abuziv, ca: *seve de destin* (p. 12), *Vinul de vis* (p. 13), *Câni de suflet* (p. 13), *frunzisele luminii* (p. 14), *struna nalucirii* (p. 14), *lalele pure de vise* (p. 15), *garoafe rosii de uitare* (p. 17), *bârloage de înserare* (p. 22), *inul vechi al linistilor* (p. 27), *bolovani de gând* (p. 31), *balti de jale* (p. 33), *strini de curcubee* (p. 35), *palalai de vis* (p. 40), *skiuri de vioara* (p. 40), *vinul amintirii* (p. 44), *vinul nelinistii* (p. 47), *jigodia tacerii* (p. 54), *fosforul amintirii* (p. 58), *oglinzi de sânge* (p. 58), *vâscul jelii* (p. 58), *hau de seri* (p. 60), *codrii de tacere* (p. 66), *alifii de cânturi* (p. 66), *stuh de linisti* (p. 3-4), *parul jelii* (p. 70), *spada jelii* (p. 72), *mistretii tainelor* (p. 77), etc., denota o imaginatie redusa si disproportionata fata de bogatia sensibilitatii.

Cu toate aceste multe scaderi de tot felul, poetul este de retinut, pentru bogatia sa de continut si de adâncime sufleteasca. Sunt vibrari de autentica profunzime interioara, cu o rezonanta

dintre cele mai durabile în sufletul cititorului. Ele se aseamana cu o melodie încarcata si greoaie, cântata pe un instrument necizelat si înca neadaptat nuantelor fine, dar care îsi asteapta împlinirea prin învechire. Autorul lor este un poet înca în lupta cu el însusi.

(**RFR**, an. X, nr. 5, mai 1943)

Gh. A. Cuza: *Vifor sub stele* (Editura Casa Scoalelor, Bucuresti, 1943); Emil Giurgiuca: *Dincolo de padure* (Editura Fundatiei Regale pentru Literatura si Arta, 1943); Anisoara Odeanu: *Moartea în cetate* (Editura Fundatiei Regale pentru Literatura si Arta, 1943); Iosif Moruntan: *Rugaciunile dorului* (Tipografia Minerva, Bistrita, 1943).

De câtva timp sonetul se bucura la noi de o atentie cu totul deosebita. Am avut astfel ocazia sa ne ocupam numai în aceste pagini de câteva culegeri pe deplin lamuritoare, dintre care amintim în special *Împlinire*, ultimul volum al lui Ion Pillat, *Sonetele* lui Aurel Marin si *Poemul sistemului solar* de Stefan Stanescu (La acestea mai putem adauga: *Sonete* de Al. Iacobescu si *Muzica sferelor* de Stefan Baciu, proaspat aparute). Este o tendinta generala a poeziei noastre de ultima ora, de-a se îndrepta spre formele fixe, statuare, si îngrijite, parasind drumurile experientelor libere de pâna acum. Expresia clara, împlinita si echilibrata, cu o misiune poetica precisa, câstiga tot mai mult si mai semnificativ stima poetilor de toate vârstele. Este ca un fel de întoarcere acasa de pe cai îndepartate si nesigure, o revenire a fiului risipitor în ograda parinteasca. Radacini mai adânci, de natura sa caracterizeze o întreaga miscare spirituala, în plina opozitie compensatoare fata de dezordinile si dezechilibrele veacului, pot fi urmarite pe linia acestei întoarceri.

Volumul de sonete al lui Gh. A. Cuza se integreaza, pâna la exagerare, în aceasta tendinta generala. Cuprinzând un numar impresionant de poeme, scrise toate la o temperatura rece si zvântate de un vânt de cautata uscaciune, ele impresioneaza în primul rând prin stapânirea desavârsita a tehnicii exterioare si

prin suprapunerea acestei tehnici peste un continut sufletesc taiat în felioare potrivite. Autorul este desigur un maestru, din acest punct de vedere, continuând, acolo în Iasii d-sale, atât de cunoscuta si de apreciata activitate similara a lui Mihai Codreanu (ce frumoasa autocaracterizare: *Sonete si evadari din sonet!*). Mai monocorda si mai fara caldura din adânc, poezia sa, bine masurata cu compasul, cu echerul si cu rigla, vine printre noi cu severitati si cu rigori clasice, amintind marmora cioplita cu rabdare si cu socoteala înteleapta, a maestrilor din epocile de mare liniste interioara de altadata. Poetul îsi defineste singur arta:

Asa cum se avânta minaretul
Spre infinite înaltimi de cer,
Îsi încresteaza aschia, sever,
Pe bolta nazuintelor, - sonetul.

Înaltelor seninatati, poetul
Le împrumuta liricul mister,
Împartasind albastrului eter,
Nadejdile, iubirea sau regretul.

Sonetu-i turn din cremene cioplit,
Cu scari taiate-n iambicul granit
Si unde vesnic altu-i muezinul.

În cântul leganat de ideal,
Se-nmladie la nesfârsit suspinul
Ca-n scoica marii, plânsetul din val.

(*Cuvânt înainte*, p. 10-11).

Astfel, indiferent daca e vorba despre poeziile de razboi din ciclul *Vifor sub stele*, de tonurile de iubire potolita din *Lumini si umbre*, sau de descrierile obiective din *Pasteluri*, Gh.

A. Cuza nu depaseste niciodata aceste margini cu severitate trase, fiecare sonet constituind un giuvaer pe deplin si cu minutiozitate lucrat. Continutul nu este decât o materie inerta si rece, asemanatoare pietrei sau lemnului, pe care mesterul o modeleaza si o rotunjeste pe masuri si dupa calcule exacte. În felul acesta nu poate fi vorba decât foarte putin de o atmosfera lirica generala, de natura sa defineasca o sensibilitate poetica si sa impuna un climat sufletesc unitar. Gh. A. Cuza porneste de oriunde, îmbracând în haina si rigorile sonetului orice subiect, din orice domeniu. Sunt virtuozitati neîntrecute, care ramân însa, prin exces de disciplina mecanica, într-un cadru prea exterior. Iata, bunaoara, acest arhaic medalion de cronica, din capitolul *Letopiset*:

Învrednicitu-si-a Sultanul mila,
Stiindu-i naruit lumescul dâmb,
Pe un ghiaur de l-au facut hadâmb
Si pristavul cadânei dragi, Rahila.

Ci el vârtos ca pielea de carâmb
În a-si purtare peste tot prasila,
S-au apucat de-au rotunjit copchila,
Calcând cu dânsa prin iatacuri strâmb.

Când au aflat de fapta fara seaman,
Stapânul suduit-au pre catea
Si-au vrut sa iee viata celui faman.

Dar de liubov, Sultana Validea
L-au fost iertat, ci el porni smintitul
La Iesi, unde-au durat Rahilei, schitul.
(*Schitul Hadâmbului*, p. 128-129).

Desi aiminteste pe Matei I. Caragiale si pe Al. O.

Teodoreanu, sonetul acesta este pe deplin realizat. Este redata exact limba si atmosfera de cronica, faptul povestit fiind taiat într-un bloc de marimi precise, care se potriveste întocmai cu giurgiuvelele celor patrusprezece versuri de unsprezece si de zece silabe. Altceva nici nu l-a interesat pe autor. Tehnica exterioara, abilitatile de maestru stapân pe uneltele sale, liniile drepte si exacte, expresia clara si directa, sunt caracteristici care definesc, dupa modelul acestui sonet, întreaga culegere a lui Gh. A. Cuza. Ele sunt în acelasi timp un exemplu de limita a mestesugului poetic, trasând între sensibilitatea amorfa si între rigorile acestui mestesug o granita definitiva. Poetul este deplin stapân pe elementele de expresie, reusind sa comprime fluidul din adânc în eprubete si în retorte ermetic închise. Mai departe nu se putea merge. De aceea, arta aceasta ne apare adeseori seaca si inexpresiva, lunecând ca o sticla prea slefuita peste întelegerea si participarea noastra.

Ea este însa semnificativa, în sensul celor amintite mai sus, referitor la întoarcerea spre un nou clasicism a poeziei noastre de astazi (paralel, desigur, cu întreaga poezie a veacului). Aici trebuie cautata si adevarata ei valoare.

* * *

Dintre poeziile inspirate de realitatea, atât de dureroasa, a Ardealului de astazi, poezii în buna parte ocazionale si de circumstanta conventionala, în afara de câteva rare exceptii, singure cele ale lui Emil Giurgiuca pot fi considerate într-un cadru de stricte exigente artistice. Reamintind atmosfera senina si limpede din *Anotimpuri*, volum publicat înca în 1938, precum si o întreaga miscare poetica initiata de chiar Emil Giurgiuca în jurul revistei *Abecedar*, poemele adunate în acest *Dincolo de padure* sunt un stralucit exemplu de împacare între sentimentele

national patriotice si între cerintele unei poetici majore, cu caracter general. Emil Giurgiuca, facând din durerea Ardealului o durere personala, în adânc simtita, depaseste câmpul imediat al versificarilor patriotarde, poezia sa continând o tensiune interioara dintre cele mai puternice. Cu usoare înrudiri populare, vizibile atât în formele de limbaj cât si în melodia larga, cu caracter de doina, a strofelor, poezia aceasta se încheaga firesc si curgator, bogata în valuri de sensibilitati autentice si desavârsita în limpezimea ei de dimineata palida. Iata, de exemplu, pe ce strune întinse, cu rezonante generale, vibreaza durerea tarii sfârtecate, în primele strofe ale acestui volum:

Am strâns în mine o suta de izvoare,
Ci-n limba primaverii sti-voi oare
Vesti în patru vânturi ce ma doare
Când iezi frunze-n buze râd în soare?

Si-am adunat un plai de patru sute
De doruri ce coboara de la munte.
Dar cum sa mâi în larg când nu mi-i rândul;
Spre miazanoapte ma tot bate gândul.

Cântati din sesuri si din plaiuri line,
Izvoare, sfânt murmuratoare-n mine!

Odata pune-vom aprinse brâuri
Pe vaile fierbinti, mânând pe râuri
Si codrii cei batrâni o sa coboare
Purta-vom iarasi zimbrul mândru-n soare!
Ci astazi cântece de jale spune
Poetul aplecat sa înteleaga,
Spre miazanoapte si spre soare-apune,
Durerea tarii s-o cuprinda-ntreaga.

(*Cântarea durerii*, p. 7).

Aceasta cântare melodioasa si senina, în plina liniste a plaiurilor însorite si a întregii naturi înconjuratoare, care armonizeaza si simfonizeaza, în colori si tonuri de subtile nuante, peisajul interior si cel exterior, nu se aseamana nici cu poezia directa a lui Lucian Valea, de certa filiatie gogista, nici cu singularele accente sociale din poezia lui Ion Th. Ilea, ci ea se mentine în universul poetic al autorului, continuând si împlinind o opera dintre cele mai sigure. Totul este sunet si coloare în aceasta opera, elementul plastic diafanizându-se si volatilizându-se pâna la fluiditatea melodiei, iar elementul muzical prinzând consistenta plastica. Este un fel de întrepatrundere lina, asemanatoare celei din poezia noastra populara, care unifica si largeste zarile poetice ale autorului. Si este în acelasi timp, ca nicaieri în opera altor scriitori, o nota de specific ardelean, pentru prima oara capatând drept si valoare de circulatie. Prin George Cosbuc, prin Octavian Goga, prin Aron Cotrus si prin toti continuatorii si imitatorii lor, peisajul ardelean a patruns în literatura noastra numai prin elementele sale revolutionare, energice si bolovanoase, înfatisând un suflet comunitar vesnic încruntat si cu mâna pe furca. Doar în idilele celui dintâi, înseninate de optimismul si de sanatatea sa morala impecabila, acest peisaj este mai luminat de soare si mai viu stralucitor în adânc. Emil Giurgiuca însa, chiar pastrând pe alocuri mâniile si cotiturile de pârâu zgomotos traditionale, aduce în literatura un peisaj ardelean armonizat si transformat în melodie specifica, pe masura si în sensul largilor doine populare. Durerea comuna se identifica, în toata adâncimea ei, cu durerea din adânc a poetului, devenind cântec de dor, cântec de jale, etc., adica generalizându-se si transformându-se în melodie pura. Aceasta este calitatea fruntasa a poeziei lui Emil Giurgiuca.

Poezia aceasta mai e apoi *ardeleana* (ramânând totusi

generala) si printr-o serie de locutiuni si de termeni locali, carora autorul le da o valoare de circulatie întinsa. Aproape în fiecare pagina, graiul si expresia din Ardeal, fara sa fie transpuse în tiparele lor obiective, ca în poezia lui V. Copilu-Cheatra, bunaoara, dau o anumita coloare si un anumit ton specific frazelor. Este ca un fior subteran si o seva nevazuta, care patrunde lin pâna în nervurile cele mai îndepartate, fara sa se tradeze prin iesiri sau prin tulburari izolate. În felul acesta, poetul nu este furat nici de coloarea locala si, deci, nu ramâne la suprafata continutului regional, si nici de framântarile imediate, cu caracter eterogen, ale fenomenului ardelean. Ci el patrunde în miezul unei substante lirice autentice, vibrând într-o tensiune sufleteasca general-valabila, de mare poezie. Cât de larga, de semnificativa si de bogata este, în acest sens, aceasta limpede poezie de jale:

Înalta, pe vârful cu Dor,
În para de vânturi îmi umbla,
Zanateca moara în marele gol
Cu aripi de umbra.

Auzi-ma, singure frate,
Zanateca moara-a-nceput
Si cerul cu aripa-l bate,
Pe vârful tacut.
Dar eu, muritorul ziler,
Car mare arunc peste munte,
Car mare-într-al saptelea cer,
Spre Ceata Puterilor punte, etc., etc.
(*Întunecata chemare*, p. 92).

Amintind, ca atmosfera si chiar ca maniera de expresie, pe Lucian Blaga, aceasta poezie a mortii si a umbrelor negre,

depaseste, mai evident decât altele, dar în acelasi mod, cadrul imediat al poeziei tendentioase. Ea ne ofera adevarata cheie de patrundere în universul poetic al lui Emil Giurgiuca.

* * *

Anisoara Odeanu realizeaza o frumoasa poezie de atmosfera, cam cetoasa si cam cenusie pe alocuri, dar, pâna la urma, strabatuta de fioruri bogate de sensibilitate si pe deplin închegata ca expresie. Ea se încadreaza de la început în acel peisaj fara limite precise, cu corespondente de ordin metafizic, pe care, de la Edgar Allan Poë (sub semnul caruia se asaza întregul volum), trecând prin Rainer Maria Rilke si ajungând la Lucian Blaga, l-au râvnit aproape toti scriitorii tineri. Cu o exceptionala sensibilitate poetica si cu o putere de a surprinde nuantele cele mai fine, uzând de acel simt al finetii feminine care îndulceste si subtilizeaza totul, Anisoara Odeanu are toate calitatile unui poet autentic, impunându-se definitiv atentiei noastre.

Continuând maniera cunoscuta din *Fata lui Codru Împarat*, prima carte de poezii a autoarei, volumul acesta ilustreaza un temperament prin excelenta liric, cu rasfrângeri bogate spre toate largurile si nu odata exagerând în libertatile pe care si le acorda. Fara sa contina bucati întregi si bine distincte în unitatea lor, constituind oarecum toata culegerea un singur poem, valabil în primul rând prin valorile lui de ansamblu, el se impune prin substanta poetica generala. Anisoara Odeanu este atât de mult poeta si are un suflet atât de bogat în simtaminte, ca fluidul acesta se revarsa peste maluri, întrecând masurile si rigorile artistice. De aceea, poezia aceasta este în primul rând sincera si comunicativa, cu rasuflari neregulate, având în ea ceva de adolescenta imprecisa si tulbure. Iata, bunaoara, aceste

versuri de oboseala prematura, amintind multele *Spleenuri* ale lui Ch. Baudelaire sau plângerile incantatorii ale lui Paul Verlaine:

Sunt obosita, foarte obosita,
De marea sarbatoare care mi-a fost viata.
O, zac în mine miile de oboseli
Ale tuturor oamenilor care au fost regi,
Regi sumbri, lenti, atotcunoscatori,
Într-o mare tabla de sah cu jocuri nesigure.

Toate întelepciunile le-am cunoscut, Doamne,
Toate, zadarnice, s-au facut nevazute,
Mi-a ramas una singura, ultima întelepciune:
Aceea care doreste linistea, linistea lucrurilor
nenascute.

Nimeni nu m-a înfrânt. Dar dincolo de lupte
Se-ntinde oboseala tuturor drumurilor,
Spre toate apele, spre toate stelele.
Nimeni nu m-a înfrânt, dar aripile-mi sunt
atât de largi,
Viata le-nsângera, ca pe vulturi, zabrelele.
(*Sah*, p. 61).

Nu va putea tagadui nimeni ca aceste versuri sunt foarte frumoase, adresându-se acelei parti din sufletul nostru, a tristetilor si a asteptarilor nelamurite, care diafanizeaza si înalta totul. Dar în acelasi timp, nu este greu de alaturat atmosfera aceasta, a melancoliei incerte si a oboselilor din adâncuri, unei experiente prin care a trecut o buna parte a poeziei noastre tinere de astazi, constituind oarecum un romantism de totdeauna al acestei vârste.

Ceea ce se mai impune apoi în poezia Anisoarei Odeanu,

plasând-o în centrul interesului poetic de totdeauna, este problematica ei generala, aceea a motivelor cu majuscule. În fond, întregul volum nu este altceva decât un cântec al iubirii si al mortii, fete deosebite ale aceleiasi obsedante realitati interioare. Dupa modelul marilor poeti ai literaturii universale si pe linia unei lungi traditii a corespondentelor, Anisoara Odeanu îsi deschide volumul cu urmatoarea fraza din Edgar Poë: *N-am putut sa iubesc decât acolo unde moartea îsi amesteca fata cu aceea a Frumusetii*. Ea este cum nu se poate mai lamuritoare pentru întreaga problematica a autoarei. Cele doua vânturi puternice, care strabat pustietatile lumii noastre interioare, umplându-le de furtuni si de valuri spumegânde, incendiindu-le sau înghetându-le fara mila, sunt tocmai acestea doua: Iubirea si Moartea. Tensiunea ce le desparte si le uneste, tragismul unui destin tulburat de apele vesniciei amândurora, nasc în sufletul poetului acel dor de liniste absoluta, setea aceea *de repaos* de care vorbeste Eminescu, sau *de somnul pamântului*, cum îi zice Alfred de Vigny, pe care le desprindem si din ultimele versuri ale poeziei citate. Este laudabila si esentiala, aceasta adânca si majora problematica a poeziei Anisoarei Odeanu. Ea ne descopera un continut sufletesc dintre cele mai bogate, care asaza poezia aceasta pe un suport cu radacini înfipte adânc în pamânt, prin care circula o seva adevarata. Ceea ce ni se pare acum putin exagerat si neclar, expresia libera si întâmplatoare, care adeseori se dovedeste a fi prea slaba si prea imediata pentru a contine tumultul interior, chiar daca ar constitui unele deficiente de moment, sunt în masura sa garanteze o evolutie si o perfectionare viitoare sigura.

* * *

Am mai avut ocazia sa ne ocupam în aceste coloane de

câteva carti aparute în Ardealul de Nord. Astfel au fost: *Versuri din Transilvania nordica*, antologie întocmita de redactia *Tribunei Ardealului*, *Pârga*, poezii de Teodor Ciceu si *Psalmii nelinistii*, poeme de F. Pacurariu. Aceste meritoase manifestatiuni poetice, înflorite într-un mediu ostil si neprielnic, ne atrag cu atât mai mult atentia, cu cât ele se datoresc aproape cu exclusivitate tineretului.

Din rândul lor face parte si volumasul *Rugaciunile dorului* de Iosif Morutan, tiparit de curând la Bistrita. Cu stângacii si impuritati inerente debutului (desi se pare ca Iosif Morutan mai este autorul unei culegeri, întitulata *Vâslind pe apele destinului*), autorul acestor poeme potolite, plutind într-o atmosfera de încarcata ceata sufleteasca, este un poet melancolic, în tonuri minore si palide, care merita sa fie retinut. Aceasta poezie de dragoste poate fi citata fara rezerve:

Pentru noi se roaga la margini de sat maciesii,
Pentru noi îsi pârguiesc în soare sevele ciresii.
Pentru noi se-aduna-n târcoale mioarele-n stâna,
Când oierul cu doine si doruri le mâna,
Din tarini cu spicele albe pierdute pe miristi.
Pentru noi cad tamaite mângâiate de ploi,
Rugaciunile mamei pe buze se frâng pentru noi;
Pentru noi în pâlcuri mari se-aduna cocorii,
Când peste mâinile noastre inele cad zorii.
Pentru noi se-adapa luceferi în canite de cer,
Pentru noi se-nclina la stâna batrânul oier.

Dorul pentru noi poarta în desaga veste la crai,
Ca ne-am logodit în drumul spre poiene de rai.
Diminitile pentru noi îmbraca catrinte de roua,
Pentru noi amurgurile poarta iia cea noua,
Toate rugaciunile mamei se frâng pentru noi;

Toti plopii se-apleaca-n mejdia serii cu ploi.

(*Domnita*, p. 19-20).

Naiv si nesigur, atât în continut cât si în expresie, Iosif Morutan este totusi, dupa cum se poate vedea si din aceste versuri, un poet care are ce spune si pentru care lumea întreaga nu este decât un prilej de permanenta incantatie. Cadrul prea trist si prea melancolic în care inspiratia sa se cauta înca pe sine, apartine, ca în poezia multor alti tineri, atmosferei generale a acestei vârste. Anumite largiri si mistere cu insistenta cautate, ne duc si aici, la fel, în plin peisaj Lucian Blaga.

Ar fi fost bine ca Iosif Morutan sa se fereasca de unele expresii, ca: *moine de vis, moine de dor, ita jelii, podine de vis, fustei de stele, canite de cer, carutele dorului, mugurii nadejdii, creste de gând, potirele visului, prispe de toamna, cofe de cer, zarzarii gândului, cani de vis, nojite de-amurg, plugul încrederii, stropi de racoare, tâmplele diminetilor, palme de soare, aur de cânt, argati de cânt, banul cerului, ciorchini de vis, laitere de seara, caruta cântarilor, pahare de tristete, cârciumi de poeme, berze de uitare, pinteni de poema, mese de vis, palme de ura, bobii jelii, ape de tristete, pasi de gând, pumn de cer*, etc. Pe lânga faptul ca ele sunt cu totul monotone, prin repetarea lor la infinit, denotând o lipsa de imaginatie nepermisa si o saracie poetica evidenta, aceste expresii mai sunt, în majoritatea lor, absolut improprii. Daca *stropi de racoare* si alte câteva au un înteles si chiar o anumita prospetime, în schimb nimeni nu poate întelege ce a vrut autorul sa spuna zicând: *nojite de-amurg, argati de câni, prispe de toamna*, etc. Este un procedeu care de asemenea a ispitit cu insistenta pe unii dintre poetii nostri tineri si care se justifica prin acel *imagism* cautat, ca valoare în el însusi, pe care acesti scriitori tineri, mai ales în operele lor de debut si de prima tinerete, l-au cultivat cu multa grija.

Cu aceste corective de detaliu, socotesc culegerea de poezii a lui Iosif Morutan o carte mult promitatoare. Aceasta cu atât mai mult, cu ea a aparut în conditii de dureroasa vitregie.

(**RFR**, an. X, nr. 6, iunie 1943)

Lucian Blaga: *Nebanuitele trepte* (Editura «Dacia Traiana», Sibiu, 1943); Ion Frunzetti: *Greul pamântului*(Colectia «Universul literar», Bucuresti, 1943); Stefan Baciu: *Muzica sferelor* (Editura «Prometeu», Bucuresti, 1943); Petre Pascu: *Plaiuri* (Tipografia diecezana, Arad, 1943).

Acest volum de poeme al lui Lucian Blaga, aparut la numai un an dupa masiva editie definitiva a *Poeziilor*, ne apare într-o lumina potolita si melancolica, de cenusie întomnare. Cautarile si tristetile metafizice trecute, toate acele largi pierderi în misterele si în neîntelesurile lumii, ridicând oarecum poezia lui Lucian Blaga pe un suport de interes general care îi resfira umanitatea imediata, s-au retras într-o zona umbroasa, determinând un peisaj poetic împlinit si definitiv. Mai apropiata si mai acuta, cu rani si cu suvoaie proaspete, în paginile de fata se suprapune peste aceasta atmosfera de fond, o tristete umana si calda, a trecerii si a îmbatrânirii iremediabile. Poetul care în tineretea sa dintâi cuprindea în versuri tot universul, într-o admirabila viziune unitara si echilibrata, cu adânci filoane folclorice, se trezeste acum în fata unei drame mai crud simtita, în fata firelor carunte de la tâmple si a elanului vital din ce în ce mai mulcom. Constatarea aceasta îi strecoara în suflet o durere vie, care scobeste concret în carne, producând reactiuni imediate. Poezia lui Lucian Blaga devine astfel mai apropiata de fiecare dintre noi, în sens propriu. Aceasta este nota dominanta a volumului de fata. Ea contribuie la îmbogatirea tematicii blagiene si la justificarea acestei noi culegeri *dupa* editia definitiva amintita. Subtitlul - *versuri noua*, este astfel pe deplin necesar.

Dar, dintre cele 27 de bucati, nu toate se orânduiesc pe aceasta linie. Criticul ar putea chiar sa treaca usor pe lânga ele, etichetându-le comod (asa cum s-a si întâmplat de fapt) în vechile rafturi si adaugându-le cantitativ cunoscutelor formule gen Lucian Blaga. Privite mai de-aproape însa si lasând la o parte accentele de prima coloratura blagiana (*misterul, taina, necuprinsul*, si toate celelalte, mult dezbatute), poeziile din volumul de fata pot fi reduse, în continutul lor general, la urmatoarele pline si sângerânde versuri:

Nu te-mpotrivi. Tu va trebui sa iai aceasta grija
asupra-ti
în poarta, lacare-am ajuns, trecândprin
aceasta vale,
sa fii straja copilariei mele. A copilariei
ce-o duc înca în mine.
Ea e singurulbine, izvorul atoate, prin tot
anotimpul,
prin toti anii, sub toate punctele cardinale.
Tu pazeste, pazeste tu izvorul sa nu se usuce
la sfârsitul astui timp,
lasat în urma între floare si poama.
Grijeste tu sa nu se stinga secretul, micul incendiu
ascuns în inima brândusei de toamna.

Avui si eu odata spatele ars de urzicele soarelui
si talpile goale. Îti amintesc zile stinse de mult,
dar sa nu crezi ca mi-am trecut si copilaria
sarind pe vremuri zaplazul. Nu, copilaria e înca aici.
Copilaria mea e aici si astazi.
Si dac-as sari si peste poarta toamnei
la care-am ajuns, copilaria as salta-o cu mine
strânsa în vine si-n pumnii mei arsi.

Nu trebuie decât putin sa-mi ajuti
c-un surâs sau c-un val de frumusete
navalit în obraji.

Vorbele mele sa nu te mire. La tâmple,
e drept, am o seama de fire carunte
si câteva gânduri aplecate într-o dunga - pe frunte.
Tu stârneste numai o clipa înduratoarea scânteie
ce mai mocneste în vatra,
scânteia care alearga si râde,
mugurul de lumina
ce arde în sânge ca moartea de albina. etc.
(*Cuvinte catre fata necunoscuta din poarta*, p. 74-75).

În aceste strofe curgatoare si line, poetul îsi apara elanul si puritatea originara, tremurând atât de *omeneste* la poarta din urma. Moartea care se apropie, acea moarte pe care în poeziile mai vechi, de prima tinerete, o considera ca pe o alta fata a vietii si de care, fiindca nu era aproape, nu era înca timpul sa se teama, este singura mare primejdie adevarata.

Asemenea simtaminte si framântari noi dau poeziei lui Lucian Blaga un timbru potolit de toamna. Expresia este mai directa si mai simpla, fara podoabe zadarnice si fara cautate frumuseti de detaliu. Acea atât de mult gustata si imitata de toti poetii tineri imagine blagiana, având o valoare de sine statatoare, care în opera epigonilor anuleaza valoarea de întreg, este mai retinuta si mai stearsa. Intentia acestor versuri este în primul rând comunicativa, de aceea poetul tine înainte de toate sa fie clar si simplu. Influenta populara, atât de generala în toata opera lui Lucian Blaga, ca atitudine de ansamblu, patrunde aici pâna departe în limbaj si în formele de vers. Cântând, bunaoara, mirarea tineretii candide în fata frumusetilor tarii, din necesitatea de-a contrabalansa platitudinea tomnatica si grea ce se apropie

(din aceeasi necesitate au luat nastere si poemele: *Mânzul* (pag. 48), *Veste* (pag. 52-53), *Dumbrava rosie* (pag. 78-79), toate evocând un peisaj interior si exterior de tinerete pura), poetul recurge la astfel de versuri sprintene, de admirabila maturitate:

Frunzulita ram de laur,
Ana, umbra mea de aur, -

Drum pe jos si drum pe sus,
din apusuri te-am adus.

Sub pleoape, rosturi - tara -
le culegi întâia oara.

Si te uiti, si vezi, si vezi,
anul tânar prin livezi.

Celor pomi si-acestor mume
le surâzi, le darui nume.

Vrei sa pipai snopii, sapa,
te uimeste graiul, apa.

Frunza-i alta-n lume noua.
Fluturi, om, poveste, roua,

zarea alba-n cerc fierbinte,
serpii prin amurguri sfinte -
tu te miri cum toate, toate
altfel sunt. Ah, cum se poate?

Numai luna, rea ori buna,
ti se pare-aceeasi luna.

(*Fetita mea îsi vede tara*, p. 16).

Aceste versuri, de descriptie si de ecou imediat în suflet, mai contin apoi o nota de elan în fata peisajului natal nota pe care am mai gasit-o în unele bucati, publicate dispersat, în celelalte volume ale lui Lucian Blaga. Ne amintim mai ales de poezia *Întoarcere*, cu care se sfârseste *editia definitiva*. Este scrisa în acelasi ritm popular si cu aceleasi aluzii descriptive. Iar din volumul de fata, la fel, tot în acest sens, putem cita poemele: *Încântare* (pag. 28), *Îndemn de poveste* (pag. 44-45, cuprinzând un simbol al unitatii, mult adâncit pe linie folclorica), etc. Nota aceasta, chiar având origini mai vechi si mai generale în opera autorului, este de asemenea caracteristica, pe plan secund, *Nebanuitelor trepte*. Ea ar putea forma, cu atât mai mult, continutul unei culegeri viitoare.

În rest, acest volum continua tematica si manierele blagiene cunoscute. Pentru cititor, interesul sau este asadar dublu, nedesmintind valoarea si faima autorului.

* * *

Scriind în *Mesterul Manole* despre *risipa avara*, întâia carte de poeme a lui Ion Frunzetti, remarcam o anumita gâtuire a expresiei, o strângere exagerata, pe linia lui Paul Valéry si Ion Barbu, a stilului, care amintea de o întreaga miscare poetica de acum câtiva ani. Erau acolo sinteze si obscuritati cautate, care dadeau oarecum versului o coloratura rosiatica si uscata, de pusta batuta de vânturi. Cu toata bogatia incontestabila de continut sufletesc si de sensuri înalte, abuzul de forma si de slefuire pâna la limita ducea la un imagism sec, de pur mestesug poetic. Era într-adevar o *risipa avara*. Încercând sa înlature cu orice pret motivele si formulele zise conventionale, în dorinta

exclusiva de noutate si de originalitate, poetul nu-si dadea seama ca ajungea la un *alt* conventionalism, mai sterp si mai strain de noi, acela al groazei de conventionalism. Este si aceasta o *dezordine*. Dupa cum aminteste Paul Valéry undeva, *platitudinea* este mai esentiala si mai necesara decât *noutatea*. Fuga exagerata de platitudine (de *platitudine* în sens major, adica de formulele etern valabile) duce la pustiu si seceta interioara. Ion Frunzetti, iscând aceste discutii, parea a reedita o experienta poetica, repede cazuta în desuetitudine (dupa cum era si firesc), a deceniilor din urma.

Volumul de fata însa (ce plin si încarcat de sensuri titlu: *Greul pamântului*!), desi continua în mod evident atmosfera, atât cea interioara cât si cea exterioara, a culegerii dinainte, ne da prilejul sa-l integram pe Ion Frunzetti mai mult unui riguros pseudoclasicism, alaturi de întreaga poezie noua, decât jocului de aritmetica poetica al ermetismului. În continut mai ales, reeditând conflictul etern dintre pamânt si cer si setea aceea niciodata potolita de înaltare pe culmi imposibile, totul fiind învaluit într-o monotona tristete metafizica (foarte aproape de Lucian Blaga), poezia sa este în plin peisaj de actualitate. Acelasi fluid omogen, fara iesiri violente si fara îndrazneli hotarâtoare, de experienta sufleteasca dezolanta, care ne cuprinde si ne rezuma pe toti, în toata poezia noastra tânara de astazi, formeaza, la fel, si substanta poeziei d-lui Frunzetti. Cântecul începe astfel:

Noapte: câmpul vânat, oile de aur.
Paste-le, cunoaste-le, învata-le,
Mai bucher de zodii, încâlcit în latele
Lânei helespontice a stelelor, de aur!

Vers argonaut! Pe mâini argonaute
Vâsla sbati, sau inimi spre Caribde chemi?
Stâncile ursitei, fara Polifemi

Munti învolburau, de ape, peste plute.

Peste nimeni altul decât Tu: un plaur
Napadi soborul broastelor - blestem.
Depanasesi lâna cerului pe ghem
Tu, ciobanul hot al oilor de aur.
(*Abecedar*, p. 11-12).

Aceste versuri de caracteristica retinere formala si de adâncimi verticale amintesc acelasi prilej poetic, al nesigurantelor si al melancoliilor ultime, pe care poezia tânara îl exploateaza pâna la monotonie. Numai ca, în poezia lui Ion Frunzetti, el este închis în retorte de subtirimi periculoase, fiind comprimat pâna la maximum, gata oricând sa erupa într-o dezordine de cliseu. Mai multa libertate si o mai larga curgere limpede, de râu natural trecând prin dumbravi si printre stânci variate, în locul tuburilor alambicate de aici, ar fi dat acestei poezii o muzicalitate si un timbru de rasunet în suflet, cu o rezonanta mai autentica. Prea multul mestesug, si mai ales prea cautatele frumuseti de arhitectura exterioara, cocolosesc pâna la desfigurare splendidul fior liric de la început. Acest lucru se întâmpla, de altfel, cu întreaga activitate publicistica a lui Ion Frunzetti. Din generatia noastra, a celor care de aproape zece ani ne numim mereu tineri, Ion Frunzetti este unul dintre cei mai dotati si mai bine pregatiti reprezentanti. În multele si interesantele eseuri si articole pe care le scrie însa, prin toate revistele timpului, în goana continua dupa inedit si dupa originalitate, el ramâne în acelasi peisaj umbros si nesigur, cu întunecimi si îngreunari cautate. Din aceasta cauza, ca în poezia din volumul de fata si cu atât mai mult din *Risipa avara*, aceasta bogata activitate literara îti lasa o impresie de neîncetata cazna, nedreptatind, ca rasunet în public, pe autor. Iata, bunaoara, ce efect palid si gol produce aceasta strofa, totusi plina de continut,

prin cautata strângere în camasa de forta:

Cancer ispitind sa gâtuie pe coarde
Lebada-ncârjata-a tinerei aorte
Picura-n sfarogul fiecarei note
Timpul: vin sarac îmbuchetat cu moarte.
(*Florii*, p. 25).

Tot astfel, oricâta valoare plastica ar contine, imagini si expresii de acest fel nu pot avea un rasunet poetic: *capusa luceferilor* (pag. 15), *lignitul gândurilor* (pag. 30), *o dusca de senin* (pag. 36), *cânepistea faptei* (pag. 36 - de altfel, toate aceste strofe cuprinse sub titlul *Psalmi*, de certa si prea evidenta coloratura argheziana, sunt pline de asemenea îndrazneli absolut gratuite, lipsite total de adevarata misiune poetica), etc.

Ni se pare, asadar, ca putem încheia aceasta cronica reamintind incotestabila valoare de continut a poeziei lui Ion Frunzetti, precum si impresia frumoasa de grija generala si de atentie clasica la expresie. Dar tot atunci, în sensul observatiilor de mai sus, ne vedem siliti sa consideram aceasta poezie prea uscata si prea îndepartata de noi, fara rasunet în suflet si abia rasuflând în hainele prea strâmte si prea incomode. Totusi, fata de primul volum, *Greul pamântului* marcheaza o certa evolutie, ceea ce ne face sa asteptam cu încredere poezia de mâine a lui Ion Frunzetti, pe cât de bogata în continut si de adânca, pe atât de limpede si de simpla în expresie.

* * *

E ceva prea grav si prea batrânesc în aceste sonete ale lui Stefan Baciu. Ai impresia, când le termini de citit, chiar trecând usor peste toate acele strofe scrise prea comod, prea direct si

prea prozaic, ca ai asistat la grimasele amare ale unui suflet omorât de platitudinea cotidiana si ca te ameninta si pe tine, oricine ai fi, aceeasi îmbatrânire iremediabila. În acest sens, poezia lui Stefan Baciu are un ecou prelung si rece în inimile noastre ale tuturora, amestecându-se printre clipele noastre marunte si printre renuntarile noastre de fiecare zi. Forma fixa a sonetului corespunde exact acestor rasuflari mijlocii, linistite si umbroase. E peste tot, de la începutul pâna la sfârsitul cartii, un fel de ceata de toamna si un fum de sârsit de spectacol. Citadin perfect, înnegrit de asteptare si de ploi melancolice, poetul respira în permanenta un aer viciat si greu, care-l îndoieste de spate si-l întârzie pe aleile unei vieti fade. Motivele acestor sonete sunt astfel cu totul imediate. Fiecare situatie zilnica, fiecare întâmplare sau impresie de moment, este pentru Stefan Baciu un prilej de poezie. În sonetul intitulat *Minutar* aceasta *Ars poetica* este marturisita clar:

Revarsa-ti peste noi belsugul, clipa,
Apropie-te sa-ti aud bataia,
Sonora azi; tu nu esti cucuvaia
Ce umbra da din strania-i aripa. (p. 18)

Astfel, în poezii simple si directe, ca: *Biblioteca* (pag. 22), *Sonetul vacantei* (pag. 28-27. - cu totul remarcabil), *Interior* (pag. 32), *Distractii* (pag. 34-35), *Brou* (pag. 36-37), etc., precum si în întregul capitol *Din fotoliul de orchestra*, consacrat teatrului, poetul ramâne printre faptele, si lucrurile imediat urmatoare, notând cu o insistenta aproape realista aspectele lor sterpe si goale. Sunt versuri usoare, scrise cu foarte putina arta si monoton de curgatoare. Ceea ce le face totusi sa fie citite cu placere, trecând peste multele banalitati pe care Stefan Baciu pare a le cauta anume, este tristetea aceea atât de omeneasca si atât de generala care le învaluie. Citez, ca pe unul dintre cele mai frumoase din volum, si deci, ca unitate de masura, *Sonetul*

asteptarii:

Bat ornice, ca stele cad minute,
Târziul lacom aprig sta la pânda
Si într-un cerc de liniste crescânda
El strânge tot ce-n tine azi trecut e.

Ce-astepti, ureche - pasare flamânda?
Nu înfloresc corolele cazute!
Si crezi ca între sutele de sute
Esti singura ce-nduri o grea osânda?

Sunt fara nume sensuri ce îti scapa -
Vrei dincolo de timp sa vezi? Zadarnic;
Te înfunzi în vis ca într-o dulce apa.

Si lopatând, vei da mereu de prunduri,
De mâlul gros, cu gustul lui amarnic.
Te trage amintirea tot spre funduri.

(p. 20-21).

Aceasta tristete lina si omogena, curgând oarecum printre cuvinte si printre imagini (imagini din ce în ce mai sarace în poezia lui Stefan Baciu din ultimele volume - si cât de proaspete si de autentice erau în *Poemele poetului tânar*!) formeaza însasi substanta volumului de fata. Ceea ce ni se pare însa a forma o deficienta capitala si ceea ce nu i se poate trece cu vederea lui Stefan Baciu, este expresia vulgara si directa, în sensul cel mai minor posibil, pe care o întrebuinteaza în unele versuri. Continuând maniera din *Cetatea lui Bucur*, volum complet ratat în cariera sa poetica, în acele versuri nu putem gasi nimic, ca valoare artistica veritabila, ce ar putea salva aceste inconsecvente. De exemplu:

Asculta! Ca o musca moare ora.
Striveste-o dar sub alba somiera,
Si-asteapta iar sa iasa aurora!

Apoi priveste-ti fruntea în pantof
Omoara o lalea în butoniera,
Gândeste, taci si spune numai: of!
(*Interior*, p. 33).

Mai mult nu vreau sa stiu si nici nu-mi pasa,
Eu cred în vin, în arta si în bere.
(*Cabotinul*, p. 55).

Un ram, ca o pereche de bretele,
Cu frunze moi îti bate la ferestre.
(*Interior*, p. 32).

Un film grozav. O portie de-nghetata,
Un tur solemn pe-aleile gradinii.
(*Distractii*, p. 35).
Chemând femei cu parul de platina,
*Cu **gamba** sa înceapa confidente.*
(*Spleen*, p. 38).

Stefan Baciu trebuie sa recunoasca fara suparare ca asemenea versuri sunt foarte departe de frumoasele intonatii interioare din *Poeme de dragoste*, sau de peisajul liric, dens si autentic, din *Poemele poetului tânar*. De asemenea nu-i va fi greu, citind poezia *Ordin*, cu care începe volumul *Întunecatul april* al lui Emil Botta, sa constate ca *Reprezentatie de adio*, sonetul de la pag. 40-41, îi este foarte asemanator, ca atmosfera si ca imagine generala, de galanterie macabra, minus, bineînteles, adâncimea.

Socotesc, asadar, *Muzica sferelor*, un volum cu ceva mai bun decât *Cetatea lui Bucur*, dar totusi mult inferior titlului.

* * *

Numele lui Petre Pascu l-am întâlnit înca de multi ani prin revistele din Ardeal. De data asta îl întâlnim pe coperta unui volum de poezii. Pregatite pe îndelete, vazute si revazute cu insistenta, cele 29 de bucati câte cuprinde, reprezinta masura deplina a talentului sau.

Întâlnim câteva *versuri* (sublinierea este necesara) corecte si oneste, care daca nu oglindesc o framântare interioara deosebita si un continut poetic care sa se impuna cu necesitate, dovedesc o oarecare stapânire a mestesugului. Motive felurite, ecouri din lecturile variate ale autorului si clisee curente ale poeziei tinere, cautari si visuri plate, fara suport interior, o anumita tristete gen Lucian Blaga, uneori o revolta gen Tudor Arghezi, se aduna în versuri bine masurate, pe numar egal de silabe. Dar numai atât. Poezia nu este pentru Petre Pascu o necesitate. Ea nu este decât un mestesug. Lipsit de o sensibilitate si o imaginatie deosebita, totul este *comun* în acest volum. Comun pâna la exasperare. Autorul vrea, cu orice pret, sa scrie. De aceea, dupa o practica insistenta de mai multi ani, el a ajuns sa stapâneasca o fraza curgatoare si buna, fara întorsaturi si fara iesiri stilistice. Dar tocmai aceasta, sa-i spunem *perfectiune dinafara*, nefiind sustinuta în adânc, este total lipsita de *poezie*. Iata, bunaoara, aceste strofe, de o banalitate absoluta:

Gheena-n fata mea de s-ar deschide
Eu tot as bea din vinul înspumat;
Sa bei stiut e doar ca nu-i pacat,
Chiar raiul poarta nu ti-o va închide.

Voi nu fiti, triste, fete prea livide,
Ca-i vinul aspru astazi si-i brumat,
Si daca Domnul, Bunul, ni l-a dat,
E sa-l sorbim cu suflete avide.

Nu, la început n-a fost cuvântul
Si lumea nu rezima pamântul;
Ci din podea si pâna-n bagdadie.

Se ridicau havuze-n curcubee,
Din vinul care azi as vrea sa-l bee
Toti cei ce-s însetati de apa vie...

(*Bachica*, p. 36-37).

Aceasta este înaltimea pâna la care se ridica poezia lui Petre Pascu. George Cosbuc, pe timpul când era redactor la *Tribuna* lui Ion Slavici de la Sibiu, a scris si el poezii cu subiecte asemanatoare. El le întitula *anacreontice*, fiind un ecou al influentei exercitate de *Anacreon* si de poezia neo-greaca asupra începutului poeziei noastre lirice. Dar poetul *Baladelor* nu a publicat în volum decât foarte putine din aceste productiuni usoare. Cu atât mai mult ele nu ne pot interesa astazi. Despre Petre Pascu altceva nu avem de spus.

(**RFR**, an. X, nr. 7, iulie 1943)

V. Demetrius, *Versuri alese* (Editura Casa Scoalelor, Bucuresti, 1943); Ion Ojog, *Stema din vâltoare* (Editura Nationala Gh. Mecu, Bucuresti, 1943); Teodor Scarlat, *Vatra magilor* (Editura Cartea Româneasca, Bucuresti,

1943);Teofil Lianu, *Carte de cruciat* (Colectia Gruparea de Nord, Cernauti, 1943).

Când, la 15 martie 1942, ziarele aduceau stirea mortii lui V. Demetrius, multi dintre noi, cei mai tineri, a trebuit sa ne dam seama, abia atunci, ca nu cunoastem decât foarte putin din activitatea sa poetica. Traind cu desavârsire retras de zgomotul public, mai ales în epoca în care noi ne-am deschis ochii spre zarile literaturii (ultimele sale doua volume au aparut unul de altul la o distanta de timp de 17 ani, unul în 1924, celalalt în 1941), si strain de framântarile ideologice atât de pestrite ale acestei epoci, V. Demetrius îsi purta, cu o nobila solitudine morala, idealurile limpezi si convingerile echilibrate ale primei lui tinereti, dealungul anilor tulburarilor noastre. Bucatile pe care le mai publica din când în când prin reviste, în singular dezacord cu veacul, aduceau o atitudine depasita, o riguroasa claritate în expresie, dar de o muzicalitate cam teapana, pe masura unui Alex. Macedonski, Gabriel Donna, Iuliu Cezar Savescu, etc. Generatiile tinere, atente pâna la imitatie la concertul cetos al poeziei moderniste, cu caracter internationalist, n-au mai avut timp sa asculte accentele sale potolite, de melodie care se stinge.

V. Demetrius a început sa scrie înca pe la 1895, prima sa culegere de poezii, *Versuri*, aparând în 1901. Pe linia poeziei timpului, de sfârsit de epoca eminesciana si în plina glorie a lui George Cosbuc, acest volum aducea în primul rând o perfecta stapânire a tehnicii si a expresiei, reeditând ca tonalitate lirica generala atmosfera poetica înconjuratoare. Cele noua bucati câte sunt reproduse în volumul de fata, ne dau posibilitatea unei conturari precise, înfatisându-ne un poet de respiratie minora, melodios si singuratic, nu destul de adâncit în propria sensibilitate si prea mult rasfirat în tonalitati vecine. O tristete fina, fara rupturi în adânc si nedefinita în marginile unui

temperament linear, îmbraca aceste poezii într-un vesmânt de placuta umanitate, care ne misca si astazi. Citez acest sonet, cu minutiozitate cioplit, poate cu ceva mai semnificativ decât nivelul pâna la care se ridica poezia lui V. Demetrius din primul sau volum:

Vis pe albastru-ntunecat
De dupa trestii fosnitoare:
Îl resfira domol o boare,
Un deget fin si parfumat.

Petale-n lenesa miscare
Creiau pe lacul nemiscat
Tot mai întins, mai vag rotat:
Vibrari de unde pieritoare.

Obrajii sfintelor vestale,
Atât de nobile si caste...
Un alb tacut si plin de jale:

Asa pe apele albastre,
Un nufar alb plutea agale, -
Superb stapân pe-ntinderi vaste.

(*Un nufar alb*, pag. 13).

Pe linia liricii simboliste, aceasta poezie de sensibilitati stapânite, asemanatoare unui giuvaer de interior, defineste un poet de autentice posibilitati. Simplicitatea formala si stapânirea elanului sufletesc, acea nota generala de decenta si de arhitectura sobra, poate constitui înca si astazi, pentru cele mai severe spirite critice, un motiv de certa pretuire.

Dupa cinci ani de la publicarea acestei prime culegeri, V. Demetrius apare din nou, în 1906, pe piata literara, cu volumul *Trepte rupte*. De data aceasta, sensibilitatea sa se largeste,

devenind în acelasi timp mai plina si mai consistenta. Poetul a încercat o experienta puternica: Iubirea. Ecoul ei poetic se contureaza în versuri curgatoare si line, de o valoare directa si imediata. Scrise sub influenta proaspata a peripetiilor inimii, materialul din care au fost cioplite este înca prea cald si prea dominator, prin forta lui interioara. De aceea, ca valoare artistica, poeziile cuprinse în acest volum sunt adeseori inferioare celor dinainte. Totusi, în evolutia artei sale, ele marcheaza un hotarât pas înainte, autorul trebuind sa lupte cu suvoaie de viata sufleteasca adevarata si reusind sa le comprime în tiparele atitudinii sale masurate. Un anumit simt al zadarniciei vietii, nu destul de puternic pentru a forma o nota bine distincta, amintind mai mult pe Eminescu si pe post-eminescieni, îmbraca acest simtamânt al dragostei într-o atmosfera cetoasa si tulbure de toamna. Uneori, vecinatatea lui Eminescu se apropie de imitatie, ca în aceste strofe care amintesc evident de *Mortua Est*:

Tu, gratie dulce, aicea sa fii?
În groapa adânca, sub lespede, glii?
A cui a fost vrerea din viata sa treci,
Sa dormi înghetata, cu orbite reci?
Eu tot te astept printre albe cruci,
- Ce vinete-s parca si parca-s naluci -
S-apari îngereasca din lumea de morti,
Al ochilor zâmbet prin lacrami sa porti,

Sa rumpi nemurirea din negrele-i lunci,
Sicriul în tandari, în laturi s-arunci
Si lespedea rece si multul pamânt!
Rasari, forma fina, pe-o unda de vânt!

Au n-ai avut oare, tu, lotuse trist,
Iubirea cea sfânta ce învie pe Crist?

Ce-l face din moarte pe moarte calcând?
O, prietena pala, cu tâmplele-arzând! etc.
(*Fragment*, pag. 53).

Atmosfera aceasta, încarcata si trista, care în poeziile sale viitoare îl va împinge spre marile întrebari ale lumii si ale vietii, îi dezvaluie poetului, în unele bucati de la sfârsitul volumului, colorile negre ale existentei, de certa maniera naturalista. Citam numai un fragment din poezia *Omul*:

Lucesc privirile, un arc,
Un dig de os, un coif de plete:
Acesta-i capul, slab monarh,
Încins de gânduri, de regrete.

Nimic si el! Urcior ciudat
Împodobit cu haina fetei,
Ca sa întâmpine mascat,
Papusariile vietii.

Un nas, o streasina de sgârci
Si gura, dunga sângerata,
Îmbraca golul unei hârci,
În vis si farmec câteodata.

Întreg aproape omul s-a
Naltat de la pamânt în spatiu
Si sigur de chemarea sa
Priveste-n lume cu nesatiu.

Pe bârne cu încheieturi
Si labi alearga dupa hrana
Si-i singura dintre fapturi

Ce-ascunde pielea-i ca o rana.

(*Omul,* pag. 86).

În alte poezii, ca: *Prietenul mort, Prapadul, Evadatii, Vagabondul*, atmosfera devine macabra si adânc ranita de cruzimile realitatii sociale si umane, amintind prea evident pe Charles Baudelaire.

Volumul de *Sonete* aparut imediat dupa *Trepte rupte* (1907) este închinat în întregime dragostei. Însasi forma fixa si comprimata a sonetului este o dovada ca poetul a reusit sa-si stapâneasca simtamintele, revenind la uneltele sale potrivite, de echilibru si de decenta artistica. Aceeasi atmosfera melancolica generala burniteaza pe aceste sonete de maturitate, constituind o nota caracteristica. Versul este direct si simplu, liber în curgerea sa fireasca. Ceea ce i s-ar putea imputa totusi, este resemnarea lui la expresia plata, fara suport plastic, cu atât mai neplacuta, cu cât rigorile genului sunt mai puternice. De cele mai multe ori rimele sunt cu totul insignifiante, ramânând într-un cadru de saraca versificatie. Însiram la întâmplare: *privire-gândire, multumire-îmbogatire, straduinte-umilinte, credinta-umilinta, putinta-prisosinta, menirea-Dumnezeirea, simtirea-firea, plasmuire-nemarginire*, etc. Aceste rime nu spun nimic din punct de vedere poetic. Ele ne mira cu atât mai mult cu cât V. Demetrius era un adevarat mester al versului. Se pare însa ca poetul a început sa se îndrepte spre temele abstracte, de gândire si de filosofie asupra vietii, teme pe care le întâlnim, la fel de plat si de neplacut dezvoltate, în volumul sau urmator, întitulat simbolic *Canarul mizantropului*.

Cuprinzând poeziile publicate prin reviste între anii 1906 si 1916, acest nou volum a fost cu deosebire bine primit de critica, fiind distins si cu un premiu de Academia Româna. Continutul sau pretentios impunea un temperament masurat în adâncime, cu antene întinse spre zarile metafizice. Dupa

experienta iubirii si a visarii neîmplinite, poetul se îndreapta spre singuratatea proprie, ca în aceste strofe:

Las rozele-n gradina si pasarile-n aer...
Eu nu port nici o floare de sera sau câmpie,
Si daca-as rupe una, as auzi un vaier,
Si m-as cai o viata de moartea-i timpurie.

Nu vreau sa am în juru-mi fiinte pentru care
Mi-e inima bolnava de-o dragoste de muma...
Stau singur printre lucruri, ma plac în nepasare;
Pe crinii mei din suflet am asezat o bruma.
(*Canarul Mizantropului*, pag. 183).

Singuratatea aceasta de ultima ora imprima poeziei lui V. Demetrius din perioada de acum un caracter de grea meditatie. Focurile de artificiu ale tineretii s-au potolit într-o resemnare înteleapta si trista, pe care poetul o suporta monoton ca pe o greutate a destinului. Din aceasta cauza, ca atitudine generala, întregul ciclu mi se pare a fi învaluit într-o slaba lumina galbena, de poet didactic, fara o valoare care sa se impuna. Se pare ca autorul a cazut în cursele propriei sale maturitati, voind sa para mai mult decât este.

Aceeasi impresie ti-o lasa si volumul urmator, aparut tocmai în 1924, adica la opt ani dupa *Canarul Mizantropului*. Acest volum este intitulat, nu stiu pentru ce, *Fecioarele*. Însasi departarea de opt ani, de la unul la altul, este în masura sa ne convinga de scaderea elanului poetic primar. Versul devine mai silnic, si mai construit, fiorul liric disparând aproape cu totul. Unele bucati ca: *Sfânta mucenica Iustina, Fecioara, Recunostinta, Începutul suferintii, Orbul, Camatareasa, Groparul*, etc. nu sunt altceva decât niste simple compozitii în versuri, pe teme dinainte stabilite, tinzând în mod evident spre

epic. Notele de realism, pe care le-am remarcat înca din *Trepte rupte*, se îmbulzesc acum în bucati din ce în ce mai lungi, rasfirând tot mai spre margini *poezia*. Fara îndoiala acestea sunt cele mai periculoase crize în toata cariera poetica a lui V. Demetrius. Singurele poezii adevarate din întregul ciclu sunt acelea în care autorul este patruns de fiorul îmbatrânirii si al mortii apropiate, ca în *La tarmul negru, Toamna*, etc.

Dar acesta este, mai ales, continutul ultimului volum al lui V. Demetrius, aparut în 1941, cu un an înainte de moartea sa. Lunga poezie intitulata *Cocorii*, care da si titlul volumului, este un izbutit poem simbolic, pe tema acestei îmbatrâniri iremediabile si a sfârsitului apropiat. Lirismul îngropat în compozitiile cu caracter didactic din ultimele doua culegeri, reapare aici într-o forma blânda si retinuta, perfect adecvata vârstei si experientei autorului. O melancolie larga si resemnata, ca o linie continua de zare, învaluie deopotriva acest semnificativ amurg. Poetul mai are, înca odata, viziunea întreaga a propriei sale realitati în lume:

Întârziez în toamna si viata,
Tot mai stufos si mai cuprinzator;
Si în singuratatea mea semeata,
Cu mine numai, umbra mi-o masor.

Sunt trist si-ntunecat, dar niciodata
N-au rupt din mine marile furtuni,
Pe care le-a primit fiinta-mi toata
Ca o padure-ntreaga de goruni.
(*Nucul*, pag. 387).

Si ca o ultima si nobila semnificatie, volumul se termina cu o potolita si totusi calda oda adresata *stelelor*, scrisa în noemvrie 1941, cu trei luni înainte de moarte. Este cea din urma

poezie a lui V. Demetrius, strofa finala defineste lirismul frumosului sau apus:

Ma tem de tine! Aripa deschisa,
Care voia spre stele sa-si ia sbor,
O strâng în pieptu-mi frânta si de clisa,
Sa putrezeasca-aici, ca un dihor.
(*Stelele*, pag. 400).

Cu aceste versuri, aripa poetului s-a rupt într-adevar.

* * *

Poezia subtire si stelara a lui Ion Ojog nu s-a bucurat, pâna în prezent, decât de o circulatie foarte redusa. Lipsita de o nota personala puternica, pierzându-se anonim în lirismul prelung al epocii, cu interferente de sensibilitate si de arta poetica de toate colorile, aceasta poezie tacuta si blânda, ca o litanie de seara, nu are deocamdata decât o valoare de climat sufletesc si de atmosfera. Autorul ei este unul dintre cei mai lirici si mai în adânc nuantati reprezentanti ai generatiei sale. El nu a reusit însa sa atinga acel grad de lamurire cu el însusi, care poate impune un univers poetic propriu. Însasi substanta sa interioara, întinsa si rasfirata ca o ceata, îi îngreuneaza aceasta sarcina. Vecinatatile ei cu poezia unui Lucian Blaga, bunaoara, sub steaua caruia creste întreaga sa poezie, nu se pot delimita prin granite precise, între cele doua sensibilitati efectuându-se nesimtit, un fel de osmoza lina, care le omogenizeaza. Cititorul familiarizat cu lirica lui Lucian Blaga va observa acest lucru cu usurinta, în chiar prima bucata a volumului de fata, de altfel mult remarcabila:

Prietene anonim,
De pretutindenea, frate,
Pasim spre moarte...
Murim, ce iute murim!

Întâmpinând salcâmul înalt al rasaritului
Cu priviri înghetate în roua...
Pe crestele de aur ale mitului
Bat alte inimi, fumega cântece noua.

Am fugarit si noi vreodata
Fluturi prin viata?
Copilaria departe-i în ceata,
Poate sub ceruri ce n-au fost niciodata.

A mai cazut unul...
Pe lânga zilele înalte, albe, ne târâm,
Fruntea palida ca tutunul,
Mai asteptam femeia din vis, pe care înca o iubim.

Ce iute murim!
Tot mai adânc al pieptului fiord...
Si padurile de-azur ale oceanelor noi nu le stim,
Nici saharele de sânge, junglele verzi si nici Polul Nord.

Frate de pretutindeni, lasam marile
În urma, zapezile de senin,
Padurile, luna, departarile...
Si-o sa ne cataram din tarâna, tufa-amara de pelin.

(*Lasam marile*, pag. 13).

Atmosfera larga, de doruri si tristeti neconturate, domoale si firesti, cu prelungiri în spatiul de umbre si taine al visului, este foarte apropiata, în acord cu toata poezia nostra tânara de astazi, de lirica lui Lucian Blaga. Bucata aceasta este, poate, cea mai frumoasa din volum. Ea rezuma, ca tonalitate generala si ca arta poetica, pe toate celelalte, care îi urmeaza în pagini. Câteva dintre ele, în marginile influentei dominante, sunt în întregime realizate, iar altele numai în strofe si versuri izolate. Cultivând imaginea de detaliu, cu valoare în sine, dupa modelul celei mai exigente poezii moderniste, Ion Ojog îsi presara bucatile cu artificii care ne pastreaza mereu treaz interesul, chiar daca atitudinea sa de întreg ne-ar ramâne înca straina.

Nu lipsesc din aceasta carte nici celelalte ecouri ale veacului. Foarte deseori Ion Ojog se foloseste de notatia suprarealista, dupa cliseul de acum 7-8 ani. Astfel:

Chipul de argint al rasaritului linge cerul din apa
Osul lunar de scrum alb din strafunduri urcând
halebarda...
Duhurile negurilor fulgura ***umbre albe ca aripi de***
linisti -
Sub luceafarul târziu pe colini, ***gardul alburiu***
începe sa arda, etc.
(*Vara alba*, pag. 53).

În aceasta strofa instrumentul suprarealist este întrebuintat cu destula stapânire. Mai ales ultimele doua versuri închid câte o imagine deosebit de frumoasa. În alte locuri însa, el îngreuneaza expresia si omoara fiorul poetic, într-un mod foarte vitreg inspiratiei diafane si mulcome a autorului. Versurile devin adevarate sarade, care n-au nici macar scuza unui ermetism de substanta. O mai atenta supraveghere a frazelor, a valorii de

ansamblu si a imaginilor izolate si o mai cinstita decenta fata de expresia hiperbolica, ar limpezi aceste ape încă prea tulburi.

* * *

Poezia lui Teodor Scarlat din acest volum se impune în primul rând printr-o mare liniste interioara. Împacarea în versul si în atmosfera traditionalista, în leganarea blânda si optimista a câmpului si a peisajului românesc (titluri de poezii: *Strabunii, Taietorul de lemne din munti, Cântecul carelor, Spicele, Taranul îsi priveste holdele, Drumul de tara*, etc. - toate având ceva plastic si pictural în ele), asa cum am cunoscut-o din *Sesuri natale* de Nichifor Crainic, din *Satul meu*, din *Florica* si din toata poezia limpede a lui Ion Pillat, a lui D. Ciurezu si a celorlalti gândiristi, îti lasa o impresie de sanatate morala si de pace sufleteasca, oarecum deosebite de zbuciumul si de cântarile metafizice ale celorlalti poeti tineri. Teodor Scarlat a trecut de faza aproximativa a cautarilor de sine. Asa cum este, echilibrata si mijlocie, de respiratie mulcoma si restrânsa, poezia sa a ajuns la o expresie de maturitate, în masura sa-l defineasca. Nu are nimic revolutionar si puternic în ea, nici o nota de exclusiva originalitate nu o singularizeaza. Dar în concertul poeziei ogorului nostru, alaturi de modurile amintite mai sus (la care am mai putea aduga *Poeme simple* de Zaharia Stancu si, bineînteles, *Pârga* de V. Voiculescu, - încercând prin acesta nu sa descifram anumite influente, ci numai sa stabilim un peisaj liric mai larg), Teodor Scarlat si-a dobândit un loc al sau, cu scaderile si rigorile lui, bine delimitate. Volumul acesta reprezinta masura ultima pâna la care s-a ridicat poezia sa. Discursiva si uneori mult prea retorica, uzând pâna la platitudine de expresia directa, cu sectoare uzate si secatuite de seva, el contine totusi unele bucati definitive, în tinuta de antologie. Citam aceste strofe

programatice, în care intentia de ansamblu a poetului este clar marturisita:

Cântecul carelor pe drumuri prafuite,
Cântecul vântului de vara printre frunzarele adormite,
Cântecul macilor aprinsi pe razoare, cântecul sapei
în tarina fierbinte,
Cântecul lucios al secerei, cântecul care nu înseala,
care nu minte;
Cântecul vindecator ca o rugaciune în nevoi,
Cântecul sfânt al brazdei, cântecul matasoaselor ploi;
Cântecul ierburilor si al miristilor întomnate,
Cântecul plin al grânarelor si al viilor îmbatate;
Cântecul spornic al batozelor, vara la treerat -
Cântecul de noapte al greierilor, sub cerul îngândurat;
Cântecul prigoriilor, prevestitor de ploaie, cântecul
dorului fugit
Departe, în fundul câmpului amurgit...

O, cântec greu, a toate cuprinzator si a toate
Harnic stapân, te-abate spre mine, te-abate!
De mult te cunosc, de copil,
Din soare, din codri, din vânt...

Batrâne vin, adu-mi-l,
Cânta, mi-l cânta, frate pamânt!
(*Chemarea de totdeauna*, pag. 18).

Versurile acestea formeaza un adevarat rezumat al volumului. Prelung si calm, fara întorsaturi stilistice si fara exagerari de lirism rasuflat, Teodor Scarlat ne da un cântec al pamântului strabun si al ondularilor galbene de vara, de pe întinsul ogoarelor noastre, linistitor si însorit, oarecum scaldat

din vesnicie în apele cerului senin. Undele de vânt lin, ale amurgurilor potolite si ale noptilor racoroase, se misca încet si curgator, ca însesi versurile acestea lungi si fara ritm, în care autorul îsi încadreaza continutul liric. În asemenea conditiuni, cântarea sa ne apare fireasca si autentica, oricâte înrudiri ar avea cu poezia traditionalista, pe care o continua.

Poate ca autorul ar fi trebuit totusi sa înlature din cuprinsul volumului acele bucati care, în afara de intentia lor de subiect, nu putem gasi nimic care sa le justifice prezenta. Sunt toate acele strofe, uniforme si cuminti, tinând mai mult de versificatie decât de *poezie*, prin care se încearca, într-un mod cu totul voit, sa se completeze atmosfera generala a cartii, umplând unele goluri de inspiratie. Uneori Teodor Scarlat îsi lucreaza cu prea multa usurinta poeziile, în laboratorul sau lipsind uneltele de cizelare si de minutiozitate artistica, masuratorile de nivel si de nuante, ale mesterului ales. Acest lucru îl asteptam de la poezia sa de mine.

* * *

În ansamblul poeziei noastre de razboi, alaturi de Radu Gyr, Mircea Marcoiu, Virgil Carianopol, Al. Gregorian si George Putneanu, - cei mai reprezentativi din câti cunoastem pâna acuma, - cronicarul de mâine va trebui sa mentioneze si numele lui Teofil Lianu, autorul modestei plachete intitulata *Carte de cruciat* (se face asemanarea cu *Poeme pentru cruciati* de Al. Gregorian si cu *Balada cruciatilor* de George Putneanu, notiunea de *cruciat* semnificând desigur mai mult decât o coincidenta). Cele câteva poezii câte cuprinde aceasta placheta au fost scrise sub influenta imediata a experientei frontului, pe Care Teofil Lianu l-a facut efectiv, în prima campanie, conform acestei note: *Am însemnat aceste versuri pe front, în campania*

din vara anului 1941. În gropile de pe dealul de vest - greu de holde verzi, al satului bucovinean Musenita, în gropile dintr-un lan greu de sulfina înflorita de la est de Grigoriopol, în câmpul însângerat de la Mihailovka, apoi cel de la Vigoda, prin nesfârsitele lanuri de papusoi si floarea soarelui din tara hatmanului Potcoava, etc. În acest peisaj natural, de mari frumuseti simple, atât de drag lui Teofil Lianu înca din volumele precedente (*Cer valah, Curcubeu peste tara, Cartea stihurilor*), împletit cu emotia dubla, a peripetiilor luptei si a elanului sufletesc sincer pentru cauza înalta a razboiului nostru, cuprinse sub titlul de *Psalmi*, nu sunt decât niste simple poezii religioase, scrise în ritm si în melodie populara, care nu prea au ce cauta în rând cu cele într-adevar de *razboi*. Imitând pâna la monotonie si la inexpresivitate forma populara scurta, a cântecului liric, aceste versificari nu adauga nimic operei lui Teofil Lianu. De aceea, le lasam la o parte.

Câteva din poeziile de adevarata inspiratie a frontului, desigur nu cele cu caracter politic tendentios prea evident, si deci, prea periferic (exemple: *Botezul de sânge, Liberatorilor*, etc. - ultima fiind cu totul rasuflata si imediata), ne atrag atentia cu o deosebita insistenta. Poet liric prin excelenta, de o sensibilitate bogata si dispunând de câteva posibilitati de expresie personala remarcabile, Teofil Lianu noteaza corect, în versuri echilibrate si clare, linia si coloarea peisajului si starile de suflet concomitente. Fara îndoiala, aceasta notatie fatisa si realista, cu elemente de oboseala si de mizerie umana, se aseamana foarte mult, ca si poezia lui Virgil Carianopol, bunaoara si a altora mai putin cunoscuti, cu admirabilele *Poeme de razboi* ale lui Radu Gyr (pe care eu le socotesc cele mai puternice si mai evocatoare poezii de razboi dintre câte au aparut pâna în prezent). Iata un exemplu:

Trec plumbii cum trec primavara

În sbor carabusii; si cânta
Strident pe deasupra mânia
Si iarba sub fier se framânta.

Sbucnesc surzitor pretutindeni
Strafulgere scurte si dese
Si-n aerul greu de pucioasa
O pânza de moarte se tese.
Ca balta sub grindina multa
Tot câmpul se sbate-n furtuna;
Vazduhul se vaiera-n flacari
Si geme pamântul si tuna.

Soldatul cazut lânga mine
Cu scrâsnet tarâna o musca,
L-aud cum se duce din lume
Si fruntea mi-o razim de pusca.
(*Atac la Mihailovka*, II, pag. 20).

Poate colorile sunt mai retinute si expresia mai blânda, dar, în fond, tabloul acesta ramâne totusi o simpla copie dupa Radu Gyr. Altele sunt mult mai apropiate de original (ca: *Repaos*, *În mars*, etc.). Dincolo de influente si de vecinatati, însa, poezia aceasta a lui Teofil Lianu contine aceleasi vibrari sincere si adevarate, pe care le-am urmarit cu interes si în culegerile sale trecute. În acest sens ne-a preocupat.

(**RFR**, an. X, nr. 8, august 1943)

Camil Petrescu, *Transcedentalia* (Extras din «Revista Fundatiilor Regale», Bucuresti, 1943); Radu Gyr, *Poeme de*

***razboi* (Editura Gorjan, Bucuresti, 1942); Virgil Gheorghiu, *Padure adormita* (Editura Prometeu, Bucuresti, 1943); Ernest Bernea, *Colina lacrimilor* (Societatea Nationala de Editura si Arte Grafice «Dacia Traiana», Bucuresti, 1943).**

Retiparite, cele sapte poeme cuprinse în acest ciclu reprezinta, cu toata rezerva lor, oarecum trecuta, o nota de larga actualitate a poeziei noastre. Acel *tragic al cunoasterii*, - dupa cum, atât de definitiv le caracterizeaza D. Caracostea, - arderea aceea pe rugul suferintelor ultime care formeaza substanta însasi a poeziei lui Camil Petrescu, poate fi urmarita, în tonuri si rasuflari de nuante diferite, în toata lirica noastra moderna. Este ceea ce Bazil Munteanu numeste, vorbind de aceasta lirica moderna, *abuz de metafizica*. Alaturi de zbuciumul religios de masiva umanitate din *Psalmii* lui Tudor Arghezi si de *cautarile* potolite, de adânci rezonante folclorice, ale lui Lucian Blaga, poezia aceasta torturata, zbaterea aceasta de fluture în jurul lampii aprinse, cu violente de expresie si opriri brusce, de peregrin obosit, care formeaza notele caracteristice ale inspiratiei lui Camil Petrescu, împlinesc un peisaj poetic de înalta tensiune, ridicând lirica noastra moderna pe trepte de egalitate cu întreaga spiritualitate a veacului. Dincolo de cadrul prea direct si prea imediat al emotiilor psihologice si de notarea impresiilor din afara, de arabesc sensitiv, aceasta poezie tinde tot mai mult sa se apropie de întrebarile din urma, riscând poate, prin facilitatea si superficialitatea diletantilor, sa devina inexpresiva si seaca, dar, din atitudinea ei generala si prin cele câteva realizari de calitate, semnificând un grad de evidenta maturitate.

Poemele de fata, - sau mai precis, poemul de fata, - reprezinta o astfel de realizare. Zbuciumul sufletesc, de intensa coloratura filosofica, toata acea framântare înalta, la care participa întreaga fiinta a poetului si care formeaza continutul

acestui poem, nu este numai un cliseu de problematica generala cum sunt multe din poeziile de acest fel, scrise mai ales de tineri, ci o ardere si un climat metafizic autentic. Acest lucru se simte de la primele rânduri citite. Poetul, râvnind acele certitudini ultime spre care tinde orice problematica filosofica, de întelegere a lumii, si a vietii si de participare la lumina vesniciei, experimenteaza în colori puternice toata gama renuntarilor umane. Aripile sale desfacute urias spre cele patru puncte cardinale ale cunoasterii se lovesc de marginile impuse ale conditiei noastre pamântesti, îndoindu-se în neputinta. Este ceea ce, atât de pregnant, Camil Petrescu noteaza în aceste versuri:

Ai vrea sa strigi când gâtu-i câlti si clei,
ai vrea sa-alergi, ti-e trupul prins în teaca,
Cu mâna vrei sa prinzi, dar e-n ulei,
si cazi în tine însuti: moarte seaca.

Prizonier al mintii tale proprii,
de tine încerci zadarnic sa te-apropii,
de logica si sens te vrei desprins,
spre insula din tine brat întins...

O, de-ai putea fi sarpele din basm
ca, rasucit în tine însuti, bale, spasm,
c-un salt, ca o voluta pân-la cer,
sa te desprinzi, sa rupi obezi de fier,

Când chiotul fara cuvânt descarca
pamânt destelenit sa vezi - si parca
de aer ametit, cu tine cada
în goluri repezite de cascada
si calatori si gânduri tari si barca.

Din colivia logicei scapata,
privighetoarea înnebunita cânta,
spre spatii ce n-au sprijin, se avânta
încalecari de tril si fibre toata, etc.
(*Interioara*, pag. 5-6).

Între rigorile ratiunii si ale logicii stringente si între spontaneitatea neconventionala, poetul nu poate alege un drum sigur.Întorcându-se mereu în el însusi, sau evadând în spatiile largi ale lumii din afara, «spatii ce n-au sprijin», adica de pura creatie fantezista, el ramâne, pâna la urma, la fel de singur în el însusi si la fel de neîmplinit. Idealul întrezarit, odata ajuns, nu este pe masura asteptarilor care l-au faurit. Totul nu este decât o zbatere închisa, revenind mereu la punctul de plecare, un fel de învârtire într-un cerc vicios, care nu poate duce decât la disperare si la cinism imediat. Lumea întreaga se aseamana cu un disc urias, discul lui Newton, pe care sunt pictate cele sapte colori, ale spectrului solar, dar care, învârtindu-se mereu, împins de o forta straina de noi, nu prezinta ochilor nostri decât o singura coloare alba, înselându-ne. Ochiul si gândul nu pot alege adevarul. Poetul zice:

Trimite-ti gândul galben sa aleaga
din praf, bob de nisip si bob de mei.
Trimite-ti gândul înainte daca vrei,
si daca poti, acolo unde zarea se încheaga
din aer întuneric si din gol,
la începutul nesfârsitului ocol.

Te uita, destramarea norilor
maimutareste drumul calatorilor...
în goana nesfârsita a bielelor
ca înc-odata jocul alb al ielelor.

Lumina-i argintie în lumina sura.
În apa cât e zarea, cotitura,
de apa deseneaza drum
cu el se împleteste mintea-acum.

Rastoarna: ceru-i verde, câmpia e albastra;
Sa poti sa fi dincoace de magica fereastra.
Sa poti vedea deodata moneda în doua fete.
sa fii unde ti-e gândul si sa te vezi apoi
în locu-n care acuma esti prins ca între ostrete...
trimite în lume umbra, cercând sa te desdoi, etc.
(*Aspecte*, pag. 4-5).

Imaginile si aspectele imediate se succed astfel într-un ritm obsedant, momind gândul cu adevaruri la întâmplare si compromitând ideea ultima de absolut (mai flexibili si mai «întelegatori», modernii au renuntat, de fapt, la adevarul absolut, multumindu-se, resemnati, cu aceste adevaruri la întâmplare, adevaruri de moment, imediate). Este natural ca aceasta constatare sa duca la pesimism si la amaraciune de substanta.

Totusi, cu toata aceasta tematica grea, de certa filosofie, poezia lui Camil Petrescu nu este nici didactica si nici prea încarcata. Ea nu este un tratat de metafizica în versuri si nici un manifest sunator în vânt. Totul este autentic si trait în aceasta poezie, nimic nu este poza filosofarda si nota comuna. Aceasta este calitatea cea mai de pret si punctul de plecare al oricarei poezii filosofice. Fara de ea, versul se împotmoleste si cade, prea slab pentru a purta sarcinile unui continut atât de încarcat. Este ceea ce, cu usurinta, putem vedea, mai ales acum, în jurul nostru. *Abuzul de metafizica* a impus poeziei noastre de ultima ora, celei tinere îndeosebi, un timbru grav si pretentios, de problematica filosofica, de cele mai multe ori fara sa fie

sustinuta în adânc si lipsit de autenticitate. Nimic nu este mai periculos si mai fad decât superficialitatea îmbracata în haine de gala si decât temele cu majuscule pe buze de nechemati. Poezia lui Camil Petrescu se impune cu atât mai mult.

A doua calitate a ciclului de fata, decurgând firesc din prima, este stricta adecvare a expresiei la continut. Tonul general al poeziei lui Camil Petrescu, de gravitate si de problematica înalta, fiind sincer si autentic, versul nu este silnic si construit. Tinuta lui este decenta si nobila, de riguroasa functie poetica, fugind de emfaza si discursivitate. Imagini puternice si tari, sinteze plastice întregi, necautate si neexpuse în vitrina, fara efecte ermetice de cliseu, sustin mereu proaspata seva poetica. Un ton amar si retinut, de om ajuns la convingeri definitive, nu odata recurgând la expresii si la locutiuni comune, învaluie aceasta poezie într-o negura tomnatica de cinism realist. Iata, bunaoara, pâna la ce dureroase ironii, experimentate pe cont propriu, este scoborâta iubirea, ca ideal ratat si neputincios, în sens ultim:

Vorbe mari ca zburatoare colorate de foita
vorbe milostive ca într-o umbra de troita.
Poti sa începi cu orice fila din idila,
inima sa ti-o arunci ca pe o bila
acrobatul. Bratu întors s-o prinda pe la spate,
sa descrie flori pe linii înstelate
jocul ei în jurul tau. Dar simti ca rece
9 si cu 1 fac tot 10

Doare un butoi întors, curentul s-a oprit;
automat în tot orasul au încremenit
tramvaiele pe linie. Întorci si iar
tramvaiele se misca tutelar.

Porneste înainte înzorzonat un catelus,
se leagana fudul în haina lui de plus...
porneste pe alee fericit,
dar când stapâna s-a oprit,
cu capu-ntors a stat si el,
caci fantezia nu i-a fost decât exces de zel.

(*Iubire*, pag. 8).

Tonul acesta de amaraciune definitiva, de neputinta în ideal, cercul acesta închis (prima poezie din volum este intitulata simbolic *Cercul*) al imposibilitatilor umane, ca experienta directa si, ca proces de cunoastere, da poeziei lui Camil Petrescu un accent sumbru, de umanitate deznadajduita, trista si pesimista, în plin acord cu veacul. Înrudirile cu naturalismul modern, alambicate prin problematica filosofica cea mai acuta, o apropie fiecaruia dintre noi. Alaturi de *tragicul faptei*, pe care astazi, mai mult decât oricând îl traim cu totii, acest *tragic al cunoasterii*, al luciditatii dezolante, împlineste peisajul vietii noastre moderne. Este ceea ce, cu atâta evidenta, ne arata literatura zilei, indiferent de valoarea ei artistica, de durata, atât de atenta de a descrie amanuntit mizeriile vietii imediate si în a filosofa pesimist pe marginea acestei vieti. D. Caracostea, cu intuitia critica precisa care-l caracterizeaza, a fixat în margini concise, la retiparirea lor în *Revista Fundatiilor Regale*, sensul de severa maturitate literara al acestor poezii. Personalitatea lui Camil Petrescu, atât de singular conturata si, atât de riguros izolata de superficialitatile curente, este cu evidenta marturisita în ele.

* * *

Ceea ce ne atrage de la început în poezia de razboi a lui

Radu Gyr este bogata ei umanitate, manunchiul acela de simtaminte comune, de dureri si de realitati imediate, care naste în sufletul nostru un larg sentiment de compasiune. Cu acele nesfârsite resurse verbale, pe care le cunoastem din opera trecuta a poetului, aceste poeme de razboi evoca în toata stringenta lor neagra, câteva tablouri traite pe front, câteva scene de o duiosie incomparabila si de o autenticitate care exclude poza si grandomania obisnuita a poeziilor de razboi. Totul este aici izvorât dintr-o sensibilitate directa, un ecou sincer al unor situatii aievea. Nu stiu daca poetul Radu Gyr, care a fost si a luptat efectiv pe front, a trait exact în forma în care le prezinta aici, toate scenele descrise, dar chiar daca nu le-a trait asa, ele îsi capata prin aceste poezii o valoare de riguroasa realitate. Marea sensibilitate a lui Radu Gyr, printre cele mai bogate si mai semnificative din toata poezia noastra de astazi, a gasit în aceste poeme o poarta larg deschisa, navalind în valuri pline, în versurile atât de usoare si atât de direct construite. Poezia este astfel uimitor de simpla si de «curgatoare», lipsita de excesive unelte artistice. Ea se încheaga natural si firesc, îmbracând în haina cea mai potrivita relatiile care au determinat-o.

Instrumentele de lucru ale poetului sunt exclusiv realiste. El nu face altceva decât sa noteze direct, ca într-un jurnal de campanie, câteva scene traite si câteva stari de suflet adecvate. Metoda este dintre cele mai simple si mai sincere. Cu atât mai mare este efectul acestei poezii de stricta necesitate. Un poet fara talentul lui Radu Gyr ar fi cazut repede în cliseu si în banalitate. Acest lucru se poate vedea din celelalte poeme de razboi aparute, în majoritatea lui întrebuintând aceeasi metoda. nefiind însa sustinute de o sensibilitate autentica si autorii lor nedispunând de resurse poetice si verbale suficiente, aceste poezii, în afara de câteva exceptii (George Putneanu, Horia Nitulescu, Mircea Marcoiu, etc.), se pierd într-o apa comuna, care le sterge si le anuleaza. Influenta lui Radu Gyr a ajuns de pe

acum coplesitoare (Virgil Carianopol, Petre Paulescu, Teofil Lianu). În poemele de fata însa, totul fiind bogatie si autenticitate, instrumentul realist este firesc si necesar. Iata, binaoara, acest tablou de o înduiosatoare mizerie umana:

Zacem si trândavim de doua zile
în satul ars si spart de proiectile.
Pe fundul asta stup ca o gaoace,
întreg batalionul «se reface».
Cum stam prin curti, pe resturi de gunoaie,
parem dospiti din caramizi si paie.
Simtim, adânc, în oase cum se trage,
si în carne, frigul putred din bârloage.
Departe, câmpul susura litanii,
Sburdam, iesiti din gauri, ca guzganii.
Ne guduram sub soare lesiatic,
în vântul lânced cu miros salbatic.
Câtiva se lae lung si pe camase
omoara urma gropilor vrajmase.
Apoi ramân cu ochii dusi departe,
în amintire, poate, sau în moarte...
Obrajii ard, cu pâlpâiri încete
sucim tutun în zdrente de gazete,
cascam alene, curatam gamele,
ne descaltam de huma si obiele,
zâmbim mirati spre zarea dimpotriva,
sau lustruim bocancii cu saliva, etc.

(*Cantonament*, pp. 19-20).

Pe aceeasi linie putem aminti bucatile: *Noroiul, Mormintele, Sat în stepa, Spiritul de campanie, Zacem aici*, etc., în care descrierea naturalista, a mizeriilor umane si a peisajului dezolant al razboiului, se impune cu masivitate. Uneori, o

imagine fericita ca un colt de cer luminat de soare în mijlocul unei furtuni, sau ca un sunet de flaut duios într-o melodie prea trista, însenineaza aceste tablouri, marindu-le, prin acest element de contrast, efectul. Asa sunt poeziile: *Ladita cu jucarii*, *Vigoda* si alte câteva. Este imposibil sa citesti aceste poezii fara sa ti se umezeasca ochii. Sensibilitatea exclusiva a poetului si-a gasit aici, punând fata în fata doua tablouri de viata, unul negru si urât, al razboiului, si celalalt senin si pur, al copilariei, o modalitate de expresie foarte puternica. Moda nu este, desigur, noua. Romantismul, mai ales, a uzat de ea în toate marile capodopere.

Alta latura a poeziei de razboi a lui Radu Gyr, care trebuie subliniata, este lipsa ei de tendinta. De obicei, acest fel de poezie, în dorinta de a fi neaparat patriotica, pacatuieste prin sonoritatea ei goala si prin umflaturi de stil de cea mai neplacuta convenienta. Sub masca patriotismului, s-au ascuns totdeauna false talente. Este ceea ce se întâmpla acum cu poezia Ardealului si cu poezia de razboi. Radu Gyr, însa, stie sa împace sentimentul patriotic cu arta poetica, fara sa faca concesii unuia sau celeilalte. Poezia sa, atât cea din volumul de fata cât si cea publicata prin alte locuri, constituie un exemplu desavârsit ca aceste doua sentimente nu se exclud, atunci când cel care scrie dispune de resurse adevarate.

Din toate aceste motive, consider *Poemele de razboi* ale lui Radu Gyr expresia cea mai înalta la care s-a ridicat poezia noastra de razboi pâna în prezent.

* * *

Virgil Gheorghiu este un poet larg si stelar, de pura inspiratie agresta. Poeziile sale ne transporta într-un peisaj fara conture, de înalte vecinatati simbolice si de nedefinita atmosfera

lunara. Totul aici este litanie si cântec, alba irizare de vis si de melodie interioara. Indiferent de continutul lor ideativ, aceste poezii au darul sa defineasca de la început un temperament poetic firav si melancolic, de plutire îngereasca peste realitatile grosolane ale vietii si de zbor continuu în spatii diafane. Dintre toti poetii nostri tineri, Virgil Gheorghiu este, poate, cel mai «poet» si cel mai fara aderente la întâmplarile din afara. Lumea lui fireasca este o lume a melodiei potolita si a tristetilor nedefinite, unduioasa si fluida, ca o muzica suprafireasca. Nu întâmplator este în acelasi timp un mare iubitor al muzicii si un distins interpret al capodoperelor ei.

Padure adormita cuprinde câteva poeme de o bogata sensibilitate adolescenta, însemnari largi si neconventionale, libere si firesti, în haina lor poetica, pe marginea dragostei si a copilariei. Strain de contingentele vietii de toate zilele, retras si singuratic, poetul evoca în trasaturi de melodie domoala, peisajele albe ale anilor trecuti si ale visurilor diafane. «Baiatul» acesta tacut, «cu cearcane si fara îndrazneli», - dupa cum singur se caracterizeaza, - a purtat în suflet o mare asteptare de vis, ratacind prin dumbravi si printre oameni, ca un cântec neauzit decât de sine însusi. Grav si palid, prieten cu luna si cu serile melancolice de vara, copilul de atunci nu era facut decât pentru poezie si pentru cântec. De aceea, poetul de acum, mai singuratic si mai neînteles în lumea cea mare, nu-si gaseste alt refugiu decât în copilarie. Poezii ca: *Augustin Meaulnes, Amintirea fara seaman, Cântec vechi, Andersen, Casa din vis,* prin titlul lor însusi delimitând un peisaj poetic de predilectie, ne transporta în aceasta lume trecuta si ideala a copilariei, loc de refugiu si simbol etern al tuturor poetilor adevarati. Dragostea însasi, pe care Virgil Gheorghiu o cânta în tonuri de litanie de seara, este proiectata în aceasta lume a copilariei si a visului. Una dintre cele mai frumoase poezii de dragoste pe care am avut norocul sa le citesc în ultima vreme, este, în acest sens,

urmatoarea:

Poate în marginile lumii, undeva,
Mesterii mai lucreaza casa noastra viitoare;
Îi taie ferestre, întinde pridvoare
Si însemneaza locul unde ai sa arunci
Podoabele din noaptea de atunci,
Când voi crede aievea în bucurii aflate
Si-am sa-ti fiu usor ca neaua lebedei plecate.

Zâna livezii ne va întinde tacâmuri ceresti
Si în ele toate bunurile pamântesti.
În leagan doar spre ziua am sa-ti aduc aminte
Cum somnul ca un ogar îti sta la picioare
cuminte.
Daca alte îndemnuri de zefir
Spre megies razor
Îti vor clinti din mâna fusul,
Eu voi ramâne vesnic la capatul de fir,
Si-om fi legati prin dor
Ca rasaritul cu apusul.

Vânturi colindatoare
Veneau cu glas de ursitoare
Vuind ca-n toamnele rele de ieri:
Casa din vis nu-i nicaieri...
(*Casa din vis*, pag. 23).

Acesta este cadrul obisnuit al poeziilor lui Virgil Gheorghiu. Peisajul de vis, larg si imperios, determina un vers nesilit si curgator, lipsit de rigorile ritmului si ale rimei. Sunt rasuflatori nestânjenite, ale caror perioade ritmice corespund cu exclusivitate tensiunii interioare, ignorând în mod constient arta

poetica mecanica. Ceva din Lucian Blaga, ca tonalitate generala si ca atmosfera de vis si taina, accentueaza aceasta risipire larga. Un volum mai vechi al lui Virgil Gheorghiu, premiat de Fundatiile Regale, este intitulat, în stil blagian, *Marea vânatoare*. La fel sunt si aceste versuri:

Si-a fost Mare pe tarâm
Nevazuta fulguire albastra,
Trecere de pasare maiastra.
(*Povestea de pe urma*, pag. 21).

Acestea nu sunt însa decât interferente accidentale, care ne ajuta sa patrundem lirica lui Virgil Gheorghiu, prin comparatie si prin alaturare. De o influenta nu poate fi vorba.

În consecinta, prin aceasta noua culegere de poeme, - a cincea din cariera lui Virgil Gheorghiu, (celelalte: *Febre, Marea vânatoare, Tarâmul celalalt, Cântece de faun*), - poetul îsi defineste în linii de stricta demarcatie, locul sau în poezia noastra de astazi. Acest loc, dupa cum s-a accentuat de toata lirica literara, poate fi socotit de pe acum un loc de frunte.

* * *

Iar zarea priveste cu ochi de inele
Un câmp semanat cu dor nelumesc.
(*Floare înrudita*, pag. 31).

Aceasta noua carte de poezii a lui Ernest Bernea se impune asadar prin efuziunile sufletesti de sincera vibratie poetica, pe care le comunica, precum si prin nota ei generala, de echilibru si de resemnare matura, în formele de vers si expresie, pe linia traditionala a poeziei clasice. *Poetul* se marturiseste cu

prisosinta, chiar si în scaderile sale.

(**RFR**, an. X, nr. 9, septembrie 1943)

Ion Pillat: *Asfodela* (Editiile «Ausonia», Bucuresti, 1943); Magda Isanos: *Poezii* (Institutul de Arte Grafice «Bravo», Iasi, 1943); Emil Vora: *Înalte vânturi* («Bucovina», I.E. Toroutiu, Bucuresti, 1943).

Noul volum al lui Ion Pillat, publicat, cu ocazia împlinirii a 50 de ani din viata sa, de N.I. Herescu, cuprinde 55 de poezii, alese din volumele sale mai vechi: *Gradina între ziduri, Limpezimi, Caetul verde, Pasarea de lut, Scutul Minervei, Tarm pierdut* si *Împlinire*, precum si unele nepublicate înca în volum. N.I. Herescu marturiseste în prefata: *M-am socotit dator sa ma ocup eu de publicarea unui volum antologic în care sa se oglindeasca icoana poeziei lui* (Ion Pillat) *din epoca de deplina maturitate poetica* (pag. 7). În urma calatoriilor facute de poet în Grecia, sub influenta directa a «miracolului elin», aceasta epoca se caracterizeaza printr-o limpezire a stilului si a expresiei poetice si printr-un echilibru interior de tip clasic. Temperament potolit si senin, departe de framântarile si de rupturile sufletesti ale veacului, Ion Pillat paseste pe pamântul vechi al Greciei cu acea emotie a marilor regasiri care echivaleaza, dupa cum el însusi marturiseste, o adevarata «revelatie sufleteasca». De-acum, întreaga sa poezie, regasita în peisajul ei firesc, va purta pecetea influentei grecesti. De altfel Ion Pillat noteaza, în legatura cu aceasta calatorie, urmatoarele: *Initierea mea greceasca, de Pasti 1927, a fost urmata de o alta mai lunga si mai completa, exact zece ani mai târziu, care ma ducea nu*

numai la Athena si împrejurimi, dar si în Peloponez, pâna la Epidaur, Sparta si Olympia, urmata de o alta excursie la neuitatul Delfi. Aceste calatorii, vizitarea templelor si muzeelor din Athena, Acrocorint, Olympia si Delfi, a teatrului din Epidaur, a coloanelor de pe capul Sunium, a ruinelor ciclopeene, de la Mykene, - privelistea Helladei, a Marii Egee si a insulelor sale, toate aceste minuni, desi sorbite cu patima si traite cu intensitatea neofitului, nu s-ar fi adâncit atât de mult în sufletul meu, de n-as fi avut pentru ele comprehensiunea mai matura a vârstei; caci arta clasica, în opozitie cu cea romantica, fecundata de vis, îti pretinde experienta vietii reale si se cere pregatita si desavârsita prin studii si lecturi. Descoperirea Helladei si a artei sale, a sculpturii eline si a templului grec în special, a fost un eveniment capital în viata mea. Îndraznesc sa cred ca am trait-o cu prospetime si cu un entuziasm mai aproape de acela al unui contemporan al Renasterii decât al unuia din epoca noastra. Mi-am regasit sentimentele de atuncea, deschizând, mult mai târziu, «Italienische Reise» a lui Goethe. Cred ca toata poezia mea, de la ***Caietul verde*** *încoace, a fost influentata de miracolul elin* (***Marturisiri***, Revista Fundatiilor Regale, Febr. 1942, pag. 286).

Aceasta poezie de luminoasa maturitate, de ecouri directe a peisajului grecesc si al lumii antice, formeaza materialul volumului de fata. *Asfodela*, - floarea mortii, - titlul atât de frumos care o cuprinde, este un simbol delicat al vietii tinere si vesnic noua, ce creste înca si astazi printre ruinele trecutului glorios al Greciei. De fapt, recurgând la elemente cunoscute de comparatie, aceste poezii reediteaza - dupa cum am notat si cu ocazia prezentarii volumului de sonete *Împlinire*, - experienta poeziei neoclasice parnasiene, amintindu-l, mai ales, pe José Maria de Hérédia. Suflet potolit si clar, strain de framântarile nebuloase ale lumii de azi si fara aderente la simbolismul tot mai confuz al poeziei moderne, Ion Pillat era oarecum chemat, prin

destin, sa împlineasca aceasta opera de larga echilibrare, contribuind, chiar daca n-ar aparea acest lucru înca destul de evident, la maturizarea poeziei noastre actuale. Printr-o munca tacuta si încrezatoare, fara salturi zgomotoase si fara straluciri de o clipa, cariera sa poetica s-a închegat încet si sigur, ajungând abia acum, în pragul apusului, la recunoasterea adevaratei ei semnificatii. Ion Pillat nu este un poet al noutatii si al zbuciumului romantic. Tonul împacat al versurilor sale, linia dreapta si neîntrerupta a emotiei poetice, depasind cadrul comun nu prin violenta si prin intensitate, ci numai prin distinctie si prin nuantare de suprafata, nu puteau impresiona imaginatia galopanta si sufletul clocotitor al generatiilor tinere. De aceea, Ion Pillat s-a impus atentiei acestor generatii doar printr-o latura complimentara a personalitatii sale poetice. Daca n-ar fi fost miscarea, oarecum cu caracter reactionar, a traditionalismului autohton, cristalizata în jurul revistei *Gândirea*, careia Ion Pillat i s-a alaturat cu convingere înca din primul moment, aceasta poezie eleganta si statuara, venind parca printre noi din vremurile senine de altadata, ar fi ramas multa vreme în umbra. Poetul nu venea cu steagurile de colori tipatoare ale veacului. Semnele sale erau limpezimea si linia dreapta, întinderea în suprafata si armonia consolatoare. Nimic din demonismul imprecis al sufletului modern, si al atitudinii sale în fata vietii si a lumii. Totul era aici masurat si încadrat în limite, cântarit si cioplit cu dalta. Este semnificativ, din acest punct de vedere, întregul ciclu intitulat *Scutul Minervei* (aparut în 1933). Citez acest sonet care poate fi socotit ca o adevarata *Ars poetica*:

Pe mari nu poate vasul sa zboare, daca vântul
*În pânze **chibzuite** nu-si frânge vlaga lui,*
Si drumul s-asterne în goana gândului
*Fugarul, doar când **frâul** i-a stapânit avântul.*

Din lira ca sa învie, deplin si proaspat, cântul,

Pe coarde numarate esti nevoit sa-l sui
Si nu se schimba piatra informa în statui
De n-o ***lovesti cu dalta****. La fel e si cuvântul.*

Nauci, sa creada Scitii ca bâlciul e-un spectacol,
Ca-n lire nestrunite dorm melodii adânci,
Ca-n vorbe ne-ntelese se-aduna un oracol.

Adevarata arta de alte minti se-alege:
Nu pâlpâie în noaptea desisului, pe stânci
În soarele Minervei scânteie alba-i lege*.*

Acest sonet marturiseste exact atitudinea artistica a lui Ion Pillat. Poeziile sale, mai ales cele din ultima vreme si, cu atât mai mult, cele adunate în volumul de fata, sunt scrise toate într-o forma precisa, statuara, expresii ca: *pânze chibzuite, coarde numarate*, etc. reprezentând o îndelunga experienta poetica. *Initierea greceasca* a lui Ion Pillat, - dupa cum îi place poetului sa se exprime, - nu este asadar altceva decât o regasire într-o atmosfera fireasca si o rascolire a unui fond interior caracteristic. Poetul era sortit de la natura, prin însasi structura sa sufleteasca, sa se realizeze în acest peisaj neoclasic, cu aderente de substanta la seninatatea antica.

Aceasta este o constatare primordiala. De obicei, poeziile inspirate din peisajul antic, decad totdeauna într-un pretiozism de cliseu, cu imagini tip, folosind comparatiunea nobila si meditatia quasi-melancolica pe marginea ruinelor civilizatiilor moarte. În felul acesta ele capata de la început un caracter fals, de snobism intelectual si de nesinceritate. În definitiv, câti dintre cei care au avut norocul sa viziteze, ca si Ion Pillat, acele locuri de sfânta amintire a geniului european mediteranian, din Hellada si Roma, nu s-au simtit obligati în sufletul lor sa-si noteze impresiile si emotiile traite, în jurnale de calatorie si în poezii de

acest fel? Mii de volume sunt raspândite prin toate bibliotecile lumii. La noi, seninul Alecsandri, Duiliu Zamfirescu, N. Davidescu, pentru a nu aminti decât pe cei mai cunoscuti, au creat un astfel de precedent, cu notorietate. Ceea ce se impune însa în poezia neoclasica a lui Ion Pillat, peste acest material de comparatie, este marea ei sinceritate, acordul acela perfect dintre inspiratie si convingerile intime ale poetului, fara de care poezia devine fada si exterioara, mai mult construita decât izvorâta din suflet. Când Ion Pillat noteaza, într-un frumos sonet din *Scutul Minervei*, acest caracteristic vers de auto-definire:

Senina fericire putin îngândurata

avem parca în fata întreaga sa atitudine de viata, climatul sufletesc de nobila si pura cumintenie clasica, din care a luat nastere poezia lui toata. Aceasta întelepciune veche, de împacare cu lumea si cu stihiile, de senina si întelegatoare resemnare în umanitatea fireasca, oricât ar fi ea de straina de veacul nostru si de zbuciumul dionisiac al generatiilor moderne, formeaza în poezia noastra o insula singulara, cu atât mai frumoasa cu cât este mai îndeparata de zgomotul zilei. Poetul zice:

Adapostit sub scutul Minervei stau deoparte
La umbra unui dafin ce n-are vestejiri,
De gloria lumeasca, de secile vrajiri
A vremii-nselatoare totuna de departe.

Adun pamânt si plante si oameni într-o carte
Înalta în simtire, bogat-n zugraviri.
Din vechile otravuri facut-am isbaviri,
Din turbure viata, armonioase arte.

Cine cunoaste cât de putin viata retrasa a lui Ion Pillat,

munca sa închinata exclusiv poeziei si gândului frumos, îsi va da usor seama ca aceste versuri nu sunt numai o cautata formula de auto-însingurare, asa cum ne-a obisnuit în buna parte poezia de astazi, cu resemnari si singuratati impuse, ci ele reprezinta o marturisire rupta direct din suflet. Nota aceasta de mare sinceritate si de cinste poetica, este singura în masura sa salveze multele versuri monotone si plate, fara nici o valoare expresiva, pe care le putem întâlni în toata opera poetica a lui Ion Pillat.

Cu acest suflet de aderenta nativa, poetul strabate peisajul grecesc în deplina identificare. Inspiratia sa cuprinde totul: peisajul felurit al Helladei; ruinele si operele sale de arta, mai ales statuile si templul grecesc, cu minunatele sale coloane de marmura; muntele singuratic Hymet, lipsit de zadarnice podoabe umane; templul de la Sunium, asezat «sus, pe tarm abrupt»; manastirea Dafni, Acrocorint, Epidaur, Olympia, Delfi; precum si numeroase aspecte de viata antica, pastrate înca si astazi, ca: pastorii de oi si de capre, mai ales de capre, pescarii, etc. O poezie mai noua, publicata în *Revista Fundatiilor Regale* din ianuarie 1943, este închinata în întregime *Caprelor* vechii Hellade. O reproducem aici pentru culoarea ei caracteristica:

Pe mutii arizi ai Grechiei cu miros de dafin si cimbru,
De unde privirea cuprinde azururi de mare în zari,
Va vad nostalgica turma rasletita întotdeauna,
Voi, capre cu ochi de muiere, voi, tapi cu barbi de
monahi.

Oierul sa-si pasca alene poporul de oi uniforme,
Sunând din fluier, la umbra, sub fagul bucolic, prelung.
Prin stânci proptite de soare, pe râpe batute de vânturi,
Sa pot pastori fantezia în voie, caprar ma doresc.

Talazul a dat pe Afrodita, sa fie ca marea cu toane
Femeea si nu, cum ne minte, iesita din coasta de om.

Dar capra, izvorul acesta de atice gratii si salturi,
Ce aeriana zeita, jucând pe ce val, o-nascu?

Sau poate chiar tu, Poezie, i-ai fost si mama si doica,
Din piatra în piatra de sare mai sprintena ca un dactil,
De sta cu ochii ei galesi, vicleni si adânci ca Amorul,
Privindu-ma epigramatic cu duh de stravechi elegii.

Elementele de pastel si de descriptie realista a peisajului se întrepatrund, dupa modelul acestei poezii, cu adânci reflectii de atitudini sufletesti ale poetului, poezia devenind astfel mai bogata si mai în adânc umana. Notatiile din afara, de pur jurnal de calatorie, capata prin aceasta participare interioara un colorit mai pretentios si o melodie cu profunzimi mai apropiate de noi. Poetul nu priveste peisajul grecesc cu un ochi iscoditor de excursionist modern, vazând totul dinafara, ca printr-un ochian care mareste si apropie privelisti anume alese. El se identifica în adâncime cu acest peisaj, ajungând, dupa cum îi sta bine unui poet adevarat, la esente nepieritoare. Înalta întelepciune a lumii antice, acel olimpianism ultim, în fata încercarilor si a nesigurantelor vietii, «senina fericire putin îngândurata» a miracolului clasic, devin în poezia lui Ion Pillat atitudini sufletesti personale, în masura sa defineasca un temperament poetic si un continut uman.

Astfel, profilul personalitatii artistice a lui Ion Pillat ne apare cu deosebire conturat în aceste bucati de antologie. N.I. Herescu a reunit în acest volum tot ceea ce caracterizeaza în adânc poezia si personalitatea lui Ion Pillat. Putem încheia cu vorbele: *Caci aceasta e poezia de acum a lui Ion Pillat: o poezie a maturitatii; deopotriva a maturitatii sufletesti si a maturitatii poetice, ca si, s-o spunem cu legitima mândrie, a maturitatii la care, prin el si prin alti câtiva poeti contemporani, a ajuns poezia românească* (pag. 15).

* * *

Volumul de debut al Magdei Isanos, cu toate influentele puternice din Tudor Arghezi, din Emil Botta si din întreaga poezie a epocii, aduce un climat sufletesc si o anumita prospetime a expresiei, în masura sa defineasca, de pe acum, o mare sensibilitate poetica si un potential de originalitate remarcabil. Cunoscuta înca de multi ani, din poeziile pe care le publica în revistele iesene si în unele din Capitala (poezia de lunga respiratie intitulata *Poemul femeii care iubea primavara*, aparuta în anul acesta în coloanele *Vremii*, a fost remarcata în mod deosebit de întreaga noastra presa literara), Magda Isanos a pregatit acest volum pe îndelete, semnificând, prin însasi aceasta grija si aceasta rabdare de atelier, o constiita poetica de o maturitate oarecum singulara în arena scrisului nostru grabit de astazi. Astfel, cele câteva îndrazneli si iesiri de stil si de conceptie, pe care le putem sublinia pe ici, pe colo, de la cea dintâi lectura a acestei carti, nu se datoresc nici diletantismului superficial de prima tinerete si nici unei necesitati interioare de poza, menita sa acopere o lipsa de substanta adevarata. Impresia categorica, indiferent de scaderile sale de amanunt, pe care ti-o lasa întregul volum (titlu onest, sobru si pretentios, *Poezii* este el însusi un indiciu initial), este de la prima poezie definitorie, deci. Iata un exemplu care rezuma, în termeni adevarati, elanurile sufletesti si zbaterile de continut, în linii de arta poetica, ale Magdei Isanos:

Cine va cânta cântecul mare
în care sa-ncapa pamântul si toate
lucrurile blânde si întunecate,
radacini, amintiri amare?

Un cântec aproape neauzit
prin care sa poata turmele trece -
si seara sa creasca înalta si rece,
un cântec de pom desfrunzit.

Lumina, lumina, din nou tu cazi
si cântecul vietii n-a rasunat.
mereu cheltuindu-ma-n timpul bogat
eu sunt ca un cer printre brazi.

Trebuie sa preamaresc ceva si sa mor.
Slava pamântului plin de morminte...
Trebuie sa scriu ***cu putine cuvinte***
de tarini si oamenii lor.

(*Cine va cânta*, p. 9).

Astfel, *cu putine cuvinte*, stapânindu-si cu o splendida decenta matura elanul interior, poeta îsi cânta bucuriile si amarurile sufletului, zbaterile si incertitudinile vârstei, colorile variate ale anilor si, uneori (ca în poezia *Ion*), fata aspra a realitatilor noastre istorice si sociale, realizând un cântec unic, mereu *al sau* si mereu plin de seva autentica. Mi se pare chiar ca dintre cele câteva volume de poezie tânara câte au aparut în anul acesta, Magda Isanos ne ofera în aceste *Poezii* darul poetic cel mai de seama. Însesi influentele, de atmosfera si de expresie hiperbolica, sub cerul carora au crescut, dau o nota aparte versurilor sale. Iata bunaoara, aceasta minunata personificare simbolica, în genul lui Emil Botta:

Ploaia de primavara singura,
cu suliti si cu chivara,
a trecut prin padure la pas,

pe calul ei verde.

În gluma-mplinind minunile
mugurii pocneau ca alunele,
si-atingându-i haina si parul
înflorea maciesul si marul.

Cu platosa stralucind si cu pene
deasupra coifului sau, alene,
cumpanindu-se si visând razboaie,
trecea tânara ploaie.

Gorunii spuneau: «Fat-Frumos,
da-te de pe calul tau jos,
Aici doarme pajura si balaurul
stralucind la soare ca aurul».
Sub copite, sub potcoave mici,
se trezeau popoare de furnici.

Un melc mare auzea din casa.
iarba cum creste grasa.

Se facea senin, mai senin,
Cavalerul palea ca un crin,
Nu i se vedea coiful nici fata.
Îl fura soarele, ceata.

Calul cadea în genunchi si cadea
sulita în vârf cu o stea.
Numai steagul în zare se vede,
pentru cine nu crede.

(*Cavalerul*, p. 31).

Poezia este deosebit de frumoasa si semnificativa pentru talentul Magdei Isanos, cu tot amestecul Emil Botta-Arghezi, atât de vizibil. Acelasi lucru îl putem spune si despre bucatile cuprinse sub titlul *Spital*. Iata un autentic Arghezi (*Flori de mucigai*):

Si Maica Domnului a venit. (Albastra
Era haina ei ca o icoana).
A luat de pe masa o cana
Si-a dat sa bea soldatului din stânga
noastra.

Apoi s-a asezat mai departe
Cu fruntea plecata,
Înconjurata de raze ca-n carte
Si-ngândurata.

Si nu stiu cine-a zis:
«E un vis»...

Exemplele ar putea fi înmultite. Ne oprim aici, însemnând parerea noastra, totusi, cu atât mai mult, ca Magda Isanos este o poeta de adevarata substanta.

* * *

Emil Vora a scris pâna în rezent patru volume de poezie: *Floare amara* (1936), *Fântânile tacerii* (1940), *Cartea plecarilor* (1941) si aceste ultime *Înalte vânturi* (1943). Fara o personalitate poetica deosebita, mai mult pierzându-se în lirismul larg si nelamurit al epocii, aceste culegeri aduceau o sensibilitate remarcabila, pe linia lui Rainer Marie Rilke, a lui Lucian Blaga si a întregii atmosfere ce s-a creat în jurul lor.

Înalte vânturi reprezinta totusi o expresie deosebita. Aceleasi influente, mai ales cea a lui Rilke, sunt covârsitoare si în aceste poezii. Emil Vora a încercat însa, peste acest material sufletesc de certa formatie livresca, o puternica experienta noua: frontul. Scrise imediat, în diferitele etape ale acestei grele aventuri spirituale, (fiecare bucata are, jos, însemnata, data si localitatea unde a fost scrisa), aceste poezii au un accent de o mai autentica sinceritate, sensibilitatea bogata a autorului curgând lent, în versuri clare si firesti, fara riscuri stilistice si fara fortari de expresie. O emotie densa si profunda, cu vecinatati metafizice si umane, de respiratie întinsa, sustine, esential, fiecare strofa. Iata, la întâmplare, o astfel de poezie:

Tu ai ramas singura mea stea pamânteana
Ce mi-ai luminat întunecata noapte a vietii;
Astazi, o mai clatina vânturile stepelor,
Mâine, vor aduna-o: pamântul, scaetii...
Daca n-a fost cântec pentru umbra ta
În uitarea acestor departari las-o sa stea;
Tu, însa, turburatoarea mea frumusete,
Sa ramâi a pamântului rodnica stea.

(*Ana*, p. 21).

Poezia de razboi a lui Emil Vora nu depaseste, în accente, aceste strofe. Experienta frontului nu desteapta în sufletul sau nici acele sentimente de compatimitoare umanitate imediata, de factura realista autentica, pe care le-am descoperit în poezia lui Radu Gyr, a lui Virgil Carianopol si a altor câtorva de aceeasi coloare omogena, nici marile elanuri epopeice, ca în *Rapsodie daca* a lui Aron Cotrus, sau în *Balada cruciatilor* a lui George Putneanu. Emil Vora este un poet de rasuflare redusa, mai mult un intimist visator fara framântari sufletesti de mare tragism. Astfel, poeziile sale, nici una depasind doua strofe, nu sunt

altceva decât niste însemnari de jurnal poetic, în care sunt notate starile sufletesti de moment, nostalgiile si tânjirile interioare, în plin peisaj melancolic si imprecis. Cred ca tocmai aici trebuie cautata valoarea lor adevarata. Aceasta sinceritate minora, aceasta resemnare la respiratia obisnuita, imprima întregului volum o placuta impresie de naturalete, de autenticitate poetica. Nimic fals si exagerat, nimic care sa tradeze poza si grandomania.

Ar fi înca, totusi, multe observatii de facut. Din capul locului, am lasat la o parte toate bucatile cuprinse în ciclul *Tari*, precum si alte câteva asemanatoare, în care gasim aceeasi nota de banal conventionalism, care ne-a displacut, mai ales, în aproape întreaga poezie a razboiului. În acest sector Emil Vora n-are veleitati.

Tot astfel, unele îndrazneli de stil personal, ca repetitiile si revenirile caracteristice, mi se par cu totul superficiale si prea repede devenite maniera. Exemplu:

Numai cu stelele, numai cu vânturile,
Prin nisipul stepelor, sufletul meu e-ntreg;
Numai stelele, numai vânturile,
Le opresc în loc si le întreb etc.

(*Departare*, p. 13).

Întâlnim acest procedeu aproape în fiecare poezie. Pâna la urma el devine monoton si îsi pierde functia expresiva, melodica, prin fortare manierista.

Si altele.

Peste ele, consideram *Înalte vânturi*, totusi, cea mai buna carte a lui Emil Vora.

(**RFR**, an. X, nr. 10, octombrie 1943)

Constantin Nisipeanu, *Femeia de aer* (Întreprinderile de arte grafice «Eminescu», Bucuresti, 1943); Donar Munteanu, *Simfonia vietii* (Imprimeria «Vacaresti», Bucuresti, 1943); Constantin Stelian, *Aur de întuneric* (Scoala de perfectionare în arte grafice, Bucuresti, 1943).

Poemul lui Constantin Nisipeanu a readus în discutie problema suprarealismului în poezie. În ultimul timp, de altfel, am putut asista, paralel cu limpezirea pseudo-clasica a poeziei curente, la o încercare reactionara de reînviere a acestei miscari. Am semnalat chiar în aceste pagini unele productiuni ca *Dolores* de Alexandru Balaci si *Anna-Mad* de Mihnea Gheorghiu. Câtiva tineri începatori, printre care unii cu o activitate devenita subit notorie, agita si ei aceasta chestiune. Nu de mult, unul dintre ei a fost încurajat chiar cu un premiu.

Poemul lui Constantin Nisipeanu apare asadar într-o atmosfera prielnica. Prin libertatile pe care autorul si le acorda, ca un blazon de înalta distinctiune intelectuala, prin imaginile de o netagaduita varietate si prospetime, pe care le putem sublinia la orice pagina si mai ales prin acea risipa eleganta de fraze simbolice si de sensibilitate neconventionala, el ne atrage si noua atentia de la prima lectura. Evident, dificultatile de sens si de întelegere imediata sunt, programatic, cu intentie cautate. Autorul însusi îsi rezuma arta poetica: *La ochi este admis orice monoclu* (pag. 16). Nenumarate sunt enigmele în fata carora trebuie sa ne oprim. Dar tocmai aceste enigme formeaza unul dintre punctele de program ale suprarealismului. Astfel, A. Chaumeix, încercând o definitie a modernismului poetic, spunea: *Vous ne comprenez pas, n'est-ce pas, ce que nous faisons! Oh, bien, chers amis,* ***nous le comprenons moins encore****. Quel bonheur, hein, vous aves raison!* Cam în acelasi fel

vedea lucrurile si criticul nostru G. Ibraileanu: *Poezia noua poate însemna doua lucruri: ori poezia celor tineri, ori* ***un anumit fel de poezie****, ale carei caractere sunt senzatia si impresia rara, curioasa, stranie, uneori morbida, disociatia ori asociatia extraordinara si epatanta, eliberarea de logica, sugerarea inexprimabilului, evitarea poeticului traditional si poetizarea nepoeticului, exotismul, satanismul, confuzia, obscuritatea, gângureala, - ori numai afectarea tuturor acestora (sper ca în privinta imbecilitatii e afectare totdeauna); apoi din neputinta sau voluntar, ori ca efect natural al fondului, lipsa de vers, ori versul «liber» sau pur si simplu gresit, - caractere divers prezente si divers combinate la diferiti poeti noi ori la diferite specii de poezie noua*. Citatele de felul acesta abunda în studiul lui Const. I. Emilian, intitulat *Anarhismul poetic*. Dar, procesul suprarealismului, ca si reactiunea împotriva lui, sunt astazi, atât la noi, cât si în tarile apusene de unde a pornit, definitiv încheiate. De aceea, ni se par foarte goale asemenea obscuritati prin care Constantin Nisipeanu încearca înca sa-si epateze cetitorii:

Lupii au ferestre în loc de bratari.
Daca arunci un pantof pe o fereastra
Oceanul se catara pe zid ca o pasare (p. 42).

Drumul este privit deasupra unei lampi,
Iata: se vad cifre scrise cu cerneala simpatica:
Prin mâini aluneca femei de apa.
Tu te-ai legat la ochi cu o padure.
Mi-ai spus: vatrebui sa cosipalmierul acesta de
mâinile mele (p. 51).

Canibalii apar travestiti în cani cu lapte (p. 51).

Plantele au ajuns la manej.
Pescarii întind navoadele pentru curse.
Un pahar cu vin rosu este lasat între navoade.
Pescarii au grija sa aseze pe fiecare copac
Câte o pasare de sticla (p. 55).

Aceste asocieri stranii, care definesc desigur o imaginatie vie, scormonind cu vointa regiunile cele mai întunecate si mai firesti, ilogice si exagerate, nu ne mai pot interesa nici cel putin ca elemente de curiozitate (toata productia suprarealista uzeaza de aceleasi unelte). Cu atât mai mult, ele nu mai pot avea o functiune poetica.

Poemul lui Constantin Nisipeanu contine însa, totusi, multe lucruri frumoase. Daca unitatea, valoarea lui ca ansamblu se risipeste printre aceste siluiri de stil si de logica, ajungând la o dezagregare si la o descompunere detestabila, în schimb, unele fragmente de bogata sensibilitate si de imaginatie vie nu pot fi trecute cu vederea. Ele nu salveaza poemul, dar definesc un temperament poetic remarcabil. Astfel:

O ameteala de frunze uscate mi-a trecut prin vertebre (p. 8).
Deodata am cuprins-o în brate si am sarutat-o lung,
Pâna când toate padurile s-au scurs prin sângele nostru (p. 9).
Întunerecul e în acelasi timp întunerec
E în acelasi timp lumina.
Daca închizi ochii se transforma dupa cum îti este inima (p. 12).

Un gard cu o floare la butoniera
E gratios ca o fata frumoasa
Când se apleaca pe spate
Cu mâinile la pamânt (p. 14).

În fiecare floare e un pavilion

Unde îndragostitii se întâlnesc
Sa se priveasca între ei, fara lunete (p. 22).

Rana se îndreapta în vârful picioarelor
Catre inima ei (p. 24).

Râurile sunt bratari pe care padurea le poarta la mâini (p. 27).
Când luna este absenta padurea se descalta
Si îsi spala picioarele
Cu apa din cântul pasarilor (p. 28).

O floare privita prin oglinzi
Seamana cu o cireada de capre salbatece (p. 31).

Când marinarii sunt visatori,
Vaporul e o mâna alunecând prin par (p. 41).

Ti-ai descaltat cuvintele
Si în vârful picioarelor au început sa danseze (p. 47).

Seara a început sa curga pe lânga noi
Ca un fir de lâna
Care se destrama dintr-o manuse (p. 54).

De multa vreme, în cartile de poezie pe care le cetesc, n-am mai întâlnit imagini atât de frumoase. În afara de functia lor plasticizatoare, ele marturisesc un suflet poetic de o rara gingasie, pe care nu-l putem compara în lirica noastra tânara decât cu Virgil Gheorghiu. Metafora usoara, melodioasa si larga, este limbajul sau firesc. Exemplele citate, fiecare, constituie un nucleu de poezie, în sine.

Trebuie sa observam însa ca autorul nu poseda instrumente sigure de unificare si, de aceea, toate aceste imagini nu se subordoneaza unei viziuni de ansamblu a poemului.

Valoarea lor este strict restrânsa. Poemul ni se prezinta descompus, o aglomerare întâmplatoare de material poetic primar. Lipseste dozarea, repartitia si echilibrarea arhitectonica a acestui material. Astfel, firul care leaga, progresiv, artistic, aceste multe si frumoase metafore, ne scapa. Simbolul si valoarea de unitate a poemului se pierd.

Cu alte cuvinte, socotim ca poetul este o victima a ideologiei pe care a îmbratisat-o. Suprarealismul poate servi de masca unui autor lipsit de talent. Obscuritatile si asocierile ilogice, prin falsa lor problematica poetica, acopera aproape totdeauna o lipsa de vocatie. Acest lucru se poate vedea în primul rând din faptul ca nici unul din reprezentantii extremisti ai suprarealismului nu a lasat o opera durabila în istoria literaturii. Poetii de talent însa n-au nevoie de asemenea artificii de suprafata, pentru a se impune. Dimpotriva, ele întuneca si minimeaza partea cea mai frumoasa si mai semnificativa a productiunii lor. În cazul lui Constantin Nisipeanu aceasta falsa doctrina a noutatii si a libertatii absolute a determinat o cu totul defavorabila risipa a unor admirabile calitati poetice. Partile luminoase ale acestui poem, acele pasagii melodioase în care sensibilitatea nu este fortata sa intre în tipare nefiresti, absurde, marturisesc cu prisosinta aceste calitati. Ele pot fi interpretate si ca o atenuare a stringentei doctrinare, ceea ce ne-ar putea promite o opera viitoare de merit.

* * *

Donar Munteanu face parte dintre acei scriitori de circulatie restrânsa, a caror activitate se risipeste printre ceturile timpului, fara sa fie bagata în seama. Discretia si timiditatea lor temperamentala defineste un destin. Nimic strident în aceasta activitate, nimic din ceea ce atrage atentia celor multi. Singuri si

retrasi de lume, acesti scriitori îsi traiesc cu o nobila demnitate dramul de har împaratesc, prin care firea i-a deosebit de ceilalti. Donar Munteanu se caracterizeaza singur, în aceasta strofa:

De valurile lumii stau de-o parte
Si poate-i mult mai bine... - cine stie!
Si tot gândind la ce-o mai fi sa fie,
Am amortit cu mâinile pe-o carte.
(*Lacrimi si cenuse*, III, p. 81).

Aceasta carte, pregatita pe îndelete, fara graba noastra, a celor de astazi, pare a fi tocmai culegerea de sonete pe care Donar Munteanu a publicat-o acum, în pragul batrânetii. Ea este intitulata simbolic *Simfonia vietii*. Într-adevar, cele peste 130 de sonete ale acestui volum cuprind întregul peisaj de viata sufleteasca a autorului. Oarecum departe de framântarile atât de divers colorate ale veacului, Donar Munteanu a ramas toata viata un adept credincios al unui samanatorism de substanta, pe linia lui Alexandru Vlahuta (Caruia îi închina ciclul de sonete *Sarbatoarea primaverii*), a lui Stefan Oct. Iosif si a poetilor traditionalisti de astazi. Materialul sau de inspiratie nu depaseste cadrul idilic al satului si al copilariei, la care se adauga sentimentul firesc al dragostei. În acest sens cartea de fata este împartita în urmatoarele cicluri: *Zile de aur* (evocarea nostalgica a satului natal si a copilariei fericite), *Cântece din flacari* (poezii de iubire), *Cântece din amurg* (câteva momente de viata sufleteasca si de auto-definire) si *Bisericuta Neamului* (o evocare a întregii vieti religioase si a credintei românesti). O asemenea viata, resemnata în cadrul strict rural, si-a pastrat întregul ei patrimoniu de simplicitate si de limpezime etnica, ignorând zbuciumul metafizic si social al celor din jur.

Cu aceste valori de continut, poezia lui Donar Munteanu ramâne, ca modalitate tehnica, la instrumentele exclusiv

traditionale, de expresie directa curenta. În afara de regularitatile de ritm si de rima (de certe maniere parnasiene; - de altfel, Donar Munteanu, se pare, l-a cunoscut de aproape pe Al. Macedonski), limbajul sau poetic nu se deosebeste prea mult de limbajul obisnuit al prozei. Iata, bunaoara, acest sonet limpede, în culori idilice, care amintesc pe V. Alecsandri si pe George Cosbuc:

Si iata ca si soarele rasare!
Si boabele de aur îsi arunca
Pe casa, pe gradina si pe lunca...
Si sufletul pamântului tresare!

Femei si oameni trec grabiti la munca, -
Se-aud pe drum scârtâituri de care;
Dar toate vietatile-n miscare
Îndeplinesc a cerului porunca:
Albinele se mistuie-n livada
Si cânta pasarile cântatoare;
Gainele cotcodacesc gramada...

Plavana-n poarta-si linge-n bot vitelul;
Iar «Puiul mamei», mângâiat de soare,
Ce fericit se joaca cu catelul!

(*Rasaritul*, p. 29).

Acest sonet poate servi ca unitate de masura pentru întregul volum. Alte instrumente poetice Donar Munteanu nu întrebuinteaza. Lipsit de complicatiile sufletesti ale poetilor moderni si fara o personalitate puternica, nu vom întâlni nicaieri, în poeziile lui, acele accente personale categorice care definesc un mare poet. Cântecul sau se înfiripa monoton, pe coarde cunoscute, reeditând cu fidelitate melodia usoara si curgatoare a

poeziei traditionaliste. Elementele de pastel si de idila, uzând mai ales de descrierea realista, în linii si în colori potolite, fara proiectiuni problematice, sunt astfel repetate de la o poezie la alta. Versurile au un suport plastic care se contureaza simplu, în cadre de tablou rustic, sters, într-un singur plan, de suprafata. Iata un astfel de tablou:

Dar soarele în aur se scufunda,
Slavind apusu-n flacari de-aurora;
Iar lumea din poiana, de la hora,
De sub umbrar, din pravalia scunda,

Învolburându-se-n aceasta ora,
Ca apa rascolita si profunda,
Se scurge-n drum, secunda cu secunda,
Împestritata si multicolora.
Si-n urma ei mutenie de ghiata:
Dulapu-a-ncremenit ca o stafie,
Iar hanul gol se-ntuneca cu ceata.

S-a framântat atâta tinerete,
S-a scuturat atâta veselie!
Si, iata: numai umbra si tristete!
(*Apusul*, p. 23).

În concluzie, retinem aceste sonete pentru onestitatea lor directa, fara obscuritati dubioase, si pentru sinceritatea inspiratiei care le-a determinat. Uneori, anumite defecte pot deveni calitati.

* * *

Ceea ce a atras atentia criticii de la început asupra acestui volum al lui Constantin Stelian este inspiratia lui oarecum noua, deosebita de ceea ce întâlnim în poezia de acum. De altfel, Constantin Stelian a mai publicat prin 1929 un volum asemanator, intitulat *Pasteluri petrolifere*. Pe atunci, poezia aceasta a aspectelor sociale moderne, a mediilor industriale create de o civilizatie exclusiv materialista, era aproape o moda. Numele lui Walt Whitman, al lui Verhaeren si al tuturor poetilor care au cântat miracolul energiei mecanice si atributele omului modern, au fost adeseori aduse în discutie. Poezia fabricii, a minerilor si a marilor santiere de munca era chemata sa împrospateze, prin viziunea sa realista si imediata, inspiratia poeziei curente, refugiata într-un simbolism complicat, prea rafinata si prea mult subtiata de intelectualism. La noi, Aron Cotrus este poate singurul si cel mai reprezentativ poet din aceasta familie. Expresia dura, directa si primara, este o haina cu totul adecvata a liricii sale emotive si vulcanice.

Constantin Stelian nu aduce în poezia sa petrolifera o viziune optimista, a unei lumi mai bune si mai fericite, cladita prin munca si prin triumf mecanic, materialist. Accentul ei cade mai mult pe latura întunecata a peisajului, pe sclavajul acesta modern al muncii pe santiere, în plina mizerie morala si fizica. Peisajul petrolifer constituie pentru poet o degradare a naturii idilice si rustice. Iata un sonet în care cele doua peisaje sunt puse alaturi:

Amiaza le-a surprins în prosternare.
Cu brate largi si de buchete pline,
În adieri, se-nclina anodine
Argintului pulverizat de soare.

Sporesc pe frunze jocuri caoline.
În cavatina lor molcomitoare,

Zadarnic glasuiesc miresme-n boare
Si sângereaza candid prin gradine.

În preajma lor, miasmele ridica,
Din negru suc de fiinte legendare,
Felitul praf, care-n corole pica

Zoios, inert, precum o desfidare.
Si rozele, cavoului de mica,
Astern pios petale funerare.

(*Rozele*, pp. 40-41).

Poezia idilica a naturii rustice, primare, este încalcata brutal de eruptiile petrolifere, de fumul si de uleiul ce tâsneste din pamânt. Poetul ramâne sufleteste legat de natura, pe care o deplânge elegiac, dupa vechile canoane ale unui idealism pastoral. În acest sens aceasta poezie petrolifera nu aduce, de fapt, nimic nou.

Ceea ce poate fi socotit totusi ca nou în volumul de fata, mai ales pentru lirica noastra românească, este, nu atitudinea, nu viziunea sa poetica, ci anexarea acestui peisaj modern la tehnica pastelului. De la Alecsandri si pâna la Ion Pillat, trecând prin Cosbuc si prin St. O. Iosif, pastelul românesc a ramas la natura rustica, la aspectul pitoresc si pastoral al acestei naturi. Doar câtiva poeti mai tineri pe linia lui Ion Minulescu, Alfred Mosoiu si Octavian Goga (Sonetele asupra Parisului) au încercat sa dea o silueta noua pastelului urban, citadin, pastrând aceeasi atitudine negativa si ostentativa, prin comparatie. Constantin Stelian aplica aceasta tehnica a pastelului asupra unui material mai inedit. Acesta este, desigur, un merit. Poate singurul merit real al volumului de fata. Iata un astfel de pastel:

Zoaie catranite peste tina,

Estompari cu vuete prin zare.
Cânt balauresc de grea pricina,
Irumpat pe-o veche adastare.

Bogatii întinse în povara.
Serpi, prin santuri, fierul captureaza.
Tamburine-n plete de comoara
Spre noroc postum, sub neagra raza.

(*Eruptie*, p. 42).

În general, volumul se mentine la nivelul constant al acestor strofe. Expresia rece, fara imagini cautate, adeseori prozaica si saraca, ramâne, pâna la urma, anonima. Uneori, ea este prea fortata, ca în acest vers: «*Irumpat pe-o veche adastare*», despre care nu se poate spune ca ar avea o functie poetica precisa. Dar, pornind de aici, am putea intra într-o noua discutie, pe care, deocamdata, nu o credem necesara.

(**RFR**, an. X, nr. 11, noiembrie 1943)

Poezia unei regine

În constiinta publicului productia artistica este asociata cu o viata adânc turburata, plina de suferinte si de lipsuri. Privind existenta mai mult prin conditiile ei materiale, prin acel angrenaj complicat al experientelor zilnice, si suprapunând personalitatea creatoare peste traditia romantica a geniului nefericit, publicul priveste cu neîncredere arta celor din sferele sociale înalte, a marilor demnitari, sau a capetelor încoronate. Leopardi, Edgar Poe, Baudelaire, Eminescu, au avut o viata plina de suferinta. Regilor li se atribuie însa numai fericire.

Adevarata, mai ales în ceea ce priveste asocierea creatiei cu suferinta, aceasta constiinta curenta este adeseori nedreapta în limitarea suferintei la cadrul economic si material. Lipsiti de griji materiale, regii sunt supusi acelorasi încercari si tragedii umane, acelorasi lovituri ale soartei si nesigurantei interioare, ca si ceilalti oameni. Arta lor, atunci când o fac cu talent, poate atinge regiunile de umanitate cele mai adânci. Prejudecatile din afara nu o pot înabusi. Cu atât mai mult ele nu pot forma un criteriu de judecata critica.

Cu aceste gânduri ne apropiem de opera poetica a marei noastre Regine Elisabeta, cunoscuta sub pseudonimul literar Carmen Sylva. Autoare a mai multor volume, ca: *Patrie, Cântec de mare, Cântec de lucrator, Mama si copil, Balade si romante*, traduse în parte si în românește, ea ne ofera exemplul unei sensibilitati poetice autentice, în plina traditie a romantismului german. De sonoritati intime, cu accente retinute, învaluita într-o atmosfera suava de feminitate, productia poetica a Reginei Carmen Sylva are o melodie proprie, care rasuna înca si astazi în inimile noastre. Cântare domoala, pe coardele unei

sentimentalitati duioase, aceasta poezie poate aduce o tonalitate de interior, în colori potolite de dupa-amiaza. Elementele fluide, muzicale, sunt strâns asociate cu cele plastice, descriptive. Carmen Sylva stie sa împreune balada cu romanta, atmosfera lirica de cântec cu naratiunea epica. Traditia romantica este evidenta.

Feminina si intima, poezia ei ramâne în primul rând la motivele familiare, apropiate. Iubirea de mama, prietenia, evocarea atmosferei linistite si nobile din casa parinteasca, iata aspectul cel mai bogat al liricii sale. Totul este învaluit într-o larga fulguire de cântec, de poezie matasoasa. Astfel:

Cântarile sunt râul sfânt,
În el traiul meu las,
Trai greu ce trebuie sa port,
Si iata-l, acum trece mort,
Se stinge al sau glas...

Cântarile se-asemuesc
Cu Gangele cel lat, -
Destinul meu asvârl în el,
Durerile trec usurel:
Curentul le-a luat.

Cântarile-s vorbele Rin,
În el m-arunc chiar eu;
El victima îsi vrea, ei fie!
Mormânt doresc de-acum sa-mi fie
Cântarile mereu!

Cu aceasta melodie implicata în însusi destinul vietii, Regina Poeta îmbraca experienta zilnica si întâmplarile familiare într-o atmosfera de lirism armonios, valabil mai mult prin densitate si prin consistenta intima, decât prin mestesug artistic.

Rareori o existenta umana a fost atât de mult confundata cu poezia, curgând amestecata cu apele prin ani. Carmen Sylva îsi proiecta propria lumina asupra lucrurilor din jur, poetizându-le, largindu-le semnificatia. Acea tristete nedefinita care se asociaza totdeauna cu notiunea de frumos, constituind însasi muzica vietii, este pretutindeni prezenta în versurile sale. Iata un exemplu:

Trecui încet prin toata casa
Când zorile se aratara, -
Privii în jur, privii afara:
Colo-i un pat, colo e masa.

În totul respira o taina -
Un suvenir duios ma prinse,
Iar inima încet cuprinse
De doliu-ntunecata haina.

Aceasta taina larga, aceasta duiosie înceata, care învaluie lumea din afara, constituie însasi substanta poetica a autoarei. Totul se diafanizeaza, se resfira într-o matase fina de sensibilitate si de imaginatie, totul se transforma în muzica intima. Carmen Sylva nu cauta poezia în nu stiu ce dezbateri metafizice, nu problematizeaza pentru a adânci. Lumea întreaga devine poezie, întâmplarile si lucrurile cele mai marunte capata alaturi de ea o consistenta lirica pregnanta.

Al doilea aspect al poeziei sale este suportul plastic, descriptia directa, cu elemente de pastel. Cautându-si motivele de inspiratie în afara, în lumea întâmplarilor si peisajului imediat, era firesc sa gasim în opera ei în primul plan aceasta consistenta materiala, de baza. Câteva din bucatile cuprinse în volumul *Cântece de mare* pot fi socotite, din acest punct de vedere, adevarate modele. Citam *Genua*:

În liniste tarmul se pare adormit,
Iar marea voioasa albastra se pare,
În valuri e aur, de soare topit -
Cât ochiul strabate e mare, tot mare.

Orasul de turnuri sta mândru, satul,
Nimic nu-i sunt anii cei multi, ce zburara,
Si pare ca misca, - nu-i e îndestul
Sub el ce cuprinde, sa creasca-ar vrea iara.

Zdrobita de jale venit-am la tarm,
Aici tot e mândru si liniste este -
Voiam c-a mea jale si doruri sa sfarâm
Sa simt cum spre viata ma-ntorc ca-n poveste.

Dar, trista, trecut-am pe lânga frumuseti;
Eu vin de pe margini de triste morminte,
Acolo-n lumina, de farmec te-mbeti,
Acolo e tarmul placerilor sfinte.

Putem observa în aceasta poezie rolul pe care îl capata peisajul exterior, elementul consistent, material, în inspiratia poetei. Servind de suport plastic, el are o functie arhitectonica, de fundament initial. Poezia creste oarecum din pamânt, din solul realitatilor imediate. Ridicându-se apoi la valori lirice interioare, la transfigurari sau la simbol, ea nu ramâne suspendata în aer, decazând în abstractiune. Descriptia nu este nici ea goala si enumerativa. Substanta poetica din adânc, acel fluid interior puternic, care singur defineste o vocatie, o îmbogateste si îi da un rol profund sufletesc. Peisajul din afara si peisajul dinauntru se întrepatrund si se împlinesc reciproc. Astfel se naste poezia. Pastelul se interiorizeaza, se umanizeaza.

Desigur, traditia romantica germana si, în buna parte, a întregului romantism european, explica atât tonalitatea generala a acestei poezii, cât si tehnica ei de constructie în adânc. Aceasta suprapunere, as putea spune amestec, de planuri, aceasta întrepatrundere de substante, este puternic romantica. Carmen Sylva a trait în perioada de glorie si de largire ostentativa a romantismului. Structura ei sufleteasca, feminitatea visatoare si exclusiva, au favorizat, accetuând-o, aceasta orientare.

Tot din romantism purcede si acea tehnica suprapusa a baladei lirice, pe care Carmen Sylva o întrebuinteaza în câteva poezii din volumul *Balade si romante* si chiar din celelalte volume. Tradusa în stil si în sonoritate ritmica cosbuciana (traducator: Ilie Ighel Deleanu), bucata intitulata *Roxandra*, de exemplu, inspirata din legendele noastre istorice, se poate numara printre cele mai bune poezii de acest fel. E prea lunga pentru a o putea cita. Carmen Sylva reuseste sa ne dea aici un exemplu perfect de asociere a liricului cu epicul. Miscarea este sugerata printr-o aglomerare de verbe si printr-un vers scurt, curgator si simplu. Poezia are constructie, interesul crescând gradat, în perioade bine conduse, pâna la momentul final. În aceste bucati de maturitate. Carmen Sylva a ajuns la o arta savanta, stapânind tehnica interioara si exterioara si înlaturând aproximatia arhitectonica a începutului.

Razboiul nostru pentru independenta, purtat cu atâta vitejie de Carol I, în 1877, si-a gasit un puternic ecou în sufletul acestei poete. Arta ei ajunsese la un rafinament si la o putere de stapânire si de evocare, mature. În acelasi volum *Balade si romante* sunt cuprinse câteva poezii de razboi remarcabile. Iubirea ei de tara este împreunata cu o larga iubire de oameni, care se revarsa pâna si asupra dusmanului învins. Turcii sunt zugraviti cu mila si compatimire:

Un lung convoi de umbre

Din Plevna a trecut,
Sunt Turcii cari în lupte
Raniti, prinsi au cazut;
Desculti si numa-n sdrente,
De foame ofiliti,
Le tremura tot corpul -
Viteji nenorociti!

Spre Dunarea mareata
Cu totii au pornit,
Sunt mii ce pier în zarea
Pustiului cumplit.
Deasupra-le trec norii,
Goniti de-al noptii vânt;
Se pare ca le-ar spune
De mila un cuvânt.

În jalnica tacere
Se pierde al lor pas.
Pe câmpul plin de neaua
Cadavre au ramas;
Deasupra corbii zboara
Pe tristul cimitir,
În care defileaza
Al prinsilor lung sir.

Astfel zugraviti, prizonierii turci sunt învaluiti în nu stiu ce compasiune nobila, care trece mai departe decât dusmania de rasa si de neam, ajungând pâna la regiunile unui umanism crestin. În fata foamei si a mizeriilor fizice, în fata vietii necrutatoare si a destinului implacabil, nu exista aceste diferente exteronomice.

Ridicându-se pâna aici, poezia Reginei Carmen Sylva a depasit acele încercari de atmosfera, foarte frecvente la cei pe

care viata i-a scutit de grijile materiale curente, ridicându-se pâna la expresia unui temerament poetic autentic. Judecata critica de valorificare se aplica asupra unui obiectiv de netagaduite resurse, cu ecouri puternice în regiunile de umanitate si de sensibilitate cele mai adânci.

Pentru noi, românii, poezia Carmen Sylvei prezinta si o importanta nationala, multe din momentele ei de inspiratie oprindu-se, cu o dragoste si o întelegere deosebita, la realitatile noastre istorice si sociale, la nevoile si la trudele noastre. Venind în România, Regina Elisabeta ne-a îmbratisat cu o sinceritate miscatoare. Nu ne putem opri sa nu citam poezioara intitulata *Dâmbovita*:

Apa dulce, fermecata,
Dâmbovito, iute, rece,
Cine a baut odata
Nu se-ndura sa mai plece.

Dâmbovito, mi se pare,
C-am sorbit prea mult din tine,
Caci ramasera aicea:
Simt, gândiri, zile senine.

Dâmbovito! Dâmbovito!
Sunt de tine-ncatusata,
De când ce-avui drag pe lume,
Mi-e pe malu-ti îngropata.

Traducatorul n-a putut reda exact duiosia si muzica acestor versuri de compasiune si de iubire românească. Din toata poezia Carmen Sylvei se desprinde un nobil avânt sufletesc si o participare la realitatea înconjuratoare, pe deplin poetice.

(**RFR**, an. X, nr. 12, decembrie 1943)

Emil Giurgiuca, *Transilvania în poezia românească* (Tip. «Lupta», Bucuresti, 1943); Petre Stati, *Chemarea soarelui* (Editura Casa Scoalelor, Iasi, 1943).

O antologie nu este lucru usor. Valoarea ei se masoara atât dupa nivelul de arta al materialului ce prezinta, cât si dupa calitatea lui *reprezentativa*. Oglindind o epoca sau o idee, materialul antologic trebuie cumpanit între preocuparea unitara, de ansamblu si între valoarea estetica. Cercetatorul de istorie literara, scormonitorul de dosare si de biblioteci, se cere dublat de un om de gust, cu simt critic ascutit. Numai atunci lucrarea lui va interesa literatura. Ceea ce este reprezentativ dintr-un punct de vedere eteronomic, sa fie reprezentativ si din cel exclusiv artistic. Cu un cuvânt, istoricul literar trebuie sa fie si critic.

În literatura noastra nu putem spune ca s-a facut abuz de antologii. În afara de *Antologia scriitorilor ocazionali*, din vecinatatea Junimei, de Eugen Lovinescu, de cea a poetilor parnasieni necunoscuti, de N. Davidescu si de alte câteva editii critice antologice, limitate la autori de a doua mâna, sau la necesitati pur didactice, nici un critic nu a fost atras de asemenea lucrari. Toate antologiile existente au fost alcatuite exclusiv de poeti. Dintre ele, cea mai cunoscuta si mai completa este *Antologia poetilor de azi*, de Ion Pillat si Perpessicius. Ea reprezinta întregul zbucium al poeziei noastre din primul deceniu de dupa razboiul trecut. Aceasta lucrare a fost continuata de poetul Zaharia Stancu în *Antologia poetilor tineri* si de doua remarcabile antologii regionale, întocmite tot de niste poeti: *Antologia poetilor ardeleni*, de Emil Giurgiuca si *Antologia poetilor bucovineni*, de Mircea Streinul. Amândoua

au fost amplu discutate si criticate, la aparitie. Li se imputau în special anumite lipsuri si tolerante de grup. De curând, sub semnatura lui Stoia-Udrea, a aparut si un crâmpei de antologie banateana. Cei *11 poeti banateni*, însa, în afara de doi-trei, sunt mai mult banateni decât poeti.

Fata de aceste antecedente, *Transilvania în poezia româneasca*, de Emil Giurgiuca, reprezinta ceva mai mult si ceva mai putin. Reprezinta ceva mai mult prin continutul ei axat cu exclusivitate pe un singur sir conducator, îmbratisând toata istoria poeziei noastre moderne. Reprezinta ceva mai putin prin concesiile critice pe care autorul a trebuit sa le faca în fata unui material cu deosebire reprezentativ pentru scopul acestei antologii, dar nu totdeauna de o valoare poetica reala. De data asta trebuie sa recunoastem dictonul: *Scopul scuza mijloacele*. Emil Giurgiuca a înteles ca poezia Transilvaniei pâna la *Unire* are în primul rând o valoare eteronomica, de iredenta nationala. El însusi spune: *În cel mai puternic din aspectele sale, poezia ardeleana este corolarul operei politice nationaliste a românilor de peste munti, receptacolul tragediei lor, expresia îndurerata a zbuciumului lor. Poetii ardeleni de altfel au împartasit soarta conducatorilor politici: temnitele, prigoana, ura*. Autorul nu putea cere acestei poezii altceva decât ceea ce era într-adevar: o poezie de lupta pentru dreptate, un strigat continuu de libertate si razbunare. Poetul este un fel de procuror într-un mare proces istoric. Misiunea lui este profetica, adânc comunitara. Preocuparile lui de arta si de estetica înalta cad pe al doilea plan. Vom putea întelege mai bine caracterul acestei poezii urmarind ciclurile stabilite de însusi Emil Giurgiuca. Ele sunt strict legate de perioadele istorice ale Transilvaniei.

Volumul se deschide cu un *Psalm* introductiv al lui Teodor Corbea, din 1712, în felul versificarilor lui Dosoftei si Varlaam. Intereseaza mai mult prin vechime si printr-un sentiment religios sincer, decât prin calitati poetice. Este ca un

fel de motto. Urmeaza apoi primul capitol, intitulat *Transilvania în lanturi*, care îmbratiseaza epoca de la 1784 pâna la 1894, adica de la Revolutia lui Horia pâna la Memorandum. În afara de poeziile populare despre Avram Iancu, luate din colectia lui Simeon Fl. Marian, acest capitol cuprinde activitatea poetica grupata mai ales în jurul revistei *Familia* si mai putin în *Foaia pentru minte, inima si literatura, Foaia literara, Foaia Poporului* si altele mai putin cunoscute. Nici un talent mare nu a dominat aceasta epoca. Mihail Eminescu care si-a publicat primele versuri în *Familia*, începând cu *De-as avea* si continuând mai ales cu poezii de dragoste si chiar Vasile Alecsandri, nu au scris poezii de iredenta ardeleana. Din primul, Emil Giurgiuca reproduce *Doina*, al carei accent cade mai ales pe lupta împotriva strainismului, îmbratisând pe românii de pretutindeni si doua poezii mai putin cunoscute: *Iesit-au Dragos Voda* si *Horia*. Ultima este inspirata exclusiv din realitatile nationale ale Transilvaniei, dar este doar o încercare de tinerete. Poeziile lui Vasile Alecsandri, usoare, naive, într-un obositor ton oficial, nu intereseaza nici atât. Adevarata masura a poeziei iredente ardelene din aceasta epoca o formeaza tot revista *Familia* si *Foaia pentru inima, minte si literatura*. Versurile înflacarate si calde ale lui Miron Pompiliu, Iosif Vulcan, Justin Popfiu, George Baritiu, Gh. Bocu si multi altii, slabe si mediocre ca valoare artistica, dar izvorâte dintr-o mare dragoste de neam si dintr-un elan patriotic neprecupetit, încalzeau inimile întregii Transilvanii. Sinteza acestei poezii este *Desteapta-te Române* a lui Andrei Muresanu, cu titlul adevarat *Un rasunet*, aparut în *Foaia pentru inima, minte si literatura*, în 1848. Pusa pe note, aceasta poezie face ocolul tuturor tinuturilor locuite de români, umple sufletele de o nobila revolta si încredere, devenind în scurt timp marsul libertatii românesti. Este un cântec revolutionar si puternic, demn de anul 1848, de adunarea de pe *Câmpia Libertatii*, de Avram Iancu si de toata acea lupta

îndârjita pe care au dus-o românii din Transilvania în aceasta epoca.

Totusi, puternica personalitate poetica a lui Eminescu, care îsi publica în *Convorbiri literare* în acest timp operele sale de maturitate, nu se putea sa nu aiba acouri în poezia Transilvaniei. *Convorbirile literare* erau citite cu asiduitate peste munti si activitatea Junimii binecunoscuta. Însusi Titu Maiorescu a purtat o corespondenta bogata cu Iosif Vulcan si cu fruntasii scrisului ardelean. Iata un astfel de ecou eminescian:

Laurian, Cipariu scruteaza ale limbii vechi isvoare,
Maiorescu cata fratii risipiti printre popoare;
Baritiu mintile desteapta, iar Barnutiu cel chibzuit,
Ale dreptului origini chiar în fire le-a gasit;

Muresan loveste lira si din stânci în stânci Carpatii
Întrunesc din patru unghiuri pe toti fratii-nstrainatii;
Iara tu parinte bune cu al crucii viu cuvânt
Chemi poporul la-naltime si-l ridici de la pamânt.

Eliad si Lazar salta pe-ale nemurirei plaiuri,
Sincai, Maior, cu dulceata recunosc a voastre graiuri;
De acum nu mai e teama ca românul va pieri,
Când din neam în neam, o, Doamne, îi trimiti astfel
de fii.

Aceste strofe fac parte dintr-un întins *Fragment*, intitulat *Imnu si Oda*, dedicat Episcopului Ioan Popasu al Caransebesului si publicat în *Amicul Familiei* (Gherla), în 1887, de Zaharia Boiu. Influenta lui Eminescu merge pâna la pastisa. La alti poeti, cum este Miron Pompiliu, ea este mai diluata si mai mult filtrata prin melodia proprie. Totusi, atmosfera, factura versului, ritmul, ramân cu evidenta eminesciene. Iata câteva versuri:

Mii icoane-ngrozitoare îmi întâmpina privirea,
Larma, svonuri surde, sueri si fanfare-n aer tremur,
Muntii vârfurile-si clatin ca de un grozav cutremur,
Fulgerile sageteaza, vajnic tunetul vueste,
Codrul de stejar se-ndoaie, valea urla, clocoteste.
În acest vârtej salbatec, fulgere când trec prin ceata,
Se arata scene crunte, care sufletul îngheata;
Mai apoi lucind cu slava se pogoara dintr-un nor,
Sabie de foc în mâna, îngerul razbunator.

Factura si atmosfera eminesciana sunt clare.

Al doilea ciclu al antologiei lui Emil Giurgiuca este intitulat *Chemarea Transilvaniei* si cuprinde epoca dintre 1894 si 1914, adica de la Memorandum pâna la razboiul mondial. În aceasta epoca Transilvania cunoaste doi poeti mari: Cosbuc si Goga. Locul *Familiei* este luat de *Luceafarul*. George Cosbuc nu a avut o activitate de propriu-zisa iredenta transilvana. Singura sa poezie de acest fel este *In opressores*, publicata în *Vatra*, în 1894, Emil Giurgiuca mai reproduce un fragment din *Moartea lui Gelu* si un pastel, *Pe Tâmpa*. Mobilul interior al acestor poezii este însa altul. Totusi, Cosbuc reprezinta un moment de culme în poezia transilvana. În baladele si mai ales în idilele sale capata viata întregul peisaj al Transilvaniei, natura si viata de la tara, sanatatea morala si vigoarea sufleteasca a neamului. Este o viziune noua, mai senina si mai împacata, reprezentând realitatile primare ale taranului transilvan, dincolo de încruntarile si durerile prezente. George Cosbuc este singurul poet care întregeste în marginile unui umanism mai larg, mai putin trist, peisajul exterior si interior al Transilvaniei. Optimismul sau este profund taranesc. Mai putin mesianic, dar mai cald si mai duios, el este mai *poet*. Este chiar un mare poet, cel dintâi poet adevarat al Transilvaniei, depasind total si

definitiv atmosfera regionala, prin marea lui arta si ramânand totusi în ea, prin continut. Îmi permit sa cred ca Emil Giurgiuca ar fi trebuit sa reproduca mai multe poezii, astfel caracteristice, din Cosbuc, în aceasta antologie.

E adevarat însa ca întinsa coarda a sensibilitatii ardelene din aceasta epoca este reprezentata de Octavian Goga. În jurul *Luceafarului* s-au grupat cei mai multi poeti, de la Andrei Bârseanu si Maria Cuntan, la V. Albu, Ioan Borcia, Vidu Rusmin, etc. Încordarea sufleteasca ajunge la culme, nemultumirile si strigatele de lupta nu mai cunosc oprelisti. Octavian Goga este poetul neamului obidit, cântaretul patimirii sale. Ceilalti poeti sunt puternic influentati de dânsul. Iata-l pe V. Albu:

Eu va ascult mosnegi cucernici...
Si-mi pare jalnicul soptit
Ca-i o poveste-ndurerata,
A unui neam desmostenit.

Iata-l si pe banateanul Cassian R. Munteanu:

Astfel, mosnege, pâna astazi
Ne-a curs viata împreuna
Si-n sufletul amândurora
Simt cum amarul se aduna:
În pieptul nostru clocoteste
Rasplata zilelor robite,
Iar tu sub scoarta împietrita
Ascunzi puteri nebanuite.

Si când unealta pângarita,
Va sparge-n inima ta cale,
Comorile sa mi le fure,

Atunci sa tresarim de jale:
Din temelie sa te scuturi,
Sa gemi ca tunetul ce moare
Si sa cutremure vazduhul
Mânia ta îngrozitoare.

Din adâncimea furioasa
Sa scoti cenusa foc si smoala,
În bezna sa se-mbrace zarea
Ca-n ziua când mortii se scoala,
Câmpia lor pârjol s-o arza,
Ca sa ramâna numai zgura,
Cum noi vom strânge-n balti de sânge
Nepotolita noastra ura.

Toti poetii marunti ai acestei perioade sunt determinati de Octavian Goga. În afara de continutul identic al inspiratiei lor, aceasta influenta patrunde pâna în adânc în limbaj si în formele de vers, în tehnica si în imagini. Aceleasi perioade largi, aproape retorice, cu strofe de 6-10 versuri, începute cu un *si* general, fara o determinatie gramaticala precisa. Aceeasi proiectare a sufletului peste elementele naturii, umanizându-le, facându-le partase la durerea românească, asociindu-le la luptele si revoltele poporului asuprit. Pretutindeni Octavian Goga predomina.

Totusi, aceasta epoca mai cunoaste un însemnat poet care participa la iredenta Transilvaniei, el însusi nascut pe acele plaiuri. Este St. O. Iosif. Mai liric decât Octavian Goga, mai domol si mai restrâns în el însusi, amestecând cântecul haiducesc cu melodiile minore, duios-intime, St. O. Iosif nu se ridica la perioadele largi ale lui Octavian Goga, cântarea lui nu are acel suflu urias care misca muntii si tulbura masele. Reproducem o masura:

Trece-n sus, pe plaiu în sus,
Un voinic pe-un murg calare,
Înapoi se uita dus
Peste mândrele hotare...

Dus el cata spre Ardeal
Unde-o turla-n fund stralucesc
Murgul urca greu la deal
Pe voinic de abia-l mai duce...

Neguri, de bradet se-ntind.
Turla-n vai demult e stearsa.
Dar voinicul pribegind
Tot mai tine fata-ntoarsa.

Acest înstrainat care «tot mai tine fata întoarsa» spre Ardeal este însusi St. O. Iosif. Poezia lui este adânc patrunsa de durerea despartirii, de jalea pribegirii pe drumuri straine. Cu accente potolite, de elegie si de cântec în surdina, aceasta poezie oglindeste o noua imagine a liricii ardelene, aceea a dorului de casa si peisajul natal. Idilicul Cosbuc a simtit si el acest sentiment, dupa stabilirea sa în Bucuresti si ne-a lasat câteva poezii pline de duiosie, în frunte cu acea cunoscuta *Mama*. Octavian Goga, care se situa mai mult decât toti în traditia de lupta a poeziei din Transilvania, nu este nici el strain de acest sentiment. El apare în poezii ca *Batrânii*, *Casa noastra* si multe altele si se subîntelege în toata lirica sa. Acest substrat intim, încordat pâna la o mare tensiune interioara, a dat prilej lui Ovidiu Papadima sa încerce o noua interpretare a poetului, acordându-i un interes mai larg si scotându-l din formula de «poet al Ardealului». Încercarea a reusit. St. O. Iosif este deci în ton cu un accent continuu al poeziei ardelene.

Trebuie sa subliniem prezenta tot mai bogata a scriitorilor

de dincoace de munti, în procesul Transilvaniei. Mesianismul zgomotos si întins al lui Goga le-a dat si lor avânt. Iata câteva nume: N. Iorga, D. Nanu, Corneliu Moldovanu, I.U. Soricu. Poezia lor nu se ridica pâna la tonul puternic al lui Goga si adeseori nici pâna la cel al poetilor ardeleni marunti. Ea intereseaza doar ca document pentru simtirea românească din acel timp si pentru atentia acordata în Principate cauzei Transilvaniei. De altfel literatura românească din acel timp, în poezie, traia tot prin Cosbuc, Goga si Iosif. Nici N. Iorga, nici I.U. Soricu si nici chiar Corneliu Moldovanu, nu aveau nici circulatia poetica si nici vigoarea talentului lor.

Odata cu începerea razboiului modial problema Transilvaniei devine mai acuta, mai imediata. Refugiatii ardeleni, în frunte cu Goga, nu înceteaza sa ceara României o solutionare grabnica, prin arme. Aceasta epoca, cuprinsa între anii 1914 pâna la 1918, formeaza în antologia lui Emil Giurgiuca un nou ciclu intitulat *Patria si razboiul pentru Transilvania*. Ceea ce caracterizeaza aceasta perioada este participarea covârsitoare a poetilor din România libera la cauza Transilvaniei. Poetii ardeleni aproape nu exista. Goga îsi lichidase, aproape, cariera sa poetica. Lupta sa întrebuinta acum arme politice. Cosbuc si Iosif sunt coplesiti de dureri si tragedii personale. Un poet nou ardelean nu se nascuse înca. În schimb, un Zaharia Bârsan, un I. Biciola, un Ovid Densusianu, un George Gregorian, un George Murnu, un Mircea Dem. Radulescu, un V. Voiculescu, îmbratiseaza cu entuziasm cauza Transilvaniei. Toti cereau interventia României, prin arme, pentru a trece muntii. Motivul acesta este general în poeziile reproduse aici de Emil Giurgiuca. Iata-l la V. Voiculescu:

O chinga de munti ne desparte
Si stâlpii cu steme straine...

De-ar curge si piedici de moarte
Stau propta între noi si-ntre tine.

Tintindu-si privirea viteaza,
Din culmea ce-ameninta cerul,
Cu mâna pe pusca ofteaza,
Privindu-te lung, granicerul.

Caci vede largi câmpuri bogate,
Taiate de ape domoale,
Cu grâne de vânt leganate
Si codri salbateci la poale.

Cuprins ca de-o aspra mustrare,
Se-ntoarce târziu catre tara,
Din munti peste vai, pân-la mare
O trece sub ochi si-o masoara.
Ce gânduri îl poarta departe,
Caci iarasi se-ntoarna spre tine,
Au chinga de munti ne desparte
Si stâlpii cu steme straine?

Aceleasi pamânturi si sate,
Si bratele-aceleasi pe pluguri,
Dar stau între noi blestemate
Ascunse si vechi viclesuguri.

Acesti munti trebuie trecuti. Toata poezia de iredenta ardeleana din timpul razboiului mondial se rezuma la acest strigat: «Sa trecem muntii!».

Fara îndoiala, perioada dintre 1918 si 1940, pe care Emil Giurgiuca o intituleaza *Transilvania libera*, este cea mai bogata

în poeti si poezie. Dupa Unire, idealul national fiind împlinit, spiritele se aseaza si se linistesc, avânturile sufletesti se întorc spre alte idealuri. Poezia transilvana din aceasta epoca se îndreapta în special spre peisajul bucolic al tarii, spre satul românesc de munte si de câmpie si spre realitatile noastre sociale. Miscari tineresti iau fiinta în centrele mai importante ale Transilvaniei, la Cluj, la Sibiu, la Brasov si chiar în orasele mai mici ca Turda si Medias. În 1921 apare la Cluj *Gândirea*. Transilvania intra astfel în ritmul de viata culturala a tarii, participa la lupta pentru unitatea ei spirituala si la miscarile cu caracter polemic, de natura politica si sociala. Poezia sa este dominata de doua mari talente, cu referinte unice în toata poezia noastra moderna: Lucian Blaga si Aron Cotrus. Daca ultimul este mai singular, mai putin imitat, prin accentul social al liricii sale si prin expresia ei dura, prea materiala, celalalt intervine în procesul de formatie al întregii poezii tinere. Orizonturile largi, de vecinatati metafizice, cu aderente la folclorul si la peisajul românesc, patrund tot mai adânc în poezia Transilvaniei de dupa razboi. Apar câteva talente tinere exceptionale. Astfel sunt: Mihai Beniuc, Emil Giurgiuca, George Boldea si chiar Ion Balan, George Popa si Stefan Baciu. Gruparile *Abecedar, Pagini literare, Gând Românesc* si *Lanuri*, dezvolta o activitate poetica bogata, spre care se îndreapta cu simpatie toata presa literara româneasca. Peisajul ardelean este blazonul cel mai de pret al acestor poeti. Citez din Mihai Beniuc:

Aicea printre Ardeleni ma simt acasa.
În fiecare vad un nepot de-al lui Horia, de-al lui Iancu,
Ai! ce s-or misca într-o zi Muntii Apuseni,
Ce s-or urni din loc ca uriesii!

Un accent social puternic, pe linia lui Aron Cotrus, strabate prin toata poezia lui Mihai Beniuc. În locul

revendicarilor nationale, poetii ardeleni lupta acum pentru revendicari sociale. Lupta ramâne un caracter, daca nu dominant, înca notoriu, al poeziei lor.

La alti poeti, ca Emil Giurgiuca, George Popa si Vlaicu Bârna, primeaza peisajul bucolic, senin si larg, cu elemente de pastel interiorizat. O imagistica bogata, decurgând din Lucian Blaga, da acestei poezii un ritm lent, de vara lenesa, de poezie a contemplatiei pure. Ce frumos se scurg aceste unde domoale de peisaj estival (Emil Giurgiuca):

Înfig într-un snop galben secerea.
Plesnit de soare-n umere cu bice,
Ma culc în ierbi de smalt subt cocostârci de spice.
Seninul fulguie pe pleoapa mea.
Strâng bratele-ntre vrejuri de pamânt,
Sa nu le mai pot descâlci din flori,
Pe umere-mi cresc tufe de cicori -
Pamântul cald ma soarbe ca pe-un vânt.

Furnicile ma cara-n iarba, stramatura
Sunt ca un trunchi de pom cazut de mult
Si greerii ma ostenesc mai mult
Urzind pe ochi un cer paios de bura.

De m-as scula as fi un lan enorm,
Un dâmb de ierburi începând sa umble,
Dar tot vazându-mi sfarma greu pe tâmple
Cântecul surd: s-adorm, s-adorm, s-adorm...

Aceasta împacare în natura, în viata frusta si rustica, unita cu o dragoste aproape sectara de peisajul Transilvaniei, de istoria ei si de taranii ei si cu o tendinta de lupta sociala, ca în poezia lui Aron Cotrus, a lui Mihai Beniuc, a lui Ion Th. Ilea si a altora mai

putin însemnati, aceasta orientare spre zari noi, ramânând totusi în elementul de acasa, formeaza caracteristicile poeziei ardelene de dupa razboi. În centrul poeziei generale românesti, atât de mult tulburata si de bogat diversa, contributia Transilvaniei este cu totul remarcabila.

De la 1940, dupa evenimentele politice si nationale atât de dureroase, asistam la o noua poezie de iredenta ardeleana. Sustinuta în primul rând de poetii ardeleni, cu mult talent de Emil Giurgiuca, de Mihai Beniuc, de Vlaicu Bârna si de altii câtiva si cu un talent mai palid de ceilalti, aceasta poezie, numita de data aceasta *poezia refugiului*, este zilnic prezenta printre noi. Ea este alimentata de foarte multi poeti din Vechiul Regat, ca N.I. Herescu, D. Iov, George Gregorian, V. Voiculescu, etc. Au aparut chiar câtiva poeti caracteristici, ca: Lucian Valea si Justin Iliesiu, cu o circulatie de masa deosebit de întinsa. Acesti poeti îsi recita, cu un succes neînchipuit, propriile versuri, la sezatori si întruniri publice. Astfel, poezia Transilvaniei de astazi are mai mult un caracter retoric, cumpanind iarasi între patosul national si între echilibrul estetic. În afara de câteva exceptii, ea intereseaza doar prin functiunea ei luptatoare si eteronomica. Nu are o valoare poetica exclusiva. Fiind expresia unei atitudini comunitare, criticul trebuie sa o judece în cadrele mobilelor politice si nationale care o determina, renuntând la toga estetica. Daca Emil Giurgiuca, Mihai Beniuc si Emil Botta au reusit sa împace si sa armonizeze primatul national si patriotic cu cel estetic, acest fapt se datoreste unui talent poetic deosebit. Numai ei însa si ceilalti câtiva egali ai lor, nu ar fi putut determina o atmosfera întreaga, cu caracter de ansamblu. Pentru acestea sunt necesare toate celelalte contributii, mai mici si mai neînsemnate, ca valoare artistica, dar uneori foarte însemnate ca atitudine generala, întregitoare si popularizatoare de atmosfera. De altfel, acesta este caracterul întregii poezii ardelene.

* * *

Masivul volum de poezii al lui Petre Stati (aproape 200 de pagini) ne atrage atentia doar prin zbuciumul sufletesc pe care-l contine, prin acel tumult de experiente interioare, de tristeti si de melancolii meditative, în care recunoastem o parte din framântarile noastre, ale fiecaruia. În versuri oneste, scrise corect si adeseori reliefându-se prin câte o imagine sau prin câte o metafora noua, personala, acest continut sufletesc ne este împartasit direct, fara pregnanta, poetul pierzându-se deocamdata în apele comune ale lirismului curent. Totusi, putem cita, remarcându-le, astfel de strofe:

Marunt bureaza ploaia toamnei
Peste-ntunerecul din lac.
Spre apa, salcii toropite
S-au despletit elegiac...

Ne bate ceata drept în fata.
Margaritare ca de fum
În parul blond, pe-alint de gene
Ti-au pus podoaba lor acum.

Ce tristi suntem în asta seara!
Purtam în inima poveri.
Pe crengi de gând apasa clipe
Din luminosul nostru ieri.

S-au prefacut în piatra norii.
Lâncezitoare, umbra lor,
Atinge huma rasmuiata

Si recii ei fiori ne dor.

Se departeaza tarmul zarii.
Poverile de noi se tin,
Ne ducem negura prin noapte
Cu pas învins, pe drum strain.

Versul precis, clar, denota o activitate poetica încordata, o munca de laborator îndârjita. Poetului nu-i lipseste decât noutatea inspiratiei, o viziune mai personala a lumii si a propriului sau univers liric, pentru a se impune. Deocamdata, foarte deseori îl pândesc banalitati ca acestea:

Norocul si cu soarta sunt doi prieteni rai.
Norocul poate-i cântul unui nebun, în noapte,
Din care ici pe colo mai prinzi razlete soapte,
Apoi astepti dearândul toti anii buni ai tai.

Didactic si comun, versul sau ramâne cenusiu si inexpresiv, ratând un continut sufletesc bogat. Poetul trebuie sa se adune, sa fie el însusi.

(**RFR**, an. XI, nr. 1, ianuarie 1944)

Radu Gyr, *Balade* (Bucuresti, Editura Gorjan, 1943, 270 p.); Horia Nitulescu, *Toamna în paradis* (Bucuresti, Imprimeria penitenciarului Vacaresti, 1943, 92 p.); Coca Farago, *Poeme pentru singuratate* (Bucuresti, «Tipografica», 1943, 96 p.);Mariana Mosoiu, *Poemele Soarelui* (Brasov, Tipografia Minerva, 1943, 80 p.).

Poezia de inspiratie românească a lui Radu Gyr readuce în discutie problema raportului dintre arta si etnicitate. Este binecunoscuta antinomia iscata între literatura de strict colorit etnic, grupata mai ales în jurul revistei *Gândirea* si între partizanii esteticii autonome. Discutia purcede, dupa cum se stie, înca de la Maiorescu. Solutia ne-o da tot el, atunci când recunoaste poezia de iredenta ardeleana a lui Goga. Totusi, cele doua tabere stau înca fata în fata.

Arta moderna a reusit sa anexeze atâtea domenii si sa supuna materiale atât de straine de obiectul estetic, încât a mai porni astazi la o discutie în acesti termeni ar fi un indiciu de orizont foarte strâmt. Orice continut sufletesc, orice sentiment si orice atitudine pot servi ca material artistic. Totul e vechi si epuizat, din acest punct de vedere. Nu aici trebuie cautat acel principiu al originalitatii, acel suflu de noutate si de prospetime interioara, care defineste un poet. Prin metoda analizei mecanice, exterioare, care aseaza în rafturi si eticheteaza continuturi si procedee eteronomice, extraestetice, în materie de poezie, nu se poate ajunge la nici un rezultat valabil. Aici, singurul instrument sigur, puternic, este intuitia. Ea merge direct la sursa, scormonind în însasi autenticitatea si valabilitatea interioara a poetului, adica raspunzând la întrebarea atât de banala, dar atât de adevarata totusi, daca el *are sau nu talent*. Cu alte cuvinte, daca are sau nu o lume a lui, un fel propriu de-a

raspunde la marile întrebari umane, de-a crea o noua armonie a lucrurilor, unitara, plina, sincera. Principiul noutatii si al originalitatii nu trebuie înteles pe dinafara, strain de creatia propriu-zisa. Criticul trebuie sa patrunda mai adânc, sa treaca peste continutul imediat, peste *materialul brut* al sentimentelor si al atitudinilor exterioare.

Astfel, noi socotim ca discutia pornita de la problema raportului dintre arta si etnicitate, în acesti termeni exclusivisti si periferici, nu raspunde, la nici o întrebare esentiala de estetica.

Ea trebuie pusa altfel.

Volumul de *Balade* al lui Radu Gyr este un prilej potrivit pentru a încerca o lamurire a acestei chestiuni. Inspiratia sa româneasca, acea lume legendara a baladei noastre populare si a peisajului etnic, cu manastiri voevodale, cu eroi de cântece batrânesti si cu poteci agresate de haiduci, formeaza un univers poetic pe cât de specific pe atât de unitar. Poet de efervescenta verbala si de o sensibilitate bogata, Radu Gyr realizeaza aici o poezie sincera si limpede, pastrând întreaga atmosfera a poeziei populare. De la *Eulaliile* lui Dan Botta (evident, cu un suport artistic diferit) poezia româneasca nu a cunoscut o alta încercare atât de reusita de a reînvia melodia versului popular si toata acea armonie morala si sufleteasca a trecutului nostru. Radu Gyr nu *copiaza* tiparele si motivele cântecului batrânesc. El se *identifica sufleteste* cu ele, face parte, organic, din atmosfera lor. Poezia sa apare astfel sincera, patrunsa de un fior launtric violent. Cele mai multe din versurile de inspiratie nationalista, toate acele compuneri în stil cronicaresc, evocari de figuri istorice, umflate, sunatoare, ce s-au publicat din abundenta în ultimii ani, au compromis jalnic acest gen de poezie. Versurile erau silite, goale, ostentative. Nimic autentic în ele. Radu Gyr este departe de aceasta artificialitate. Inspiratia sa este flacara adevarata. Ea creste dintr-o tensiune interioara puternica. Numai în aceste conditiuni poezia nationalista, ca si poezia de orice fel, poate fi

acceptata.

Volumul este împartit, foarte distinct, în cinci cicluri. Fiecare dintre ele ar putea forma o culegere aparte. Primul ciclu, intitulat *Fuga lupului*, contine câteva frumoase poezii de inspiratie naturala. În bucati ca: *Fuga lupului*, *Tigani ursari*, *Încrustari pe-o cobilita*, *Pe un chilim*, Radu Gyr ne prezinta cadrul de viata si de formatie legendara al sufletului românesc. Peisajul de munte, atât de poetic si de pur, plin de o salbatica frumusete, ne este înfatisat în valorile lui primare, singuratice si neîntinate de oameni. Versul este limpede si proaspat, el însusi înzdravenit de aerul de munte:

Muscând paznicul, din cusca lui, spre munte,
lupul ca o flacara-a tâsnit...
Tremura padurile pe frunte
cu inelul brumel sfintit.

Luneca din bahnele cetoase
miros vânat de salbaticiuni.
Vântul sus, pe labe somnoroase,
se târaste ca o fiara prin solduni.

Lupul fuge. Zari îi cad în blana.
Crengile: arcane, sbilturi, bice.
Brazii clatina albastra lor capcana,
din puhoae îl stropesc alice.
Îndarat, se surpa vremea cu lung vuet
ca o stânca prabusita. *Jnepii fug.*
Noaptea zornaie. Adâncurile sue.
Râpe-l beau. Si piscurile-l sug.

În afara de versurile subliniate, ce constituie imagini atât de plastice si de proprii, poezia întreaga respira într-o atmosfera

de puritate naturala si de o înalta prospetime. Notatia este bogata si vie, patrunsa de o semnificatie abia indicata, care o înfloreste. Lupul singuratic, de altfel, este un motiv cunoscut.

În capitolul *Cântece* întâlnim o poezie lirica usoara, brodata pe motive populare curente, ca: *Pasare galbena-n cioc, Inelus-învârtecus*, în total vreo 15. Versul capata un suport sufletesc de o consistenta suava, plina de poezie, în care elementele cunoscute ale poeziei populare, ca: *dor, vis, stele*, se îmbina într-o melodie placuta, personala. Radu Gyr a pastrat atmosfera si valorile expresiei populare în toata acceptia lor primara. Cu toate acestea, sau tocmai de aceea, cântecul atinge uneori regiuni de o profunzime remarcabila. Citam *Inelus-învârtecus*, poate bucata cea mai expresiva, din acest ciclu:

Inelus-învârtecus
moarte, joc cu lunecus,
în ce inelar cazusi?

Juvaerul tau de fum
toate le preschimba-n scrum,
ca podoaba-ti de naluca
pica-n deget si-l usuca...

Inelus-învârtecus
cu smaragdul jucaus, -
zâmbetele cu livezi
cum le stingi si le-noptezi?

Mâinile de ce le-nchizi
sub un zarzar cu omizi?
Iara ochii - tufarici,
de ce-i umpli cu furnici?

Viata, negru carabus,
moarte, joc cu lunecus,
inelus-învârtecus.

În aceste versuri motivul popular se transforma într-un simbol de o remarcabila poezie a mortii. Trebuie retinuta aceasta posibilitate de-a *asimila* atmosfera si viziunea cântecului batrânesc si de-a le transforma într-un material de proprie inspiratie.

În *Tara* si *Mânastiri*, capitolele cele mai periculoase pentru genul acesta de poezie etnica, Radu Gyr reia aproape toate temele liricii traditionaliste, de la versul cronicaresc, care ne aminteste de *Pajerele* lui Matei Caragiale, pâna la *Voda Stefan, Tepes, Ioan Voda* si toate acele motive istorice românesti, compromise de altii. Fata de toti acestia, Radu Gyr aduce si aici o inspiratie proaspata si o puternica vibratie poetica. Acest material vechi, în numele caruia s-au nascut totdeauna atâtia falsi cântareti, la el se transforma într-o substanta lirica sincera, ce trebuie retinuta. Radu Gyr ramâne poet pâna si în versurile sale cele mai curente, cele mai straine de poezia propriu-zisa. Reproducem bucata intitulata *Descalecatorul*:

Se rezimau padurile în ghioage.
Muntii taceau cu stemele pe frunti.
Grei, se lungeau pe labe anii crunti
si mormaiau ca ursii în bârloage.

Când am pornit calari la vânatoare,
un cap de zimbru soarele parea.
Pe stânci, zavozii mei, cateaua mea,
latrau nemarginirea rotitoare.

Unde-a cazut, însângerata, fiara,
jiltul meu tânar creste ca un spic,
Mi-am svârlit turcana-n Carul-Mic
si-am sarutat veciile si Tara.

Vechea legenda istorica devine aici un material de poezie simbolica, Descalecatorul se confunda cu poetul vânator de nemarginire si de vesnicie «rotitoare». Astfel, motivul national nu ramâne exterior, ostentativ. El devine suportul unei lumi interioare, al unei tensiuni sufletesti.

Pâna aici, majoritatea poeziilor cuprinse în aceste pagini erau profund lirice. Abia în capitolul *Fântâna cu pandur* întâlnim *balada* propriu-zisa. Aici, motivele populare capata o amploare în bucati ca: *Balada fratelui care a murit de ciuma*, Radu Gyr reia câteva din motivele cele mai pretioase ale baladei populare românesti, pe care le trateaza ca pe un material propriu. Multe dintre ele nu sunt altceva decât o punere în valoare, o dezvoltare poetica mai larga, a unor variante putin cunoscute, pe care poetul le-a cules din lumea satelor noastre. Fiecare bucata poate fi urmarita, astfel, paralel cu exemplarele originale, din colectiunile noastre de poezie populara. Un specialist ar putea trage de aici concluziuni foarte interesante. Noi ne multumim sa amintim doar ca George Cosbuc a fost si el ispitit de aceste balade populare. În afara de *Nunta Zamfirii*, de *Moartea lui Gelu*, multe din poeziile sale din tinerete si în special dintre cele publicate la *Tribuna* lui Slavici, sunt creatiuni de acest fel. Motivul strigoiului care pleaca sa aduca pe sora-sa maritata departe, a fost tratat de Cosbuc în balada *Draga mamei*, scrisa la Nasaud în 1883 si aparuta în *Tribuna* din 25 mai 1886. Ea a fost publicata si aparte în biblioteca populara a *Tribunei* (Nr. 25). Acest motiv este reluat de Radu Gyr în *Balada fratelui care a murit de ciuma*, evident într-o alta varianta decât cea cunoscuta

de Cosbuc si într-o forma mult mai savanta.

În general, balada lui Radu Gyr nu este propriu-zis o balada epica. Poetul este mereu prezent în versurile sale. Adeseori, întâlnim la sfârsit o strofa sau doua, în care ne este indicata identificarea cu destinul eroului popular. Un exemplu caracteristic este bucata *Domnul de roua*, care se termina cu aceste strofe:

Cneazule ca roua
Domn cu umbre line,
tristul tau landou a
înnoptat în mine.

Anii mei te-aduna,
print cu rani amare,
sa visezi în luna
si sa mori în soare.

Astfel, si din acest material poetul face o tensiune proprie. Valabilitatea lui este interioara.

Mai trebuie sa observam apoi toata acea bogata imagistica pe care Radu Gyr o presara cu atâta darnicie în toate paginile sale. Numai versurile citate aici ne pot da un indiciu. Poet de un puternic colorit verbal, el realizeaza o atmosfera metaforica remarcabila. Poate ca aici critica ar putea sa-i gaseasca unele puncte slabe. Din cauza efervescentei sale verbale, Radu Gyr nu este totdeauna un poet de profunzimi reale. Versul sau scânteiaza prea la suprafata. Este ceea ce i s-a obiectat în *Poeme de razboiu*, de catre unii. Obiectia poate fi mentinuta si aici.

În general, însa, este un poet veritabil, care raspunde categoric, prin opera sa la discutia inutila semnalata la începutul acestor rânduri.

* * *

Desi la primul volum, numele lui Horia Nitulescu se bucura de o circulatie literara, în rândurile tinerilor, curenta. În afara de articolele de ziar, poeziile semnate mai ales în *Mesterul Manole, Convorbiri literare* si *Revista Fundatiilor Regale*, i-au asigurat o notorietate poetica promitatoare. Acest prim volum era asadar asteptat.

Va trebui sa marturisim însa de la început, nu ca asteptarile noastre au fost înselate, dar ca paginile de fata nu reprezinta masura întreaga a talentului sau. Multe din poeziile aparute în *Revista Fundatiilor Regale*, pe care nu le gasim aici, le socotim superioare. Ma gândesc mai ales la poeziile de razboi. De la cea dintâi bucata ne izbesc neplacut ecourile argheziene:

Si de la Dumnezeu am învatat ceva: caligrafia:
Eu nu-l vad, ca altii, cu oile sau în ogor,
nici robotind ca un salahor,
cu sapa, cu barda, sau mistrie.
Nu, eu îl vad scriitor:
se aseaza la masa lui de argint, ia condeiul si scrie.
O, condeiul lui de margaritar!
Si scrie apasat si sterge, scrie rar,
numai cu roua si vis.
Uite, sub ochii nostri s-a deschis
fragedul Lui manuscris.
Mie îmi place cum scrie El valul,
râul, ca un fir de beteala
si dunga norilor pe zare, violeta,
dealurile, desenate usure, cu creta,
stelele sus, ca un lan de cirilice
si parafa Carului Mare.

Pentru toate vremurile,
pentru toate graiurile,
are acelasi, din veac, alfabet.
Scoate doar alte corneluri din sipet
si scrie din nou, ca la-nceput,
în piatra, în iarba, în lut, etc., etc.

Poezia este frumoasa. Dar atât ideea cât si expresia ei sunt argheziene. E o influenta pe care o întâlnim, mai palida, si în alte poezii din volum. La ea putem adauga si pe cele ale lui N. Crevedia, el însusi arghezian si a lui Emil Botta.

Recunoastem însa în aceste vecinatati numai o întâlnire temperamentala. Horia Nitulescu poseda o forta interioara puternica, o sensibilitate în acelasi timp violenta si duioasa, care îl apropie de Tudor Arghezi. Aceasta sensibilitate este sincera. Totul în sufletul sau este vibratie si tumult. De aceea, lirismul sau este sanatos, vital. Poemul creste în sentimente aievea, din experiente sufletesti, din viata. Sa remarcam ca acest fapt este foarte important. El defineste însusi destinul poetic al unui autor. În acest sens, Horia Nitulescu este un *poet*. Poemul sau e ardere adevarata. De aici acea impresie de organic, de natural, pe care ti-o lasa pâna si bucatile strabatute de influente straine. Nimic artificial în inspiratia si în arta sa. Imaginile, violentele de limbaj, sentimentele comune, se topesc toate într-un aluat proaspat, personal. Din aceasta poezie se ridica densi, calzi, aburii vietii, o bucurie de-a trai plina, usor melancolica, umana. Este ca un câmp îmbibat cu seva, ca un ogor ce fierbe, primavara.

Sentimentul cel mai puternic cântat de poet este dragostea. Incantatorie, aceasta dragoste pamânteana, adamica, este strabatuta de un iz proaspat de senzualitate, ca în versetele Vechiului Testament. Se confunda cu femeia, cu fiinta ei întreaga, fizica si sufleteasca. Nimic mai uman, mai sincer.

Temperament pasionat, cald, uneori violent, Horia Nitulescu este strain de artificiu:

Când las s-alunece matasea, în camara,
Si se-nfioara trupul, ca sub îmbratisare,
Rasar din spuma rufei, ca din genuni amare,
Atât ceresc de nuda, nepamântean de clara,
Parca sfâsie spatiul o sabie de para.

Când desenez cu bratul în aer o voluta
Si sânii când încerc sa-i prind în cupe,
O fericire trista, adânc se rupe.
Crescând atât de plina, intacta, nou nascuta,
Ma simt precum e marea-n amiaza, absoluta.

Aceasta imagine a perfectiunii feminine, întruchipare a dragostei si a vietii însasi, aceasta nevoie de-a concretiza plastic sentimentul iubirii, ideea chiar («Si coapsele prea limpezi, rotunde ca ideea»), reprezinta, în poezia lui Horia Nitulescu, o obsesie:

Vecia adormita în argila
Desface-un brat de marmura, tacut.
Si astazi de fiori e strabatut,
Ai trudei, nascatoare si fragila.

Putrezitoare, degetul si dalta,
Zburate pulberi, vântului, de mult.
În bratul viu, înmarmurit ascult,
O lume noua cum tresare, alta.

Frumusetea plastica, sculpturala, liniile bine arcuite, armonia dintre plinuri si goluri, dintre umbre si lumini, toata acea lume sensibila a perfectiunii umane, în sensul clasicismului

greco-roman, formeaza suportul cel mai puternic al poeziei lui Horia Nitulescu. Versul sau pare el însusi cioplit cu dalta. Densa si grea, expresia este comprimata, strânsa în forme sculpturale. Fraza se apropie de valorile sintetice ale limbi latine. Uneori poetul suprima prepozitiile, inverseaza formele morfologice, violenteaza sintaxa. Iata câteva exemple:

Iubi-te-voiu *mai clar ca un sarut...*

Deasupra-ne, în urma, ***se rotind***
Tutelarul nostru astru.

Sa nu mai mi te fure, ***sa nu mi te****...*

Curatul timp acela*, în albul monoton.*

Mireasa când, în ***verde-aceea seara****...*

Aceste forme de limbaj dovedesc o lupta continua cu expresia, cu tiparele ei comune. Unele bucati devin adevarate medalii. Iata una, pe care as apropia-o de *Médaille antique* a lui Leconte de Lisle:

Coreografie, gestul împietreste
Sus, în tarie, viul ei condur,
Isonul unanim, murmura, creste,
Dând jocului melodicul contur.

Înalta, amiaza ei rasunatoare
Pe dalele cu sunetul velin.
Abrupta, în cadente suitoare,
Desmiarda, glesna, mai usure, lin.

Nalt rotitoare, dulce la auz,
Matasuri vechi cum fâlfâie vapaie.
Mai ager soldul ca un soim, asa e,
Adulmecat de spatiul andaluz.

Astfel de versuri ne dau dreptul sa asteptam de la poezia de mâine a lui Horia Nitulescu realizari frumoase.

* * *

Coca Farago realizeaza o poezie de atmosfera nedefinita, plina de o tristete organica. Versul sau este cetos si larg, fara continut plastic. Consistenta sa e numai muzicala. Lipsit de ritmica, si de tehnica exterioara, valoarea lui se masoara dupa continutul sufletesc general, pe care-l sugereaza. Familia sa poetica este formata din Rilke si din Lucian Blaga. Este o poezie de soapte si taceri resemnate, o poezie a unei blânde singuratati:

Cântecul ma cuprinde ca pe o tacere înalta
Si ma opreste la vaga raspântie de amintiri,
Îndemnându-ma sa-l aud crescând în singuratatea
Din care ochii nu mi-au stiut culege pâna acum,
Nici surâs,
Nici lacrima.

În aceasta atmosfera de tristete si de singuratate, Coca Farago traieste departe de viata adevarata, într-o lume de închipuiri mohorâte, de melancolie si de amintiri. Totul în poezia ei este umbra si departare, matase grea de taina. Ea se confunda cu o melodie monotona, cenusie, de stinsa si inutila feminitate. Fara sa realizeze densitatea materiala a tristetii bacoviene, acest lirism bolnav corespunde unei descompuneri

sufletesti de o amara sinceritate:

Sunt asa de obosita si tot ce cred ca mi se întâmpla
Vine asa de târziu,
Încât nu-mi pot clinti singuratatile.

Toate sunt colorate în cenusiu. Iubirea însasi , pe care Coca Farago o evoca în accente biblice, nu are nimic din caldura umana fireasca. Ea se desfasoara într-un cadru de singuratate lunara, dincolo de viata adevarata:

Iubitule,
Cu tine seamana dragostea lunii
Pentru fereastra mea,
Când ma daruie noptii, ca faldurile unei rochii
De-albastra catifea.
Cu tine seamana
Visatele-mi deapururi calatorii,
Cu tine seamana si primaverile si
Diminetile,
Care, toropit, nedumiresc singuratatea padurilor,
Ca si cum
De mult, prin ea, înserarile numai si-ar fi trimes
drum.

Iubitule, cu tine seamana,
Pâna acum tacutul cântec din inima mea:
Fiecare mugur de peisaj launtric mi te prevedea,
- Opririle-mi nicaieri cautându-te, cum
Dintre margini de harta,
Insula cu palmieri încearca de renuntari tihnite
Sa ne desparta...

Evocarea aceasta a iubitului, împrastiata în elementele unei fantezii poetice largi, diafanizata, este departe de continutul vital. Poezia se confunda cu divagatia lirica. Coca Farago realizeaza astfel un univers poetic muzical, compus numai din nuante si din stari sufletesti fluide. Aspectul cel mai neplacut al acestei poezii este monotonia. Poemul nu se încheaga unitar, nu are o constructie precisa. Înspiratia ramâne arbitrara, întâmplatoare. Acesta este, de altfel, impasul cel mai caracteristic al oricarei poezii de atmosfera. Este ceea ce, în alt plan, putem observa la o alta poeta tânara, de curând discutata, anume Anisoara Odeanu. Atât în volumul ei de debut *Fata lui Codru-Împarat*, cât si în recentul *Moartea în cetate*, poemul îsi pastreaza aceeasi compozitie aproximativa, lipsita de arhitectonica interna. Si acolo, ca si la Coca Farago, umbra lui Rilke si a lui Lucian Blaga se simte cu insistenta. Poate ca însasi feminitatea este mai aproape de aceste universuri poetice, fluide, muzicale, lipsite de elementul viril al compozitiei.

Astfel, *Poeme pentru singuratate* aduce doar dificultati de structura intima. Peste ele, trebuie sa remarcam un temperament poetic închegat si o arta constienta atât de posibilitatile ei, cât si de impasurile pe care trebuie sa le învinga. Ceea ce se impune în primul rând în aceasta poezie este acea lume poetica profund lirica, pe care o socotim expresia unui continut sufletesc real. Coca Farago dispune de o sensibilitate bogata si de o muzica interioara promitatoare.

* * *

Dintre multele volume de poezii pe care le-am primit în ultimul timp (Nici unul dintre aceste volume nu merita sa ne ocupam de el. Dar, fiindca autorii asteapta totusi un raspuns, le indicam aici: Aurel V. Sânger, *Melopei*; Neculai Tautu, *Matanii de zapada*

(inclusiv prefata lui George Drumur; A. Bolohan, *Viorile vazduhului*; Leonida Secreteanu, *Marele salt*; Constant I. Cosma, *Tarâna sângelui meu* (editura «Detunata» putea debuta cu ceva mai bun); Ion D. Tudorache, *Penumbre*, Ion Petrila, *Elegii din tinerete*; Lucian Emandi, *Pescarii de naluci*; Lucian Mircea, *Tristul destin*; Pavel Ion Stefan, *Cruci de foc*; Axente Oprisanu, *Altare noui*; Cornelia Buzdugan, *Versurile mele*; Ion Marin Nicola, *Visul poetului*; C. Munteanu, *Grohotis*; Nic. M. Constantinescu, *Meleag basarabean*; Victor Calmuc, *Eu n-am luptat în Caucaz*; Har. Mihailescu, *Gândind la departari fecioare*; Ion Crezeanu, *Flori negre*. Încercam sa retinem, sfatuind pe autor sa se organizeze si sa ia contact cu poezia moderna, volumasul *Ogoare si luceferi*, de B. Frunte) n-am putut retine decât debutul Marianei Mosoiu. Numele mi-e complet necunoscut. Volumul sau *Poemele soarelui* aduce o inspiratie calda, straina de atmosfera elegiaca si plângareata a celor mai multi poeti tineri. Versul Marianei Mosoiu e plin de optimism sanatos, de tinerete si de viata. El izvoraste din glia realitatii si creste din pamânt spre soare. Primavara, lumina, seva ce clocoteste în ogoarele tinere, sunt elemente ce revin cu insistenta în aceste poeme:

Tumultos pamântul si-a trimis din necunoscutele
adâncuri
Albastri munti, înalte nostalgii, spre bolta cea senina.
E Primavara. Fiecare vietate si-a gasit un drum spre
vesnicie,
Spre poarta vietii, poarta de lumina.

Înalt si larg, boltindu-se-n nemarginit se-nalta cerul.
Fara sfârsit se-ntind ogoarele cu brazde verzi, spre
zare.
Fara început si fara de sfârsit e astazi totul.
Pamântul, cerul, câmpul, îsi înalta cântecul de
sarbatoare.

Acest imn adresat naturii si vietii, ca material de inspiratie, constituie o realitate sufleteasca sincera. Poeta are ceva de spus. Tineretea ei curge prin versuri. Nu-i ramâne decât sa transforme acest tumult interior într-o melodie proprie, într-o arta poetica personala. Deocamdata ramâne debutanta, anonima. Trebuie sa se fereasca de locurile comune, de expresia prea directa, fara consistenta plastica, fara coloare. Acest prim volum e plin de astfel de defecte.

(**RFR**, an. XI, nr. 2, februarie 1944)

III. *VIATA CARTILOR* (Mesterul Manole)

EMIL GIURGIUCA: *ANOTIMPURI*

Într-un anumit sens *poesie* însemneaza *atitudine*. Atitudine în fata cerului, în fata destinului, din aceasta cetate peregrinara: *viata*. Poetul este si el un calator, asa cum, de buna seama, fiecare om nu este decât un calator. Un calator care nu-si uita sufletul acasa în vestiar, sau daca-l duce cu sine nu-l poarta în valiza. Dincolo de *cunoastere* si dincolo de *lacrimi*, poetul mai înfloreste ceva cu sine: *vibratiunea*. Avântul, lauda, revolta. Prin urmare: *atitudinea*. De-aceea poate, poetii au trecut totdeauna printre oameni, singuri. De aceea Alfred de Vigny s-a închis în turnul de fildes al izolarii definitive, de aceea Mihai Eminescu s-a înfratit cu *Luceafarul*.

Privita sub aceasta latura, poezia lui Emil Giurgiuca (ne ocupam de volumul *Anotimpuri*, aparut la editura *Miron Neagu*, de la Sighisoara) este în primul rând *lumina*, tumult alb, aer proapat. Sau, întrebuintând un cuvânt de care uneori se abuzeaza astazi, poezia lui Emil Giurgiuca este *tinerete*. Banuiesc ca, daca poetul acesta s-ar fi realizat în pictura si nu în poezie, tablourile sale ar reprezenta numai dimineti de vara, numai câmpuri inundate în soare. Si poate n-am gresi afirmând ca si în poezie n-a facut altceva decât tot niste tablouri.

Niste tablouri precis conturate, niste tablouri pline de nuantele cele mai vii. N-am gasit nici o poezie între cele 61 câte cuprinde acest volum, în care sa nu predomine elementul descriptiv. Dl. Emil Giurgiuca a reusit sa realizeze pe deplin acel pastel interiorizat de care se vorbea mult acum câtiva ani (Va

mai aduceti aminte de unele pasteluri ale suavului Stefan Oct. Iosif?). Aici, sufletul se confunda cu elementele naturii, se cumineca.

Iata aceste minunate “pierderi în larguri”, rânduite într-o poezie care nu este singura la fel în volumul d-lui Emil Giurgiuca:

Stau pe tarm cu duhul sfânt aproape
Sufletul mi-a adormit sub ape.
Sufletul mi-a adormit sub ape.

Somnul urca-n aburi din pamânt.
Prundul zorilor se afunda-n vânt.
Mie fagul, mie apele din cremeni,
Îmi sunt semeni, îmi sunt semeni, îmi sunt semeni.

Ascult plopi stropiti cu argint pe coaja
Supti de câmpul aburit,
Mugurii sorbind din infinit
Ruga ciocârliilor de vraja.

Am topit azi noaptea vrajitoare
Clopotele de clestare cucului,
Condurasi de-azur haiducului,
Mie râsuri, mie doine de fecioare.

Zânele-ncrustara pe copaci
Drobi de roua-n stropi de maci.
Ma aud sub coaja lor, m-aud...
Cucul umbla prin ogorul ud.
Soarele mijind pe deal asvârle
Râsuri tremurând pe valuri,
Poduri vii de nuferi peste gârle

Si naframe-n coamele de dealuri.

Iar ogorul iese-n cap de zare,
Sa-si adape brazdele cu soare.
Simt Dumnezeirea-n fagul crud,
O aud pe ape, o aud...

Si-mi las capul pe pamânt, sa ma înfrupt
Din vazduhul de tarâna supt.
Si din ape si din fagii dimprejur
Cu toti porii, cu toti porii beau azur.
(*Împrimavarare*)

Observati imaginile, observati identificarea cu toate elementele naturii împrimavarate. Cred ca n-am putea gasi o mai potrivita caracterizare a poeziei d-lui Emil Giurgiuca decât acest ultim si minunat vers:

Cu toti porii, cu toti porii beau azur!

E concentrata în aceste cuvinte toata atitudinea poeziei din volumul *Anotimpuri*. Cu exceptia câtorva bucati din ciclul *Tristia*, toate realizarile d-lui Emil Giurgiuca însemneaza prietenie si înfratire cu padurile, cu izvoarele, cu dumbravile. Sufletul identificat cu natura saruta pe frunte, ca pe un mire, soarele. Iata pentru ce spuneam la început ca poezia lui Emil Giurgiuca însemneaza *lumina*. Iata pentru ce spuneam ca aceasta poezie însemneaza aer proaspat, tumult alb, bogatie.

În poezia tânara românească, mai ales în poezia tânara ardeleana, maniera aceasta de *pan-poetic* este foarte frecventa. D-l Emil Giurgiuca stie însa sa-i insufle un colorit personal si sa creeze o adevarata poezie de atitudine. Nu credem ca autorul *Anotimpurilor* este un om torturat de probleme si de nefiresti

avânturi. Sau mai precis, nu credem ca se poate desprinde asa ceva din volumul asupra caruia ne aplecam astazi. E prea mult elogiu în versurile sale, si prea multa claritate, pentru a mai avea loc alaturi si zbuciumul. Poezia d-lui Emil Giurgiuca e o poezie de contemplatie, o poezie vizuala, senina. Prea putinele elegii de la sfârsitul volumului sunt inferioare atmosferii generale desprinsa din primele doua cicluri: *Pan* si *Nimburi*. Nu credem ca d-l Emil Giurgiuca se poate identifica usor cu elegia, cu poezia de puternice sentimente negative. A gasit prea multa si prea frumoasa pace în florile de pe câmpuri, în glasul linistit al apelor, în viata mugurilor abia îmbobociti, pentru a cunoaste tortura amarelor întrebari de alt ordin.

E o puternica si aleasa simtire în aceasta carte. Uneori se îngramadeste la poarta versului atâta bogatie, atâta entuziasm, încât poemul începe sa se aplece sub povara. Parca ai avea în fata niste covoare orientale atât de înflorite, atât de încarcate cu fel de fel de ornamente, încât oboseste ochiul. Si parca ai dori uneori ceva mai simplu, ceva mai concentrat. D-l Emil Giurgiuca poseda o inspiratie de factura intensa, poate n-am gresi spunând: prea intensa, un fel de prolixitate, nu odata plictisitoare.

Putem mentine aceste observatiuni si în ce priveste realizarea imaginilor. D-l Emil Giurgiuca stie sa îmbrace versul în cele mai variate si mai bogate imagini. Dar si aici se pot observa uneori exagerari regretabile. Uneori imaginea devine pretiozitate, manierism si gongorism. Voi aminti, în aceasta directie doar urmatoarele doua versuri:

Pe mâna argintat mi-a ruginit abisul,
Îmi latra steaua clopotele verzi de apa.

Cam îndraznet si cam nepotrivit. Abisul ruginit pe mâna. Si înca un abis argintat! Dar în versul al doilea? Clopotele verzi latra catre stele! Nu gasiti ca e un pretiozism regretabil? Dar sa

trecem peste aceste mici inconveniente.

Cartea d-lui Emil Giurgiuca defineste un puternic talent poetic. O simtire bogata si o forta de realizare remarcabila. Ne place deosebit atitudinea acestei poezii de contemplatie si semnam pentru renumele meritat al d-lui Emil Giurgiuca, unul dintre cei mai de seama poeti din generatia pentru care *Mesterul Manole* îsi îngroapa între ziduri de piatra bucuriile.

(**Mesterul Manole**, ianuarie 1939)

VIRGIL CARIANOPOL: *FRUNZISUL TOAMNEI MELE*

Privita *structural* si mai ales prin reprezentantii ei mai de seama, poezia tânara românească ne ofera bucuria unei întoarceri spre bogatele resurse ale sufletului torturat de *setea împlinirii*. De la notatia stereotipa si bolnavicioasa, care coborâse nivelul poeziei imediat postbelice pâna la compromis si aiureala, de la acordurile stridente ale unui avangardism dubios si strain, care se voia uzurpator de idoli îmbatrâniti si promovatori de noi valori artistice, despre care nu-si dadea seama ca sunt inexistente, preocuparea talentelor adevarate se întoarce astazi spre ceea ce sufletul omenesc are etern si superior: framântarea, strigatul aspru dupa lumina, cautarea înfrigurata si simbolul. De la gemetele unei descompuneri degradatoare si de la zgomotul unui realism atroce, poate explicabile în urma marelui macel, care-l faceau pe un Iakob Haringer sa coboare religiozitatea curata si adânca a lui Rainer Maria Rilke pâna la interpelari ca acestea:

Gott!... Nie hast du mich
Zum Café eingeladen...

observam astazi, nu fara întemeiata multumire, un proces superior de reîntoarcere a poeziei adevarate, de reabilitare a sufetului. O sete napraznica de lumina, de întelegere, de cer, de armonie, bântuie astazi întreaga lirica tânara, determinând cea mai aproape de poezia pura, preocupare. E o mare neliniste în tineretea noastra creatoare, o mare cautare de forme perfecte, de împliniri desavârsite si de regasiri în realizari ideale. Niciodata poate, poezia înteleasa ca *atitudine*, n-a capatat o formulare mai evidenta.

Din aceasta acumulare de framântari oarbe, din aceasta nestapânita foame de absolut, de realizare deplina, n-a întârziat însa sa se nasca amara deziluzie a neputintei. N-a întârziat sa apara figura dureros de reala a zadarniciei. Si iata ca o poezie de puternice sentimente negative, iata ca o poezie înfratita cu tristetile cele mai grele, marcheaza evolutia unei literaturi poposite în câmpul interiorizarilor înalte. Nu este oare *aici*, semnul acela cautat, al zbuciumatelor întoarceri spre bogatiile si nelinistile sufletului de totdeauna?

* * *

Credem ca nu vom fi prea departe de întelegerea justa a poeziei confratelui Virgil Carianopol, privind-o prin prisma acestor constatari, desi nu toate realizarile sale marturisesc o atare antecedenta framântata. Privite în ansamblu însa si mai ales tinând seama *îndeosebi* de poemele adunate în ultima sa culegere, pentru care dibuiesc adevarul aceste rânduri, versurile acestui poet atât de bun prieten cu melancolia, cu tristetile amare, resemnate, nu sunt altceva decât întruparea fericita a

marilor deziluzii încercate de un suflet flamând de soare, torturat de nostalgia armoniilor împlinirii desavârsite, pe care viata îl coboara în mijlocul realitatilor necrutatoare. Poate de aceea expresia directa este în mâna lui Virgil Carianopol un instrument preferat, care uneori degenereaza pâna la banalitati regretabile, poate de aceea nu vom întâlni niciodata în opera lui elementele de contemplatie, de descriere, care sunt caracteristice îndeosebi tinerei poezii a confratilor ardeleni, atât de bine reprezentati de Emil Giurgiuca. Si pentru ca sa nu scapam ocazia unei asemanari care era atât de frecventa altadata si care din ce în ce este mai rara astazi, vom spune ca este vorba de un procedeu destul de vechi, dus pâna la perfectiune de marele Mihai Eminescu. Virgil Carianopol însa, oscilând între perfectiuni copilaresti si imaginile cele mai revelatorii, reuseste sa poarte mai departe lumina acestei unelte abandonate, realizând o poezie care, fara îndoiala, adaposteste în ea toate calitatile unui incontestabil triumf. În ciuda oricaror opinii contrare, nu ne putem retine sa nu afirmam în aceasta revista care porneste spre biruinta sub soarele unui simbol vesnic, ca poetul acesta sarac este un mare talent al literaturii noastre de astazi. Gasim în cartea de care ne ocupam aici toate elementele unei poezii destinate nemuririi, de la constiinta destinului propriu, pâna la realizarea formala acceptabila.

Îmi fac loc cu umerii printre ani
Ca sa pot ajunge si eu pâna la vis.

Îndeosebi este prezenta în lirica lui Virgil Carianopol, aproape în fiecare pagina, obsesia nemuririi, foamea de eternitate, fie prin constiinta unei meniri sigure, fie prin dureroasa constatare ca realitatea trecatoare omoara toate visurile albe, toate castelele gândurilor înaripate. Am putea cita, în lumina acestei afirmatii, aproape toate poemele din volumul

Frunzisul toamnei mele, de care ne ocupam aici, dar nu credem ca ar fi atât de folositor, cât o prieteneasca invitatie la lectura directa. În jurul acestei permanente obsesii se încheaga o seama de tragice experiente, legate de viata prin care poetul e silit sa peregrineze. Uneori înfrângerea pare evidenta si atunci cele mai triste constatari sunt îmbracate în imagini alese, iar alteori mai licareste soarele unei energii si încrederi în biruinta. Mi-a placut mult, în legatura cu aceasta latura a poeziei lui Virgil Carianopol, poemul *N-am obosit*, din care citez cele ce urmeaza:

N-am obosit. Pe zi ce trece, parca
Se scoala sângele din mine în picioare.
Ma ia în brate linistea si ma mângâie
Si cineva ma-mpinge catre soare.
Zidesc, zidesc, din zori si pâna-n noapte
Îmi pun în ziduri, anii si tristetea
Îmi sui pe înaltimi de basme bucuria
Si las în grija vremii tineretea.
Nu-mi pasa daca drumuri albe
Ma ispitesc sa-mi risipesc pe ele
Credinta mea de astazi si de mâine,
Când stiu ca drumul suie catre stele.
N-am obosit si nu ma tem ca mâine
Voiu fi prin gândurile care vin o biata râma...
Zidesc, din zori, si pâna-n seara alta viata
Si nu-i urasc pe cei ce mi-o destrama.

Putem generaliza motivul acestei poezii. Peste tot poetul zideste si darâma. Zideste aplecat peste propriul destin si îsi închide între peretii versului toate bucuriile. Femeia iubita nu este nici ea pentru dânsul o realitate, ci numai o *vedenie*, o creatie visata, pe care o îmbraca ideal cu cele mai multe calitati. Nu însa fara parerea de rau ca totul nu e decât o imagine care se

misca dincolo de o întrupare vie.

N-ai fost Ioana, te-a creiat nebunia mea.
Nu-mi avea viata lânga cine sa stea,
Nu-mi mai avea inima lânga cin' sa se adune
N-aveam dupa cine ascunde gândurile mele nebune.
N-ai fost, eu te-am facut, eu te-am omorât.
Lânga atâtea vedenii mi se facuse urât.
Nu mai puteam vedea în nimeni decât stafii,
Mi se umpluse viata de balarii.
N-ai avut nici ochi, n-ai avut nici mâini
Eu ti le-am dat si eu ti le-am varsat la loc în fântâni.
Nu te-a vazut nimeni, n-ai umblat pe nici-o strada
Gândul meu ti-a fost si pamânt, ti-a fost si zapada.
Nu ma blestema, ma înnebunisera aratarile,
Pentru mine, tot îti mai traiesc ochii ca zarile.
Nu striga, lasa-ma, nu ma înfrânge,
Voiam sa am si eu, pentru cine plânge.

Credem ca nu vom întâmpina obiectii, încheind prin marturisirea încrederii pe care volumul de fata o întareste în noi privitor la un real triumf al poetului Virgil Carianopol. Realizarea imaginilor, bogatia vibratiilor lirice, constiinta înalta a unei meniri deosebite, constituie o evidenta garantie. O singura obiectie: uneori motivele si procedeele de realizare se repeta. Dar, unde se lucreaza mult, ramâne si de maturat.

(**Mesterul Manole**, februarie 1939)

OCTAVIAN GOGA: *DIN LARG*

Sunt adunate în acest volum poezii de foarte variata realizare si pozitie artistica. De la inspiratiile referitoare la razboiul nostru pentru întregire, cu vadite accente nationaliste si sociale, pâna la melancolia usoara care învaluie un sentiment târzielnic de dragoste, peste tot scurgerea anilor destul de numerosi în care au fost plamadite versurile de fata, a lasat urme nu tocmai dintre cele mai fericite, pentru unitatea acestui ultim volum al mult discutatului poet al patimirii noastre. Completata însa cu unele traduceri din Petöfi, Carducci si Ady, poemele adunate aici rezuma frumos o multilateralitate de preocupari foarte draga autorului si cred ca numai privite astfel, ne-am putea apropia just de sufletul acestei carti postume.

Exista totusi o atmosfera unitara care învaluie majoritatea versurilor din urma ale lui Octavian Goga. În afara de presentimentul mortii, atât de magistral exprimat în poezia *Cânta moartea*:

Îmi cânta moartea la fereastra
Ca o vecernie-n surdina,
Îmi cânta-ncet povestea noastra:
Un joc de umbre si lumina.

Eu o ascult în noaptea muta,
Din adâncimi îmi creste mare;
Întreaga viata petrecuta
La capatâiul meu rasare.
Si cum sub tâmpla mea fierbinte,
O lume veche-mi reînvie,
Nu câte-au fos îmi erau în minte,

Ci câte ar fi putut sa fie.

este prezenta peste tot în acest volum constiinta unui mare destin împlinit, dupa cum ne-arata poezii frumoase, ca: *Din larg, Profetul, Poetul, Stejarul, Carbunii*. Si nu este vorba de jubilarea unui triumf incontestabil, nici de o multumire larga pentru o viata realizata, ci numai de melancolia aceea iremediabila a culmilor prea singure. Iata *Stejarul*:

Pe vârf de deal, în largul de zapada,
Batrân stingher stejarul e de paza,
Sub bolta lui vin corbii de s-aseaza
Când umbrele-nserarii prind sa cada.

Jur-împrejur e gol, e frig, e groaza...
Si-a lupilor flamânda serenada,
Din când în când, în noapte-i da dovada
Ca-n departare ura mai vegheaza.

El, mut si blând, sta fara sa se-ncline,
Acolo unde-n vifor si urgie
Blestemul radacinilor îl tine...

Cu împacare înfruntând povara,
Înfasurat în vechea lui mândrie,
E neclintit: Viseaza primavara...

În aceasta singuratate rece, tovarasia calda a unei iubiri pamântesti aduce momente de multumire si împacare, determinând o poezie de mari evaziuni sentimentale, cuprinse mai ales în ciclul *Noi*, cel mai bogat din volum. Viata paseste însa tot mai grabita spre sfârsitul iremediabil, acoperind cu o melancolie resemnata aceasta ultima înseninare. Între aceste

doua realitati, prezenta certitudinii unui destin împlinit si dragostea omeneasca pentru o femeie, peste care se lasa un presentiment potolit al mortii, lirica din urma a lui Octavian Goga produce peste tot o impresie de calm si de resemnare. E o viata constient superioara, cu permanente legaturi cu înaltul:

Eu pretutindeni am câte-o fereastra,
Ce sta deschisa larg, spre infinit.

Unele poezii din ciclul *În sat*, ca *Trecea un om*, sau *Bisericuta din Albac*, marcheaza o fericita întrepatrundere de elemente vadit social-nationaliste, reminescente din vechile sale preocupari si o usoara elegie cu note personale.

Astfel de întrepatrunderi, cu fericite efecte elegiace, sunt foarte frecvente în acest volum si ele arata ca nu e bine sa limitam valoarea incontestabil superioara a poeziilor lui Octavian Goga, numai la ceea ce ele au însemnat pe teren nationalist si social, ci ea trebuie cautata si în realizarile sale cu vadite accente personale. Volumul de fata completeaza asadar imaginea pe care trebuie sa ne-o facem despre acest mare poet al nostru, continuând un fericit triumf postum.

VINTILA HORIA: *CETATEA CU DUHURI*

Hotarât, poezia românească tânara ofera din ce în ce mai variate aspecte de ordin tematic. Am avut ocazia sa ne ocupam în aceste pagini de doi poeti absolut diferiti, mai ales în ceea ce priveste atitudinea, unul reprezentând admirabil poezia de contemplatie, de pastelizare diafana, iar celalalt o poezie de framântari sufletesti dintre cele mai bogate. În amândoua

cazurile am remarcat vastele perspective pe care aceasta poezie de fericita raportare la *continut* le deschide celui ce se apleaca întelegator peste rânduri, fara sa ignoreze totusi preocuparile formale. Acesta este fara îndoiala meritul cel mai de seama al poeziei care s-a afirmat în ultima vreme si în buna parte credinta pe care *Mesterul Manole* o priveste cu simpatie. Preocuparile exclusiv formale, suprapuse unui continut sarac, fara nici o posibilitate de tensiune înalta, de neliniste sau împacare spirituala, nu pot depasi niciodata granitele unei poezii minore. As putea fi poate mai bine înteles citând o singura fraza din Paul Claudel, poetul cu atât de bogate valente spirituale, al timpului nostru. Iata: *Tu n'expliques rien ô, poète, mais toutes choses par toi nous deviennent expliquables*. Si poate ar mai trebui sa amintesc un lucru elementar, atât de elementar încât unii domni poeti nu-l mai iau în seama, ca *arta poetica* a lui Boileau merita înca sa fie carte de capatâi.

Se pare asadar, ca unele din aceste delimitari au fost adoptate de scriitorii nostri tineri, daca nu în toata realitatea lor, în tot cazul destul de evident ca sa merite o atentie serioasa.

* * *

Cartea lui Vintila Horia se situeaza de la început în lumina acestor reflectii. Pornind de la versurile lui Dante:

Vedrai gli antichi spiriti dolenti
Che la seconda morte ciascun grida...

poetul ne descrie o calatorie prin *Cetatea cu duhuri*, care, privita usor, nu este altceva decât imaginea Bucurestilor din vis, a Bucurestilor apoteozati sub lumina palida a lunei, prin care se mai agita înca spiritele marilor înaintasi, fauritori de cultura româneasca. În aceasta calatorie întâlneste umbra lui Luca

Caragiale “bucurestean chefliu si dramaturg” care, dupa cum Virgiliu odinioara lui Dante, i se ofera calauza:

Si-asa, umblând pe strazile sonore
Maestrul m-a condus mereu de mâna;
Pe caldarâm priveam ca-ntr-o fântâna,
Jucând feline umbrele surore.

Chemate de toiagul lui Caragiale care bate din poarta în poarta, apar rând pe rând umbrele *Cetateanului turmentat,* Mihai Eminescu si toti poetii care odinioara s-au framântat în aceasta *Cetate*.

Au tot crescut fantomele mereu,
Aveau în mâna câte-o cupa goala
Si aripi albe prinse de sandala
Ca niste îngeri de-ai lui Dumnezeu.

Erau poetii umbrele acestea,
Poetii morti de veacuri sau de ani,
Iubise fiecare sub castani
Si fiecare îsi avea povestea.

Unul croise versuri pentru-o fata,
Altul iubise coardele de lira
Si planuise lumii o satira,
Pe care n-o scrisese niciodata.

Este desigur, multa maniera simbolica aici. Calatoria aceasta însemneaza în primul rând marturisire de credinta, definitiva corespondenta cu spiritele celor care au trecut pe aici altadata. Prin urmare atitudine. Mai însemneaza însa si o mare încredere într-un destin iremediabil poetic. În aceasta *Cetate cu*

duhuri, care într-un sens mai larg poate însemna viata, framântarile spiritului de-a se realiza în sine însusi, exista un drum pe care-l asteapta si pe care-l cauta. Perspectiva lui se defineste abia dupa ce se întâlneste cu spiritele celor disparuti în lumea umbrelor:

A fost o noapte mare peste toate,
O noapte scrisa-n strofele ce vin;
S-a faurit atuncea un destin
Sau duhul meu s-a rupt peste cetate1...

Ceea ce nu mi-a placut în toata constructia acestui poem lung de 60 de strofe, este dedicarea lui unei marturisite neîntelegeri de femeie (care în fond poate reprezenta neîntelegerea publicului). E prea multa sobrietate, prea multa viziune tematica, pentru a nu merita o desprindere totala de contingente suparatoare. Fara acest element eterogen, oarecum intrus în unitatea în sine a poemului, cartea ar fi o adevarata victorie a genului. E desigur mult subiectivism în rezerva asta, si ar fi riscant sa sustinem ca e definitiva, dar noi o subscriem cu absoluta convingere.

Din punct de vedere formal, cartea este impecabila. Rareori întâlnesti un vers mai precis conturat, mai definitiv realizat ca ritm si ca rima, ca versul lui Vintila Horia. Din toate strofele se degaja o eleganta atmosfera de sobrietate clasica, de munca insistenta. O anumita nota de suavitate, de armonie retinuta, completeaza impresia aceasta de deplina realizare formala. Peste tot este întrebuintat ritmul sonetic de 11 silabe si expresia directa. Poate tocmai acest lucru explica si justifica uneori saracia imaginilor.

Am gasit unele versuri si unele expresii care contrasteaza neplacut cu atmosfera generala a cartii. Un exemplu:

Cetatea mea cu-un fir de-argint în plete,
Cu sfinti de aur si cu domni isteti,
Ma despartise clar de târgoveti
Si-mi da sa beau din cupe si din fete.

A bea din cupe e ceva natural. A bea din fete însa, mi se pare si dificil si riscant! Cred ca e mai mult o inconsecventa necesitata de rima. Explicatia nu justifica însa paradoxul.

Concluzia? Trecând peste aceste rezerve, cartea lui Vintila Horia aduce o preocupare noua, vadit superioara, este impecabil scrisa si marturiseste un talent indiscutabil.

(**Mesterul Manole**, martie 1939)

TUDOR ARGHEZI: *HORE*

O noua carte de Tudor Arghezi este totdeauna o surpriza placuta pentru iubitorii de poezie aleasa. Bogatia inspiratiei, darul sau deosebit de-a se prezenta totdeauna nou, totdeauna inedit, variat, proaspat si totusi totdeauna acelasi, mare si unic, adauga de fiecare data noi diademe unui destin poetic împlinit cu prisosinta. Este unul dintre autorii aceia dragi pe care de câte ori îi citesti din nou ti se pare ca îi citesti pentru întâia oara, de câte ori te apropii de ei ai impresia ca intri într-o dimineata reavana de primavara. Volumul de fata cuprinde un manunchi de 33 de poeme unitare, de adânca experienta poetica si traire. Integrat în esenta vietii, întelegându-i menirea, poetul se regaseste întreg, bogat, optimist în toate fiintele naturii, de la dovleacul umflat si chel si pâna la gângania cea mai neînsemnata, carora le cunoaste graiul si le pricepe marturisirea. Un suflu de larga respiratie divina, simpla, primitiva, învaluie dea valma plantele, animalele, oamenii, pietrele, cuvintele. Toate îsi au rostul lor marturisit, toate îsi traiesc menirea lor înalta, frumoase, bune si pure. În mijlocul lor, poetul se regaseste atât de unic, atât de tânar sufleteste, încât toate ispitele si framântarile omenesti îi ramân departe.

Buruiana, nu stiu care
Ti-i porecla de nascare
Si nu vreau nici sa ti-o stiu.
Stiu ca esti pamântul viu
Si ca, orisicum, tu cresti
Far-a sti cum te numesti.

(*Buruiana, nu stiu care*)

Vorbele sale cresc curate si simple, ca aceasta buruiana, ca vântul, ca lumina. Scopul lor este acelasi, esenta lor este aceeasi. Aceeasi putere fecunda care umfla tuberculele cartofilor în pamânt, care picteaza aerian elitrele paparuzei, care înverzeste frunzele si deschide florile, le creste, le adapa, le înalta si le p o t r i v e s t e .

Nu v-am sadit si nu v-am cercetat.
Ati încoltit în drojdii de tarâna,
Bezna din zguri v-a pus si semanat
Si de ogor v-ati prins cu o tâtâna.
(*Nu v-am sadit*)

Din lumea semenilor sai nu recunoaste decât sinceritatea si simplicitatea copiilor. Ei singuri se aseamana cu natura. Pentru ei cânta, pentru ei se joaca. Si totusi, câta adâncime, câta putere de patrundere, câta conceptie, câta superioara întelegere! Dincolo de jocul artezian al cuvintelor, dincolo de zbenguiala fiintelor minuscule, se stravede clar o mare si aleasa *cunoastere* si mai ales o elevata împacare si o superioara constiinta a destinului propriu. Este interesanta în aceasta privinta poezia *Bâlci în Aldebaran*, pe care nu o putem cita în întregime fiind prea lunga pentru coloanele rezervate acestei cronici si nici fragmentar, nevoind sa-i tulburam unitatea.

O caracteristica a poeziei argheziene este tonul flecar, copilaresc, simplu, lipsit de majestatea si atmosfera aceea grea care însotesc de obicei realizarile cu asemenea continut. De aici purced o serie de expresii proaspete, pline de seva, neasteptate, întorsaturi fericite, ghiduseriile cele mai îndraznete, o limba bogata si sanatoasa. Rareori un poet de la Eminescu încoace a stiut atât de bine si a muncit cu atâta râvna pentru îmbogatirea si împrospatarea limbii noastre poetice. Si totusi, rareori s-a ajuns

la atâta delicatete, la atâta puerila gingasie.

Dar, tot ce poate spune cronicarul nu este decât dibuire. Adevaratul suflet al acestei carti poate fi înteles numai prin lectura directa. Fiecare bucata ar merita sa fie citata si interpretata deosebit. Asa ceva nu putem face aici. Ne mângâiem însa cu gândul ca ne vor completa întelegator cititorii. Va fi cel mai frumos omagiu pe care îl pot aduce unuia dintre cei mai mari poeti ai României. Si eu cred ca o vor face.

CONSTANTIN SALCIA: *LOGODNA APELOR*

În vâltoarea multor poezii care se scriu astazi, Constantin Salcia este printre putinii care mai întârzie dincolo de ei însisi departe de framântarile generatiei din care fac parte. Nimic din marea obsesie a mântuirii proprii, nimic din setea de *întelegere* si de *traire* mai adânca, nu-l preocupa. Interesanta si saraca izolare în conventionalism si resemnare. Daca acceptam cu oarecare rezerve afirmatia lui Bazil Munteanu ca literatura noastra din ultima vreme sufera de un exces de metafizica, nici într-un caz acuzatia asta nu i se poate aduce lui Constantin Salcia. Temele sale sunt simple, minore, de traire imediata, cotidiana. O melancolie usoara, presarata peste câteva elemente de pastel si de regret al trecutului, iata tot continutul liricii sale. Adagati la acestea cele vreo doua-trei incantatii izvorâte dintr-o dragoste destul de putin deosebita, cum ar fi: *Somn* si *Extaz* si veti avea toate subiectele din aceasta carte.

Ceea ce ne retine totusi bunavointa de la prima pagina si pâna la ultima, este atmosfera de resemnata împacare cu acest destin plat, sarac, fara revolte si cautari, fara disperari amare si migala pe care poetul o pune pentru a o reda artistic. Constantin

Salcia stie sa scrie chiar si acolo unde nu prea are ce, stie sa dea unitate bucatilor sale si nu e departe de unele imagini frumoase. Atentia aceasta deosebita pentru cizelarea artistica, aspectul acesta de lucru unic înflorit cu truda si rabdare, ne face sa ne gândim la unul dintre autorii nostri dragi de odinioara: José Maria de Hérédia. Citez în întregime poezia *Pont Euxin* pe care o socotesc cea mai reusita din volum si care, nadajduiesc, va confirma cele amintite mai sus:

Loveste-n tarm pustiul cu valuri si suspine
Când noaptea ca o pânza se scutura în larg,
Si se aud prin vrafuri de ani si de ruine
Sandalele cum calca pe liniste si-o sparg,

Pe fiecare piatra a odihnit un gând.
S-o fi perdut departe privirea obosita...
Nici un cocor n-aduce pe aripi tremurând,
Un strop curat de soare din patria iubita.

Adoarme amintirea pe câmpuri pustiite
Ecouri lungi de apa se macina de dig,
Doar câteva colibe de vânt descoperite
Se strâng la piept sfioase de teama si de frig.

Si singur cu tristetea, pe zidurile oarbe,
Mai rataceste înca poetul exilat,
Când luna dintre pajisti s-apropie si soarbe
Singuratatea marii-negrita de pacat.

Amestecul acesta de regret al trecutului, de pastel si de melancolie usoara, nedefinita, rezuma frumos continutul întregii carti. Si daca n-ar fi unele comparatii si metafore banale, absolut învechite, care de altfel revin frecvent în celelalte pagini,

admiratia noastra pentru aceasta poezie n-ar suferi nici-o stirbire. Într-adevar, cum poate sta alaturi de aceasta frumoasa realizare: *Când luna dintre pajisti s-apropie si soarbe singuratatea marii*, banala comparatie a noptii cu o pânza ce se scutura, sau si mai banala si învechita *liniste ce se sparge* (în alta poezie e vorba de *tacere*, într-o expresie absolut identica)? Cunoscând grija autorului pentru forma, truda pe care o depune pentru înfrumusetarea versului sau, nu putem atribui aceste inconsecvente decât unei pacatoase întârzieri pe vechile baricade.

Pastelul este învaluit si el în lirica lui Constantin Salcia în aceeasi atmosfera de melancolie nedefinita care planeaza peste toate paginile acestei carti si care nu izvoraste din motive de traire profund sufleteasca ci numai din nemultumirile si supararile vietii de toate zilele. Este demna de citat bucata intitulata *Dimineata pe balta*, pentru o mai usoara întelegere si pentru justificare:

Se pleaca trestia în rugaciune
Si picuri limpezi sângera pe maluri,
În suerul adus de vânt pe valuri,
Cosciugul noptii tremura si-apune.

Cadelniti rosii se aprind în larg
Si se-mpletesc cu gândurile mele,
Cad pâlcuri lungi si galbene de stele,
Ce-n papurisul apelor se sparg (of!).

Un chiot lung si nici o tresarire.
Pe maluri albe poposesc drumetii,
Cu gând la gând în barca lor subtire,
Iar au pornit pescarii diminetii.

Si nici un nor nu-nalta fata sumbra
Unde se joaca razele furis,
Departe, hat departe-n luminis,
O fata cheama luna: e o umbra.

Mai contine acest volum câteva poezii de dragoste. Poate în mintea si intentia autorului elementul acesta se voia principal. Si poate numai asa se explica titlul de altfel foarte frumos, al întregii culegeri. Analizat însa serios factorul acesta nu merita nici-o atentie. Totul se reduce la conventionalism, lucru comun si superficialitate. Dar pentru ca autorul sa nu ma creada prea pornit împotriva d-sale, ma opresc aici. De altfel esentialul, ca valoare, (sa nu abuzam prea mult de notiuni) a fost aratat mai sus.

Încheiere? Nu stim daca realizarile viitoare vor depasi pe cele prezente, desi noi personal credem în talentul lui Constantin Salcia, dar marturisim pe fata ca nu vrem sa încurajam o astfel de poezie. Asta explica si usoara noastra severitate.

(**Mesterul Manole**, aprilie-mai 1939)

GRIGORE POPA: *CARTEA ANILOR TINERI*

Daca e bine sa ne preocupe specificul ardelenesc, în literatura noastra contemporana, în ceea ce are mai evident, mai mult al sau si mai aproape de sufletul larg si framântat al acestei provincii, atunci fara îndoiala va trebui sa ne oprim în primul rând la George Cosbuc, Octavian Goga si Aron Cotrus si apoi la o seama de scriitori mai tineri crescuti si formati sub influenta lor. Din rândul acestora face parte si Grigore Popa. Dragostea lui pentru natura, pentru frumusetile si darurile câmpului, pentru

linistea si maretia muntelui si a padurii, identificarea lui cu bucuriile si cu durerile simple ale satului, ale vietii de la tara si mai ales cu acea permanenta si bogata prezenta a gliei si a sufletului stramosesc, a obiceiurilor si a valorilor particulare, etern românesti, îl aseaza definitiv în sfera de influenta a marilor sai înaintasi.

E drept, nu poate fi vorba înca de o realizare demna de o atentie deosebita pentru ceea ce aceste cântece prezinta ca valoare poetica în sine si nici nu ar fi nimerit a spune ca aceasta *Carte a anilor tineri*, epuizeaza toate posibilitatile literare ale autorului (care dealtfel ne sunt suficient de cunoscute pentru a crede în ele). Cartea de fata mai mult le vesteste, le sugereaza, decât le exemplifica. Grigore Popa nu reuseste înca sa ne apara personal, definitiv, cu trasaturi originale, asa cum în buna parte ni se prezinta mai singularii sai confrati: Emil Giurgiuca si M. Beniuc.

În afara de materialul poetic, care în multe locuri aminteste vadit realizari mai putin recente, în care îndeosebi Octavian Goga este totdeauna prezent (a se vedea poeziile: *Copilul, Cântarea veacului, Voiu fi înalt ca steaua...*) uneori este foarte putin proprie pâna si tehnica versurilor. Citez pentru exemplificare ultimele patru strofe din poezia *Vioara* unde întorsaturile frazelor, felul de introducere a propozitiunilor prin conjunctia «si» ne plaseaza într-o atmosfera peste tot proprie lui Octavian Goga:

Cum preaslavim cu inima cât tara
Marirea tainei ce ne înconjoara
Din holdele cu spicele aprinse
Aud un cântec jalnic de vioara.

Era un tânar nalt si fara nume
Ce-si închina apusului cântarea,

În ochii lui fântâni de frumusete,
Se logodise cerul cu mirarea.

Si-ntreg vazduhul tremura de cântec,
De necuprinsa jale a viorii
Se-nfiorau padurile de grâne
Si lacrimau potirele cicorii.

Dar când durerea a-nceput sa arda
Napraznicele coarde de vioara,
Pamântul tot si steaua din naltime
Plângeau iubirea lui de-odinioara.

* * *

Acolo însa unde Grigore Popa abordeaza teme de alt ordin decât cel autohton-patriotic (care în buna parte a fost exploatat înaintea noastra pâna la epuizare), acolo unde în afara de marea sa pasiune pentru natura concretizata în câteva pasteluri admirabile (ex. *Rasarit*) se lasa furat de framântarile sale interioare, de setea aceea de lumina si de realizare deplina, de întelegere si de cunoastere adânca, în care totdeauna s-au regasit marii creatori de pretutindeni, poezia sa contrasteaza fericit cu tot restul cartii, marturisind un talent plin de surprize. Constatarea asta ne face sa credem ca o selectie mai severa a bucatilor din aceasta carte ar fi fost binevenita si laudabila. Lânga poezii absolut mediocre ca: *Rugaciune, Tara, Elegie pentru un leagan* si mai ales *Sabia*, valoarea acestora din urma se evidentiaza pâna la mirare. Asa sunt: *Cântecul huhurezului, Idolul, Sunt sarman ca lucrurile lumii, Chemare, Pentru înflorire, Tristete metafizica, Islam*, etc... Acestea si înca câteva pe care cititorul atent le va distinge usor din mijlocul celorlalte

pledeaza pentru adevarata identitate poetica a lui Grigore Popa. Evident, spre acestea tinde si preferinta noastra.

Mai credem ca e necesar sa remarcam marea bogatie de suflet, de atmosfera înalta a autorului, multiplele sale corespondente cu lucrurile, cu fiintele, cu gândurile, cu nelinistile, ceea ce pledeaza pentru recunoasterea unui adevarat poet. Din tumultul acesta va iesi poezia lui de mâine, realizarea pe care o asteptam, în care credem si va însemna bucuria noastra. Deocamdata este o peregrinare.

GEORGE MENIUC: *INTERIOR COSMIC*

Basarabia actuala, adaposteste trei poeti autentici: Vladimir Cavarnali, N.F. Costenco si George Meniuc. Primul, premiat de Fundatiile Regale în 1934 cu volumul *Poesii* si depasit de curând în *Rasadul verde al inimii stelele de sus îl ploua* se bucura de o oarecare consideratie printre confrati si chiar printre cititori, ceilalti doi însa sunt aproape necunoscuti. Si totusi la marginea de rasarit a tarii se aprind ruguri, se framânta suflete si cresc lugeri de visuri. Retras, modest, nobil, constient. Ceea ce îi deosebeste pe scriitorii basarabeni de foarte multi dintre cei din restul tarii este zbuciumul, drama interioara, revolta. În timp ce majoritatea scriitorilor tineri se complac într-o stare de metaforism degradant, solicitat numai pentru ceea ce el poate oferi în sine, fara cea mai elementara raportare la continut, în timp ce nu apare aproape nici o poezie prin reviste în care cuvântul *vis* sa nu fie exploatat în toate sensurile, haotic, dezorientat, acesti muncitori modesti pledeaza pentru scriitorul cu o conceptie puternica despre viata, despre moarte, despre situatia omului în lume. Iata o lectie peste care nu se poate trece

cu usurinta.

* * *

Poezia lui George Meniuc se integreaza initial în aceasta atmosfera serioasa. Izvorâta dintr-o constiinta precisa a identitatii sale omenesti, experimentând tragismul izolarii într-un cosmos strain, rece, nepasator si pe de alta parte consumat de marile arderi ale tinderii spre *altceva*, spre ceva mai înalt, mai frumos, mai statornic, aceasta poezie exploateaza o dureroasa realitate etern umana, singura în masura sa se apropie de marea arta. Este fara îndoiala un drum început acceptabil, un drum drept care pâna la un punct ne surprinde, cunoscând vârsta autorului.

Exprimarea este de multe ori dura, aspra, straina oricarei dulcegarii sentimentale si totusi atât de buna prietena cu imaginea. George Meniuc stie ce vrea, îsi cunoaste resursele si mestesugul lui se acorda perfect cu atitudinea. Unii l-au acuzat ca este influentat de I. Barbu. Poate. Lucrul acesta prezinta putina importanta deocamdata. Tânarul acesta îsi pricepe meseria, purcede dintr-o realitate poetica adânca, tinde spre o realizare surprinzatoare. Îndrazneli si posibilitati marturisite sincer, tare, definitiv. As putea cita mult desi cartea n-are decât 14 poezii, dar ma marginesc numai la aceste câteva versuri din *Cosmogonie* si din *Mâine albinele...*:

Ce le pasa florilor, când viseaza într-un picior
De obârsia lor si a vinului din urcior!
Ce-ti pasa tie vulture cenusiu când sui
Si sfâsii cu aripa de otel taria,
Prin câte incendii a trecut armonia
Pastrându-se cuminte în tiparele de azi, si oricui!...

* * *

Da-mi mâna. Vreau sa ghicesc imensa înviere
Împrastiata în telina, în apa si tacere.
Candida si vie si Dumnezeu s-o capete truda grea.
Oare, curând, în ce firida linistit va sta?
Azi sora cu mierla, mâine pahar de cristal,
Mâine albinele vor strânge polenu-i florar.
Ce-am iubit serveste buzelor sa bea vin,
Ce-am visat, ramâne miere pentru cineva strein.
Tânjesc zvâcnind în sângele din alba mâna
Culorile soarelui si aroma din gradina.
Câte plante, înca nerodite, azima o vor!
Toate minunile lumii o cheama. Da-o lor.

Eu ce sa mai strajui faclia unei stele
Când nici calatoria materiei n-o înteleg.
Hei, cântareti, aprindeti vioara inimii mele
Sa arda cu dânsa universul întreg.

S-ar putea obiecta lui George Meniuc multe lucruri. Ca este prea prolix, prea greoi, prea tulbure. Ca versul sau nu reuseste înca sa capete o forma bine închegata, definitiva.

Ca limba sa e cam pestrita, cam prozaica pe-alocurea. Si altele. Acestea sunt însa imperfectiuni inerente debutului si toate se pot corecta cu timpul. Dincolo de ele se simte însa ca vibreaza, se zbate si se consuma un poet autentic, un suflet care râvneste perfectiunea si care porneste spre ea cu o conceptie precisa despre adevarata poezie. Ceea ce lipseste în genere unei parti din lirica noastra de azi este continutul. George Meniuc abzice de-a porni pe aceasta cale. Este cel mai mare merit al sau.

Mesterul Manole îl întelege si îl aproba.

(**Mesterul Manole**, iunie-august 1939)

POEZIA TÂNARA

Poezia nu e nici tânara nici batrâna. Vom sustine totusi, începând cu numarul de fata, regulat aceasta rubrica. Programul scumpei noastre reviste ne-o cere. Dealtfel, este pentru întâia data ca se acorda o atentie speciala acestei poezii într-o publicatie serioasa. Atributiunea ne este draga, desi ne dam seama ca va trebui sa citim multe pagini inutile, fiind atât de raspândita lenea spirituala printre tinerii nostri scriitori. Ne mângâie însa încrederea ca servim un gând frumos: *literatura româna de mâine*.

Atitudinea noastra a putut fi banuita din cele câteva numere anterioare. Severa, sincera, definitiva. Excludem hotarât orice obligatii de alta natura decât cele de constiinta artistica. Datoria asta nu o cunosc celelalte reviste tinere.

Credem din tot sufletul nostru într-o literatura românească mare, unica, universala. O literatura fara compromisuri, fara resemnari minore. Altfel rostul nostru ar fi mai inutil decât al publicatiilor care ne critica neîntelegându-ne. Din putinul pe care-l avem, din haosul metaforic în care ne zbatem, prin munca si rabdare de uriasi, sa ne faurim un drum unic spre victorie.

Ion Moldoveanu: *Sbor peste ape*

Ma gândesc la framântarile între moarte si nemurire din jurnalul Mariei Baschkirtseff. Daca în cartea lui Ion Moldoveanu as fi gasit atâta zbucium, atâta revolta, atâta crunta disperare, as fi spus ca este o carte unica. Într-o oarecare masura sunt doua destine pe care certitudinea unei morti apropiate si arsura unei

mari sete interioare, le aseamana. O singura deosebire esentiala. Maria Baschkirtseff îl întâlneste într-o zi pe maestrul Bastien Lepage. Si i se pare ca a gasit mântuirea. Ion Moldoveanu nu întâlneste decât resemnarea. Si i se pare ca a gasit o consolare. În amândoua cazurile însa, tragicul izvoreste din constiinta precisa a unei meniri deosebite si a neputintei de-a o realiza într-o viata crunt limitata. Aici intervine însa personalitatea lui Ion Moldoveanu. Maria Baschkirtseff se framânta, lupta disperat, cauta toate posibilitatile, în dans, în muzica, în pictura, în dragoste, sa-si învinga destinul. Ion Moldoveanu se resemneaza initial; foarte rar se revolta minor. Îi lipseste curajul (sau poate-l considera inutil) de-a se lupta cu destinul. Cartea lui nu e decât o amara elegie. Tonul sau este atât de potolit, atât de împacat cu soarta, încât moartea pe care o asteapta, pe care o vede zilnic apropiindu-se, nu-l mai umple de groaza, nu-l mai revolta, ci cel mult îi produce o destul de agreabila stare de melancolie. Daca Maria Baschkirtseff lupta din toate puterile, violent, disperat, sa-si învinga destinul, Ion Moldoveanu se multumeste cu o ironica invitatie de-a se învinge pe el însusi. Crunta minciuna umana! Maria Baschkirtseff e mult mai sincera. Asta o stie si poetul nostru:

Uneori, se pare c-am vrea sa murim,
Dar mintim, mintim.
Ancoram doar pentru consolare
În tristete si însingurare.

Soarta este însa implacabila. Nu noi suntem acei care ne faurim drumul. Noi nu putem decât sa ne supunem:

Suntem asa de goi si de
Iluminati ca frestile altarului,
În noi lucreaza porumbeii harului
Cu fata spre nepamântene firide.

Dar semnul s-arata, mare si drept,
Potrivit de busola ca Nordul;
De mâna ne va duce stea vânata, ca Orbul,
Cu soarele în spate si luna în piept.

Privita astfel, tristetea lui Ion Moldoveanu capata o motivare mai adânca, atitudinea lui în fata destinului si în fata mortii nu este altceva decât o neclintita credinta în subordonarea fiintei noastre unei puteri superioare. Nu zeu nemuritor, cum a vrut Maria Baschkirtseff sa fie, ci sclav în fata cerului neînteles, iata realitatea noastra umana.

Pasim pe un drum dinainte fixat, catre un tel dincolo de noi însine, umilitoare si trista calatorie spre moarte.

Plutim fara vrere, pe-aceasta trirema,
Spre tara din basme cu mistica stema.
Pe valuri vuinde vâslim peste ape,
Dar visul ne spune ca suntem pe-aproape.

Cu noi au purces din adâncuri atave
Tristetile toate din stelele grave.
Le ducem cu moartea s-apuna pe creste
Când viata se-mbraca în somn si poveste.

O poveste de înalta frecventa. Ion Moldoveanu, acest umil învatator din Ardeal, a stiut sa scrie o carte unitara, izvorâta dintr-o convingere puternica de viata, asa cum atât de rar sunt cartile noastre. Aceasta revista o apreciaza si o recomanda, meritat omagiu unui camarad de talent, prea de curând plecat din mijlocul nostru.

Nichita Tomescu: *Genuni*

Cartea asta are o singura mare scadere: nu trebuia sa apara. Vreo doua-trei poezii îngrijite (una singura buna: *Sanatoriu*), câteva imagini dragute si 15 poezii slabe nu pot marturisi un poet. Dar, cine nu cunoaste graba tineretii de-a iesi din ea însasi si care dintre noi nu poarta un astfel de pacat pe suflet? Multe din cartile noastre ne sunt marturie.

Cred ca maniera care-l defineste pe Nichita Tomescu e notatia. Si în acest sens lucrurile sale cele mai bune sunt însemnarile pasteliste:

Toamna anina tristeti de inima. Frunzele
Flutura pe strazi. Noaptea cade grav
Peste oras, peste poetul bolnav.
Din cer de-arama picura lumina, stelele.

În sanatoriu, tacerea e sora cu fiecare
Bolnav, cu fiecare pat de lânga fereastra.
Orele mor, cum florile din glastra,
În fuga spre lumina, de sete dupa soare.

A adormit luna pe-un pat gol. Afara
Vântul tuseste printre copacii de ceara
Si-aduce neguri si ploaie de departe!

Un bolnav, în camera alba, aude-aripile
Durerii cum bat în el. Tot striga a moarte
Toamna si ploaia... si parca nu mai trec clipele.

(*Sanatoriu*)

Poetul observa, observa si noteaza. Peste însemnarile lui se lasa un val de melancolie usoara, motivata destul de insuficient, care-l apropie când de Camil Baltazar, când de

Virgil Carianopol, când de Adrian Maniu. O atmosfera poetica personala, o lume interioara proprie nu numai ca lipseste, dar nici macar nu se poate prevedea din paginile acestei carti. Vreau sa spun ca nimic nu arata ca aceasta culegere de versuri este scrisa de Nichita Tomescu, în afara de numele pus pe coperta. Desi toate bucatile par a fi compuse pe acelasi motiv, în sensul ca aproape toate se aseamana ca fond, mi-a fost imposibil sa descopar daca autorul e trist fiindca afara e toamna, fiindca l-a lasat iubita, sau din cauza unei personale structuri sufletesti organic aplecata spre tristete. Mai degraba aceste poezii par a fi ecourile unor lecturi si aprecieri fara nici-o selectionare. Din aceste motive culegerea de fata nu numai ca mi se pare inutila (inutila si pentru poet nu numai pentru literatura pe care n-a îmbogatit-o deloc!) dar o consider de-a-dreptul pagubitoare autorului.

Acestea sunt observatiile de ansamblu.

Nichita Tomescu se preteaza însa si la o multime de observatii de detaliu, greseli de compozitie, non-sensuri, metafore deplasate, lipsa de bun simt poetic. Într-o poezie intitulata *Eu* compusa din trei strofe întâlnim toate timpurile elementare din gramatica noastra: prezent, trecut si viitor. Nu însa grupate ordonat, în sensul unei evolutii oarecare, ci pur si simplu la întâmplare, pentru a salva un ritm si un vers minor. În alta poezie: *«Nevermore (II)»*, un sonet insipid, întâlnim aceste doua tertine:

Când luna sapa, cu hârlet de aur,
În huma noptilor, de toamna, triste
Si stele mici ca tipatul de graur
Vor flutura din cerul mort, batiste
De topaz, de tâmpla gândurilor reci
De-amintiri te vei lovi. Cum ai sa pleci?

Observati comparatiile, imaginile, metaforele, punctuatia, tot ce vreti si spuneti daca stele mici se pot asemana cu tipatul de graur, daca pot sa existe (în imaginatie macar) batiste de topaz, daca poti sapa în huma noptilor! În alt loc (poezia *Rugaminte*) dupa ce asculta cum *tipa vântul* si cum *cad stelele în padure* poetul se adreseaza iubitei prin acest vers:

Prietena, vreau sa-ti sarut ochii si bratul drept.

Iata o completa lipsa de motivare. De ce tocmai bratul drept? De ce nu umarul? A, da! Fiindca trebuia o rima pentru *piept*. Din acest exemplu si din altele, unele semnalate, altele nu, mai deducem o scadere: poetul este sclavul versurilor sale, tehnica îl domina, nu stapâneste sensurile.

Asta ar putea avea o scuza: un vers perfect realizat ca forma. Dar de unde sa-l iei? D-l Nichita Tomescu rimeaza *drumul-salcâmul* (pag. 11), *laute-cântate* (pag. 29), *culeaga-creanga* (pag. 31), *frunzele-stelele* (pag. 40), *adoarme-pe-aproape* (pag. 42).

Ce sa mai spunem apoi de asocieri ca: *apa întinata a tineretii* (pag. 51), *dorul lâncezeste în ape de gând* (pag. 48), *apa bucuriei o chem* (pag. 47), *suferinta-i înecata în apele de struna* (pag. 29).

Dupa cum vedeti peste tot *apa*. Iata nepotriviri: *Vocea ei de cristal, unduiri de ape* (pag. 27). Cristal si unduire, alaturi. Iata pleonasme: *Cântau atunci în mine, balalaici cu-accente triste si siberiene de nesfârsit pustiu* (pag. 29). Sa nu mai discutam punctuatia, virgula între subiect si predicat, între subiect si apozitie, etc.

Si acum câteva lucruri bune. Sunt dragute poeziile: *Atavism, Scrisoare tatii* (prea mult Carianopol), *Întoarcere, Oboseala, Scriu* si mai ales *Sanatoriu*. O imagine frumoasa: *Noaptea aduna oile luminii si trimite, pe-a cerului livada, stelele*

la pascut. O minunata marturisire despre poezie:

E setea mea de primavara si cer,
E rodul târziu din singura floare
Ce-si ridica încet fruntea spre soare.

Luceafar ce pâlpâie-n noapte stngher.
E fuga mea spre amurguri si dimineti,
Adapost pentru bucurie si tristeti.

Cred ca am spus totul despre aceasta carte. Nichita Tomescu mi-e prieten. Am vrut sa fiu sincer cu el, cu mine însumi si cu revista în care cred si pe care nu o pot deservi fiind altfel decât asa cum de la început ne-am propus.

O ultima întrebare: Prin ce se justifica existenta celor trei cicluri din aceasta carte: *Baraganul anilor, S-au strunit viorile* si *Toamne*?

Asta pentru ca sa fiu complet.

Aurel Marin: *Însemnari de vacanta*

O placheta usoara. Adevarate *însemnari de vacanta*. Vreo 16 poezioare, aproape toate în versuri scurte de 6 sau 7 silabe, uneori simple jocuri de cuvinte sau de versificatie.

Poesii ca:

Acele stele,
Clare inele,
Cerul le pune
Noptii cunune.

Cununi de platina,
Vântul le clatina,

Stârnind lumina,
Diamantina.

Luna, nebuna,
Svârle într-una
Peste culmi, cele
Mai limpezi stele.

desi marturisesc un virtuoz al mestesugului, nu pot adauga absolut nimic gloriei celui ce le semneaza si nici cel putin sa scuze aparitia acestei plachete inofensive. Ca Aurel Marin este un poet format, definitiv impus în lirica noastra tânara, prin culegeri merituoase ca: *Yodler, Intrarea în padure, Versuri*, etc., stie cel ce semneaza aceasta cronica. El nu poate întelege însa de ce unii poeti care poseda asemenea daruri se lasa furati de placerea minora de-a publica mici plachete niciodata mai mult decât dragute. Caci, într-adevar ce poate el gasi în câteva poezioare, chiar realizate, însirate una dupa alta în câteva pagini, fara alta legatura decât faptul ca au un autor comun si cum poate stabili în felul acesta adevarata evolutie si valoarea unui astfel de poet?

Din aceste consideratiuni socotim placheta prietenului nostru Aurel Marin absolut inutila.

Totusi, ea contine câteva poezii reusite, unele dintre cele mai frumoase pe care le-a scris poetul. Astfel sunt: *Toamna, Frumoasa moarte, Pâcla serii* si mai ales *Singuratate*, unde întâlnim un Aurel Marin adânc si original, asa cum s-a dovedit a fi în toata opera lui lirica de pâna acum. Citam în întregime poezia:

Ies din cabana ca din cetate,
Intru în vasta singuratate.
Calme ninsori cad în padure.

Seara alunga umbrele sure.
Stele nu ard, pure ca-n ceata,
Bate un vânt aspru de ghiata.
Lumina lor totusi nestinsa
În ochii uimiti este cuprinsa.

Prin ore pierdutele margaritare
Le caut zadarnic - si ma doare
Ca ochii ce plâng nu pot sa vada
Trecerea Ta pe umeda zapada.

Observam în poezia lui Aurel Marin o tot mai evidenta simplificare. Versul sau din ce în ce mai restrâns, mai strain de cuvintele si înfloriturile inutile, capata tot mai mult un aspect clasic. Este desigur în armonie cu sentimentul pur, de serafica elevatie, pe care poetul îl traieste adânc în singuratatea culmilor si a padurii, pe care le cânta cu posibilitatile nebanuite. Si nu odata aceasta simplificare matura, aminteste pe marele nostru Eminescu, în strofe ca:

Lina timpului bataie
Fruntii vestede îi pune
Neuitatele cunune
De zapada si vapaie.

Apropierea aceasta arata un merit si nicidecum o scadere, pentru ca ea nu înseamna influenta cum atât de des întâlnim în banala sfortare poetica a unor tineri, ci o maturizare si definitivare, de valoare.

Sa nu uite însa Aurel Marin ca tocmai pe aceasta aleasa cale îl pândeste o periculoasa deficienta: banalizarea. Gasim în aceasta culegere si astfel de exemple. Cum ar fi:

Ati uitat, uitati în vreme,
Când ne reciteam poeme,
Sub al noptii baldachin
Plin de stele de rubin;

Faurind marete planuri,
Darnici cheltuind elanuri,
Tineretii de argint,
Anilor care ne mint?

Comparati aceste versuri cu cele mai sus citate din poezia *Singuratate* si spuneti-mi daca ele nu reprezinta exact exagerarea tendintelor de simplificare observate acolo?

Oricum însa, Aurel Marin este deja *un nume* în lirica noastra tânara pe care se poate conta cu foarte putine riscuri. Asa fiind, i se poate ierta chiar si aceasta inexplicabila graba, de-a publica plachete inutile, cum este cea pe care am descifrat-o aici.

(**Mesterul Manole**, sept.-dec. 1939)

POEZIA TÂNARA: *GASTE SI GÂSTE LITERARE*

A aparut de curând pe piata literara un volum de poezii de Sergiu Slavar intitulat *Miez de noapte*. Pe coperta, o banderola cu fotografia "autorului" si cu o "prezentare" de George Soimu. Printre atâtea alte volume de poezie proasta, cartea aceasta nu este prea surprinzatoare. Îmi amintesc însa ca acelasi George Soimu care se descopera azi "maestru" si acelasi Sergiu Slavar "autor" de poeme, inundau acum câteva luni peretii si chioscurile Capitalei cu afise cam de felul acesta: *Serafim Cadan*

(litera de 20 cm.) *colaboreaza la Veritas*, sau: *Sergiu Slavar* (tot litera de 20 cm.) *va scrie în curând la Veritas*, etc. Exact cum ar fi spus: *Paul Valéry de la Academia Franceza*, sau *Charles Morgan colaboreaza la...*

Si când te gândesti ca traim într-o tara unde selectionarea si aprecierea literara sunt conduse de afise, când te gândesti ca atâtea talente de valoare, atâti scriitori definitiv consacrati sunt absolut necunoscuti de publicul nostru cititor, pentru ca n-au facut niciodata în jurul lor galagie... literara, obraznicia acestor tineri inculti si complet lipsiti de cea mai elementara pudoare este de-a dreptul revoltatoare.

O întreaga gainarie literara cotcodaceste în paginile atâtor si atâtor reviste inutile, din provincie sau din Capitala, abuzând de rabdarea si lipsa de informatie justa a putinilor cititori constienti pe care îi avem. Publicatiuni de tot felul, unele închinate de-a-dreptul poeziei (*Prepoem*), altele tiparind sute de plachete care de care mai pretentioase si mai inutile (*Adonis*), ameninta zi de zi sa duca în confuzie naivitatea unor cititori lipsiti de o îndrumare serioasa.

Fata de aceasta enorma productie facila, daunatoare, necontrolata, poezia adevarata, serioasa, gândita, este sortita sa ramâna apanajul initiatilor si al criticilor, ba uneori nici atât.

Sa-mi dea voie însa toti acesti poeti de ocazie sa le pun o foarte umila si elementara întrebare: Pentru ce scriu? Pentru ce atâta hârtie mâzgalita? Ar *muri* daca n-ar scrie? Raspundeti domnilor poeti: Al. Raicu, Constantin Salcia, I. Stanciulescu-Mehedinti, George Soimu, Sergiu Slavar, Virgil Treboniu, Mircea Barbulescu, Ion Horia Munteanu, Ion Marin Nicula, Stelian Segarcea, Coriolan Chisanu, Igor Block, Ion Negescu si toti acei care sunteti siguri ca am uitat sa va însir aici. Pentru ce scrieti? Credeti ca *asta* este misiunea vietii voastre? Simtiti voi arderea aceea launtrica, amara, crâncena, a creatiei? De ce nu ramâneti la rosturile si bucuriile voastre

minore, la viata voastra de fiecare zi, la iubitele si orele voastre de melancolie banala? Poezia voastra, "munca" voastra, risipite atât de fara sens în aceasta prea toleranta literatura zisa tânara, sunt absolut inutile. Toate publicatiile, cartile si colectiunile voastre nu servesc la altceva decât la pervertirea gustului literar.

Va ramân de facut atâtea alte lucruri mai bune, mai aproape de posibilitatile voastre "creatoare". Asa bunaoara ati putea sa va casatoriti realizând o partida frumoasa, sa faceti copii pentru a va potoli setea de "creatie", sa aveti amante, sau sa fiti încornorati. Îmi închipui ca sunteti toti "baieti bine", palizi, frumosi, cu umeri de vata, asa încât aveti mult mai multe sanse decât în literatura. Si apoi, daca tineti cu orice pret sa fiti de folos acestei literaturi si acestei poezii române, ati putea foarte bine (si ar fi demn de admirat din partea voastra!) sa recurgeti eroic la un gest definitiv si sa va sinucideti. Cât de folositori ati fi atunci si pentru voi însiva!

N-as fi spus toate astea cu atâta indignare si ironie, daca nu as fi convins ca literatura noastra tânara, ca aceasta ciudata generatie din care facem parte, are un viitor demn, înalt si serios, pentru care este prea putin orice munca. Daca n-as fi convins ca marea epoca de creatie originala, universal necesara, începe abia acum, dupa o perioada de formatie atât de frumos si demn încheiata. Eu si câtiva prieteni, mai credem înca într-o literatura românească demna de a rivaliza cu oricare alta literatura. Alaturi de acest ideal, de aceasta încredere si hotarâre de munca, gainaria care domneste în atâtea publicatii "tinere", dezordinea si lipsa de directive serioase care caracterizeaza pe altele, sunt o jignire si o obraznicie. Sa ma ierte acesti poeti prea pripiti sa se declare "maestri" si sa se recomande unul pe celalalt unor cititori neformati, daca le-am pus prea multe întrebari deodata, dar le marturisesc sincer ca am facut-o din convingerea ca numai raspunzând la aceste întrebari poti intra în poezie.

Stiu ca nimc nu se va schimba dupa publicarea acestor

rânduri, stiu ca orice recomandatie este ofensatoare pentru cel caruia i se adreseaza, sau cel mult zadarnica, dar ma durea de multa vreme atâta lipsa de educatie si de bunacuviinta printre camarazii mei de generatie si trebuia sa plâng într-un fel, pentru mine.

N. CREVEDIA: *DA-MI ÎNAPOI GRADINILE*

Când a aparut vomulul *Bulgari si stele* eram înca elev de liceu undeva într-un oras de granita din Ardeal si scriam versuri, urmarit de ochiul binevoitor si sever al profesorului si prietenului Octav Sulutiu, la *Familia*. Am citit cu atâta tineresc entuziasm cartea aceea si am aparat-o cu atâta îndârjire la o sedinta a societatii de lectura a elevilor, încât multe poezii de-acolo le stiu si astazi pe dinafara. Vigoarea, noutatea, atmosfera sanatoasa, robusta, taraneasca, nenumaratele inventiuni si realizari verbale, gramaticale, marturiseau un poet de mare talent, revolutionar chiar. Sinceritatea aceea aproape brutala, curajul acela unic de-a poetiza cele mai banale si prozaice stari sufletesti, împreunate totusi cu cea mai pura elevatie, cu cea mai aleasa interioritate, nu se asemanau cu productia nici unui alt poet al timpului. Poezii ca *Taica*, *Mi-e foame, mi-e sete*, *Strainatati*, nu puteau sa nu impresioneze un adolescent, atât de iubitor de poezie cum eram eu atunci.

Mai târziu, tocmai dupa patru ani, dupa ce între timp cunoscusem poetul, cu deziluzia de a-l fi gasit prea mic, prea firav, a aparut volumul *Maria*, mai retinut, mai îngrijit si cu o mai potolita primitivitate. Peste posibilitatile prea vadit marturisite în primul volum, peste tumultul si brutalitatea expresiilor de acolo, se lasase valul unei mai cizelate realizari artistice.

Recenta culegere *Da-mi înapoi gradinile* (ce superb titlu!), se apropie mai mult de *Bulgari si stele* decât de *Maria*, desi, într-un fel, le continua pe amândoua. Aceeasi energie vitala, aceeasi dragoste pasionata pentru bucuriile si placerile acestei vieti pamântene, acelasi suflu sanatos si aspru, taranesc, primitiv, formeaza obiectul celor mai multe dintre bucatile acestui volum. În plus, desi elementul acesta exista si în

celelalte, gasim aici un mai accentuat ton elegiac, o mai dureroasa melancolie, un mai aspru regret pentru viata care se duce, pentru fiecare zi trecuta si tot mai precis, tot mai sigura, apropiere de moarte. N. Crevedia este un pasionat pamântean, un om pentru care realitatea simturilor este covârsitoare, si pentru care amagirea unei vieti transcendente este departe de a fi multumitoare. Într-o poezie religioasa frumos închegata gasim aceasta lamuritoare strofa:

Ca daca-n sânul Tau, adapostit,
Din fiecare veci fac un sfânt,
De pamânteanu-acesta care sînt,
Ramân atât de orb îndragostit.
(Adânca slava, Tie. pag. 66).

Dragostea aceasta pentru pamânt, pentru viata si bucuriile de aici, pentru placerile dragostei, ale vinului, ale mâncarii si marea durere a apropierii de moarte, formeaza motivul multor poezii din acest volum si din altele. Iata câteva exemple:

Cântati si voi adânc, tigani de fum,
Trageti de par viorile - femei!
Cu stele-i cerul presarat, precum
E risipita floarea de hamei.

Caci sloiul vietii - aluneca mai rece
Si noi suntem atât cât vezi si stiu -
Cu fiecare vara care trece,
Se face-n parul nostru mai târziu.

Va desmierdati caci zarea vine-albastra,
Ca vin, ca lupii, patru-zeci de ani.
Odata numai primavara noastra

Si-aprinde, albe, nuntile-n castani.

(*Cântec de vara*, pag. 40)

Mai gasim în acest volum câteva poezii de un realism covârsitor, tragic, concepute pe vechiul motiv exploatat îndelung în *Bulgari si stele*, al taranului desprins din mediul sau rustic, idilic, fericit si silit sa duca o viata improprie, falsa, mincinoasa, la oras. Una dintre cele mai miscatoare poezii de acest fel, realista pâna la prozaism, este *Ana* (pag. 33), prea lunga pentru a o putea cita aici în întregime si prea unitara pentru a o putea cita fragmentar.

Cele câteva poezii patriotice (*Noi nu mai avem Regina* (pag. 10), *Tara* (pag. 31), etc. realizari ocazionale, totdeauna reusite, întregesc acest volum.

Stilul, vocabularul, inventiunile gramaticale, formele arhaice, imaginile (obsesia lunii) au fost dezbatute în atâtea ocazii de toti cronicarii literari. Fie-ne permisa si noua o întrebare: Ce rost *estetic* are rima pusa la mijlocul versului, atunci când foarte fericit poate fi pusa la capat? Nu miroase asta putin a manierism? De altfel însasi substanta poetica din aceasta frumoasa carte, nu prea deosebita de ceea ce noi am gasit înca acum sase ani în primul volum al d-lui N. Crevedia, în acelasi fel exploatata mai departe ar putea deveni manierism si oarecum saracie poetica.

Sa ma ierte harnicul poet, pe care eu îl admir atâta, pentru aceasta usoara rezerva si umila avertizare.

DIMITRIE DANCIU: *SOLITUDINI*

Dimitrie Danciu este un debutant. Cartea pe care ne-o

trimite, intitulata impropriu *Solitudini*, cuprinde toate scaderile (aproape totdeauna aceleasi) unei carti de debut. Sunt 22 de scurte elegii, compuse toate pe aceeasi tema. Departe de framântarile interioare, autorul se simte totusi un iremediabil singuratic, ratacind în preajma padurilor, prin matasa moale a ierburilor, cu o vaga nostalgie a zarilor în suflet. O reverie domoala, fara rezonante prea adânci în interioritate, planeaza peste aceste versuri minore, totdeauna melancolice. Uneori monotonia acestei tristeti de cliseu este deadreptul enervanta, atât de mult s-a lasat poetul furat de atmosfera destul de generala si nu prea fericita, care domneste peste o buna parte a poeziei noastre tinere.

Ceea ce ramâne în picoare din toata productia atât de lirica a acestei carti sunt elementele de pastel, uneori frumos încondeiate, dar si aceste neschimbate în toate poeziile. Nu exista aproape nici o bucata în care sa nu fie vorba de padure, munte, toamna, ierburi si seara. Daca ai cauta sa fixezi cuprinsul unei poezii, luata la întâmplare, cum ar fii bunaoara *Plecare*, de la pagina 27, si sa-l compari cu cuprinsul altei poezii, de la orice pagina (sa luam de exemplu *Nestire*, pag. 21), este absolut imposibil sa stabilesti vreo deosebire. Iata:

Ne va surprinde - amurgul într-o zi pe drum
Si ne-or surâde-anemic zarile de scrum.
Padurile vor îmbraca un alt vesmânt
Si linistea mai grea va trece în cuvânt.

Nu-i nimeni înca sa ne poata spune
În care toamna visul va apune;
Când vom calca umili tarâmul celalalt,
Când vom intra pe poarta cerului înalt.

Când umbra noptii nu va sti sa vina

Si vom strabate numai prin lumina,
Când pasarile-n stoluri, fara numar,
Vor coborî cu stelele pe umar.

(*Nestire*, pag. 21)

Daca la aceste trei strofe poetul ar fi adaugat înca trei, sau doua, sau sapte, poezia nu s-ar fi schimbat deloc, n-am fi înteles nimic în plus fata de ceea ce întelegem din versurile citate aici. Dimitrie Danciu nu stie ca o poezie de atmosfera, cum desigur este toata productia domniei sale, este condamnata de la început la moarte. Dimitrie Danciu nu stie ca poezia este *atitudine*. Dar sa mai citam si cealalta bucata:

Într-o zi de toamna, într-o seara,
Voi pleca - de oameni nestiut,
Pe un drum îndepartat de tara
Ca o stea brumata. Fara scut.

Voi pleca: farâma de poveste,
Sa ma pierd în prafuite zari,
Ca un sbor de paseri, ca o veste,
Ca un cântec risipit pe mari.

Alte seri mai pure-o sa ma-mbete
Cu mireasma reavana de crini.
Prietenii ramasi, sa nu-mi regrete
Trecerea discreta în lumini.

(*Plecare*, pag. 27)

Trecând peste faptul ca Dimitrie Danciu scrie *voi* în loc de *voiu*, poezia aceasta are versuri impecabile, cu ritm, rima, muzicalitate, imagini si celelalte. Nici aici însa nu erau necesare trei strofe. Puteau fi cinci, sau numai doua. Nimic nu e motivat

în aceasta carte. Pentru ce o fi Dimitrie Danciu atât de trist? Padurile, ierburile, câmpiile, serile, stelele, toate elementele unei naturi frumoase, numai rasfrânta într-o interioritate pe care Dimitrie Danciu n-o are, sau daca o are n-o marturiseste, ar justifica o astfel de atmosfera.

Ce crunta lipsa de personalitate!

Boala aceasta însa este prea generala, prea mult raspândita printre stihuitorii nostri tineri, îmbatati de un metaforism facil, de duzina, pentru a fi o acuzare numai la adresa lui Dimitrie Danciu. Pacatul lui este ca scrie ca toata lumea, ca n-are curajul, sau poate puterea, sa se ridice peste nivelul literar al prea darnicelor în aprecieri volume pe care le primeste desigur cu dedicatie. Si este pacat. Pentru ca Dimitrie Danciu stie sa scrie frumos si are un debit poetic real, ceea ce desigur agraveaza scaderile acestei carti de debut.

Înca odata: Dimitrie Danciu este un pastelist bun. Invit pe cititorii acestei carti sa se opreasca la poezia *Trec vânturile serii* (pag. 25), un pastel frumos realizat. În aceasta directie, cu mai multa variatie, ar putea da lucruri durabile.

GEORGE DRUMUR: *SUFLETE ÎN AZUR*

N-am crezut niciodata într-un regionalism cultural. De aceea am trecut cu destula raceala si neîncredere pe lânga miscarea initiata de un grup de poeti bucovineni, în jurul minusculei reviste *Iconar*. Oricâta nadejde am pune în talentul real si suficient marturisit al unora dintre pionierii acestei miscari, cum este poetul Mircea Streinul, pentru a nu-l cita decât pe cel mai reprezentativ, nu cred ca literatura noastra va cunoaste vreodata un curent *bucovinean*, o spiritualitate

românească specific *bucovineana*. Literatura se adreseaza totdeauna universalitatii. Altfel este o literatura minora, insignifianta. Ea poate avea cel mult o *culoare locala*. Acesta este însa un element secundar, eterogen, prin urmare, nu poate forma obiectul unei preocupari principale, unice. Nu pentru ca e *italiana*, e mare *Divina Comedia*, ci pentru eternul uman pe care-l închide si pentru arta cu care este prezentat.

Ne vom dispensa asadar de epitetul care totdeauna însoteste numele d-lui George Drumur, de câte ori confratii mei binevoiesc a vorbi despre opera lui. George Drumur este un tânar poet român, înzestrat, evident, cu calitati remarcabile. Ultima sa carte, a doua mi se pare, intitulata frumos *Suflete în azur*, este o contributie serioasa la afirmarea poeziei noastre tinere. Cuprinde cinci cicluri, motivate cam insuficient: *Semnele anotimpurilor, Tinerete fara batrânete, Drumuri în ceata, Solstitii* si *Întoarcere în azur*.

Ceea ce caracterizeaza poezia lui George Drumur este zbaterea atât de crunt umana de-a sparge tiparele proprii si de-a se înalta spre culmi, mai aproape de cer. Eterna cazna zadarnica a sufletului omenesc de-a se depasi, de-a învinge greutatea care-l tine prea mult lipit de pamânt. *Excelsior*. O poveste de elevatie, de puritate si stricta interioritate, scrisa într-un vers de respiratie larga, domoala, cu fraze lungi cu propozitiuni atributive, fara ruperi, fara revolte si, poate de aceea, fara un ritm prea tare, prea riguros. Odata cu sentimentul acesta de tindere dureroasa, aproape constient zadarnica spre culmi, spre depasire, versul luneca, se strecoara si el, fara plezniturі, fara tipete de rima, supus, resemnat, de multe ori de importanta minora. Imaginile lui George Drumur sunt, atât de delicat, de feminin construite, atât de abstracte uneori, încât îsi pierd aproape functiunea lor plasticizatoare, formând o atmosfera de imprecis, de nelamurit, foarte proprie poeziei sale. Iata un exemplu de poezie *gen* George Drumur:

Unde anii pregatesc o înviere
nesfârsite zapezi de tacere
ne-asteapta, ca pe-un anotimp bogat, de aur,
sa nu ni se darâme sufletul prin plaur.

Fug de noi copiii si mioarele,
ca de seceta isvoarele.

N-avem umbra, nici cuvânt,
n-avem urme pe pamânt.

Dinainte-ne stau noptile eterne:
lumea ce-am visat-o lânga perne.
Lumina ochilor ne-a ramas pe drum,
spre-nvierea zilelor n-am cum sa ma-ndrum.

Nici cuvântul asteptat nu vine
si cine-o sa ne scoata de aicia, cine? -
caci la drum când am plecat,
nimeni nu ne-a-nduplecat.

(*Drumuri sterse*, pag. 64)

Acolo unde este mai slab d-l George Drumur este în poezia cu accente autohtone, presarata cu un misticism *gen* Blaga farâmitat, facil, fals. În locul frumoasei poezii de atitudine, care formeaza partea cea mai consistenta din aceasta carte, întâlnim aici o oscilatie puerila între o atmosfera de împrumut, totdeauna periculoasa si inutila, si o realitate sufleteasca bogata, proprie, plina de resurse. Tot atât de fara motivare sunt unele referiri la peisajul specific bucovinean, sufletesc sau natural, Elemente absolut eterogene, într-o poezie care exploateaza o atât de general umana stare sufleteasca, cum

e aceea a luptei între pamânt si cer.

În afara de aceste rezerve, cartea d-lui George Drumur închide frumuseti demne de cea mai sincera apreciere, marturisind un poet de autentic talent, viguros si plin de surprinzatoare resurse. Un *destin* pe care si l-a definit singur:

Ploi de slava limpezi, cum îi cerul
au crescut în buruieni, înalte.
Somnul în doi si scutul si oierul
veghelor, spre semnale din alte
drumuri, fara orizont, pierdute,
ca nisipul calator prin apa.

(*Destin*, pag. 57)

Printre multele carti de poezie care se adreseaza acestei rubrici, *Suflete de azur* este o carte merituoasa.

(**Mesterul Manole**, ianuarie-martie 1940)

POEZIA TÂNARA: *NAVALA CUVINTELOR*

În notele noastre de pâna acum, privitoare la cartile de poezie tânara, am atins de mai multe ori chestiunea raportului dintre extensiunea poemului si continutul exprimat prin cuvinte, remarcând marea saracie de fond în care se complac aproape toti poetii nostri tineri. Exagerând cultul imaginei si al metaforei, grija lor de capetenie este de-a compune fraze însiruite, alaturând notiuni lipsite de cea mai elementara misiune poetica. O întreaga tufarie de figuri stilistice, absolut inutile, formeaza continutul aproape al tuturor cartilor trimise noua spre recenzare. Gasim în ele cuvinte, foarte multe cuvinte, frumos sunatoare,

gasim comparatiuni nesfârsite, gasim de toate, numai *poezie* adevarata nu. A trecut mai bine de o jumatate de veac de când Titu Maiorescu, în articolul sau *O cercetare critica asupra poeziei române* cerea ca figurile stilistice pe care le întrebuintau poetii de atunci sa fie *originale* si *juste*, aratând ridicolul unor versuri de cliseu pe care istoria literaturii noastre le-a uitat de mult. Cât sunt de actuale si astazi observatiunile si recomandarile lui Titu Maiorescu! Cât de putin originali sunt poetii nostri tineri de azi, productiunea carora exploateaza, atât de evident aceleasi formule (a se opri asupra cuvântului *vis*, nelipsit din nici una dintre aceste carti si totusi fara un continut notional precis!), aceleasi figuri stilistice de cliseu, încât o ierarhizare este aproape imposibila.

Saraca navala de cuvinte.

În mijlocul acestei enorme betii poetice, e necesar sa ne precizam atitudinea. Preferintele si remarcarile noastre vor fi astfel raportate totdeauna la un reper unic.

Credem ca aceasta periculoasa navala de cuvinte se datoreste preferintei pe care o manifesta poetii nostri tineri pentru poezia de atmosfera. O poezie fara continut precis, a carei misiune nu este *de-a spune* ci numai *de-a sugera*, transportând sensibilitatea cititorului într-o atmosfera anumita, proprie poetului. Un exemplu este contributiunea poetica a lui Bacovia, maestru în aceasta privinta. Numai ca refugiindu-ne în aceasta poezie de atmosfera, poetii nostri tineri au uitat sa fie originali scriind absolut toti numai despre *tristeti*, despre *toamne*, despre *vis*, despre *tacere*, etc. Peste tot o atmosfera trista, grea, îmbatrânita, în dosul careia nu se afla nimic, nici o motivare care s-o sprijine. Aflam astfel ca Dimitrie Danciu e trist, ca pe Traian Lalescu îl dor gândurile, ca Nichita Tomescu e bolnav de asteptare, ca Constantin Salcia se aseamana cu rachitele plângatoare, dar nu aflam nicaieri *pentru ce* atâta tristeta în poezia lor.

Fata de aceasta poezie nesigura si minora, preferintele noastre se îndreapta spre poezia de atitudine, cu un continut relativ evident, poezie în care autorul sa aiba *ceva* de spus, sa se straduiasca sa îmbrace acest *ceva* într-o forma corespunzatoare si sa nu se serveasca de cuvinte decât în masura în care poate si e necesar sa le dea o misiune poetica precisa. Asa au procedat toti poetii mari din toate vremurile, iar pe la noi, poetii români, asa ne-a învatat marele nostru Eminescu, manuscrisele caruia sunt pline de stersaturi si de reveniri, ceea ce dovedeste ca divinul poet cioplea în piatra cu minutiozitate, fiecare vers. (A se vedea *Arta cuvântului la Eminescu* de d. Caracostea si scrierile lui G. Ibraileanu). Nu vom cauta asadar figur de stil în cartile pe care le vom recenza, nu vom sublinia si numara comparatiunile si imaginile fiecarei pagini, ci vom adânci fondul poemelor, stabilind raportul care trebuie sa existe între acest fond si o forma corespunzatoare. Iar în realizarile noastre, pentru ca si noi scriem poezii, ne vom stradui totdeauna sa avem ceva de spus. Nu vom creea manechine pentru a pune în evidenta îmbracamintea, ci vom creea fiinte vii îmbracându-le asa cum se cuvine.

Numai asa vom putea razbate prin aceasta enorma navala de cuvinte care s-a abatut peste poezia noastra tânara, dându-ne obolul, modest sau maret, pentru progresul marei literaturi românesti.

MIRCEA STREINUL: *OPERA LIRICA* (1929-1939)

Multe dintre revistele noastre de literatura l-au acuzat pe d-l Mircea Streinul de lipsa de modestie, în urma acestei editii

definitive, pe care si-a publicat-o singur. Cunoscând însa felul cum au aparut, în decurs de zece ani, cele mai multe dintre productiunile de fata, destramarea lor în timp si imposibilitatea de a le aduna într-o privire de ansamblu, fiind publicate toate în plachete mici, dintre care unele au trecut neobservate, aceasta impresie de grandomanie nu trebuie sa ne retina, poetul fiind dealtfel liber sa fie modest sau pretentios, dupa natura sa. Lucru cert e, ca abia dupa aceasta publicare în volum definitiv a întregii sale opere lirice, Mircea Streinul poate fi judecat în adevarata lui valoare, dându-i-se locul pe care-l merita în templul literaturii noastre tinere. Si merita, fara îndoiala, un loc de frunte. Rareori un poet se stravede atât de limpede în productiunile sale, îsi pricepe si este atât de convins de *misiunea* lui în lume, de destinul lui singuratic si maret, de Dumnezeul care traieste în el. Cât de raspicat o spune: *Poezia este lumina primita de Isus pe ranile Sale, adusa de hulubul Sfântului Duh! Mai mare decât cerul este, mai mare ca moartea, mai mare ca totul ce este din cele ce se vad. Caci a fi poet înseamna sa stii a creea munti de arama si fluvii de aur paduri cu inorogi si pasari maiestre, dealuri cu limpezi coline si-oreane, linistite catune în seara, mori de vânt pentru un zanatic si sfânt don Quijote* (pag. 148 Bucolice). Poet adevarat, frate cu arborii, cu pietrele, cu pasarile, cu stelele, cu natura întreaga, întelegând ceea ce numai poetul poate sa înteleaga, traind si experimentând direct *esentialul* lucrurilor si al vietii. Câta bogatie interioara, cât tumult de probleme, de trairi adânci, de patrunderi în esente. Versul sau navaleste, creste mereu, nu se mai termina, cuprinde totul, îmbratiseaza totul. Ce importanta are aici umila figura de stil, pe care o cauta si o cultiva, cu atâta inutila ardoare, ceilalti confrati de condei, când poetul are atâtea de spus, fundul tau este atât de adânc, încât fiecare vers e o revarsare.

Mircea Streinul abordeaza toate speciile, de la fabula la bucolice, de la mica poezie lirica de patru rânduri, la poemul de

respiratie larga, cum sunt *Tarot sau calatoria omului* si *Corbul de aur*. Cel mai fecund poet al generatiei noastre. Ce conteaza, în raport cu aceasta bogatie, micile interferente cu poeziile lui Blaga, care-l fac pe un C. Fântâneru sa observe ca "magica legatura cu infinitul", care la marele maestru se face "prin existenta intrauterina", în poezia lui Mircea Streinul nu exista. De ce-si pun unii oameni singuri bete-n roate?

În ordine cronologica, acest întâi volum din opera lirica a poetului nostru cuprinde: *Corbul de aur, Divertisment, Câteva poezii pentru prieteni, Tarot sau calatoria omului, Cântecul de durere si de bucurie al aurului sub mâinile mesterului, Zece cuvinte ale fericitului Francisc din Assisi, Trei fabule, Comentarii lirice la poeme într-un vers de Ion Pillat, Bucolice, Texte pentru o suita taraneasca de Rudd, Rybiezka* si *Traduceri din Georg Trakl*, cele mai multe dintre ele publicate mai demult în plachete aparte. Iata un cuprins care ilustreaza marea bogatie de probleme si de teme, abordate de un poet adevarat. În toate Dumnezeu si frate, este totdeauna prezent el, alesul:

Eu sunt Dumnezeul pamântului,
eu îl însamântez, eu îl ar,
picioarele mele-l calca,
buzele mele-l saruta.

Eu sunt Dumnezeul copacilor,
al ierburilor pline de soare;
eu sunt Dumnezeul colindelor
si-al marilor doine.

Eu sunt stapânitorul brumelor
si de împarat ma tin ploile,
negurele si vânturile.

Câta suveranitate mareata! Iata *poetul*, omul, Dumnezeul,

creatorul, victima. Oricâte observatiuni de detaliu, de tehnica poetica, am putea face (si le vom face odata, când vom reveni pe larg asupra întregii opere literare a lui Mircea Streinul) nu putem sa nu marturisim ca de data asta ne gasim în fata unui poet de elita care ne onoreaza generatia si de care suntem mândri ca-l avem în mijlocul nostru. Aceasta *Opera lirica*, care cuprinde munca sa de zece ani, nu toata, ci numai o parte, a fost pentru noi un popas fericit si o revelatie, pentru ca, oricât de bine l-am fi cunoscut înainte pe Mircea Streinul, abia acum l-am putut cuprinde în toata abundenta productiunii sale lirice. Ma iarta, draga poete, pentru acest entuziasm, în locul unei recenzii obisnuite.

VLAICU BÂRNA: *BRUME*

Iata o carte domoala, sincera, placuta. O carte buna. O citesc la o lampa cu gaz, într-o casa de la tara, pe zona. Pe masa, alaturi: *Les pensées* de Pascal, *Opera lirica* de Mircea Streinul si fotografia iubitei încadrata între flori proaspete de salcâm. Seara târziu, dupa programul de instructie. Cum patrunde la inima! Vlaicu Bârna e un poet format sigur de sine, care nu se pierde printre cuvinte. Versul îl asculta supus, nu-i iese din porunca, e totdeauna la locul lui, acolo unde trebuie. Teme simple: dragostea, mai ales dragostea: natura, moartea, melancolia. Numai umanitate, resemnare, supunere, scâncet tacut, domol, fara revolte. Si ce frumos decor, câta intimitate poetica! un Albert Samain prietenos, împacat,

Liniste grea. Prin aer,
Fulgii tacerii coboara lin, mai lin,
În casa e o betie dulce,
Cu arome batrânesti de vin.

Masa - un bazar, nimicuri:
O tabachere de argint, un vas cu pintenei,
Carti, multe carti, o pipa, un cutit turcesc;
Dansând, în înverzitul bronz -, doua femei.

Deschisa, "Le grand Meaulnes"
Cartea trista a lui Fournier.
În vis -, icoana suava si stranie
A frumoasei Yvonne de Galais.

Apoi, fotografia ta: un zâmbet,
Privirile spre ale noptii steme...

Scrisoarea primita azi de la Karlsbad,
Un caet cu poeme.

Starue în toate un cer albastriu
De melancolii si penumbre,
Un svon de paduri, de ape,
Înfiorate de umbre.

(*Natura moarta*, pag. 58)

Un aer proaspat de padure, de câmp, învaluie întreaga culegere de fata, strabate ca un fior de viata de la un capat la altul al fiecarei poezii. Atât de aproape este poetul de natura, se identifica atât de mult cu sufletul, cu elementele ei, încât seva din arbori, din iarba, din ape, hraneste toata productiunea sa, deosebit de lirica. Cartea cuprinde cinci parti, nu prea bine distincte, împartire putin justificata, continutul poemelor exploatând mereu cam aceleasi teme: *Calatorie spre vis, Climat, Acasa, Brume, Eufone.* Aproape toate cuprind poezii de dragoste, o dragoste linistita, melancolica, înfratita cu natura. Cât de mult mi-au placut aceste frumoase *Brume*, împletire de iubire si sentimentul naturii.

Dumbrava hodinita sub luminosii fagi,
Asterne-te cu iarba când pasii celei dragi,
În leganare lina, vor trece dinspre lume
Spre un liman de seara, spre tara mea de brume.

Sa-i tamâiezi arome din buruieni si rugi
Si mierle sa-i cânte, ascunse în buturugi,
Un paltin svelt sa-i faca, în fata, reverente,
Când stelele-i scandeaza fluidele cadente.

Umbrit sa-i fie drumul de valuri padurene

Când gheonoaia verde va bate-n lemn alene,
Si singura va sta, în raiul tau, dumbrava,
Iubita adormita cu brumele-n otava.

În afara de aceasta placuta împacare si înfratire cu natura, care da un farmec deosebit cartii de fata si care formeaza fondul ei serios, masiv, bogat, mai trebuie sa remarcam si realizarea tehnica a poemului, caruia Vlaicu Bârna stie sa-i dea unitate, eliberându-se de sub robia cuvintelor si a imaginilor care-i domina pe multi dintre confratii d-sale. Putem spune, ca de la *Cabane albe*, volumul aparut cam de mult si relativ bine primit de presa, pâna la aceste *Brume*, a patruns mult în mestesugul poeziei, reusind sa dea bucati definitiv închegate. Nu-i sunt straine nici trucurile unei poetice mai rafinate. Iata o frumoasa aliteratie:

Aud în somn paduri si cântece si ape
Si-a vânturilor lina colina lira...
*(*Climat, *pag. 41)*

unde repetitia literelor *i* si *n* reproduce leganarea unui usor vânt de seara. Cu acelasi efect este întrebuintat versul:

Luna, lin leganata de vânturi
(*La luna*, pag. 43)

începutul unei admirabile poezii de doua strofe. În general, aproape toate bucatile din aceasta carte, fiind inspirate dintr-o imediata intimitate, cadrul maret natural reflectat într-o interioritate putin predispusa spre generalizare si adâncire, au o respiratie îngusta, scurta, de maximum patru sau cinci strofe. În majoritate de doua sau trei strofe, cu unele versiuni sau jumatati de versuri repetate, ceea ce a fortat pe unii sa vada o influenta din Zaharia Stancu în bucati ca acestea:

Gâtul si bratele, bratele,
Albe în paloarea de zori,
Sunt iernile mele visate.
(*Portret*, pag. 38)

Sau:

Întinde-mi surâsul, surâsul,
Spre somnul meu pururea treaz...
Buzele mele sa-si stearga
Bruma de vis din obraz.
(Idem, pag. 39)

Am putea vorbi si de-o influenta a lui Lucian Blaga. Sunt chestiuni neesentiale însa. În afara lor, Vlaicu Bârna ne-a dat o carte deosebit de merituoasa.

VICTOR STOE: *FUGA CERBILOR*

D-l Victor Stoe, cunoscut publicului cititor mai ales prin traducerile publicate în *Biblioteca Energia* a Fundatiilor Regale, este autor a trei carti de poeme: *Întrebare de stele*, *Vedenii* si aceasta *Fuga a cerbilor*, oscilare continua între poezia de atitudine si poezia de atmosfera. Continutul adânc al tuturor poemelor din aceasta culegere este destinul tragic al trecerii noastre pamântene, nesiguranta si însingurarea în care ne zbatem, vesnica noastra nemultumire, esentiala noastra tindere spre altceva, spre zarile albastre, spre cer, spre necunoscut. Continua fuga a cerbilor. Înteleasa astfel cartea de fata are un

titlu superb, care-i rezuma întreg continutul, numai ca, este prea putin unitara pentru a putea fi privita ca un singur poem mare si este prea mereu aceeasi în fiecare poezie pentru ca sa nu spunem ca poetul se repeta. În ansamblu, scaderile sale sunt cam aceleasi pe care le observam la aproape toate cartile recenzate de noi: Prima lipsa de unitate în constructia poemului, cuvinte fara misiune poetica precisa (fara sa fie o navala de cuvinte), lipsa de justete etc. E numai o oscilare însa. Dl. Victor Stoe are fond poetic evident, are ceva de spus, ceva solid, motivat, adâncit, numai ca nu stie înca sa faca poezie adevarata din acest fond, creind fiinte vii, unitare si rotunjite, poeme bine realizate.

Cât de frumoasa si de semnificativa ar fi aceasta *Plecare* daca n-ar fi atât de destramata, atât de putin unitara?:

Plecarea mea
A fost trecere neauzita,
De Duh chinuit.
Un sbor de pasare de larg,
Catre toti, catre nimeni,
Fara drum lamurit.

Tremura si-acum aruncata,
Pânza cu stele,
A inimii mele
La usa ta încuiata.

A trecut pe lânga mine o tacere de om,
Cu plâns în privirea destramata,
Din cerul, prea departe, o stea,
Arunca lumina înghetata.

Daca ma vei cauta,
Drumurile vor ramâne mute.
Fiecare piatra va fi tânguire

Padurea va geme cu dureri necunoscute.

Tremura si acum aruncata,
Pânza cu stele,
A inimii mele
La usa ta înnoptata.

La fel sunt poemele: *Pescarus, Risipire, Strada timpului, Buna dimineata, padure,* etc. Toate foarte frumoase, semnificative, adâncite, numai ca n-au unitate de constructie. Sunt prea putin lucrate, prea putin cioplite în piatra. Iata si lipsa de justete: *valuri de pasi* (pag. 8); *fuga albastra* (pag. 22); *albastru trecut* (pag. 24); *gânduri de lacrima* si *vis* (pag. 24); *albastre viori* (pag. 25); *violetele plecarii* (pag. 48); *violete viori* (pag. 51); *violeta sonata* (pag. 54). Iata enigme:

Inelul roz al vânturilor pale,
Aseaza visate culori
Pe capul cu triste palori,
De dans salomeic.

(*Sonata*, pag. 54)

Putem cita însa si lucruri deosebit de frumoase:

Au ramas în padure,
Ca o urma de ciuta,
Pe care o stea o mângâie
Cu lumina pierduta.

(*Urma*, pag. 10)

Sau: *A trecut pe lânga mine o tacere de om* (pag. 36); *Din timp, nici-o spaima pentru trecerea noastra* (pag. 55), etc. Apropierea de Lucian Blaga nu e deloc o scadere aici, nefiind

decât aparenta si fara rezonante serioase în fondul poetic, de aceea nu ne vom opri asupra ei, desi uneori am fost siliti, în decursul lecturii, sa o însemnam pe marginile paginilor.

* * *

D-l Victor Stoe sa nu se supere pentru aceste observatiuni, aduse culegerii de fata si sa încerce sa se convinga de sinceritatea si buna lor intentie. Cu fondul serios pe care-l are, cu puterea de adâncire a materialului sau poetic, suntem siguri ca aceasta carte nu e masura exacta a talentului d-sale, oricâte lucruri frumoase, de detaliu, ar contine. Mai multa grija, mai multa truda si mai multa unitate, l-ar ajuta sa realizeze adevaratul poem pe care-l merita temele sale totdeauna esentiale si obiective. Altfel, în rolurile numeroaselor productii minore care-l împrejmuie, gestul sau se confunda cu o dare inutila din mâini de-a iesi la mal. Si e pacat.

(**Mesterul Manole**, aprilie-iulie 1940)

POEZIA TÂNARA:
PENTRU CEI CE SE SUPARA

Însemnarile noastre despre poezia tânara au avut norocul sa stârneasca interesul unor confrati în asa masura încât, de câtva timp încoace, primim fel de fel de scrisori de protest si de indignare, ba chiar unele amenintari cu bataia, fara sa ne sesizam de numeroasele notite anonime sau semnate, de prin diverse reviste, care ne proclama suveran incompetenta. Marturisim ca

ne maguleste acest interes deosebit ce se da modestei noastre activitati si ne bucura în acelasi timp, pentru ca el invedereaza cât de mult se deosebeste revista noastra de celelalte reviste tineresti ce apar la noi si cât de necesara era în literatura, o atitudine criticista si serioasa în care nimeni nu mai are nici un fel de atitudine. Au fost treziti domnii poeti tineri din comoditatea unui perfect servilism reciproc, care le asigura deopotriva si fara greutate succesul (!) si s-au suparat foc pe nechematii care se amesteca în aceasta orânduire. În general, obiectiunile ce ni se aduc sunt urmatoarele:

1. Vârsta nu ne permite sa ne "erijam" în "sfatuitori si critici";

2. Nu e frumos sa ne ridicam autoritar deasupra celor cu care "am plecat odata la drum";

3. Ar trebui sa existe o mai strânsa legatura si o mai mare întelegere între scriitorii acestei generatii; etc., etc.

Unii ne mai amintesc ca scriitorii consacrati au avut o parere buna despre ei, si prin urmare, concluziile noastre defavorabile sunt o adevarata obraznicie.

Raspundem pentru totdeauna acestor obiectiuni, cu durere în suflet ca ele se mai pot face într-o epoca cum e a noastra:

1. Factorul "vârsta" nu are ce cauta în chestiunile de literatura, adevarul estetic fiind independent de aceste contingente. Iar daca e necesar cu orice pret sa ne amintim ca suntem tineri, atunci nu poate fi decât în favorul nostru faptul ca la o asemenea vârsta putem sa avem o atitudine precisa, când ceilalti confrati de generatie nu au niciuna.

2. Ca am plecat odata la drum si ca la un moment dat unii dintre tovarasii nostri de început au ramas înapoi, nu e vina noastra. E o chestiune de întrecere aici, de concurenta. Numai asa poate iesi la iveala lucrul bun si ramâne în umbra lucrul rau. În ceea ce priveste cuvântul "autoritar", el ar putea fi înlocuit cu cuvântul "violenta". Într-adevar maniera noastra este violenta.

Dar totdeauna convingerile sunt violente, altfel n-ar mai fi convingeri. Domnii poeti însa, n-au înteles nici acum ca a trecut demult timpul defensivei si al tolerantei întelegatoare. Ostilitatea, ofensiva, îndrazneala sigura este semnul vremii pe care *Mesterul Manole* l-a înteles si l-a acceptat. Este una dintre marile lui mândrii si caracteristica lui de baza. Acestea sunt convingerile noastre, oricare ar fi parerea altora despre ele. De altfel, noua orientare a României tinere ne întareste în aceste convingeri si ne verifica.

3. Da. Ar trebui sa existe o mai strânsa legatura între scriitorii din aceasta generatie. Dar nu în sensul dorit de acesti domni poeti. O întelegere si o legatura sufleteasca în a fi mai buni, mai perfecti, mai constienti de ceea ce trebuie sa facem. Nu tolerându-ne reciproc scaderile, pacatele, neadevarurile ci, scotându-le la iveala, dezbatându-le pentru a fi îndreptate, vom dovedi ca suntem o generatie unitara, demna de vremurile în care traim.

Sa nu va suparati asadar, domnilor poeti daca în aceasta munca a noastra pentru promovarea lucrului bun si pentru reprimarea celui rau, am adoptat violenta. Ea este caracteristica necesara a vremii si noi socotim ca este binevenita. Totdeauna toleranta minora este o slabiciune. Noi suntem însa o generatie care nu are dreptul sa fie slaba. Numai asa vom putea sa ne ridicam peste productiunea minora, de orice fel, care ne caracterizeaza. Pentru ca, cu orice risc, noi credem tot atât de puternic ca la început, ca datoria noastra este sa tindem catre perfectiune.

VIRGIL CARIANOPOL: *SCARA LA CER*

De la *Frunzisul toamnei mele*, ultima carte de poeme a lui Virgil Carianopol, n-au trecut nici doi ani încheiati si iata ca, poetul *Scrisorilor catre plante* ne trimite o noua culegere publicata în aceeasi colectie a *universului literar*. Volumul cuprinde 58 de bucati, grupate în urmatoarele cinci cicluri: *Scara la cer, Tudor Vladimirescu, Teatru, Catre ai mei* si *Viata fara moarte*, împartire nemotivata, arbitrara, ca toate împartirile de acest fel.

Fata de culegerile anterioare, cartea aceasta nu aduce nimic nou, poetul aparând definitiv format, cu o maniera si o formula proprie, retorica si directa, bine cunoscute de toti cititorii nostri de poezie. Acelasi Virgil Carianopol, umil si totusi revoltat, cu sira spinarii îndoita si totusi drept, aceeasi resemnata plângere pe marginea unei vieti banale, inutile, cum sunt toate vietile noastre, si acelasi minunat refuz în fata mortii, a trecerii iremediabile, pe care le cunoastem de atâta vreme la opera acestui poet si care i-au asigurat o popularitate rara pentru aceste vremuri apoetice, popularitate pe deplin meritata, se desprind si din aceasta carte.

O astfel de revenire, nu constituie însa o deficienta, ea fiind necesara pentru a rotunji si a definitiva o atitudine poetica personala. Chiar daca aceasta carte nu aduce nimic nou, nici ca fond si nici ca realizare formala, ea accentueaza si împlineste o formula poetica originala, proprie lui Virgil Carianopol.

Atitudinea lui în fata vietii este destul de paradoxala. Acelasi poet care neaga totul, care ajunge sa se nege si pe sine însusi, dupa ce s-a luat de gât cu oamenii, cu vremea, cu Dumnezeu, ne apare în unele poezii încrezator în sine, mândru de destinul sau înalt, deosebit, vesnic. Atitudinea aceasta inegala

este foarte bine exprimata în urmatoarele doua versuri, care rezuma toata cartea de fata:

Am trait de-andoaselea: în loc sa strig,
Am trecut prin umilinta mea fudul.
(*La cap de tinerete*, pag. 45)

Într-o alta poezie, intitulata scurt si autoritar: *Eu*, aceasta constiinta a destinului propriu creator, este dusa atât de departe, încât poetul nu se sfieste sa declare ca tot ce exista, iubire, luna, moarte, chiar Dumnezeu, este creatia sa, rezultatul unui dar deosebit, cu care numai el este miruit:

Eu sunt parintele si eu sunt creatorul:
De n-as fi eu n-ar exista nimic.
(*Eu*, pag. 12)

Am gresi fundamental atribuind acestor versuri un înteles metafizic, reminescente ale unor sisteme filosofice potrivit carora tot ce exista, nu exista decât pentru ca existam noi ca sa percepem conturul, forma, etc. La Virgil Carianopol, preocupat mai mult de aspectele imediate ale vietii, de latura ei sociala, nu e decât o superba revolta în fata implacabilului, a neputintei noastre umane. Daca viata pe care a trait-o a fost trista, daca a fost umilit, retras, inacomodabil, sarac si nefericit, are cel putin mângâierea amara ca ar fi putut fi *altfel* decât ceilalti, ca poseda o particica din forta creatoare a dumnezeirii.

Poate fi continua o astfel de atitudine? Cartea ar fi atunci un minunat poem al mândriei împlinite. Mândria lui Virgil Carianopol este însa amara, impusa, *voita*, o revolta zadarnica în mijlocul unei vieti nenorocite. Poetul simte ca se stinge, ca se apropie de moarte, fara sa fi fost altceva decât un biet om, pur si simplu si atunci exclama înciudat, haiduceste:

Ah, de mi-ar iesi ’nainte Dumnezeu,
Cum L-as jefui de vesnicie.

(*Haiducul*, pag. 47)

* * *

Încolo, numai tristete, plângere, resemnare. *Scara la cer*, sub simbolul careia apar aceste pagini, nu este decât o scara voita, cautata. Viata cea adevarata, traita, este însa aici jos, galben frunzis de toamna.

Accentele nationaliste, sociale, ce se desprind din unele poezii, ca: *Tudor Vladimirescu, Ion*, etc. sunt singurele care strica unitatea acestei carti, poetul nereusind sa le ridice pâna la valoarea poetica a celorlalte motive ale sale.

ÎNSEMNARILE LUI AUREL MARIN

D-l Aurel Marin este unul dintre cei mai de seama poeti pe care îi avem astazi. De o fecunditate surprinzatoare, cu toata tineretea lui înca în plina desfasurare, d-sa este autor a opt volume de poeme, dintre care, despre ultimele doua ne ocupam aici. E vorba de culegerea *Însemnari despre lume, prieteni si moarte*, aparuta în editura Fundatiilor Regale în anul acesta, precum si de *Viata în munti* sau *A doua carte de însemnari despre lume, prieteni si moarte*, aparuta tot în anul acesta si tiparita la editie restrânsa de 200 de exemplare, la Brasov, “socotindu-se numarul cititorilor, la care s-a adaugat cel al prietenilor autorului”. Total 89 de poeme.

Poezia lui Aurel Marin este atât de unitara si atât de sobra, încât autorul pare sa fi ajuns la deplina maturitate poetica. Fondul ei este cel marturisit clar în titlu: însemnari despre lume, prieteni si moarte. Mai ales despre moarte. În singuratatea sufleteasca care-l caracterizeaza, Aurel Marin a înteles ca destinul sufletesc este trecerea, îmbatrânirea, moartea si s-a recules într-o înalta resemnare si asteptare a sfârsitului. Resemnarea lui este trista, e drept, dar nu disperata, pentru ca destinul acesta este atât de general si atât de uniform în întreaga lume, încât orice revolta e inutila. Este destinul oamenilor, al animalelor, pâna si destinul muntilor, atât de dragi lui Aurel Marin, pentru singuratatea si maretia lor. În acest fel trebuie înteleasa poema *Destin*, atât de sobra si de definitiva în unitatea ei:

Muntii alunga tristii lor arbori prea batrâni,
Încolacindu-i aspru-n salbaticite plante;
I-acopere cu frunze, i-apropie de pante
Cu repezi coborâsuri -, spre oamenii hapsâni.

Sbârcite trunchiuri, brate zadarnice spre cer,
Asteapta o farâma de clipa sa le-ngroape,
Le mângâie doar vântul în nopti târzii. Aproape,
Bat joagare de ape, cu sgomot surd de fier.

(*Destin*, pag. 8)

Nimic nu ne consoleaza pentru aceasta trecere, totul este ca mai înainte, nu se întâmpla nimic din cauza disparitiei noastre, natura, lumea, prietenii, totul ramâne încremenit în cercul în care se învârte, într-o totala indiferenta. Nici chiar amara îndeletnicire a poeziei nu schimba nimic din acest destin atât de independent de sfortarile noastre. De aceea, poetul nu-si pune mare speranta în arta. Ea nu este decât un exercitiu

personal, o îndeletnicire necesara pentru a umple golul unei existente zadarnice. El felicita si invidiaza pe cei care sunt în stare sa umple acest gol cu lucruri mai placute, mai usoare:

Anii nepasatori mi-au adus
Aspra neliniste a versului.
Ca un inevitabil apus
În sgomotul ritmic al versului.

Cei mai dragi, cei mai întelepti,
Ramân cu lumea si vinul,
Fara de griji, ca-n rai si-n drepti
Vremea-si strecoara veninul.

În sgomotul ritmic al mersului,
Ca un inevitabil apus,
Aspra neliniste-a versului
Ani nepasatori mi-a adus.

(*Anii nepasatori*, pag. 27)

Versurile lui Aurel Marin sunt în general foarte scurte, de 3-4 strofe cel mult. Ele se brodeaza aproape totdeauna pe o constatare de ordin general care revine la sfârsitul poemului pentru a-i accentua sensul. Atât motivele tratate, cât si tehnica de versificatie ne amintesc de Eminescu. Un Eminescu trecut prin experienta unui ciudat anarhism poetic. Apropierea aceasta am constatat-o si altadata, cu ocazia unei alte culegeri a d-lui Aurel Marin, *Însemnari din vacanta*, mi se pare. Aminteam atunci si suntem în masura sa accentuam acum, ca ea nu înseamna câtusi de putin o scadere. Din contra! Este semnul unei veritabile maturitati poetice. Este prezent Eminescu pâna si în rime:

Ridici spre ochii limpezi usoare mâni si reci

Cu care îmi învalui privirile încet.
În frunze vântul suna arar, nemângâiet.
(*Avem din vremea scumpa*, pag. 40)

Sau în aceasta superba analogie verbala:

Lumina clara, du-mi padurea,
Si zugraveste-mi-o-n fereastra,
Deasupra ei zarea albastra,
Cu colti de munti, ca nicaiurea. (*Izvoare*, p. 12)

Aceste ultime doua carti de *Însemnari* ne aduc asadar un Aurel Marin matur, definitiv format ca poet, de o profunzime demna de cea mai înalta consideratie. Pentru noi, prietene scump, esti un poet autentic, de mare valoare.

CEI DOI PREMIATI: CONST. VIRGIL GHEORGHIU SI MIRCEA BADEA

Premiul scriitorilor tineri al Fundatiilor Regale a fost acordat anul acesta d-lor Const. Virgil Gheorghiu, autorul brosurii *Caligrafie pe zapada* si Mircea Badea, autorul brosurii *Incantatii*, amândoi poeti din ultima generatie de scriitori. *Caligrafie pe zapada* cuprinde 23 de poeme în majoritate publicate înca de acum doi ani cu titluri schimbate, în *Bilete de papagal* si în aproape toate revistele din tara, unde autorul era solicitat. Adunate în volume, ele marturisesc un poet prin excelenta liric, elegiac, preocupat de viata si destinul propriu, îndurând resemnat sau cuprins de revolta, amara distinctie de-a fi poet. În conceptia autorului poezia este un pacat, o abatere de la destinul normal omenesc si prin urmare prilej de interminabile confesiuni si regrete, dupa cum ne apar toate bucatile din aceasta carte. În felul acesta se explica si minunatul titlu: *Caligrafie pe zapada*, zapada reprezentând fondul de puritate originara, de înfratire si întelegere directa cu arborii, câmpurile, cu natura întreaga. Poezia, cautând sa patrunda si sa exprime acest fond originar a prevestit si a patat unica stare de puritate absoluta, copilaria. Iata *pacatul*. Prin poezie trebuie sa întelegem ceva mai mult decât o îndeletnicire si o abilitate, trebuie sa întelegem însasi viata, durerile si bucuriile de fiecare zi ale poetului. Nu e numai poemul scris, ci dragostea, asteptarile, visele, scrisul, viata, totul. Aceasta cuprindere totala, este exprimata în aproape toate poemele acestei carti si ea constituie fondul adânc si original al poeziei lui Const. Virgil Gheorghiu. Poezia este identificata cu însasi viata, iar viata este un pacat, o abatere de la puritatea originara. Acest destin este implacabil si orice ar fi facut poetul, el ar fi ramas acelasi:

Ma asez la pupitrul cu stihuri mâhnit.
De nu eram poet ma faceam zugrav de icoane,
Dar si atunci asi fi cheltuit, ca betivii anii
Si mi-ar fi despuiat pribegia de bucurii si sumane.

Sapca asi fi purtat-o peste ochi, pleostita si-atunci,
În calimara tot asa as fi turnat rachiu
Iar la Icoana lui Christos si-a tatii cu busuiocul
Lacramii - la fel as fi îngenunchiat sara, târziu.

As fi umblat îmbratisat pe drum
Cu plopii strânsi în mantai ca haiducii,
Si mi-as fi plecat tâmplele, întors acasa
Pe tablita unde am desenat odata - cateii si cucii.

Stiu bine: de nu scriam stihuri, ma faceam
Caligraf de icoane. Dar si atunci cu vorba peltica
Asi fi sarutat gutuii pe obraz si - tot asa
Mi-ar fi jucat peste inima fata de pica.
(*Lânga tablita*, pag. 17)

Socotim deci, ca aceasta carte, este una dintre cele mai bune culegeri de poezii aparute în ultima vreme si ea poate fi preludiul unei frumoase cariere poetice.

* * *

D-l Mircea Badea, ne era complet necunoscut înaintea acestei distinctiuni. Cartea d-sale, conceputa pe vechiul si cunoscutul motiv al cântarii cântarilor, este un poem de dragoste, o dragoste pasionata, senzuala, fara cea mai usoara rezonanta interioara.Fiecare bucata este un act de adoratie în fata perfectiunilor iubitei, o adoratie larga, pompoasa, orientala. De aceea versul lui Mircea Badea este totdeauna prea lung, prea

încarcat ca sa încapa într-un singur sir, de aceea frazele sale sunt pline de propozitiuni atributive cuvintelor însotite de interminabile epitete ornate. Valoarea poetica a acestor *Incantatii* este însa aproape inexistenta, ele neaducând nimic în plus fata de mai vechile si mai reusitele poezii de acest fel cartea este plina de expresii banale, de formule stereotipe, demult consumate ca misiunea poetica. O singura bucata exceptionala, perfecta:

De caldura dorului mi s-au copt ai sânilor fragi...
Unde-s sa-i pasca umedele tale buze racoroase si dragi
mândrul meu cerb cu luceafar de aur în frunte
si glas tânguios ce rasuna vaile si padurile din munte?
Mugetu-ti de dragoste, ca vântul de la miazazi, nu-mi adie pe ponoare
apele sângelui si desisul matasos al pletelor sa-mi înfioare,
iar pasii sprintenelor tale glesne nu-i aud apropiindu-se
si carnea, de tropotul lor nu mi-o simt sguduindu-se...
Unde esti? Unde esti? domnul, stapânul si singurul meu dor?
Nu te-a sagetat oare în vreun luminis, urâtul -, raul vânator?
Fugi de cararile tristetii, iubitule, si tupilându-te usure
ascunde-te în bratele-mi ce te chiama ca o ocroti- toare padure.
(*Invitatie*, pag. 25)

Este atât de frumoasa aceasta poezie de dragoste, încât ea ne împiedica sa ne revoltam ca Mircea Badea a fost premiat.

MIHAI BENIUC: *CÂNTECE NOI*

Cântecele de pierzanie marturiseau un poet inegal, nedumerit, plin de cele mai surprinzatoare contradictii. În acelasi timp, un poet de rara bogatie interioara. Era acolo atâta tumult, atâta revolta si atâta variatie tematica, încât cronicele ce s-au scris despre aceasta carte au oscilat între doua extremitati. Deoparte: laudele cele mai largi; de alta: o completa si categorica defaimare.

De curând Mihai Beniuc a scos o noua carte: *Cântece noi*. Dupa cum era si firesc, apele ce se rostogoleau zgomotoase si tulburi în paginile de debut, au început simtitor sa scada. Râul s-a adunat în matca si curge linistit si limpede la vale. Un râu frumos, închegat, bogat în unde si profuziuni poetice.

Fondul poeziei lui Mihai Beniuc este o continua si chinuita meditatie despre rostul si nimicnicia vietii, a lumii, a tuturor sfortarilor si râvnirilor noastre. O permanenta si zadarnica întrebare, o fuga amara si disperata dupa certitudinea ce nu se arata niciodata. Si peste toate, un dispret suveran, o mareata nepasare de înger cazut. O ironie cruda la adresa dragostei cu placutele ei minciuni de eternitate si de fericire; a gloriei, a trudei zadarnice de-a deveni nemuritor; a poetului însusi; a lui Dumnezeu. Într-o minunata poezie religioasa, în care o conceptie de adânca si trista umanitate este redata într-o forma noua, surprinzatoare, gasim aceste versuri:

Fluerând a lene ridicam din umar
Si râdeam cum singur fara sens te macini.
Ca sa facem pace-n rânduri fara numar
Vedeam curcubeul cum îl tot îmbracini.

Înzadar, o, Doamne, iertator si darnic
Încercai cu mine bine sa te pui.
Planurile tale le-am stricat amarnic
Si-am ajuns cu vremea-n carnea ta un cui.
(*Psalmul de cainta*, pag. 74)

Expresii ca *îmbracini*, sau *Încercai cu mine bine sa te pui*, prin vulgaritatea lor de fiecare zi, transforma sentimentul de cainta într-o amara ironie la adresa lui Dumnezeu care încearca zadarnic sa cheme omenirea pe drumul adevarului, al umilintei si al faptei bune. Si daca însesi sfortarile lui Dumnezeu de îndreptare ramân zadarnice, cu atât mai mult sfortarile noastre de-a fi mai buni, mai perfecti, de-a fi nemuritori si fericiti, nu au nici un rezultat pozitiv. Lânga toate faptele si râvnirile noastre, este totdeauna prezenta moartea, iremediabil blestem al destinului. De aceea, ca si în poezia lui Eminescu, elementul pozitiv al vietii este totdeauna trecutul, pe care imaginatia cu darurile ei, poate sa-l îmbrace în culorile cele mai placute. Dragostea fericita este cea trecuta, visurile de aur au ramas în copilarie. Vremea a vestejit totul, dureros preludiu al mortii:

Vremelnicia plamadeste fluturi,
Fragile flori si visuri ca zapada.
Mar înflorit, odata de te scuturi
Se umple de petale moi ograda.

Dar printre flori vad câte-o creanga seaca.
Din ce strafunduri intra pâna-n vârf!
Otravurile mortii ce îneaca.
Viata-i coaja trista pentru stârv!
(*Adâncuri*, pag. 84)

Uneori însa, poetul se revolta si-si proclama suveran

nemurirea, nestramutata credinta în *Ideal*, în *Mai Binele* pe care munca si talentul îl vor aduce:

Eu n-am dansat în jurul vitelului de aur
Si prea putin îmi pasa ca-n lume trec boem.
Pun mai presus de toate o ramura de laur
Si mai presus de lauri un viitor poem.

Da, smecherii vor spune ca-i imbecil sa lupti
Adulmecând în vreme cu Idealu-n frunte,
Cu visuri svapaiate si cu nadragii rupti,
Când s-ar putea sa nasca un soarece din munte.

Ci eu cu palaria trântita pe-o ureche
Trec fluerând un cântec pe drumul îndraznet,
Privind cum dupa mine, bolnava, lumea veche
Se surpa din temeiuri într-un apus maret.

Tai brazda prin desisuri de îndoieli si-arunc
Cu buzduganul vrerii hotar departe-n vreme,
Va merge neamul asta spre el din tata-n prunc
Si vesnic mai departe hotarul o sa-l cheme.
(*Peste veacuri*, pag. 78)

Doar câteva bucati de-o banalitate absoluta: *Strada Regala*, *Ana Kelemen*, etc. Putin Arghezi: *Ce sunt aceste nelinisti?*; putin Crevedia:

Dintr-un codru iese luna
Mare cât o mamaliga.
(*Calea Motului*, pag. 20)

Totusi, o carte plina de cele mai aspre nelinisti si de o surprinzatoare energie verbala.

(**Mesterul Manole**, 8-9, aug.-nov. 1940)

POEZIA TÂNARA: ANUL POETIC

Bogat în evenimente dramatice, anul care a trecut a fost reprezentat în poezie doar de câteva carti de valoare exceptionala. Se pare ca dictonul: *Inter arma silent musae*, ca niciodata în trecut, a fost serios luat în considerare de poetii nostri, de obicei, atât de putin atenti la vânturile vremii.

Dintre maestri mai în vârsta, doar V. Voiculescu si Ion Pillat s-au mentinut demni pe metereze, primul cu admirabilul *Întrezariri*, publicat în Editura Fundatiilor Regale, iar al doilea cu volumul *Umbra timpului*, editat de *Universul literar*, volum plin de frumuseti grele si de o melancolie atât de caracteristica în scrisul mai nou al autorului de pe Arges. Dintre ceilalti, în afara de Vasile Militaru, care a aparut cu doua volume: *Vorbe cu tâlc* si *Stropi de roua*; de Mihai Mosandrei, autorul recentei *Ofranda muzelor*; de Ion Sân-Giorgiu cu un volum de experienta: *A doua primavara*; si de Aron Cotrus autorul acelei admirabile *Rapsodii valahe*, publicata pe meleaguri straine, nici unul dintre poetii nostri consacrati nu a aparut pe piata literara, nici macar în reviste, necum în culegeri editate. E drept, Fundatiile Regale au publicat editiile definitive a doi poeti de seama: Ion Minulescu si Mihail Codreanu (Ce frumos: *Sonete si evadari din sonet*!), dar acestea sunt contributii mult mai vechi, apartinatoare unor mai încarcati de glorie poetica, ani din trecut.

* * *

Poezia tânara pare a fi mai serios reprezentata, desi dintre multele volume publicate nu se salveaza decât vreo câteva, celelalte pierzându-se într-o atmosfera de decadentism formal si

de nepotism poetic. Fara îndoiala trebuie sa amintim aici, în primul rând pe Aurel Marin, despre ale carui ultime doua volume: *Însemnari despre lume, prieteni si moarte* si *Viata în munti*, ne-am ocupat de curând în aceste pagini; pe Mihai Beniuc, autorul framântat din *Cântece noi*; pe N. Caranica, poet de o rara gingasie sufleteasca, realizat în *Imnuri si ode*; pe Gherghinescu Vania cu *Privighetoarea oarba*; si pe Const. Virgil Gheorghiu, premiat de Fundatiile Regale cu volumul *Caligrafie pe zapada*.

Sub alta zodie poetica trebuie privite cartile d-lor: Virgl Carianopol, autorul culegerii analizata aici, *Scara la cer*; Const. Fântâneru, cautator de sensuri ciudate, în *Râsul mortilor de aur*; Ernest Bernea, aparut pe piata literara cu un volum de suave poeme în proza: *Pasi în singuratate*; Teodor Al. Munteanu, care încearca o maniera noua si nepotrivita în *Meri domnesti*; Victor Stroe, cu volumul *Fuga cerbilor*; Ioan Mirea, poet framântat si fara o coarda prea sigura înca, aparut în *Dus cu mortii*; Ion Georgescu, autor cunoscut din publicatiuni mai vechi si reîmprospatat în *Fumul pamântului*; I.D. Pietrari, haiducul-poet care ne-a dat doua volume atât de singulare în lirica noastra tânara: *Scrisori pentru poeti* si *Ne fac dojana grea strabunii*, cea mai buna carte aparuta pâna acum, pe tema unanimei noastre dureri românesti; George Drumur, poet de o puritate cereasca, editat de I.E. Toroutiu, cu *Suflete în azur*; George Lesnea, ca totdeauna, bine reprezentat de *Ceaslov*; Teodor Scarlat, zburator si riscant în *Ora de sbor* si Vlaicu Bârna, poet de o rara bogatie interioara, bine realizat în volumul *Brume*.

D-l Stefan Baciu, prietenul nostru atât de sincer admirat în culegeri anterioare, a încercat un insucces cu volumul analizat mai la vale, *Cetatea lui Bucur*. La fel, nu putem avea cuvinte bune pentru cartea d-lui D. Ciurezu: *Pamântul luminilor mele*, editata tot de Fundatiile Regale.

Au mai aparut si alte carti de poezie tânara în acest an.

Unele, încercari cu oarecare merite; altele, simple atentate literare. Sa ne amintim doar de câteva, fara a încerca riscul unei calificari: Iustin Iliesiu: *Gradina cu flori de toamna*; Emil Zegreanu (mi-a scapat titlul!); Emil Vora: *Fântânile tacerii*; Ursulu Biji: *Drum printre zodii*; Aurel Fediuc: *Din refugiu*; N.F. Costenco: *Elegii pagâne*; Stefania Zottoviceanu-Russu: *De ziua tatii*; I. Stanciulescu-Mehedinti: *Viori de seara*; Lucian Emandi: *Cântarea fiului pierdut*; Fane George Pajiste: *Încrustari în mine*; Mircea Badea: *Incantatii* (opera premiata de Fundatiile regale!); Coriolan Chisanu, marin Marinescu-Mures, Mihu Dragomir, C. Pârlea, etc. etc.

Foarte de curând, un tânar poet ardelean, Vasile Negreanu, ne trimite o placheta: *Scriu mama din refugiu*, care cuprinde serioase promisiuni pentru o realizare viitoare si care merita sa fie amintita, cel putin, pentru o minunata poezie intitulata *Poem cu roua*.

* * *

Ca trasaturi generale, contributia poetica din anul acesta se orânduieste distinct pe doua planuri: de-o parte, un foarte evident decadentism imagist, un formalism sec, rezultat dintr-o experienta poetica bine cunoscuta si ale carei roade le-au cules doar câtiva maestri pe deplin realizati; de alta parte, o tinereasca tendinta de îmbogatire tematica, de întoarcere la continut, reprezentata de o seama de poeti oarecum consacrati. În notele noastre despre poezia tânara, note pe care niciodata nu ne-am gândit sa le calificam altfel decât simple discutii asupra unui subiect atât de ignorat de toate revistele tinere, am încercat sa staruim asupra acestei a doua laturi a poeticii tinere si *acesta* a fost mobilul saracelor si rau interpretatelor noastre asa-zise *violente*. Credem ca fara aceasta serioasa întoarcere spre

continut, poezia tânara ce se scrie azi, nu poate însemna altceva în literatura românească, decât un decadentism ce nu aduce laude unei generatii atât de putin afirmata pâna în prezent (A se reaminti admirabilul articol publicat de prietenul si colaboratorul nostru Axente Sever Popovici, în ziarul *Cuvântul* sub titlul: *Iarasi problema generatiei!*).

Sub impresiile acestui atât de zbuciumat an 1940, în încercarea noastra de revenire din groaznicele experiente pe care le-am trait, efortul pe care-l pregatim pentru anul ce vine, nu va putea da roade serioase, decât daca va îndruma în sensul acestor delimitari. *Mesterul Manole* va lupta mereu, sub simbolul jertfei pe care o închide, pentru o astfel de orientare a poeziei noastre tinere, asa cum, desigur fara prea deosebite rezultate înca, a luptat si pâna acum.

TEODOR AL. MUNTEANU: *MERI DOMNESTI*

Volumul *Viori de lut*, a aparut în anul 1937, marturisirea unui poet aplecat spre realitatile simple de la tara, un cântaret al satului, al copilariei si al naturii. O maniera usoara, traditionalista, caracteriza toate bucatile de acolo si autorul lor se încadra definitiv într-o poetica de expresie directa, straina tuturor experientelor avangardiste. Cartea a fost relativ bine primita de critica si Teodor Al. Munteanu si-a câstigat prin ea un loc meritat în rândul scriitorilor nostri tineri.

De-atunci si pâna acum au trecut trei ani, în care timp poetul nu a mai publicat nimic, ceea ce marturisea o eventuala revizuire a principiilor sale de început. Este naturala deci curiozitatea cu care am deschis acest al doilea volum al sau, publicat în colectia revistei *Convorbiri literare*, unde d-l Teodor Al. Munteanu este redactor.

Impresia generala pe care ne-a lasat-o însa aceasta carte, nu este atât de favorabila pe cât am fi dorit sa fie, autorul ei oscilând între vechea sa formula poetica, de maniera traditionalista si între formulele mai noi, adoptata de o seama dintre confratii d-sale de poezie. Alaturi de bucati ca: *Neculai al Saftei, Haiduceasca, Goldova, Rasarit, Melodie de câmp*, etc. unde poetul ramâne la uneltele sale preferate si marturisite în culegerea *Viori de lut*, întâlnim poezii de factura mai noua, cele mai multe dintre ele nerealizate, eterogene, ca: *Vers pagân, Întoarcere* si mai ales *Sarpele casei* (amestec de Arghezi, Blaga, etc.):

Auziti? \ Este acelasi suier de seara \ De-alalta-seara, \ Din fiecare noapte. \ Vorbiti \ Si întelegeti-va prin soapte; \ Paznicul casei voastre, \ Sarpele cu priviri albastre \ Si rosiatice dungi pe spate, \ Numai în singuratate \ S-arata asa cum este: \ Poveste, cântec, \ Descântec. \ Sarpele casei, sarpele, \ El va ocroteste apele, \ Apele drumului catre soare \ Si toata omeneasca sarbatoare. \ Învârtitura lui, niciodata rupta, \ Cu necuratul se lupta, \ Oridecâteori în tinda, \ Sub mosnegita grinda, \ Prind sa se întunece \ Primaverile s-alunece \ Dincolo de cuvinte \ Si de-aduceri aminte. \ Ascultati cum sporeste viersul lui \ În nevazutul pamântului.

Deficienta acestei carti sta deci în inegalitatea ei. Poetul Munteanu nu a ajuns înca la o expresie personala definitiva, nu este în stare sa-si creeze si sa-si mentina o lume poetica a lui, larga si evidenta, care sa dea poeziilor sale acea garantie de unitate, de originalitate, absolut necesara pentru un poet realizat...

Cartea cuprinde totusi frumuseti remarcabile si unele bucati pe deplin închegate. Unele sunt evident, acelea în care autorul nu renunta la vechea formula, mentinându-se un poet al satului si al emotiilor directe. O predilectie pentru descriere, pentru elementele pasteliste, da poeziei lui Teodor Al. Munteanu

un suflu de respiratie larga, naturala, de bogatie de impresii. Am putea cita, în acest sens, poezia *Melodie de câmp*, un pastel de o frumusete rara, unde elementele naturii sunt purtatoare de semnificatii adânci, folcloristice, populare, dintre cele mai bogate si mai caracteristice.

În afara acestor merite d-l Teodor Al. Munteanu mai este un distins mânuitor al limbajului caruia îi da întorsaturi dintre cele mai interesante. Într-o poezie, de altfel foarte slaba, intitulata *Dantesca*, întâlnim o îndrazneata postpunere a pronumelui, fata de verbul pus la imperfect:

Mantaua grea de aur ce-o purtara
În viata, numai scrum aveau-o popii.

În aceeasi poezie, gasim procedeul repetat de mai multe ori, astfel: *rodeau-îl viermii; umflau-îsi buzele; mânca-îsi singur mâna; fi-vrut-ar sa stie* (putin Crevedia); *rotia-se catre prada*, etc. Tot constructii verbale îndraznete ne par cele ce urmeaza: *potoala-i nerabdarea* (în loc de *potoleste-i*); *jaelnic, strablânzi*, etc. Vedem asadar ca d-l Teodor Al. Munteanu mânuieste cu destula maiestrie versul si limba, ceea ce fara îndoiala este un merit. Daca aceasta carte nu ar fi un punct de interferenta între o formula traditionalista, care-l defineste pe autor si una noua, straina sufletului sau, de natura impresionista, ar fi fara îndoiala o carte buna. Ramânem deci pe lânga bucatile asemanatoare cu frumoasa *Scrisoare din cazarma*, bucata plina de o sensibilitate bogata, bine închegata si usor scrisa si ne permitem sa credem ca *numai* în aceasta directie talentul d-lui Teodor Al. Munteanu poate aduce ceva de seama. Aceasta carte e o exsperienta suficienta pentru o astfel de lamurire si ea ramâne, oricâte bucati frumoase ar contine, departe de ceea ce autorul ei ne-ar putea da.

D. CIUREZU: *PAMÂNTUL LUMINILOR MELE*

Nu ne-am fi asteptat de la d-l D. Ciurezu sa publice o carte atât de slaba. Un poet care a ajuns la vârsta si la experienta lui, ar trebui sa fie mai sever cu sine însusi si sa se fereasca de asemenea riscuri. Gasim în aceasta carte toate scaderile unei simple carti de debut, de la enumerarea prozaica si dezordonata a celor mai banale impresiuni sufletesti, lipsite de orice substrat poetic mai adânc, pâna la asociatiile metafizice, atât de cunoscute, de tipul: *sânul de taceri, buzduganul povestii, armurile mâinii*, etc. Bucati kilometrice, scrise într-o maniera descriptiva atât de directa si atât de putin simpla totusi, încât ti-e imposibil sa le gasesti un sens, umplu pagini întregi fara sa poti retine macar un singur sens. Caci unde este valoarea poetica a unor poezii ca: *Poarta de lumina, S-au sculat Caluii cu gâlceava, Suise toamna-n munti, Viul pamântului*, etc. pe care nu credeam ca ar fi avut curajul sa le semneze nici unul dintre mai tinerii d-sale confrati în meserie? Întregul ciclu intitulat *Sat fara hrisov*, în care sunt cuprinse aceste bucati, nu se salveaza decât printr-un singur vers: *Suise toamna-n munti spinari de vulpi* si prin anumite adieri slabe de simbol, din strofa:

Un singur cerb - singuratatii domn,
Calca trufas pe-al lunii rece somn
Si-n crupele de-argint si de sulfina
Roti cercel de aur si lumina...

Încolo numai enumerare prozaica, greoaie si pretentioasa, plina de constructii fara sens si de rime copilaresti. Numai d-l D. Ciurezu mai poate crede ca face poezie scriind:

Unde s-adun porcii ca-mi râma în gradina

Si oarele naibii, ce-mi murdaresc tot?

sau

ramâne pâna la exasperare: *auda* cu *purda*; *dulci* cu *naluci*; *tremurau* cu *adunau*; *isbeau* cu *scaparau*; *rupta* cu *cucuta*; *verzi* cu *buezi*; verb cu verb; substantiv cu substantiv; genitiv cu genitiv; etc.

Fara îndoiala, d-l D. Ciurezu încearca ceva în aceste poezii. Credincios unei maniere traditionaliste învatate în paginile *Gândirii*, d-sa crede ca e destul sa vorbesti despre câmpuri, despre care, despre porumb, despre boi, etc., pentru a fi un poet de factura nationalista si ca tot ce se scrie despre *satul românesc* si e pus în versuri merita sa fie publicat în editie de lux în Editura Fundatiilor Regale. Dar d-sa uita ca despre aceleasi motive au scris pagini deosebit de frumoase un Ion Pillat, Nichifor Crainic, Radu Gyr si ca e imposibil sa asezi bunaoara *Satul meu* a lui Pillat, lânga *Sat fara hrisov*, din aceste pagini.

Si mai uita d-l D. Ciurezu ca o generatie care se zbate cu atâta suflet si se trudeste zi si noapte sa-si gaseasca drumul pentru a putea însemna ceva în lupta acestei Românii, nu se multumeste cu înfloriturí de duzina si nu poate accepta orice, numai pentru ca e scris cuvântul plug cu majuscula. Un astfel de autohtonism nu ne este deloc folositor si departe de la noi gândul unei atât de minore împacari. Daca traditionalismul gândirist a dat anumite lucruri de seama pentru cultura si poezia noastra, el nu poate însemna astazi decât decadenta, acceptând sa fie reprezentat de opere asemanatoare.

Ca sunt si lucruri bune în aceasta carte este incontestabil. Dar acesta este un fel de-a spune. Desigur nu e lipsit de frumuseti cântecul de leagan intitulat *Fir de aur*, scris tot în gen popular si fara prea multa cazna poetica si cu atât mai mult trebuie amintite cele trei poezii cuprinse în ciclul *Voevodale*, de asemenea acceptabile. În cele zece *Rugaciuni* de la sfârsitul

cartii gasim o aleasa simtire de crestin autentic si un vers domol, linistit si cald, de om smerit, care are multe calitati poetice. Am putea si cita:

Doamne,
Usor, usor, sa nu te simta nimeni.
E seara de tacere (?) seara în casa...
Din stresini noaptea de Craciun se lasa,
Si nu vorbeste nimeni.
Doar ochii Tai, cu linistea-n odaie
Aprind lumina candelii de seara,
Si-aduna blând pe tâmple-o primavara
De vise mici, rotunde si balaie.
O sanie de-argint lânga fereastra,
A troienit ninsori de clopotei...
Si Tu trecându-ti mâna peste ei
Îmbrobodesti cu geana Ta albastra.
Si-n cuibul lor presuri adormite
Coboara lin al stelelor sireag.
Cu mâna Ta întinsa peste prag
A înflorit cu daruri adormite.

Asemenea mici frumuseti pot fi desprinse din multe poezii. Dar sunt ele oare suficiente pentru a justifica o carte? Si mai ales pot ele rascumpara banalitatea si placiditatea celorlalte? Asta nici într-un caz. De la D. Ciurezu am fi asteptat altceva. În dragostea si setea noastra de poezie, ne obisnuisem sa-i scotocim de multe ori numele prin pagini mai vechi de reviste si sa legam de posibilitatile lui sperante mai mari. Deceptia de-acum, sa fie sigur dl D. Ciurezu, ne doare. Mai ales ca o credem atât de definitiva, încât nu prea vedem *de unde* ar putea veni o reabilitare.

STEFAN BACIU: *CETATEA LUI BUCUR*

D-l Stefan Baciu este la a saptea carte de poezie. De la *Poemele poetului tânar*, volum premiat de Fundatiile Regale înca în 1935 si primit ca o revelatie de majoritatea criticei de atunci, drumul pâna la aceasta carte a trecut prin acele frumoase *Poeme de dragoste*, pe care i le-a publicat *Familia* de la Oradea: prin mai usoara placheta *Micul dor*; a facut o cotitura în poezia germanului Georg Trakl; un salt îndraznet în *Catatorul de comori*. Drum lung, din ce în ce mai putine urcusuri si tot mai multe coborâsuri. La capatul lui, poetul se pierde în aceasta *Cetate a lui Bucur*, print ratacitor, din ce în ce mai nelamurit serv al zarilor.

Pacatul acestei carti este enorma banalitate în care se scalda. Dupa sase volume de poezie, mai bune sau mai proaste, d-l Stefan Baciu a ajuns la o atât de putina consideratie fata de meseria sa, încât îndrazneste sa semneze astfel de versuri:

Ciorapi, bricege, lame, ghete,
Se-nghesuiesc în rafturi pline,
Un ambulant cu marfa la perete,
Racneste si te trage catre sine.

Nu poti sa stai, multimea trece,
Femei grabite, tineri, casca gura,
Un val te ia si altul te întrece,
Aici e viata zgomot si tortura, etc., etc.
(*Strada Lipscani*, pag. 36)

Sau: *La cinci, la sase, sau la noua,*
Un radio urla, cântul ploua.

La Londra jazzul delireaza
Si domnisoarele danseaza, etc., etc.
(*Five O'clock*, pag. 42)

Sau: *O, poezia unui spirit la gheata,*
Si proza unui rând de mititei!
Pândim de-aici albastra dimineata,
Noi - sentinela orei trei.

Si barba unui tap de bere,
Tinându-ne solemn de-urât.
Un nor de fum, ca o tacere,
Ne-nvaluie, dar nu-i atât;

Un chelner pomadat, un piccol,
Trei mici oleandrii si-un gurist,
(Decorul drag, dor si ridicol)
Doi orbi cântând - si-un pianist, etc.,etc.
(*Gradini de vara*, pag. 48)

Dintr-un material atât de prozaic, nu s-ar fi putut face poezie decât printr-o transfigurare completa. Asa însa, cartea d-lui Stefan Baciu nu e decât un slab reportaj rimat, care n-are nici cel putin avantajul de-a se adresa exclusiv Bucurestilor, putând foarte bine, dupa cum se exprima un prieten, sa fie atribuit oricarui oras din lume. Si ce frumos poem s-ar fi putut face pe aceasta tema, daca autorul s-ar fi caznit cât de putin sa-i insufle un spirit de generalitate, de simbol! Iata, bunaoara, placheta lui Vintila Horia, aparuta în anul trecut, cu titlul, *Cetatea cu duhuri*, unde Bucurestii capata un sens mai adânc de spiritualitate românească, prin permanenta umbrei si sufletelor marilor înaintasi, fauritori de istorie si cultura nationala. *Cetatea* lui Vintila Horia nu este numai un oras oarecare, cu pravalii,

biserici si gradini de vara, cum este pentru d-l Stefan Baciu, ci ea este un simbol al gloriei si spiritualitatii românesti. Acolo unde d-l Stefan Baciu nu vede decât femei elegante si negustori de carti postale, autorul *Cetatii cu duhuri* cauta o patrundere mai în adâncuri si se sileste sa urmareasca o calatorie fantastica într-o cetate a spiritului românesc. Fata de aceasta încercare, cu micile ei scaderi relevate la timp în paginile de fata, contributia d-lui Stefan Baciu este cât se poate de fara importanta. Ne mira peste masura ca un poet cu atât de autentice resurse, n-a înteles ca nu se poate face poezie adevarata enumerând o serie de întâmplari si de aspecte, într-o maniera descriptiva absolut învechita si saraca.

Daca unele bucati pot fi salvate prin melancolia într-adevar poetica în care sunt scrise, cum este bunaoara bucata intitulata *Anticarii*, sau printr-o atmosfera de calda intimitate sufleteasca cum este poezia de început: *Bucuresti!* acest lucru nu dovedeste decât ca cu o mai *poetica* grija din partea autorului s-ar fi putut cladi o carte de valoare. Am putea cita:

Oras satul, cu strada nemâncata,
Demonic sfânt, cersind pe uliti,
Mi-esti mama vitrega mi-esti tata,
Mi-alinti obrazul si ma-ntepi cu suliti.

De câte ori nu ti-am cerut pierzarea,
Spre a-ti cadea-n genunchi apoi?
Esti flautul si esti cântarea,
Mânia esti ce colcaie în noi.
Te simt alaturi, ca pe-un frate,
Te rasfoiesc, în gând ca pe-un album,
Prin tine m-am facut eternitate,
Ca pasarea ce s-a nascut din scrum.

O, Bucuresti, sunt robul tau deapururi,
Caci bucuria ta amara m-a durut!
Tii cumpana-ntre pietre si azururi;
Cu buza arsa fruntea ti-o sarut.

(*Bucuresti!*, pag. 10)

Tonul acestei poezii suna însa în pustiu, deoarece în paginile ce urmeaza, d-l Stefan Baciu abandoneaza tema de poem simbolic asupra unui aspect atât de intim al Bucurestilor si se pierde în mici descriptiuni si enumerari de duzina. Pacatul are desigur radacini mai adânci. Credem ca nu este strain de atmosfera poetica a cercului unde d-l Stefan Baciu activeaza, atmosfera ajunsa în ultima vreme la decadentism si formule stereotipe, prin imitarea unor maestri, care si ei, în ceea ce au mai bun, au depasit-o. Adevaratul Stefan Baciu trebuie cautat tot în *Poemele poetului tânar* si în *Poeme de dragoste*, cele mai bune carti ale sale.

(**Mesterul Manole**, decembrie 1940)

IV. ADDENDA

Al. RAICU: *CETATILE ÎNTUNECATE*

Dupa culegerile de poezie: *Vitralii* (1936), *Hronic* (1939) si *Cântec de tarâna* (1940), mai mult sau mai putin mentionate de critica, d. Al. Raicu a aparut de curând pe piata literara cu un nou volum de versuri: *Cetatile întunecate*.

Înflorita pe un motiv dantesc, cartea cuprinde un numar de 25 de poezii, grupate toate în jurul unei idei centrale. Numai ca, d. Al. Raicu, desi pe alocuri realizeaza versuri frumoase, nu s-a debarasat înca de slabiciunile pe care le remarcam cu ocazia volumului sau *Hronic*. Ca si acolo, poetul este insuficient realizat ca unitate si, daca are azi mai multa simplicitate, mai multa claritate liniara, nu se poate lipsi înca de anumite lesturi neesentiale, greoaie si fara misiune poetica. Am putea spune ca d. Al. Raicu a câstigat în motive, în adâncime, dar a ramas aproape neschimbat în ceea ce priveste exprimarea.

Pentru ca eu nu pot crede ca au vreun sens versuri ca acestea:

Mai sus. Domnul cu degetul cel mic
Zari dormind pe-o turla pe Irod
Si ridicându-l de pe-o treapta pe-un pitic
Îl întreba de-unde atâta adormit norod?

(*Plânsul lui Irod*, pag. 19)

Sa ma ierte d. Raicu si sa ma creada absolut obiectiv daca-l voi întreba: Cum poate zari cineva cu degetul cel mic?

Oricare alta interpretare a versului e imposibila. Asta însemneaza ca poetul a cautat anumite efecte în neînteles si în arbitrar si ca a ignorat cu desavârsire ceea ce e atât de important într-o poezie: misiunea poetica a fiecarui cuvânt. Pacatul acesta se poate observa în mai multe exemple. În aceeasi poezie, d. Al. Raicu versifica:

Se închina de multe ori trudit.
Si-n ochi cântara pasarile cântec rar.

Cum adica? I-au cântat pasarile în ochi? Oricâta libertate de expresie si-ar lua cineva, nu poate depasi bunul simt si mai ales nu poate ignora o logica interioara absolut necesara oricarei expresii. Asemenea greseli de enuntare compromit chiar si continutul cel mai autentic. Între aceste doua parti e necesara o unitate perfecta, o strânsa coeziune. Altfel, efectul se pierde si initiativa se rateaza. D. Al. Raicu greseste si exagereaza mereu, brutal, necontrolat si complet lipsit de bun simt:

Iar bratu-i tremura cu sopot lin
Când se-ntindea sa-nconjure gradina.
(*Cântecul robiei*, pag. 33)

S-a gândit oare cel ce a scris aceste versuri: Cum e posibil sa înconjuri gradina cu bratul?

As fi vrut sa scriu frumos despre aceasta carte. Mi-a placut mult subiectul, esential si serios, dar exprimarea, *poezia*, sunt cu totul în afara artei.

GEORGE PETCU: *TALMACIRI DIN MINE* (Editura *Pamântul*)

Este incontestabil, ca în ultimul timp se scrie foarte multa poezie. Atât de multa, încât, de la o vreme începi sa te plictisesti si sa dai sceptic din cap la fiecare aparitie noua, la fiecare nume nou. Si, e si natural sa fie asa. Încurajati de-o seama de conceptii false, de anumite îngaduiri pacatoase si usoare, o pleiada întreaga de tineri, pripiti si grozavi, s-a simtit la moment dat cu prea mare talent pe umeri si neputându-i suporta greutatea, au început sa scrie poezie. De-atunci, an de an, luna de luna, apar versuri, versuri, versuri. Nu zic poezii, pentru ca poezia e cu totul altceva. Si, ca totdeauna când pornesti la drum fara masura, toti au luat-o razna.

Nu tot asa se poate vorbi despre George Petcu. Placheta care formeaza obiectul rândurilor de fata, a însemnat pentru mine o adevarata revelatie. Am desprins din ea un poet autentic, o raza de sensibilitate si nu mai putina imaginatie.

Izvorâte dintr-un suflet zbuciumat si bogat si trecute prin apa purificatoare a unei experiente în formatie, cele 22 de poeme care alcatuiesc acest mic volum aduc un miros reavan de stepa, o puternica expansiune tinereasca si o surprinzatoare stapânire a elementelor poetice. Ceea ce caracterizeaza poezia d-lui George Petcu, este în primul rând o mare râvna spre noutate si o fericita izolare dincolo de lucrul banal.

O adânca întelegere a expresiei cautate, a cuvântului bine întrebuintat si a imaginei personale. Unite toate aceste calitati cu valul nestavilit de tinerete care trece peste fiecare vers, peste fiecare pagina, putem spune ca poezia d-lui Petcu este mai mult decât o speranta. Iata de exemplu acest minunat *Avânt* care ar

putea sta la loc de cinste în orice antologie a poeziei tinere:

Nu stiu,
Dar câteodata,
As vrea sa tâsnesc,
Ca o fântâna arteziana,
Spre soare.
Sa trâmbitez cuvântul,
În straie de lumina,
Si tineretea celor 19 ani,
S-o torn în aerul proaspat
Si rece,
Al unei dimineti de Mai.
Sa-nvioreze inimile, moarte,
Care si-au plâns amarul,
Si deznadejdea
Ca-ntr-o carte...
Sa pornim cu totii,
Încrezatori în ritmul
Nadejdilor aprinse,
Pe cai necunoscute.
Si-ntr-o buna zi,
Dupa ce vom fi suferit mult,
Din carul triumfului
Sa strunim armasarul nauc
Al destinului.
Atunci,
M-as înfrati cu marea,
M-as contopi cu vântul,
As saruta fanatic
Ca un nebun,
Pamântul
Si-as cauta omul...

Omul care stie sa lupte,
Si sa-nfrânga;
Omul care nu stie sa plânga.

Regret ca spatiul restrâns nu-mi permite sa citez admirabilele versuri din *Litanii peste satul meu, Cântece de stepa*, sau acele subtile *Fata Baraganului* si *Cântec din frunza*. Ma voi margini numai la aceste câteva versuri sincere si mari:

Am crescut singur,
Si m-au napadit buruienile.
Pamântul ma cere,
Tineretea ma chiama
Mama, mama,
Inima numai,
Mi-a fost si luceafar
Si mângâiere.
Stea noua,
Înger trist,
În dimineti de roua.

Pentru toate aceste si pentru toate celelalte strângem calduros mâna d-lui George Petcu si-i dorim ca acest pas facut cu dreptul, în marea si periculoasa arena a creatiei sa-i fie de bun augur.

(**Decalogul**, Nov. 1937 - an. II, nr. 53)

N. DAVIDESCU: *EVUL MEDIU*
(Editura Fundatiilor Regale)

Pentru cine a citit *Judeea, Helada* si *Roma*, cele trei volume, aparute înaintea acestui *Ev Mediu* din lucrarea de proportii uriase intitulata atât de sugestiv: *Cântecul omului*, prezentul poem nu va însemna, desigur, o surpriza neasteptata. Fara sa le fie inferior ca viziune si ca realizare, este departe însa de a le întrece. Desigur N. Davidescu a trecut de mult de vârsta depasirilor proprii în materie de poezie, refugiindu-se într-o abilitate intelectuala, datorita unei experiente, îndelungate si perseverente. Reprezentant al parnasianismului si al poeziei obiective, autorul versurilor pe care aceste versuri cauta sa le cuprinda, este întâi de toate, un intelectual si un perfect cunoscator al culturii omenesti de pretutindeni. Departe de a fi simbolista, dupa cum pare ca pretindea odata, poezia lui este un abil joc al imaginatiei si al unei rutini perfecte, situându-se în rândul creatiunilor de ordin pur mintal si nereusind sa treaca decât cu singur picior în atât de vasta gradina a sensibilitatii. O perfecta realizare a artistului format printr-o munca laudabila si mereu asistata de controlul criticului, dar departe de ceea ce numeste, cu un cuvânt atât de vag si în acelasi timp atât de banal uneori: **Poet**.

Istoria literaturii de pretutindeni cunoaste multe cazuri asemanatoare, dar nu e mai putin adevarat ca ea stie si de existente contrare. Lamartine a fost un mare, foarte mare poet, dar nu un foarte mic artist. Versurile lui, în care a turnat atâta suflet si atâta sensibilitate fina si adânca, traiesc aproape toate sub cerul posomorât al improvizatiei. N. Davidescu, daca putem vorbi astfel, reprezinta tocmai inversul. Desigur, si aici, ca oriunde: aurea est mediocritas. O fericita îmbinare a poetului cu

artistul, trebuie sa fie idealul oricarui spirit care se preteaza la o aventura atât de periculoasa, cum este aceea a poeziei.

Aceasta în ce priveste poezia ca poezie.

Cele 100 de bucati care compun acest poem, epuizeaza un material vast, luat sau direct din istorie, sau din lumea legendelor si a traditiei necontrolate. Fara sa încerce redarea unei epoci prin fixarea de tablouri caracteristice, dupa cum V. Hugo reusea atât de perfect sa faca, odinioara, în acea pururea frumoasa *La légende de siècles*, N. Davidescu recurge la mici episoade singuratice de inventie pura sau luate din istorie. Marturisesc ca procedeul e foarte bine ales, având avantajul de a sugera specificul epocii în care aceste bucati se plaseaza, fara riscul nici unei falsificari, dupa cum usor s-ar putea întâmpla încercând o ideologie comuna, care sa lege toate bucatile între ele, plasându-le în câmpul unei viziuni unitare. Autorul *Evului Mediu* se multumeste sa redea o epoca printr-un procedeu mult mai simplu, fara nici-o preocupare de filosofie.

Iata pe regele atotputernic, pentru care un joc de sah valoreaza mai mult decât toate vietile soldatilor sai (Sah cu corbii lui Ovein); iata legenda crestina, cu toata aureola ei de credinta si atotputernicie divina (Nasterea Sfântului Kadok. Crestinarea Ducelui Ganor); iata vitejia si iubirea duse pâna dincolo de zarile eroismului (Hialmar si Grunhilda); iata juramântul lui Ahba Ibn Nafe, Visul Sfântului Patriciu, Curtea Maregravului Cruciat, Carnavalul Catedralei din Strassburg, Moartea cavalerului pagân, Revolta sarmanului Conrad, Cântecul Margaretei din Wittenberg, Roza Emirului din Alep; iata acel minunat *Cântec din adânc*, amestec de cruzime împarateasca si de eroism salbatic; iata cum:

Vreme de opt zile si opt nopti a stat,
De copacul lumii Odiu spânzurat.
Sta ranit si lancia sie-si consacrata,

Consacrat el însusi lui pe el, odata.
(*Sacrificiul lui Odiu*)

Iata, în sfârsit, atâtea manifestari atâtea si atâtea credinte si legende, atâtea si atâtea fapte specifice, care, toate întregesc un Ev mediu real, asa cum poate sa si-l intuitioneze un om de-o cultura vasta si nu mai putina întelegere.

Si, poate, tocmai aici sta marele merit al lui N. Davidescu: de-a fi reusit sa dea o viziune clara si adevarata, celei mai absurde epoci din istoria poporului european.

Ce pacat ca sufletul autorului sta atât de departe si nu se scoboara pâna la ele si cu inima, nu numai cu inteligenta, pentru a risipi artificialitatea care le înconjoara. Am avea astfel în fata noastra o opera, care, daca n-ar întrece productiile straine similare, cu siguranta le-ar face o concurenta serioasa.

Voi sfârsi acest mici popas facut alaturi de *Evul Mediu*, relevând marile virtuozitati stilistice si artistice ale versului lui N. Davidescu, cu acele mestesugite alcatuiri de rime si cu acea multa variatie de ritm, care au facut deliciul si celorlalte volume ale sale si citând, pentru frumusetea lui simpla, acest minunat *Dans al elfilor*:

Elfi-n zbor
Prin usor
Clar de luna
Viu-pe-o raza
Si danseaza
Împreuna.

Es de prin
Flori de crin
În ograda
Si sar parca
Dintr-o barca

De zapada.

Fac un rond
Calm si blond
Sub fereastra
Cu o floare
De cicoare
Dintr-o glastra.

Pleac-apoi,
Înapoi
Cu-aurora
Dar le tine
Minte bine
Fata hora.

Mâine va
Încerca
Sa se faca
Înca-odata
Sarutata
Si sa taca.

În haosul unor publicatii hibride si minore, care invadeaza zilnic vitrinele librariilor, poemul acesta, cu toate scaderile lui, dar mai ales cu seriozitatea calitatilor lui, este o opera pe care iubitorii de literatura buna, vor sti s-o pretuiasca la justa ei valoare.

(**Decalogul** - Nov. 1937, an. II, nr. 55)

CEI 13

Cartea celor 13 poeti tineri, pe care prietenul Coriolan Ghetie a anutat-o de curând în aceste coloane a aparut în preajma vacantei în Ed. *Librariei Pavel Suru*, pretios si gingas cadou de Craciun iubitorilor de poezie. Sinceri si entuziasti autorii s-au adunat apoi, cu inimile calde, într-o dupamasa oarecare, la chiliuta librariei domnului Suru, sa caligrafieze autografe celor care le-au înteles si apreciat gestul. I-am vazut si eu acolo, aplecati cu timiditate de-asupra volumelor elegant tiparite, înjghebând pripit si naiv dedicatii izvorâte din suflet si am fost patruns de tot focul neastâmparului lor.

Numai vazându-i astfel poti întelege sensul acelui pretios *Manifest pentru o apropiere necesara*, care precede cele 13 poeme de dragoste din volum. Iata-l: *Noi n-am pornit o revolutie sub faldurile teoretice ale unui crez nou. În paginile acestea tinere sunt reprezentate forme poetice diverse, de la clasicism pâna la simbolism si ermetism. Ceea ce vrem, ceea ce promitem, sta adunat ca într-o scoica, în titlu. Simbolul nostru e un numar, o totalitate aleasa la întâmplare pentru a nu zgândari susceptibilitatea nimanui, o totalitate concentrata prieteneste în vederea atingerii unui scop unic, însa exterior structurilor noastre intime: readucerea poeziei în patrimoniul de simpatie si întelegere al tuturor. Caci departarea ostila care staruie azi între cititori si volumele de versuri, e atât de trista si pagubitoare pentru ambele parti, încât o încercare de reconciliere trebuia sa vina de undeva.*

Vor urma de aici înainte, de doua ori pe an, cicluri închinate pe rând: lui Dumnezeu, muzicii, toamnei, mortii. Am început cu dragostea pentru ca e mai aproape de sufletul fiecaruia, mai demna deci de a reconstitui contactul pierdut.

Acestea sunt cuvintele autorilor.

Câta dragoste si câta întelegere au stiut sa puna în ele! Câta râvna pentru cizelarea si usurarea unui drum reciproc între cititor si autor! Mâzgalitorii si beneficiantii scrisului de duzina sa se plece si sa-si ascunda rusinea în fata lor. Caci numai avand constiinta acestei nobile misiuni, scriitorul tânar poate aspira la intrarea în templul adevaratei literaturi.

Sa ne întâlnim acum pe rând cu fiecare din cei 13 si sa-i strângem prieteneste mâna:

Stefan Baciu, poet autentic si autor a trei volume de adevarata poezie tânara, semneaza patru strofe pline de simtire bogata si melancolica aducere aminte în *Remember*. Filtrata mai ales prin acele elegant si pretios volumas *Micul dor* si prin *Poeme de dragoste*, dragostea poetului brasovean tinde mai mult spre acea limpezire si senina împacare pe care o aduce experienta precoce si viata traita.

Ovid Caledoniu, Cântaretul subtil si realizat din *Endymion*, culege în *Elegia sfârsitului de vara*, accente sincere si adânci din holda mohorâta si trista a dragostei neîmpartasite. Cu reale aderente le neastâmparul si problematica metafizica, poezia lui este plina de subtilitati si melodii interioare.

Virgil Carianopol, semneaza desigur poezia cea mai izbutita din volum. *Cântec pentru dragostea mea* cuprinde toate posibilitatile din *Scrisori catre plante* si *Carte pentru Domnite*, norocoasele volume care au fixat definitiv talentul acestui mare si trist poet, pe bolta literaturii actuale. Descins din mijlocul pandurilor lui Tudor Vladimirescu printre luminile si reclamele unei capitale zgomotoase si straine, sufletul sau arde si palpita numai sub sfintele mângâieri ale poeziei.

Const. Virgil Gheorghiu, sub cerul bogat al poeziei lui Serghei Esenin, marturiseste zbuciumul unui real *Destin* poetic în versuri frumoase si sprintene. Talentatul autor al plachetei *Viata de toate zilele a poetului*, aparuta în anul trecut în Ed. *Cartii Românesti*, paseste pe urmele lui Virgil Carianopol

îndreptatind toate sperantele.

Gherghinescu Vania, în mijlocul mai tinerilor si mai dotatilor confrati de vis, semneaza patru strofe minore cu titlul *Seara torida*.

Vintila Horia, aduce în poezia *Sarutul* o sensibilitate deosebita si o reusita proiectare a celui mai pur si mai poetic act al dragostei de totdeauna, pe orizontul unui cosmos larg si prelungit pâna dincolo de marginile momentului, în timp si în amintire. Frumos realizat în volumul *Procesiuni*, despre care s-a vorbit în numarul de Craciun al acestui ziar, Vintila Horia este unul dintre serioasele condeie tinere pe care *Gândirea* le-a format si le-a daruit scrisului actual.

Ion Aurel Manolescu, îmbraca în sase strofe simtite din *Cântec de Craciun* melancolia unor amintiri tandre si copilaresti, aducându-ne aminte de acele frumoase poezii cu bunici, basme si nuci prin care Ion Pillat cucerea altadata o glorie meritata.

Petre Paulescu, proaspat descins în câmpul tarilor sentimente, eroice si patriotice, printr-un salt care-l depaseste, scrie rânduri simpatice în *Poveste veche*.

Teodor Scarlat, încrezator ca nimeni altul în vârful penitei sale, închide în imagini bogate, fulgii dragostei împrietenita cu viorile crângurilor si comorile plaiurilor, în mica poezie *Moment dintr-o primavara*.

Stefan Stanescu, proaspatul laureat al Fundatiilor Regale subtil si metafizic, aduna în *Ea nu era frumoasa* sensibilatati suave si albe, semnând cea mai originala poezie din volum.

Simon Stolnicu, interesant si greoi în *Altei luciri de iarna*.

Gh. Tules, tânarul cel mai batrân dintre cei 13, este cel mai putin norocos în alegerea versurilor. *Menuet* este departe de-a fi un adevarat menuet.

E. Ar. Zaharia, neastâmparatul poet bucovinean si

câstigatorul deplin al concursului *Marathon* si-a uitat talentul acasa calatorind usor *pe cearsafuri de luna culcata în trifoiul stelelor cald*, la brat cu enigmatica *Betelguese*.

Neagu Radulescu, conturând în linii caricaturale figurile celor 13, s-a mentinut pe planul vechilor realizari plastice si a dovedit o amicala întelegere a zbuciumului si entuziasmului tineresc, punându-i dezinteresat talentul la dispozitie. O calda strângere de mâna din partea noastra si din partea celor pe care creionul sau i-a introdus printre noi.

(**Decalogul** - Ianuarie 1938, an. III, nr. 60)

UN POET AL ARBOROASEI

De câtva timp auzim tot mai des vorbindu-se în cercurile acelora care iubesc înca îmbarcarea pentru oceanele fara margini ale visului, despre o literatura si o poezie bucovineana de autentica valoare artistica. Scrisul tumultos si variat al lui Mircea Streinul, larga si risipitoare revarsare prin toate revistele si ziarele tinere, ne-a familiarizat cu un specific bucovinean de real si puternic autohtonism si o sincera aderenta la eroicul national.

Am descifrat cu placere contributia *Iconarului* la ridicarea aprestigiului publicisticei noastre provinciale si am urmarit formarea unei serioase orientari a poeziei bucovinene prin Iulian Vesper, George Drumur si Teofil Lianu spre cerul unui crez sanatos si nou.

Totdeauna însa ne-a parut interesanta si deosebita contributia lui E. Ar. Zaharia. Fire neastâmparata si sprintena, bogata în posibilitati lirice superioare, ne-am obisnuit totdeauna sa-i atribuim un talent incontestabil. L-am vazut debutând cu

Trandafirii negri la *Îndrumarea* si cu *Afania* la *Orion*. L-am citit apoi în acel *Apoteaz* unde închidea în sapte poeme placute nu atât dragostea unui poet interesant, cât o sincera adorare cu transparente exaltari biblice pentru femeie si natura. Era acolo multa poezie frumoasa si mult azur de primavara, dar nu puteai desprinde înca poemul realizat si adânc. Printre frumusetea unor versuri ca:

De unde vii cu toamna, cu apele, cu vântul,
Cu ziua ca o plasa de funigei si aur?

se strecurau adesea lucruri minore, peste care era greu sa razbesti pentru a te opri numai la acele bune.

Marathon, care formeaza obiectul acestei sarace cronici literare, cuprinde un material liric interesant si foarte variat. O reala si fericita depasire. Un vers plin de seva si de armonii grele; o surprinzatoare varietate de teme si de motive; un abil si frumos joc de imagini line si cuprinzatoare, ne îndreptatesc sa spunem ca acest volum fixeaza linia poeziei lui E. Ar. Zaharia. Strabatuta de acel nedefinit simtamânt pe care-l lasa în suflet plecarile fara întoarceri sau întoarcerile fara putinta de noi plecari, în zi de toamna, prin locuri pustiite si straine, poezia aceasta cuprinde toate largurile si saruta toate zarile. Revarsata când în trecut, când în prezent, când în viitor si proiectata pe cerul unei sensibilitati bogate si deosebite, ea stie totdeauna sa gaseasca drumul ascuns care duce la inima cititorului.

O constiinta vie a destinului poetului si a situatiei lui printre ceilalti oameni, o puternica încredere în superioritatea unei lumi mai înalte si mai frumoase - lumea stelara a visului - aduc de multe ori nostalgii pline de ceruri:

Plecam spre scânteierea albastra a nemuririi,
Maree cu ostroave si istmuri corintene,
Pe unde-s verzi paunii si negri trandafirii

Si soarele se culca în ape cantilene.
Dezbraca-te de haina placerilor burgheze,
Sa ne-mbarcam cu chiot spre lirica Egee,
Despovarati de patimi, - atolii sa danseze
Esarfele sublimelor carari de curcubee.

(*Poetul catre Emirel*)

Acum un an confratele Coriolan Ghetie tinea la Oradea, în cadrul unei serbari religioase o conferinta intitulata: *Doruri de cer, în presa*. Vorbind de E. Ar. Zaharia, l-am putea defini: *Doruri de cer, în poezie*. O puternica dorinta de evadare, de vesnica plecare si calatorie în timp si în spatiu. Amintesc, în linia acestor consideratii poeziile: *Pentru fecioara din tara lui Osian, Pentru Iosephine Baker, Calatorie, Varoava lui Petru Voevod*. Ne-a placut mult aceasta imagine: *Ciobanii beau cu pumnii luna*. La fel si aceasta minunata plasticizare: *Diminetile calde ca fecioarele în bae,* din poezia *Sosire de la Bucuresti* una dintre cele mai realizate bucati din volum. Tot din aceasta poezie:

Seara dupa ce ma plimb prin vechi cartiere
Culc gândul pe perina moale, fereastra-i deschisa;
Fetele nu stiu ca am scris despre dragoste
Si liliacul înfloreste în luna si se scutura.

Imagini frumoase de fericita identificare agresata. Interesanta si unica ni se pare poezia *Narcoza*. Gasim aici elemente de autentica poezie modernista redate usor si sugestiv. Repetam ca din anumite motive straine de noi nu putem cita decât aceasta strofa:

Frumusetea Mariei de pe masa de-operatii.
Prejudecatile vârstei adorm
Sub baldachinul somnului enorm

La un loc cu pachetul de nervi si senzatii.

E poate simplista aceasta redare a unui motiv destul de rar, dar e în acelasi timp foarte reala. Am vrea sa credem ca cititorii nu ne vor judeca prea aspru pentru pretuirea unor combinatii verbale putin stranii. De aceea vom spune ca *Narcoza* nu e decât un tablou static de netagaduita valoare. Un tablou în care penelul întrece de multe ori condeiul, îl retinem aici pentru unicitatea lui fericita.

În *Vazduh* gasim suavitati pline de nostalgii adolescentine. Îmbinare reusita a unui element natural pur cu buclele de matase a scolaritelor de 15 ani. Ceva din Ionel Teodoreanu si din Albert Samain:

Dimineti clare pentru frumoasele eleve minore
Cu bule de matasa, cu sânii tari si ghiozdane
(Au caiete suspecte) de coloarea crudelor castane
Heruvimii cartierului între sapte si opt ore.
Vazduh aromat, auriu, înalt, zimtuit.
Femeile fug cu sângele toamnei în piele,
Fetele cu guleras, numar de ordine si-n carne
logostele
Anotimpul nou le-a pipait.

Stilul d-lui E. Ar. Zaharia e bogat si variat. Imaginea este un instrument minunat în mâinile lui. Comparatii plastice si pline de culoare si de miez, ca de exemplu:

Noaptea s-a prelins ca o trena de val
(*Nocturna*)

Numai în sufletul poetului la hotar
Între melancolia de ieri si nazuinta de azi

Ca o plasa de paianjeni uriasi între brazi
Întrebarile se ridica si rasufla ca marea spre
tarmuri de var
(*Nocturna*)

O abundenta resursa verbala întregeste aceste virtuozitati stilistice, care fac ca aceasta poezie sa fie citita cu placere si savurata cu deplina multumire.

Am putea reprosa însa, tocmai în urma acestor consideratii, dintr-un punct de vedere destul de magulitor, dar sincer, nu atât d-lui E. Ar. Zaharia cât poeziilor sale, ca prea îngroapa uneori sentimentul între ierburile cuvintelor. Prea multa preocupare pentru a spune complicat ceea ce uneori se poate spune mult mai frumos si mult mai bine, simplu. De aceea poate se strecoara printre versuri frumoase împerecheri triste ca: *vin de mesteacan alb efervescent*, etc.

Aceste mici scaderi sunt însa prea putine pentru a ne face sa spunem ca aceasta carte nu este asa cum este. Adica buna.

(**Decalogul**, 5 febr. 1938, an. III, nr. 61)

STEFAN BACIU

Nu stiu cum as putea vorbi despre Stefan Baciu asa încât sa fixez în aceste câteva rânduri toata valoarea poeziei sale si în acelasi timp sa nu spun mai mult decât se cuvine despre un tânar înca prea tânar pentru a justifica o atare preocupare. Am în fata *Poemele poetului tânar*, *Poeme de dragoste* si *Micul dor* si nu ma pot hotarî sa încerc o dare de seama asupra întregii sale poezii si nici sa vorbesc numai despre ultimul dintre aceste

volume.

Stefan Baciu este fara îndoiala cel mai tânar poet care a reusit sa dea versului sau o forma limpede si aproape definitiva si în acelasi timp sa ramâna un real aport adus poeziei noastre noi, prin imagini pline de amploare si printr-o forma care depaseste simplele exercitii de rutina. Întâlnesti în paginile lui o bogatie verbala care ar putea fi invidiata de multi poeti ai literaturii noastre actuale si o revarsare de sentiment rafinat care da realizarilor lui o nu stiu ce distinctie aristocrata si rara. Izvorâte dintr-un suflet de adolescent si trecute printr-o inima logodita cu dragostea, poemele lui se apropie atât de mult de întelegerea si experienta cititorului încât niciodata cuvântul de *prieten* n-ar putea avea un sens atât de adevarat, atât de înalt ca în cazul de fata.

E poate caracterizarea cea mai buna. Stefan Baciu e prietenul cititorului. Sta cu el de vorba si îi povesteste, îi marturiseste ce are pe inima. Cititorul îl asculta si îl întelege. Ia parte la durerile si bucuriile lui, la înfrângerile si biruintele lui. E atâta comunicativitate în aceasta poezie. Atâta putere de expresie. Atâta omenesc. Atâta tinerete. Atâta orgoliu, uneori.

Stefan Baciu îsi cunoaste destinul. Îsi stie menirea. Daca este adevarata afirmatia ca marii poeti *sunt nascuti iar nu facuti*, cred ca pe Stefan Baciu îl defineste. În toate poemele lui elementul permanent prezent este el. Chiar si atunci când îsi cânta iubita, tot despre el vorbeste mai mult; tot destinul lui, preocuparile lui, poezia lui, sunt mai aproape.

Ne face o deosebita placere de-a marturisi ca suntem absolut convinsi de talentul lui Stefan Baciu si ca îl socotim cel mai valoros poet tânar al literaturii noastre prezente.

VITRINA

Cultura Crestina

Frumoasa si valoroasa revista preoteasca de la Blaj a aparut de curând în 200 de pagini, aducând un material bogat si variat. Iscalesc: Aug. Popa, Stefan Manciulea, F. Tailliez, I. Gârianu, Alexiu Viciu, Z. Pâcliseanu, N. Laslo, Dumitru Neda, N. Brânzeu, S. Todoran, etc. Remarcam articolul domnului Alexiu *Viata românească în colinde*. Însemnari, cronici, bine sustinute. Un cuvânt bun din partea noastra, a celor tineri si o floare de lauda.

Octav Sulutiu

Talentatul si neobositul critic de la *Familia* si de la *Vremea*, va tipari în curând un volum de *Critici literare*, în Ed. lui Miron Neagu, la Sighisoara.

Asteptam cu cea mai sincera nerabdare sa desprindem din paginile sale gândul just si adânc pe care îl cunoastem si pe care ne-am obisnuit sa-l savuram cu admiratie.

Crisul Negru

Revista învatatorilor din judetul Bihor aduce în ultimul numar colaborarile d-lor: Victor Cordos, prof. Tr. Tamas, Ioan Borza, Amos Groza, Miron Meghiu, si D. Tataroiu. Revista apare la Beius sub conducerea d-lui Const. Borc.

Axente Sever Popovici

Este unul dintre cei mai buni ziaristi de la *Cuvântul*. Încadrate într-o logica deosebita, articolele lui aduc totdeauna lucruri interesante si inteligent expuse si ataca cu succes problemele cele mai grele. Dupa popasul facut la *Sfarma-Piatra*, descinderea aceasta în paginile unui mare cotidian, era un pas pe care îl asteptam.

Decemvrie

Cucereste cu fiecare numar nou admiratia si bunavointa doritorilor de litera românească frumos scrisa.

Condusa de inteligenta si munca d-lui Nicolae Rosu si sustinuta de cele mai sigure condeie ale scrisului nostru actual, revista aceasta paseste tot mai grabit spre poarta marilor reviste românesti.

Semne

Revista d-lui Stelian Tecuceanu, apare la Slatina cu colaborari absolut bucurestene, asteapta înca pe la colturi si prin redactii sa fie recenzata si sa i se descopere un rost pe care nu-l are.

Întâlnim paginile ei multe nume cunoscute, alaturi de poezie si proza slaba, care ne împiedica sa spunem mai mult.

Remarcam frumoasa poezie a d-lui Const. Virgil Gheorghiu si articolul d-lui St. Tecuceanu.

Sectarii

Este numele noului roman prin care domnul Ion Agârbiceanu reuseste sa câstige înca odata admiratia cititorilor si succesul criticei. Numele autorului ne scuteste de alte recomandatii. Vom reveni.

Reporter

Nu este desigur singura revista care a reusit sa se strecoare printre bunavointele cenzurii si sa continue o activitate dintre cele mai tendentioase si mai periculoase pentru societatea si cultura românească. Este însa cea mai obraznica si cea mai murdara terfelire a scrisului nostru actual lucru care ne face sa protestam din toate puterile împotriva aparitiei ei si pe mai departe si sa cerem celor în drept o mai atenta supraveghere a publicatiilor ce apar în aceasta tara.

Constantin-Stelian

A tradus de curând o carte de circulatie mondiala, intitulata: *Prigoana religioasa în Spania*, cu o admirabila prefata-poem de Paul Claudel, din care am publicat si noi în acest ziar câteva spicuiri în numarul trecut. Un cuvânt de lauda si de multumire pentru traducator.

Cuvântul

Rivalizeaza serios cu cele mai bune ziare românesti. Oricine cumpara un numar se convinge usor despre acest lucru si continua sa-l cumpere regulat de-atunci înainte.

Fruncea

Aceeasi frumoasa tinuta exterioara si aceleasi laudabile preocupari locale. O strângere de mâna din partea noastra.

Ceva din

"Prigoana religioasa din Spania: Cultura este un complex ce nu poate fi împartit în sectoare independente: este o greseala a se închipui ca se poate mentine traditia si esentele culturale ale unui popor, smulgându-i tot ce a fost creat de un sentiment religios al colectivitatii si este ceva nu mai putin grav, contra culturii, de a ne consola de salbaticiile comise în Spania rosie contra artei, gândind, - ceea ce nu e sigur, - ca ele n-au tulburat decât lucrurile ecleziastice. Perioade întregi ale romanului primitiv, ale goticului, ale renasterii, ale barocului si ale modernului din 1900 au fost devastate. Nu s-a respectat, de pilda, la Barcelona Biserica Sfânta Maria, delicata bijuterie a artei gotice, loc de pelerinaj pentru toate spiritele sensibile care vizitau cetatea "comptala" si ai carei pereti luasera parte la modificarea sfântului Ignatiu de Loyola si pastrau amintirea tinerilor ani ai Sf. Ioseph Oriol. Populatia striga stupid în timp

ce incendiau templul care, prin binefacerile sale parohiale si institutiunea, *hrana saracului*, datând din secolul al XVII-lea, îmbracase si hranise atâtia oameni goi si înfometati, etc.”

Noi vrem pamânt

Este volumul al II-lea din marele roman al domnului Cezar Petrescu, în care este descrisa rascoala taranilor din 1907 si care cuprinde pagini de adevarata frumusete artistica asa cum numai Cezar Petrescu stie sa scrie.

POETUL G. TUTOVEANU

Poetul G. Tutoveanu ne-a trimis nu demult la redactie un elegant volum de versuri, intitulat scurt *Sonete*, aparut în editura bucuresteana *Bucovina*, prin râvna si întelegerea îndraznetului I.E. Toroutiu. Volumul contine 54 de sonete, adunate dintr-o lunga perioada de munca literara, dintre cele mai cinstite. Marturisesc chiar ca înaintea acestui ultim volum de sonete nici n-am citit decât bucati razletite prin reviste sau prin manuale scolare. Si totusi d. G. Tutoveanu are la activul sau urmatoarele volume: *Albastru, Balade, Tinereta, Poesii Alese, Patria, Logodnica lui Vifor*. Iata asadar o activitate intensa si nu tocmai fara valoare, judecând dupa posibilitatile desprinse din acest volum de *Sonete*.

D. G. Tutoveanu este mentorul unei poezii traditionaliste, poate pe-alocuri prea traditionaliste, tinând seama de o serie de imagini destul de banale si uzate de înaintasii de toate gradele. E drept, sonetul este o forma fixa nu tocmai usor de realizat si felul cum d-l G. Tutoveanu a reusit sa se achite de aceasta sarcina este laudabil. Dar, privita sub aspectul noutatii, eu crd ca

aceasta poezie nu reprezinta un interes deosebit. Un autor care are în urma sa sapte volume de poezie e nevoit sa apara *mare*, în orice carte pe care o scrie, daca nu vrea sa ramâna pentru totdeauna *mic* iremediabil. Nu stiu daca e destul de lamurita, aceasta expunere, dar ca sa fim concisi, marturisim simplu ca nu credem într-o poezie care se bazeaza numai pe meticulozitate formala.

Atitudinea noastra poate parea deosebit de îndrazneata, tinând seama ca d-l G. Tutoveanu a fost nu demult aproape de premiul Academiei Române. Dar, cunoscând bine literatura mai fericitilor d-sale confrati Stamatiad si d-l Cazaban, este foarte explicabila. În tot cazul, avem satisfactia ca suntem sinceri.

Fara îndoiala, volumul contine multe lucruri frumoase, chiar foarte bune. Vom aminti, în acest sens, sonetele: *Domnita Rucsandra, Rasarit, Interior, Scitii, Geniu, Saceratorii*, poate si altele. Versul simplu, ideea bine închegata, imaginea ampla, pot constitui incontestabile merite. Dar asta nu ajunge. Poezia mai trebuie sa aiba si originalitate. Personalitate. Poezia trebuie sa defineasca mai mult decât o abilitate. Mai mult chiar decât un bogat debit artistic. Poezia trebuie sa definesca o atitudine artistica proprie. Cu alte cuvinte, sa aduca ceva nou, sa fuga de banalitate. Pentru ca orice lucru repetat de doua ori devine banal.

Cu aceste rezerve, multumim d-lui G. Tutoveanu pentru atentia cu care ne-a onorat, trimitându-ne volumul.

(**Cronica**, an. III, nr. 38, 21 septembrie 1938, p. 2)

LUCIAN BLAGA

Cartea de poeme recent aparuta în editura Fundatiilor Regale, pe care *Cronica* a anuntat-o la timp, ne-a adus aminte de o datorie pe care suntem fericiti ca o putem îndeplini aici. Poetul si filosoful care a purtat sufletul românesc cu cinste peste hotare este atât de aproape de inima fiecarui român adevarat, atât de bun prieten cu florile renumelui de care avem nevoie, încât toate cuvintele de lauda spun prea putin, în raport cu extraordinara putere de dominatie spirituala pe care Lucian Blaga o exercita în toate domeniile.

Cartea de poeme care a iscat rândurile de fata poarta admirabilul titlu: *La curtile dorului*. Poezie de esenta pura, de întelegere superioara, poezie de înfratire cu marile nelinisti si împacari metafizice, cartea aceasta aminteste de succesul înregistrat cu: *Lauda somnului, La cumpana apelor, Pasii profetului, Poemele luminii*, precum si minunatele sale carti de filosofia culturii.

Vorbea cineva de curând, cu ocazia alegerii d-lui prof. I. Petrovici ca membru al unei Academii germane, de marea necesitate a promovarii spiritualitatii românesti peste hotare. Lucian Blaga reprezinta, din acest punct de vedere, un minunat ambasador al românismului de totdeauna, de tensiune mare, de valuta ridicata. Rareori se nasc personalitati atât de marcante, atât de expresive pentru ceea ce un neam are în el frumos si adânc, cum este, pentru fiecare dintre noi, Lucian Blaga. Rareori o patrundere mai fecunda a realitatii noastre sufletesti a dat roade atât de bogate si atât de superioare.

Cartea de poeme care poarta frumosul titlu *La portile dorului* ne aduce aminte ca avem o sfânta datorie sa ne veneram valorile, sa ne cinstim mesagiile pe care geniul acestui neam le trimite din când în când eternitatii. Lucian Blaga reprezinta un astfel de mesagiu. Lucian Blaga reprezinta o astfel de valoare.

Sa ne descoperim pentru lauda ambasadorului luminii.

(**Cronica**, 7 decembrie 1938)

OVIDIU PAPADIMA: *NEAM, SAT, ORAS, ÎN POEZIA LUI OCTAVIAN GOGA*

Printre liricii generatiilor tinere de astazi, d. Ovidiu Papadima s-a impus ca o personalitate deosebita, cu putere de întelegere si de interpretare a materialului literar dintre cele mai sigure. Autor al unei frumoase editii postume a operelor lui Anghel Demetriescu (opera precedata de un studiu întins de interpretare) si al unui studiu de folclor românesc, despre care a fost vorba în aceste pagini, d. Ovidiu Papadima aduce în aceasta noua carte de critica literara, cea mai însemnata contributie pentru cunoasterea operei lui Octavian Goga, dintre care s-au scris pâna în prezent. Cuprinzând într-o larga privire de ansamblu aceasta opera, d-sa îi traseaza jaloanele conducatoare, o grupeaza pe motive caracteristice, uzând de o informatie adecvata si de-o putere de analiza, edificatoare pentru sustinerea punctului personal de vedere.

Acest punct de vedere, aplicat pentru prima data, dupa cât

cunoastem noi, operei lui Octavian Goga, înlatura formula critica cunoscuta, care-l definea pe *poetul patimirii noastre* ca un cântaret al satului ardelean si al unor împrejurari politice si sociale valabile epocii dinainte de razboiul trecut. D. Ovidiu Papadima descifreaza o patetica si adânca drama spirituala la baza poeziei lui Octavian Goga, ajungând la aceasta concluzie: *Cred ca acum cu greu se va putea vorbi de realitatea satului ardelean în poezia lui Goga, ca si contopirea totala si linistita a poetului cu sufletul neamului, ca si de elementaritatea artei sale poetice, ca explozie a momentului social si politic, si deci, durând atâta cât si el. Se va fi vazut, cred, ca satul în poezia lui Goga e o realitate autonoma, cu logica lui structurala proprie, care e aceea a fiecarei realitati de arta, în sine; ca, la fel cu o orice mare creatie spirituala, poezia aceasta n-a iesit dintr-o simpla scufundare în mijlocul comunitatii ei dintr-un raport de tensiune, de destin, fata de ea; ca, fiind o realitate în sine, cu ordinile ei durabile, cu slefuirile ei lucide, aceasta poezie, în ceeace are ea organic nu e legata nici de social, nici de politic. E însasi ratiunea de-a exista a creatiei artistice, de a raspunde, în felul ei aparte, marilor întrebari pe care orice clipa a vietii umane le pune, oricui* (pag. 40).

Pentru a ajunge la aceste cuvinte de concluzie, d. Ovidiu Papadima defineste poezia lui Octavian Goga ca o vesnica si continua tensiune sufleteasca, rezultata din antinomia dintre satul natal si orasul haotic unde i-a fost dat sa traiasca. Sufletul sau se gasea frânt între aceste doua puncte opuse, neapartinând nici satului, de a carui simplicitate, liniste si idealism s-a îndepartat, nici orasului, larma si complexul caruia ramâne vesnic un inadaptabil. Din aceasta oscilare continua între doua lumi opuse, fara ca sa se poata identifica cu nici una dintre ele, rezulta o mare singuratate interioara, o drama sufleteasca niciodata apusa. Indiferent daca e vorba de *satul revoltei*, ca în poeziile cunoscute: *Clacasii, Plugarii, Apostolul, Dascalul,*

Dascalita, etc. unde poetul încearca o *iesire din tristete prin eroic*, sau de *satul amintirilor*, din poezii ca: *Casa noastra, Reîntors, Pace, Nepotrivire*, etc. în dosul versurilor revolutionare si profetice, în dosul acestui plan aparent al realitatii obiective si al vietii comunitare a satului, se simte celalalt plan, planul real, în adânc, acel al înstrainatului de viata satului, al singuraticului inadaptabil si ratacitor prin lume. Cu o rara putere de patrundere, d. Ovidiu Papadima descifreaza aceasta mare si autentica realitate din cele mai multe poezii în care este vorba de sat. Aratând *tipologia* satului si *ordinile* lui, d-sa ajunge la concluzia, dupa largi si interesante analize, uneori insistând chiar mai mult decât era necesar, ca acest al doilea plan, al realitatii sufletesti a poetului, este pretutindeni prezent în opera sa.

Trecând apoi la punctul opus, acel al orasului, d-sa constata urmatoarele: *Cine porneste sa caute în poezia lui Goga orasul ca realitate vizibila - îl va întâlni foarte putin. E inexistent aproape în forme pipaibile. Si totusi e, de la început si mereu, o teribila realitate. Dar una "din afara", una în fata careia Octavian Goga se strânge pentru aparare, cu toata existenta lui, ca un arc încordat la maximum: în poezia sa, orasul e pentru el grozava realitate negativa. O negatie din care trebuia sa creasca însasi poezia lui, ca o afirmatie* (pag. 64). Este cunoscuta, în acest sens, poezia *Cântaretilor de la oras*, în care poetul deplânge soarta poetilor orasului, care cersesc în zadar *acolo în umbra, din cerul sfânt o raza sa coboare*.

Pentru a arata cum se reflecteaza orasul în poezia lui Octavian Goga, d. Ovidiu Papadima analizeaza cele patru sonete închinate Parisului, din volumul *Din umbra zidurilor: Paris, Notre- Dame, Ziua* si *felinarul*. concluzia la care ajunge marturiseste acelasi al doilea plan de interioritate al poetului pe lânga planul aparent al realitatii obiective a orasului: *Chipurile orasului în poezia lui Goga sunt astfel, nu instantanee dupa*

viata bruta, - ci forme de viata artistica, în care au crescut anumite momente sufletesti ale poetului: acela de revolta, de refuz al integrarii în viata moderna. Mai mult decât atâta: forme realistice de protest fata de felul cum se concretiza gândirea moderna în viata orasului (pag. 78). Reiese din aceste poezii aceeasi imagine a unui suflet singuratic, oscilând între doua lumi, amândoua deopotriva de inaccesibile.

Ceea ce aduce nou d. Ovidiu Papadima, în afara de aceasta atât de zbuciumata fata a lui Octavian Goga, este o pozitie de mare cinste si sinceritate, care apreciaza si aduce laude acolo unde materialul literar este la înaltimea unei conceptii de arta majora si care înlatura productiunile nereusite, versurile directe si conventionale, bucatile de cliseu si maniera, ce se pot întâlni si în opera acestui mare poet. Adâncind, pâna la descifrarea caracterelor esentiale aceasta poezie, într-o magistrala cuprindere de ansamblu a continutului si a expresiei lui în versuri, surprinzând ceea ce este definitiv si personal în întreaga opera a lui Octavian Goga, tensiunea aceea dramatica între doua lumi care i se refuza, zbuciumul sufletesc al unui mare singuratic, d. Ovidiu Papadima a adus aceasta opera în cadrul unei discutii de generalitate, nu rapindu-i caracterul ei national si românesc, ci ridicându-l pe acesta la rangul de universalitate. Este o modalitate critica majora, pe care am întâlnit-o si în *O viziune româneasca a lumii* si care ofera generatiilor tinere de astazi un frumos exemplu, în râvna lor de-a se integra în ritmul culturii universale. Procedeul acesta este cu atât mai important în cazul lui Octavian Goga, cu cât, prin accentele ei revolutionare si sociale, legate de un moment istoric si politic trecut, poezia lui a fost adesea acuzata, de unii reprezentanti cu vederi strâmte ai *estetismului* exagerat, de conventionalism si momentalitate oficiala. D. Ovidiu Papadima a aratat prin acest studiu de critica severa si sincera, ca poezia lui Octavian Goga suporta cu succes deplin o scrutare exclusiv

estetica, mobilul ei intim fiind o mare tensiune interioara, o drama spirituala traita cu patetism, de-a lungul unei vieti de zbucium, un continut de autentica poezie, prelucrat în forme poetice adecvate, în versuri uneori retinute si discrete, alteori largi si patetice, conform celor mai exigente cerinte de arta majora.

Totodata, d. Ovidiu Papadima înlatura unele pareri critice, exprimate prin carti si prin reviste ale timpului, care, bazate pe unele versuri de descriere realista, mai ales a peisagiilor urbane, îl apropie pe Octavian Goga de ideologia si metoda naturalista. Uzând de o informatie artistica surprinzatoare, facând analogii între unele poezii discutate si anumite tablouri din pictura universala si maniere literare straine, d-sa arata ca accentele naturaliste nu se gasesc în opera lui Octavian Goga decât în poeziile nereusite, neputând fi astfel considerate caracteristice.

Încheiem, socotind cartea d-lui Ovidiu Papadima o lucrare esentiala pentru cunoasterea si definirea lui Octavian Goga si totodata un model de studiu critic.

POMPILIU CONSTANTINESCU: *TUDOR ARGHEZI* (Editura Fundatiilor Regale, Bucuresti, 1940)

Am recitit de curând studiul d-lui Pompiliu Constantinescu despre Tudor Arghezi. În 1940, când a aparut, literatura noastra, dupa ce abia începuse sa se adune din apele unor cunoscute si ciudate experiente moderniste, se gasea în fata unor realitati nationale atât de dureroase si atât de proaspete, încât nu putea fi privita cu atentia ce i se cuvenea. În afara de câteva note si cronici, publicate ca de obicei în unele reviste si

de o interpretare cam sectara a d-lui Serban Cioculescu (fata de care unii scriitori tineri au luat o pozitie net contrara - d. Ion Frunzetti de exemplu), cartea d-lui Pompiliu Constantinescu nu s-a bucurat de un alt rasunet.

În ansamblul preocuparilor actuale ale criticii noastre însa, ea aducea o metoda si o atitudine de o semnificatie cu totul deosebita. Acest lucru se poate vedea cu atât mai mult astazi.

Dupa cum aminteam si în cronicile trecute publicate în acest loc, referindu-ne la unele culegeri de critica literara aparute dupa studiul d-lui Pompiliu Constantinescu, literatura noastra de astazi, ca si cultura românească în genere, are nevoie de spirite sintetice si unitare, cu perspective largi de universalizare si de participare la valorile generale. Acest important instrument de lucru, de echilibrare si potolire clasica de sobrietate si decenta matura, este tot mai mult cautat de scriitorii nostri de toate vârstele, chiar daca înca nu ar da rezultate satisfacatoare, în compartimente izolate. Ca fenomen de ansamblu el marcheaza o participare egala la momentul cultural universal, moment îndreptat spre sinteza si spre echilibru clasic.

D. Pompiliu Constantinescu, oarecum nu tocmai în acord cu activitatea d-sale critica mai veche, de scoala impresionista si foiletonista, realizeaza în acest studiu un adevarat model al genului. În locul disecarilor qvasiestetizate la moda, aplecându-se cu exclusivitate asupra mijloacelor de expresie ale unui scriitor, Tudor Arghezi, este cuprins într-o viziune larga si unitara, cu caracter de generalitate. Poet de talent autentic, valabil în primul rând si în mod major prin atitudinea sa în fata lumii si a vietii si numai în rândul al doilea si desigur, dintr-o necesitate de acord al interiorului cu exteriorul, prin formele sale de expresie, Tudor Arghezi reprezinta un vast univers poetic, comparabil celor mai de seama poeti ai literaturii universale. Viziunea sa asupra lumii este aceea a unui perfect ortodox, cu prelungiri în panteism, viziune rotunda si umana, de împacare

între contrarii si de acordare a naturalului cu supranaturalul. Atitudine de cautare, de revolta la început, de framântari si nesigurante metafizice violente, poezia lui Tudor Arghezi, ca si proza sa de tot felul, ajunge în perioada ei de maturitate si de definitivare la o împacare optimista de prima calitate ortodoxa. Referindu-se la numeroase texte, în mod magistral alese si distribuite si recurgând la comparatiuni cu marii scriitori ai literaturii universale d. Pompiliu Constantinescu ne înfatiseaza un Tudor Arghezi închegat si întreg, cu dimensiuni de adevarata lume.

Astfel, *Ca si poezia lui Eminescu, lirica argheziana produce sentimentul cosmic al dependentei omului de univers, de fortele lui eterne si misterioase ce are o atitudine de pasare cântând pe ram, nici stare fiziologica, de melc închis în cochilie. Ideile ei sunt intuitii sensibilizate prin fantezie, nu organizare discursiva si verificare de concepte. "Poezia nu e cunoastere intelectuala, ci descoperire si organizare, prin imagine, a unui univers interior"* (sublinierea noastra)*; cuvântul este conducta ideala a simturilor, de substituire al planului material prin cel spiritual, de figurare a configurarii morale. Imaginea poetului de birou, care-si face o "conceptie" despre viata din carti, închipuindu-si ca "ideile" descoperite de el, în sisteme logice, sunt viata însasi, nu se aplica la Arghezi, ea cuprinde pe d-na Ackerman ale carei disertatii schopenhaueriene tin de prelegerea versificata, pe Sully Prudhome, autor de manuale etice în versuri (Le bonheur, La justice); pe vigurosul plastic Le Conte de Lisle pe care arheologia nu l-a împins la un mitologism de dictionar, pus pe ritm si rima, sau pe J.M. Guyau, ale carui "Vers d'un psichologue" sunt concepte versificate. Poezia este "sensibilitate verbala", intuitie sugerata prin culoare, ritm, structura sonora. Ideile lui Eminescu se regasesc în câtiva filosofi, dar sugestia mortii cosmice retraieste în intuitia lui cu o forta exclusiv personala.*

În “Luceafarul” atâtea “idei” devin prin “sensibilitate verbala” incandescente, luminând un mit liric. Ideile lui Arghezi se regasesc si ele în romantism, în Vechiul si Noul Testament, dar prin “sensibilitate verbala” dobândesc o noua viata, însasi viata intuitiilor pe care poetul le-a trait cu intensitatea si adâncimea simtirii, etc. (pag. 247).

Oricare scriitor tânar se poate regasi în aceste rânduri. Atât constatarile de generalitate, cât si cele referitoare la Arghezi în special, acordându-se într-o atitudine unitara, raspund unei actualitati spirituale permanente. D. Pompiliu Constantinescu a realizat în aceasta carte una dintre acele monografii literare care ne înfatiseaza o întreaga lume spirituala, bine construita în conceptia ei de ansamblu si egala cu ea însasi în toate partile sale. Aceasta lume, larga si plina, armonizând universul dinafara cu universul dinauntru, este patrunsa de norii mistici si de harul divin unificator. Metoda critica este astfel adecvata subiectului si, în chip fericit, pe masura lui. Din tot ce s-a scris pâna acum despre Tudor Arghezi, acesta este singurul studiu care ni-l prezinta în toata adâncimea si valoarea lui. De aceea, pe lânga semnificatia lui generala, pe lânga aportul critic incontestabil, ca metoda si ca rezultate practice, el mai reprezinta si o fapta de dreptate, adusa unui scriitor pe cât de laudat de unii pe atât de micsorat de altii. Iar ca valoare personala, de opera bine conceputa si pe deplin echilibrata, *Tudor Arghezi* reprezinta cea mai valoroasa lucrare critica a d-lui Pompiliu Constantinescu, sinteza si masura a calitatilor si a posibilitatilor ce poseda.

(**Decalogul**, 11 mai 1943, an. XXI, nr. 2110)

SERBAN CIOCULESCU SI LIRICA NOASTRA CONTEMPORANA

Despre *Aspectele lirice contemporane* au aparut unele cronici prin reviste si ziare, dar, pâna în prezent, nimeni nu i-a descifrat sensul si valoarea, pe masura ce i se cuvine. Cunoscut mai ales prin activitatea critica dezvoltata la *Revista Fundatiilor Regale* între anii 1934 si 1941 si prin acea masiva editie critica a *Operelor* lui Caragiale, aparuta, dupa cum se stie, tot la Fundatiile Regale, Serban Cioculescu ni se înfatiseaza prin aceasta carte pentru prima data într-o lumina de ansamblu, care ne ofera posibilitatea unei definiri.

Despre poezia noastra contemporana au scris pagini bogate aproape toti criticii de astazi. De la Eugen Lovinescu (mai ales în *Critice*, vol. IX), pâna la Perpessicius (*Mentiuni critice*, în toate volumele), Vladimir Streinu (*Pagini de critica literara*, o carte care nu poate fi uitata de câte ori e vorba de literatura noastra de astazi) si Octav Sulutiu (*Pe margini de carti*, capitolele despre Lucian Blaga si Tudor Arghezi), poezia lirica de astazi a fost obiectul unei largi atentii. Foarte rar însa, sau aproape deloc, aceasta atentie continua a îmbratisa aspectele ei generale, oferindu-ne o imagine de ansamblu, completa si definitiva. Întreprinderea oarecum sectara a lui Const. I. Emilian din *Anarhismul poetic*, nu tocmai atât de inutila cum crede Serban Cioculescu, nu s-a referit nici ea decât la unul din aspectele acestei poezii, cel mai trecator si mai minor dintre toate. Ca orice atitudine de opozitie spirituala, operata asupra unui domeniu la care autorul nu avea o aderenta veritabila, lipsit de priza la realitatea poeziei moderne, Const. I. Emilian n-a vazut în lirica noastra contemporana decât un ecou al tulburarilor similare din Apus, reducând-o la un anarhism fara

radacini în adânc.

Fata de aceste antecedente diferite, neorganizate unitar, Serban Cioculescu aduce în volumul mai sus pomenit o anumita precizare de generalitate, care, chiar daca ar parea adeseori partinitoare si unilaterala, în sens invers celei a lui Const. I. Emilian, este în masura sa ne prezinte o imagine "întreaga", cu suport în adncime, a liricii contemporane românesti. În articolul de început, intitulat *O privire asupra poeziei noastre ermetice*, sunt fixate coordonatele interioare ale acestei poezii, autorul uzând, dupa cum îi este obiceiul, de o foarte bogata si utila informatie de specialitate. Lirica moderna, continuând experienta romantismului individualist, în opozitie cu primatele traditionale, de limpezime si discursivitate, tinde tot mai mult (nu stiu daca aceste observatii pot fi atribuite si ultimei generatii de poeti) sa se disocieze de limbajul prozei, ajungând un instrument de expresie a unor continuturi interioare absolut personale. Poetul modern îsi face chiar un titlu de glorie din faptul ca nu toata lumea poate sa-l înteleaga, presupunând un cerc restrâns de initiati care cu atât mai mult îi va recunoaste meritele. În felul acesta lirica de astazi ar merge cu pasi repezi spre o tot mai accentuata obscurantizare, divortul dintre ea si public semnificând el însusi o nuanta calitativa.

Aceste observatii au mai fost facute de multi altii. N. Iorga, bunaoara, atât în revistele si publicatiile pe care le scotea, cât si în studiile de istorie literara, s-a ridicat adesea, cu vehementa care-l caracteriza, împotriva acestei literaturi. Alaturi de ei într-o tinuta mai evoluata, putem aminti întreaga miscare din jurul revistei *Gândirea*. Ceea ce aduce însa în plus Serban Cioculescu este *întelegerea* în adânc a acestei poezii. Notele tipatoare de anarhism si de indisciplina poetica, pe care protagonistii traditionalismului istoric le respingeau cu atâta suparare, sunt pentru el semne puternice de înnoire si de adâncire a fenomenului poetic si posibilitati de atingere de noi

orizonturi lirice. Acest anarhism, daca-l mai putem numi asa, merita asadar o atentie mai încordata si o discutie mai întelegatoare.

Întregul volum este patruns de conceptia aceasta, într-adevar majora. Ceea ce stiam noi despre Tudor Arghezi, despre Lucian Blaga, despre Ion Vinea (despre care înainte de studiul lui Serban Cioculescu, s-o spunem drept, stiam foarte putin), despre Al. Philippide, etc. nu contribuia decât într-o masura foarte redusa la întelegerea poeziei contemporane, în general. Admirabilul studiu al lui Pompiliu Constantinescu despre Tudor Arghezi (pe care nu stiu de ce Serban Cioculescu nu l-a vazut într-o lumina favorabila), ne-a fixat definitiv în minte figura marelui poet, dar nu ne-a lamurit asupra *prezentei* lui în poezia veacului. La fel si studiile despre Lucian Blaga, ale lui C. Fântâneru, Octav Sulutiu, Ovidiu Papadima, etc. Despre ceilalti poeti nici nu mai vorbim.

Aspecte lirice contemporane este astfel singura carte de sinteza asupra unei literaturi poetice, înca în plina actualitate, care urmareste, cu o staruinta uneori sectara, sa fixeze configuratia epocii moderne în poezia noastra. Autorul nu a urmarit poate acest lucru, deoarece nu a facut decât sa adune în volum o serie de articole si de cronici literare scrise ocazional, la aparitia cartilor respective de poezie. Având însa de-a lungul întregii sale activitati critice o atitudine surprinzator de unitara, în ceea ce privea convingerile de estetica personala, valoarea lor de întreg pare a o depasi pe cea de ocazie. Vreau sa spun ca, fiind unii autori pe care Serban Cioculescu i-a vazut în culori prea vii, sau prea mohorâte, conceptia în numele careia i-a vazut asa, se impune cu prisosinta. Aceasta este valoarea indiscutabila a cartii de fata.

Iar autorul ei, indiferent de încruntarile si de vitregiile prezente, trebuie socotit un critic de mare valoare, chiar daca nu ai împartasi totdeauna parerile pe care le profeseaza.

(**Bacaul**, 8 iunie, 1943, nr. 2138)

JURNAL LITERAR
SEMNE NOI ÎN POEZIE

Ni s-a parut o vreme ca poezia se întoarce spre un nou clasicism, spre o împacare între elementele contrare, între continut si expresie, între semnificatie si cuvânt. Vedeam în jurul nostru spirite dornice de mai multa adâncime, versuri încadrate de simboluri si de nostalgii metafizice. O tendinta spre unitate, spre valorile de ansamblu, eliminând podoabele de detaliu, frumusetile independente, putea fi un semn al acestui nou clasicism. Poetii se reîntorceau pe rând la uneltele tehnicii traditionale, la ritm si la rima, la simplicitate si la echilibru. Louis Aragon a dat el însusi un exemplu deschizând ultimul sau volum de poeme (Louis Aragon: *Les yeux d'Eisa*) cu o prefata despre valoarea ritmului si a rimei. Era un semn de revenire la rigori, la principii si la reguli, la elementele clasice permanente, la unitate si la logica interna a poemului.

Ni se parea apoi ca viata întreaga din jurul nostru se întoarce spre valorile traditionale. Ca adevarul si ordinea, armonia politica si sociala, încep a se înfaptui. Spiritul european parea a reveni acasa, plictisit de fierberile tulburi, de aventurile si peregrinarile modernismului. Templele darâmate straluceau din nou. Peste ruine si fumuri, parea ca se ridica idolii sfarâmati, iertatori si senini, din nou cuprinzatori si atotputernici.

Dar viata, atât cea literara cât si cea de toate zilele, nu se

încadreaza în prevederi si masuri precise. Ea curge navalnica la vale, uneori limpede si linistita, alteori plina de valuri si de impuritati. Suvoiul ei este, poate, singura noastra certitudine. Calculele si logica formala, mecanica, nu o pot cuprinde.

Astfel, observând framântarile literare din jurul nostru, cântarind ceea ce se publica prin reviste, articole critice, polemicile, notele anonime, cu brosurile si volumele din librarii, putem observa o mare diversitate de preocupari. Pe lânga atmosfera oarecum generala, de evadare în spatii metafizice, sub semnul lui Lucian Blaga si al lui Rilke, pe lânga toata acea poezie a visului si a cântarilor zadarnice, cazuta aproape în manierism, câteva talente tinere încearca o împrospatare, o împacare cu realitatea imediata, cu datele concrete ale vietii. Amestecând ecouri suprarealiste, cu naturalismul baudelairian, pe Arghezi cu Edgar Poë, poezia cu proza, seriozitatea cu humorul, ei reusesc sa aduca în versul lor o melodie noua, sa învioreze manierele devenite prea repede cliseu. În parte, nu merita nici unul o mentiune; în grup, ei încep a se impune si a forma o atmosfera. Atitudinea lor este anarhica si protestatara, frumos obraznica si netoleranta. Cu un cuvânt, ea este tinereasca. Amestecând infinitul cu Maria Sa Carbunele, idealismul cel mai pur cu realitatea imediata, grotesca, ei fug în primul rând de conventional si de oficialitate.

Desigur, nici aceasta atitudine nu e noua. Totodata poezia dintre 1920 si 1935 a cunoscut-o. Ea purcede din acel naturalism romantic, denumit poezie, *Anarhism poetic*, care a urmat imediat dupa razboiul trecut. Mai decadent si mai dezorganizat atunci în tendinta lui de-a lichida definitiv cu orice forma traditionala, aceasta *noua realitate*, dupa cum era denumita în Germania, nu s-a putut ridica pâna la o creatie durabila. Ea a ramas doar la faza initiala, ostentativa si destructiva, pierzându-si timpul mai mult sa darâme decât sa cladeasca. Alergând numai dupa originalitate si noutate, aceasta poezie a devenit pâna la urma

plictisitor de monotona si de plata, cazând în propriile-i curse Eugen Lovinescu vorbind în vol. V de *Critice* despre goana dupa originalitate a scriitorilor noi, face urmatoarea remarca: *Fiecare pleaca de la ideea de-a fi original; - izbutind cu totii sa fie originali, înceteaza de a mai fi în parte. Avem prea multi maestri, uitându-se unii în ochii celorlalti ar trebui sa aiba momentul de tragica reculegere a unei asemanari prea mari, moment, care aminteste scena povestita de d-na de Staël, intrând costumata într-un bal, costumele erau atât de identice, încât, privindu-se într-o oglinda, nu s-a putut distinge dintre cei ce o înconjurau, pâna ce nu si-a pus degetul pe nas*.). Ea nu s-a ridicat peste faza de experienta.

Aceasta experienta a avut darul însa sa învioreze întreaga poezie a veacului. În goana lor dupa noutate si dupa expresia rara, poetii modernisti au dezgropat o serie de cuvinte care pâna la ei erau socotite nepoetice, au violentat formele morfologice si sintactice ale gramaticii, au creat o serie de metafore noi si de imagini, pe care poezia de azi le întrebuinteaza în mod notoriu. În acest sens, poetii ultra-modernisti pot fi stimati ca niste luptatori cazuti în drum. Munca lor a dat roade pentru altii.

Tinerii nostri poeti de astazi care încearca o înviorare a poeziei curente prin mijloace asemanatoare sunt pânditi de aceleasi pericole. Deocamdata atitudinea lor însemneaza un reviriment placut. Negativismul si anarhismul lor intolerant aduce o nota proaspata în platitudinea comuna. Pentru a nu cadea însisi ei în drum, cu aripile frânte, e necesar sa treaca la o organizare a inspiratiei lor, la o creatie alternativa. Tendinta de împacare între contrarii de armonizare a tehnicii cu fluidul interior, acea cumintenie eterna, ca sa nu-i zicem clasica (poetii noi fug de acest cuvânt), nu le poate fi decât de folos.

(**Bacaul**, 1943)

JURNAL LITERAR
POEZIA ARDEALULUI DE AZI

De câtva timp se discuta mereu, în tabere cu foc antagonist, un manifest literar publicat de un grp de tineri ardeleni în ziarul *Viata*. Nu cred ca este rostul meu sa iau parte la acesta discutie. Fiind însa vorba în mod constant de poezia Ardealului de astazi, anumite precizari de atitudine personala, le consider totusi necesare. În cronicile mele din *Revista Fundatiilor Regale*, am avut ocazia deseori sa scriu despre unele carti de poezie ardeleana. Anumiti domni au ramas chiar foarte mirati ca, desi sunt eu însumi ardelean, nu am dat dovada de nici un fel de partinire în aceste cronici.

Eu consider poezia Ardealului de azi greu încercata de situatia politica speciala prin care trece aceasta provincie. În fata necazurilor si nedreptatilor cunoscute, poetii ardeleni au început sa revina la temele milenare ale înaintasilor lor, scriind, pe buna dreptate, despre durerea înstrainarii de acum si despre clocotul sufletesc protestatar. În cei doi ani si jumatate de refugiu si de pribegie prin tara, acesti poeti au dat la iveala, fiecare dupa talentul si dupa sensibilitatea sa, un numar remarcabil de poezii si de culegeri în acest scris. Sunt chiar unii dintre ei, cum este d. Iustin Iliesiu, sau d. Lucian Valea (pentru a nu cita decât pe cei mai cunoscuti) care s-au impus prin astfel de poezii.

Judecând însa pe baze critice, aceasta întinsa activitate poetica, este necesar sa facem de la început o demarcatie. Ca totdeauna în astfel de împrejurari tulburi, unde motivele de circulatie si de succes în public sunt eterogene artei, s-au strecurat printre adevaratii poeti foarte multi profitori de ocazie,

poeti de galagie patriotarda, conferentiari si organizatori interesati, care au ajuns sa coboare râvna sfânta a celor sinceri pâna la nivelul unei insuportabile politici personale. Nu vreau sa însir nume. Ar fi totusi foarte usor s-o fac, mergând nu mai departe decât la unii publicisti bucuresteni, pe care, cred, publicul îi poate identifica usor.

Neaderenta mea la acest mahalagism literar este împartasita si de altii. Dintre toti poetii Ardealului de azi, desigur, cei mai valorosi si cei mai reprezentativi sunt: Emil Giurgiuca, Mihai Beniuc, Grigore Popa, George Popa, V. Copilu-Cheatra si înca vreo doi-trei. Toti acestia însa s-au retras din primul moment din mijlocul galagiosilor profitori, însemnând doar din când în când pe cont propriu, câte o poezie sau câte un volum de adevarata substanta ardeleana. Ardealul a avut totdeauna un foarte echilibrat bun simt si un gust nobil al decentei si al masurilor. Din aceasta cauza eu socotesc ca felul acesta de-a pune si de-a sustine problema Ardealului, cel putin în poezie, este daunator adevaratului Ardeal. Nu este destul sa strigi pe diferite tonuri ca ai dreptate si ca razbunarea se apropie, pentru a te considera un poet adevarat. Succes în public, rasunet la sezatori, pot avea oricât. Poezia este însa *altceva*. Pâna la acest *altceva* nu se pot ridica decât cei într-adevar miruiti cu taina harului. Acestia însa sunt totdeauna foarte putini.

Nu stiu pâna la câti, dintre cei interesati, vor ajunge aceste însemnari. Îi asigur însa ca ele pornesc dintr-o dragoste sincera, pe care am purtat-o totdeauna Ardealului meu natal si dintr-o durere tot atât de sincera, când observ toate aceste alunecari de la adevaratul stil ardelean si de la acea nobila tinuta protestatara, care a caracterizat totdeauna Ardealul. Sa mi se ierte ca sunt putin mai pretentios decât altii si sa nu mi se ia în nume de rau ca îi privesc atât pe ei, cât si pe mine însumi, cu mai multa severitate. Momentul politic si cultural al României de astazi, pretentiile noastre tot mai întemeiate de a ne considera pe plan

egal de cultura si de civilizatie cu oricare alta tara din Europa, nu pot fi sustinute decât prin *realizari* de durata si printr-un simt autocritic incontestabil. Superficialitatea care acopera din nenorocire, foarte multe dintre actiunile noastre, trebuie cu orice pret, s-o învingem. Cu atât mai mult, nu este permis Ardealului s-o alimenteze si s-o sustina.

Nu sunt partizanul acelui estetism exagerat care nu se recunoaste decât pe sine si care ramâne orb la realitatile din afara. Dar iarasi, nu pot permite, în numele poeziei pe care o cultiv si în care cred, ca aceasta realitate din afara sa copleseasca cu desavârsire esteticul. În fond, vorbind în termeni precisi, ea nu este decât un punct de plecare. Arta este chemata s-o înalte si s-o transfigureze, atingând acele regiuni adânci ale simbolurilor si ale adevarurilor ultime pe care le contin toate capodoperele universale. Ovtavian Goga, Mihail Sadoveanu si cu atât mai mult Eminescu, ne-au dovedit ca sentimentul patriotic poate fi continut de poezie adevarata. Dar pentru asta este necesar sa ai *harul*.

Aceasta este marturisirea unui ardelean care crede în arta tot atât de mult ca si în Ardeal.

(**Bacaul**, 27 iulie 1943, nr. 2187)

II. VIATA POEZIEI

N. Davidescu: Renasterea (Editura Fundatiilor Regale, Bucuresti, 1942); Karnabatt: Crinul mistic (Editura «Vremea», Bucuresti, 1942); George Drumur: Vatra cu stele (Editura ziarului «Bucovina», Cernauti, 1942). 41

Aron Cotrus, Rapsodie daca (Editura Fundatiilor Regale, Bucuresti, 1942): Iulian Vesper, Izvoare (Editura Fundatiilor Regale, Bucuresti, 1942). 50

Lucian Valea: Întoarcerea lânga pamânt. (Editura ziarului «Tribuna», Brasov, 942); Ion Th. Ilea: Întoarcere. (Editura «Contemporana», Bucuresti, 1942); Stefan Stanescu: Poemul sistemului solar. (Imprimeria «Tiparul Universitar», Bucuresti, 1942). 63

Lucian Blaga, Poezii. (Editie definitiva. Editura Fundatiei Regale pentru Literatura si Arta, Bucuresti, 1942). 75

Ion Pillat, Împlinire (Editura Fundatiilor Regale, Bucuresti, 1942); - N. Davidescu, Din poezia noastra parnasiana (Editura Fundatiilor Regale, Bucuresti, 1943); Ion Stoia-Udrea, 11 poeti banateni (Editura «Vrerea», Timisoara, 1942); Sebastian Popovici, Iarba fiarelor (Editura ziarului «Universul», Bucuresti, 1942); F. Pacurariu, Psalmii nelinistii (Editura gazetei «Saptamâna», Bistrita, 1942). 86

Gh. A. Cuza: Vifor sub stele (Editura Casa Scoalelor, Bucuresti, 1943); Emil Giurgiuca: Dincolo de padure (Editura Fundatiei Regale pentru Literatura si Arta, 1943); Anisoara Odeanu: Moartea în cetate (Editura Fundatiei Regale pentru Literatura si Arta, 1943); Iosif Moruntan: Rugaciunile dorului (Tipografia Minerva, Bistrita, 1943). 107

Lucian Blaga: Nebanuitele trepte (Editura «Dacia Traiana», Sibiu, 1943); Ion Frunzetti: Greul pamântului (Colectia «Universul literar», Bucuresti, 1943); Stefan Baciu: Muzica sferelor (Editura «Prometeu», Bucuresti, 1943); Petre Pascu: Plaiuri (Tipografia diecezana, Arad, 1943). 119

V. Demetrius, Versuri alese (Editura Casa Scoalelor, Bucuresti, 1943); Ion Ojog, Stema din vâltoare (Editura Nationala Gh.

Mecu, Bucuresti, 1943); Teodor Scarlat, Vatra magilor (Editura Cartea Românească, Bucuresti, 1943);Teofil Lianu, Carte de cruciat (Colectia Gruparea de Nord, Cernauti, 1943). 131
Camil Petrescu, Transcedentalia (Extras din «Revista Fundatiilor Regale», Bucuresti, 1943); Radu Gyr, Poeme de razboi (Editura Gorjan, Bucuresti, 1942); Virgil Gheorghiu, Padure adormita (Editura Prometeu, Bucuresti, 1943); Ernest Bernea, Colina lacrimilor (Societatea Nationala de Editura si Arte Grafice «Dacia Traiana», Bucuresti, 1943). 146
Ion Pillat: Asfodela (Editiile «Ausonia», Bucuresti, 1943); Magda Isanos: Poezii (Institutul de Arte Grafice «Bravo», Iasi, 1943); Emil Vora: Înalte vânturi («Bucovina», I.E. Toroutiu, Bucuresti, 1943). 158
Constantin Nisipeanu, Femeia de aer (Întreprinderile de arte grafice «Eminescu», Bucuresti, 1943); Donar Munteanu, Simfonia vietii (Imprimeria «Vacaresti», Bucuresti, 1943); Constantin Stelian, Aur de întuneric (Scoala de perfectionare în arte grafice, Bucuresti, 1943). 170
Poezia unei regine 181
Emil Giurgiuca, Transilvania în poezia românească (Tip. «Lupta», Bucuresti, 1943); Petre Stati, Chemarea soarelui (Editura Casa Scoalelor, Iasi, 1943). 188
Radu Gyr, Balade (Bucuresti, Editura Gorjan, 1943, 270 p.); Horia Nitulescu, Toamna în paradis (Bucuresti, Imprimeria penitenciarului Vacaresti, 1943, 92 p.); Coca Farago, Poeme pentru singuratate (Bucuresti, «Tipografica», 1943, 96 p.); Mariana Mosoiu, Poemele Soarelui (Brasov, Tipografia Minerva, 1943, 80 p.). 202

EMIL GIURGIUCA: ANOTIMPURI
VIRGIL CARIANOPOL: FRUNZISUL TOAMNEI MELE
OCTAVIAN GOGA: DIN LARG
VINTILA HORIA: CETATEA CU DUHURI
TUDOR ARGHEZI: HORE
CONSTANTIN SALCIA: LOGODNA APELOR
GRIGORE POPA: CARTEA ANILOR TINERI
GEORGE MENIUC: INTERIOR COSMIC
POEZIA TÂNARA: ION MOLDOVEANU: SBOR PESTE APE
NICHITA TOMESCU: GENUNI
AUREL MARIN: ÎNSEMNARI DE VACANTA
POEZIA TÂNARA: GASTE SI GÂSTE LITERARE
N. CREVEDIA: DA-MI ÎNAPOI GRADINILE
DIMITRIE DANCIU: SOLITUDINI
GEORGE DRUMUR: SUFLETE ÎN AZUR
POEZIA TÂNARA: NAVALA CUVINTELOR
MIRCEA STREINUL: OPERA LIRICA (1929-1939)
VLAICU BÂRNA: BRUME
VICTOR STOE: FUGA CERBILOR
POEZIA TÂNARA: PENTRU CEI CE SE SUPARA
VIRGIL CARIANOPOL: SCARA LA CER
ÎNSEMNARILE LUI AUREL MARIN
CEI DOI PREMIATI: CONST. VIRGIL GHEORGHIU SI MIRCEA BADEA
MIHAI BENIUC: CÂNTECE NOI
POEZIA TÂNARA: ANUL POETIC

T*EODOR A*L. *MUNTEANU: MER*I D*OMNEST*I
D. *CIUREZU*: P*AMÂNTUL LUMINILOR MEL*E
S*TEFAN BACIU*: C*ETATE*A L*UI BUCU*R

I*V*. A*DDENDA*

A*l*. R*AICU: CETATIL*E Î*NTUNECATE*
G*EORGE PETCU*: T*ALMACIR*I D*IN MINE*
N. *DAVIDESCU*: E*VUL MEDIU*
C*EI* 1*3*
U*N POE*T A*L ARBOROASE*I
S*TEFAN BACIU*
V*ITRIN*A
P*OETUL G*. T*UTOVEANU*
L*UCIAN BLAGA*
O*VIDIU PAPADIMA: NEAM, SAT*, O*RAS*, Î*N POEZI*A L*UI* O*CTAVIAN GOG*A
P*OMPILIU CONSTANTINESCU: TUDOR ARGHEZI SERBAN CIOCULESCU S*I L*IRICA NOASTRA CONTEMPORAN*A
J*URNAL LITERAR*: S*EMN*E NOI Î*N POEZI*E
J*URNAL LITERAR*: P*OEZIA ARDEALULUI DE AZI*

Consilier editorial - Viorel Marineasa
Tehnoredactare - Attila Hizo
Imprimat la TIPOGRAFIA MARINEASA
Str. Mures nr. 34, Timisoara, România
Tel. 094-205.818